

PREM METAL SYNDICATE
PREM SADAN
BASTI HARPHOOL SINGH,
SADAR THANA ROAD
DELHI-110006,

Dedicated to
The COSMIC SWEET HEART
Prem Lall Shifa

प्रभू अर्पण

प्रम लाल शिफा

محبوب حقیقی کے نام

پریم لال شفا دہلوی

PREFACE

Kaho to ráz hi rehne duṇ dástane wafá
Kaho to keh duṇ Zamáne ki ágahi ke liye

If you say, I keep secret
My story of love and loyalty,
Or else I make it public
For good of the humanity.

Silence is half consent, and I am taking recourse to the second thought. Here I am giving the story of my life in hundred ghazals (Love sonettes) and hundred verses. In case of ghazals I have given them in Urdu and Devnagari scripts, but in case of the verses, I have used Urdu, Hindi, English and Roman scripts. Three artists have contributed to reveal my thoughts in pictorial forms. They are (1) Badra Makhmoor, son of my revered teacher of Urdu poetry, Hazrat Fazal-e-Ilahi Makhmoor Dehlvi, (2) Javed Ashraf and (3) Talib Saheb. All three are busy people and happen to be poets, and have spared time, due to regard for me and for love of art and poetry. I am so grateful to them.

The well-known Urdu poet and my friend Sh. Shish Chandra Talib Dehlvi in his famous verse says:—

Gardish-e-Ayyám terá shukriyá
Ham ne har pehlu se duniyá dekhli
Revolution of Time, thanks!
For miseries; you at me hurled
From all angles, all sides,
I've seen the phenomenal world.

It is easy to see a revolving object, from all sides if you stand at a respectable distance from it and stand stationary. If you cling to it, you can study only a portion of it.

I have done both. I clung to the world and studied it very closely. Usually, study of a piece is considered enough for the estimation of the whole. They brought a piece of local earth from the moon, and have studied it, to form an idea of the construction of moon.

In later part of my life, I have stood at a respectable distance from the world, and watched it from all angles and sides during its revolutions. That is why I think that my experience will be useful for the world at large.

To make the study of any object complete, one must study its bright and dark sides both. An artist who observes only the beauty of any thing is an half artist. In Medicine where they describe the therapeutics (useful and curative properties of a drug) they soon after write its Toxicology, (untoward and poisonous effects).

Hasinān-e-jahān ke har hunar ko ghaur se
parkhā'
Sitam par bhi unhen husn-e-sitam ki dād dī'
hamne

In all their fine attainments,
I saw the beautiful through.
If skilfully performed,
I praised them for tyranny too.

This has been my method of study.

Dr. Kamil Qureshi asked me to write, why I compose verses. My reply is, that I do not compose verses to please anybody, or to praise anybody. Not to get "dād", "wāh wāh" or praise in poetical symposia, not for any monetary gain from any source whatsoever, but simply for satisfaction of my mind. The satisfaction, that one gains by relating his misery to a sympathetic

friend, the same relief I get by describing my condition in verses. There have come times, even sometimes lasting for two years, when I could not compose verses. Then I felt a sense of choking, and discomfort un-describable. I even used to cry bitterly. In that condition I have once said:—

Mohabbat auj par ayi hai, chup rehte nahin
banta,

Hidayat hai zabān bandi ki, kuchh kehte nahin
banta

My love is at its climax
It's hard not even to mutter
To keep mum are His orders
Not possible a word to utter.

When I went to my Teacher of Urdu poetry Hazrat Makhmoor Dehlvi, I was a satirist, writing against irrational deeds of people at the helm of affairs. The satires were written in a humorous tone, but made solid and constructive criticism. A large number of them are given in my book "Nuskha-e-Shifa", and three in 'Glimpses from my Hobbies'. After writing the satire "Baitul khala' Ka' iftitah" or opening ceremony of a latrin, I had an hearty laugh, and stopped writing satires. My teacher used to insist that I should compose ghazals. He used to stress that if people remember a single verse from a Ghazal the poet becomes immortal. I have the satisfaction that I composed at least one such verse, which has been appreciated by a large number of people, and is always quoted as one of the popular verses.

When such a verse is composed, it creates several reactions in public. Admirers of poetry take it to heart, and recite, and quote it on occasions, some as such and

others with correction according to their own fancy. My said verse is often recited as:—

Yá to deewáná hanse yá tu jise taufeeq de
Warná is dunyá men rehkar muskurá saktá hai
kaun

They plead that the word "tu" is more appropriate for the Lord, He being too singular. My reply is that I am not used to addressing Him as tu tu. In the ghazal of which this couplet is a part; He has constantly been addressed as Tum. Even so I would have accepted the correction, but the construction of verse become defective.

The second type of reaction comes from the contemporaries. Some make endeavour to find fault with it and some pretend to own it. My said verse has already been stolen and given in a film without my permission by the film poet, who had been popular for stealing verses. This verse was composed between 21.8.1956 and 5.9.1956 and first published under my photograph in my book Nuskha-e-Shifa in July, 1959. The ghazal of which it is a part is on page 78 of the book. I am giving photograph of my rough note book in which it was born as a proof and protection against such thieves.

A few words about the translations of my Urdu verses. They have not to be compared with classical English poetry but treated as translation of Urdu verses. The concept of English and Urdu poetry is absolutely different. You cannot compare a buffalo with a cow, except that both yield milk. The objects (i.e. to whom the poetry refers) of two poetries are absolutely different. In Urdu poetry there are so many categories, like nazm (narrative poem) Qita, Rubai, Masnavi, Musaddas, Mukhaammas, shehar Ashob and wasokht etc. in which any subject can be dealt with but

not in ghazal. The last one is a peculiarity of Urdu poetry and does not exist in other languages except Persian or may be Arabic. Ghazal literally means, conversation with women or with sweetheart. Each verse is a subject by itself and is not related to one preceeding or proceeding it. The whole idea and ideal revolves round the sweetheart who is the object of imagination, admiration and contemplation. He may be mortal or Divine. Ghazal is so tender and delicate, that it cannot afford to contain any politics or any other conflict except the Sweetheart. Some poets do include politics in Ghazals but that spoils the taste of the Ghazal just as when you get a piece of stone in the mouth while relishing a delicious morsel. Ghazal is a sacred trust of the sweet-heart with the Urdu poet. Saqi, maikhana, Mai, and peer-e-Mughan are not potboy, tavern, wine drawn from grapes or cane juice, and tavern keeper respectively nor Masti means intoxication but to an Urdu poet all these things are so sacred and exalted, that they bring the poet in trance—a condition in which he communes directly with his soul. The object of English poetry is absolutely different. In the translation maximum effort has been made to explain the concept of various such words, as saqi has been defined as ‘beauty serving wine’ pire-mughan as Lord, daffodil—an open eye, as if waiting for somebody. An endeavour has been made for people foreign to Urdu, to have a little taste of it, with the help of Roman script, English translation and picture depicting the idea of the verse.

PREM LALL SHIFA DEHLVI

اے شفا ہیں یہ اشعار میری زباں
اب یہ کہتے رہیں گے میری داستان

शे शिफा हैं ये अशआर मेरी जबाँ
अब यह कहते रहेंगे मेरी दास्ताँ

O SHIFA THESE VERSES
SPEAK OF MY MIND,
TO TELL MY TALE
I AM LEAVING THEM BEHIND.

AI SHIFÁ HAIN YE ASHÁR MERI ZABÁN
AB YE KEHTE RAHENGE MERI DÁSTÁN

تمہیں سے دُنیا تے رنگ بو ہے، شفا تمہاری نظر سلامت
وہیں پہ نظارے ہوں گے پیدا جہاں کوئی دیدہ ور ہے گا

तुम्ही से दुनिया-ए-रंगों वू है शिफा तुम्हारी नज़र सलामत ।
वहीं पे नज़ारे होंगे पैदा जहां कोई दीदावर रहेगा ॥

To you belongs O Shifa
The world of fragrance and colour,
Where admiring eyes are
The outbursts of beauty occur.

Tumhi se dunyá-e-rang-o-bú hai
Shifá tumhari nazar salámat
Wahin pe nazzáre honge paidá
Jahán koi deedawar rahega.

تم عہدِ محبت کے پابند ہوئے کیونکر
میں نے تو وفاؤں کی کھائی تھی قسم تنہا

How are you bound by promises
Out of which our love had grown
The vow to remain ever faithful
I had taken it all alone.

Tum ehd-e-mohabbat ke
Pāband huye kyonkar
Main ne to wafāon ki
Khāi thi qasam tanhá

तुम एहदे मुहब्बत के पाबंद हुए क्योंकर ।
मैंने तो वफाओं की खाई थी क़सम तन्हा ॥

مے پرستی مددے زندگانی ہونہ ہو
استرام ساقی گلفام ہونا چاہیے

My love for drinking
May rise or decline
All honour to Saqi—
The beauty serving wine.

मये परस्ती मुद्-दा-ए-ज़िन्दगानी हो न हो ।
एहतरामे साकी-ए-गुलफाम होना चाहिये ॥

Mai parasti mud-duá-e-
zindgání ho ne ho,
Ehtrám-e-sáqi-ye-
Gulfám honá cháhye.

Though not a fruit-laden tree,
Yet humbly for one and all
I have stood, for rest and comfort
Just like the shadow of a wall.

हम शाखे बारवर नहीं, लेकिन कभी कभी ।
आए हैं काम साया-दे-दीवार की तरह ॥

ہم شاخ بارور نہیں لیکن کبھی کبھی
آئے ہیں کام سایہ دیوار کی طرح

Ham shākh-e-bārwar nahin
Lekin kabhi kabhi
Aaye hain kām
Sayā-e-diwār ki tareh

No sleep in lonely nights
The counting of stars is a hobby.

بغیر اُن کے یہی شغل ہے شبِ ہجران
تمام رات ستارے شمار کرتے ہیں

Baghair un ke yehi shaghl
hai shab-e-hijraan
Tamam rat sitare
shumar karte hain.

बगौर उनके यही शगल है शबे हियरां ।
तमाम रात सितारे शुमार करते हैं ॥

आज फिर गोश ब आवाज़ है मेरी हस्ती ।
फिर है मिज़राब ज़ने तारे रगे जां कोई ॥

آج پھر گوش بہ آواز ہے میری ہستی
پھر ہے میزrab زن تارِ رگ جاں کوئی

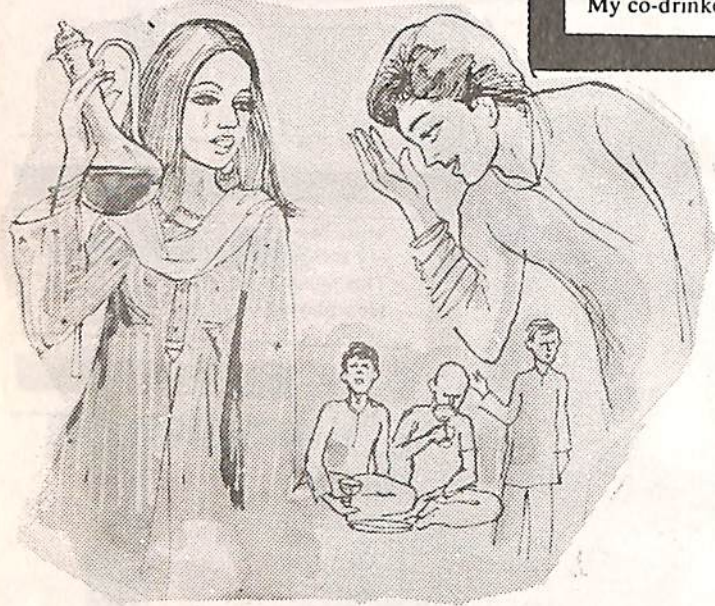
Absorbed are in listening
My ears and my whole
This music is so rare
He's playing on organ of soul.

Aaj phir gosh be sawar hai
meri hasti
Phir hai mizrab zan-e-
tar-e-rag-e-jan koi.

ادھر آنا نہ ہو شاید ہمارا میکرے والو
کہ ہم پیئے چلے میں بادۂ عرفاں خُدا حافظ

I may not come here again
My object of life is high
I am going for wine-Divine
My co-drinkers good-bye.

دھر آنا نہ ہو شاید ہمارا میکرے والو ।
کہ ہم پیئے چلے ہیں بادۂ عرفاں خُدا حافظ ॥

Idhar aaná ne ho sháyad
Hamárá maikade wálo
Ke ham peene chale hain
Báda-e-irfán khudá háfiz.

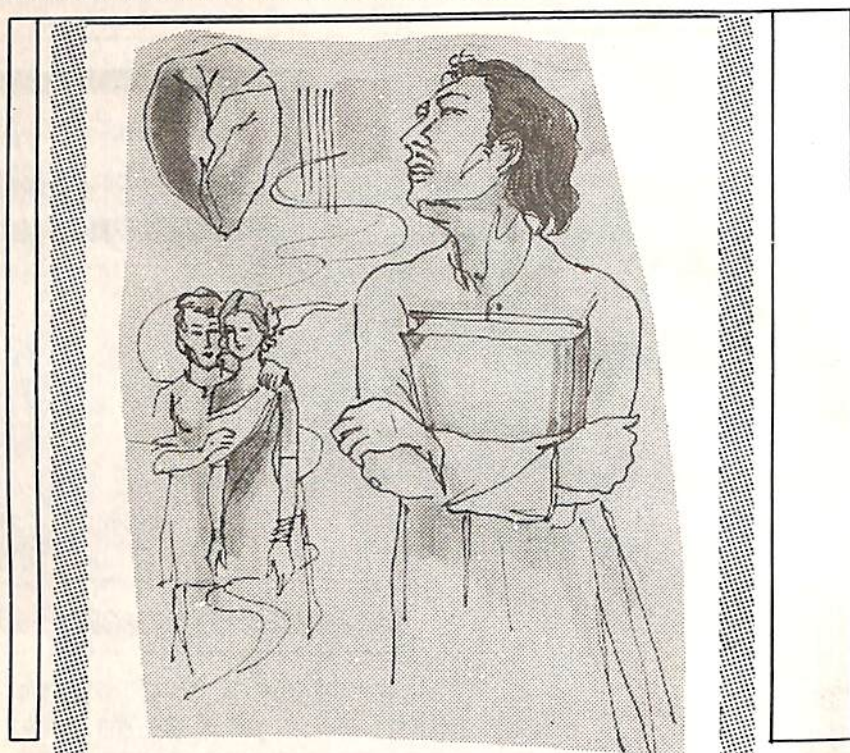

ہم نہ ایسے رند ہیں۔ ایسے نہیں پرہیزگار
چشم ساقی سے میسر جام ہونا چاہیئے

ہم نہ ایسے رند ہیں، ایسے نہیں پرہیز گار ।
چشم ساقی سے میسر جام ہونا چاہیئے ॥

Not eager to avoid,
Not greedy after wine,
But coming from Saqi's eyes
It is Aqua-Divine.

Ham ne aise rind hai,
Aise nahin parhez gar
Chashm-e-saqi se muyassar
Jam hona chah-ye.

دل کسی با وفا کا ٹوٹا تھا
اُس سے آگے ہے داستان خاموش

دिल किसी वाफ़ा का टूटा था ।
इससे आगे है दास्तां खामोश ॥

A story of love being told
Into trance everybody it sends
Then a faithful heart gets broken
And abruptly the story ends.

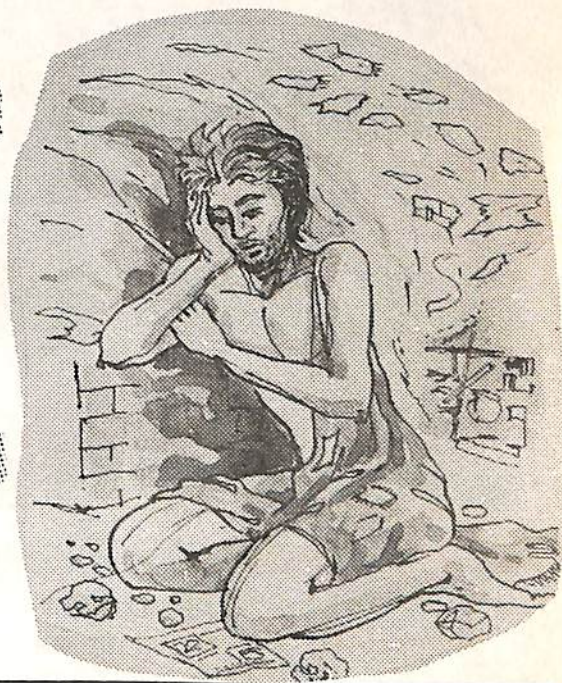
Dil kisi ba wafā ka
Tutā tha
Us se aage hai
Daṣṭaṇ khamosh.

हम अपनी बुराई के दामाँ जून की नज़र कर बैठे ।
अब इतना तंग है दामन कि फैलाया नहीं जाता ॥

My robe in madness I tore
And spared not even a thread
Now, how is begging possible
No cloth with me to spread.

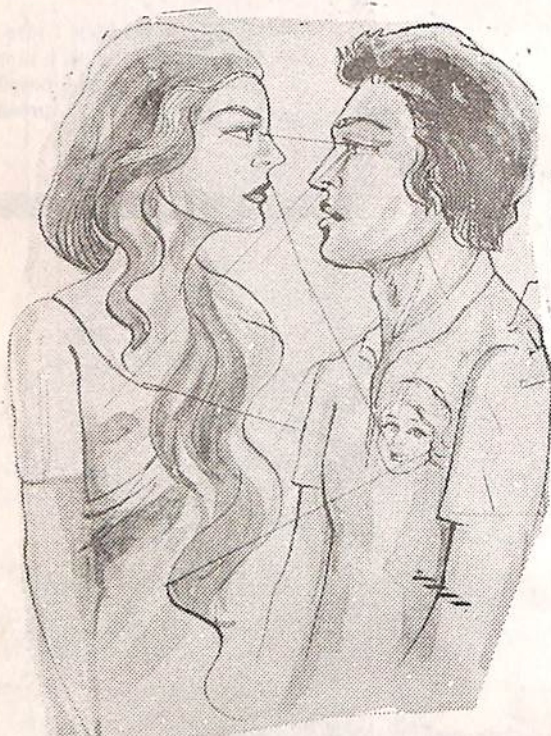
ہم اپنی بُرائیوں کی نذر کر بیٹھے
اب اتنا تنگ ہے دامن کہ پھیلا یا نہیں جاتا

Ham apni burāi dāmān
Junūn ki nazr kar baithe
Ab itnā taṅg hai dāman
Ke phailāyā nahīn jāta

My heart and my eyes
She joined by her art ,
She entered through the eyes
And settled in the heart.

قلب و نظریں رابطہ پیدا وہ کر گئے
آنکھوں کی راہ آئے تھے دل میں تر گئے

Qalb-o-Nazar men rabita
paida woh kar gaye
Aankhon ki rah aaye the
Dil men utar gaye.

कलबो नज़र में राबिता पंदा वो कर गए ।
आँखों की राह आए थे दिल में उतर गए ॥

تمہیں پہچان کیا اہل وفا کی
ہمیں دیکھو ہماری ہی نظر سے

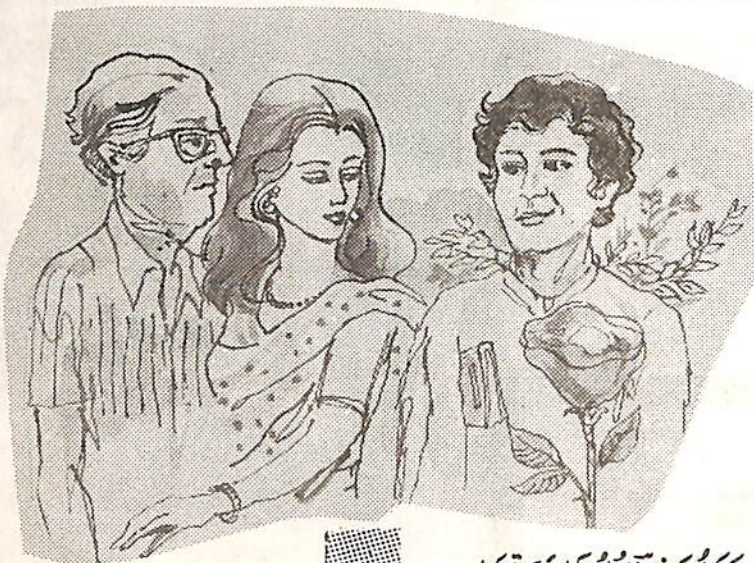

Tumhen pehchán Kyá
Ehl-e-wafá ki
Hameñ dakho hamári
hi nazar se.

It's hard for you O sweet heart
A faithful one cognise
I humbly there fore submit
You see me with my eyes.

तुम्हें पहचान क्या ऐहले वफ़ा की ।
हमें देखो हमारी ही नज़र से ॥

देखकर उनको शिफा यूं मुस्कराए हम तो क्या ।
गुन्चा-ए-दिल भी खिले लव पर हंसी ऐसी तो हो ॥

دیکھ کر اُن کو شفا یوں مُکرائے ہم تو کیا
غُنچہ دِل بھی کھلے۔ لب پر ہنسی ایسی تو ہو

A smile is real O Shifa,
When the face is in tune with the mind .
But often one is forced to smile
when the heart is not inclined.

Dekh kar un ko Shifa'
Yún muskuráye ham to kya
Ghunchá-e-dil bhi khile
Lab par hanṣi aisi to hó'

From behind the bars of prison
By favour of imagination
With no wings and no feathers
I visited the garden so often.

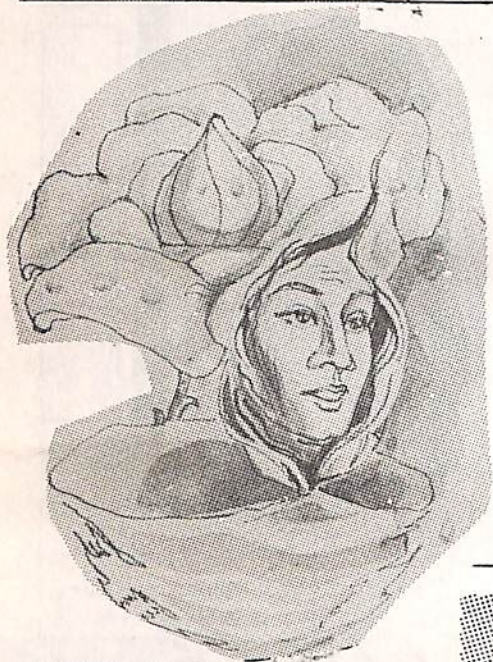
کونج قفس سے اپنے تخیل کے فیض سے
ہم گلستاں میں بار بار بے بال و پر گئے

Kunj-e-qafas se apne
takhayul ki faiz se
Ham gulstān men bārha
be bāl-o-par gaye.

کونجے کفص سے اپنے تخیل کے فیض سے
ہم گولستاں میں بارہا بے بالوں پر गए ॥

When the life re-evolves
As a flame of love I'll appear
To give it light, and ready-
To serve, sacrifice and suffer.

جب عالم نمود میں آئے گی زندگی
بن کر چیراغِ عشقِ فروزاں رہیں گے ہم

जब आलमे नमूद में आएगी ज़िन्दगी।
बन कर चिराग़े इश्क़ फ़िरोज़ां रहेंगे हम।

Jab aalam-e-namood men
Aaye gi zindgi
Ban kar chiraaghe ishq
Firozân rahenge ham

Toofan-e-hawádis negherá
jab saath kisi ne chhoṛ diya
Ham ko un nazuk báhon ke
kamzor saháre le doobe

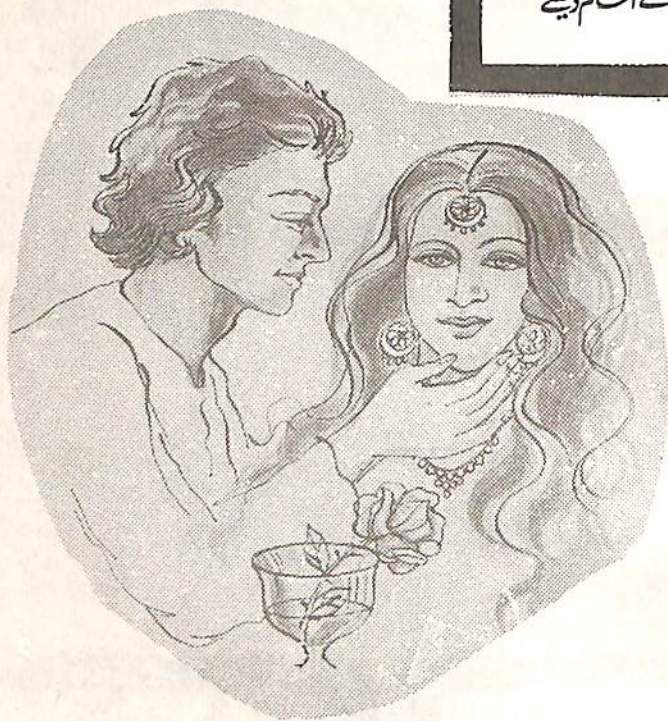
Calamities followed as she deserted,
With no strength in me to stand.
I got drowned, for I depended on
The gentle support of a delicate hand.

طوفانِ حوادث نے گھیرا جب ساتھ کسی نے چھوڑ دیا
ہم کو اُن نازک بازوؤں کے کمزور سہارے لے ڈوبے

توفانِ ہوا دس نے घेरा जब साथ किसी ने छोड़ दिया ।
हमको उन नाज़ुक बाहों के कमज़ोर सहारे ले डूबे ॥

For feeling of ecstasy
Why look at cup of wine ?
Look at the eyes of Saqi
Where wine and bliss combine.

مستی کے واسطے نہ سُوئے جام دیکھئے
ساقی کی چشم ہائے آشام دیکھئے

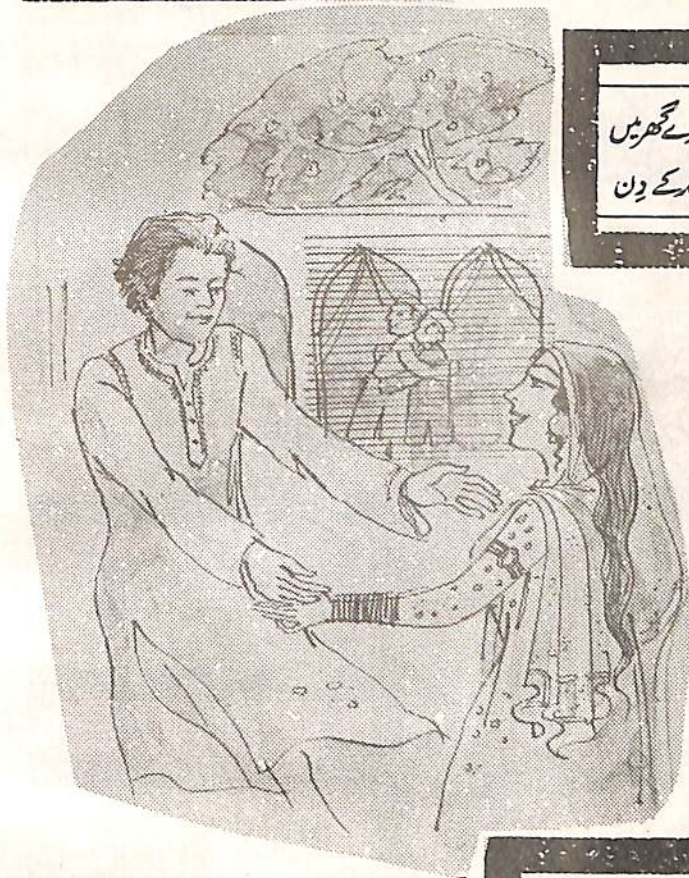
मस्ती के वास्ते न सुए जाम देखिए ।
साकी की चश्म हाए मैय आशाम देखिए ॥

Masti ke waste ne
Suye jám dekhye
Sáqi ki chashm-há-e-
Mai aashám dekhye.

आज तो हँसते हुए आओ हमारे घर में ।
घर बने जलवा गहे सरवो समन ईद के दिन ॥

Aaj to haṁste hue
aa-o hamāre ghar men
Ghar bane jalwā gahe
Sarwo-saman eed ke din.

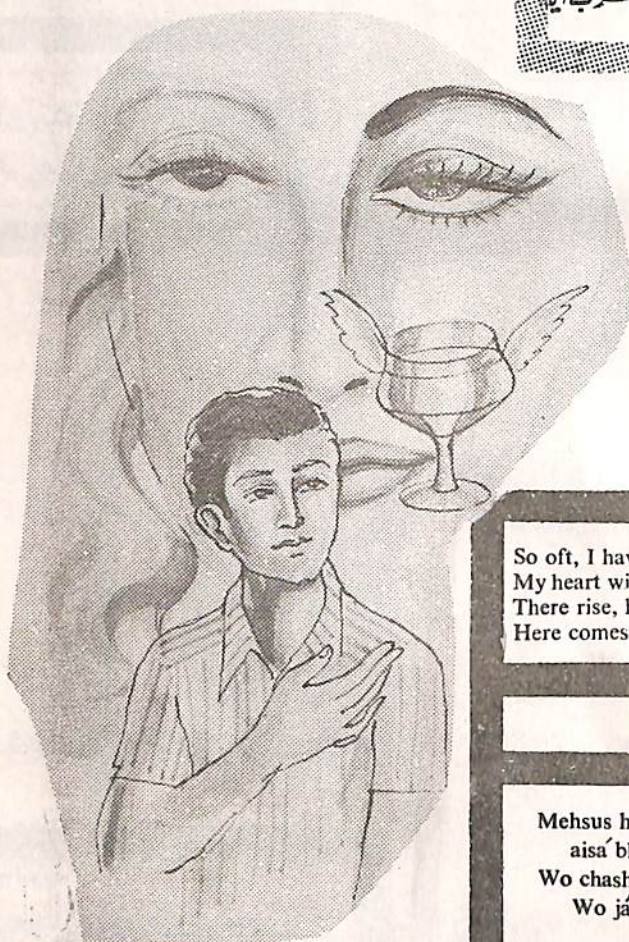
آج تو ہنستے ہوئے آؤ ہمارے گھر میں
گھر بنے جلوہ گاہ سر و سامن عید کے دن

Come laughing and smiling today
To my house for a few hours.
On Id-day, let my house become
A bed of buds and flowers.

महसूस हुआ दिल को ऐसा भी शिफा' अक्सर ।
 वो चश्मे करम उट्ठी वह जामे शराब आया ॥

محسوس ہوا دل کو ایسا بھی شفا اکثر
 وہ چشمِ کرم اُٹھی۔ وہ جامِ شراب آیا

So oft, I have felt O Shifa,
 My heart within so fine.
 There rise, her eyes towards me,
 Here comes the cup of wine.

Mehsus huá dil ko
 aisá bhi Shifá aksar
 Wo chashm-e-karam uththi
 Wo jám-e-sharáb aayá

चश्मे मुश्ताक़ तुझे ताबे तमाशा ही नहीं ।
हम यह समझे हैं रुख़े यार पे परदा ही नहीं ॥

My eyes, you get dazzled
His vision you can't avail
To know this I have a reason
That beauty wears no veil.

Chashm-e-mushtāq tujhe
Tāb-e-tamāshā hi naheen
Ham ye samjhe haiñ rukh-e-
yaar pe pardā hi nahin.

چشم مشتاق تجھے تاب تماشا ہی نہیں
ہم یہ سمجھے ہیں رُخ یار پہ پردا ہی نہیں

دیکھیے آئے کیا صدا دل کا ہے یہ معاملہ
چھڑ دیئے ہیں تارِ دل تارِ رباب جان کر

Dekhye aaye kyā sadā
Dil ka hai yeh muāmla'
Chher diye haiṅ tār-e-dil
Tar-e-rabāb jānkar

देखिए आप क्या सदा दिल का है यह मुआमला ।
छेड़ दिए हैं तारे दिल तारे रबाब जानकर ॥

What strains will have to be heard
For a blunder on my part ?
For I mistook for strings of 'rabāb'
And struck the wires of my heart.

Life without beloved
Is cup without wine.

زندگی بیا رہ گئی اُن کے بغیر
ایک خالی جام ہو کر رہ گئی

Zindgi kyá reh gai
Un ke baghair
Ek kháli jám
ho kar reh gai

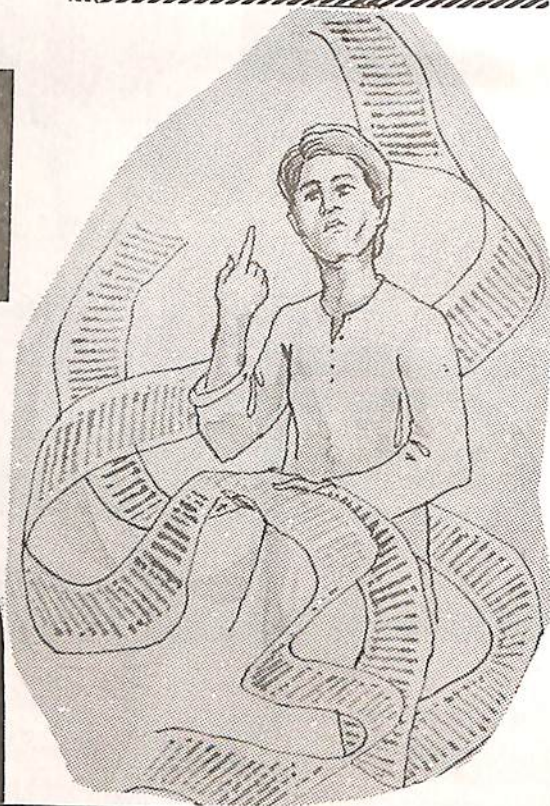
ज़िन्दगी क्या रह गई उनके बग़ैर !
एक ख़ाली ज़ाम हो कर रह गई ॥

Of the text of fortune O Shifa,
To Him I was going to complain
But it was His own writing
On examining, it became plain.

किस्मत के नविस्ते का, हम जिनसे गिला करते ।
उनकी ही शिफा हमको तहरीर नज़र आई ॥

قسمت کے نویشتے کا ہم جن سے گلہ کرتے
ان کی ہی شفا ہم کو تحریر نظر آئی

Qismat ke navishte ka
Ham jin se gila karte
Un ki hi Shifa ham ko
Tehreer nazar aayi

हम भी थे मशीयत की नज़रों में शिफा शायद ।
जो तीर लगा दिल पर उस तीर का क्या कहना ॥

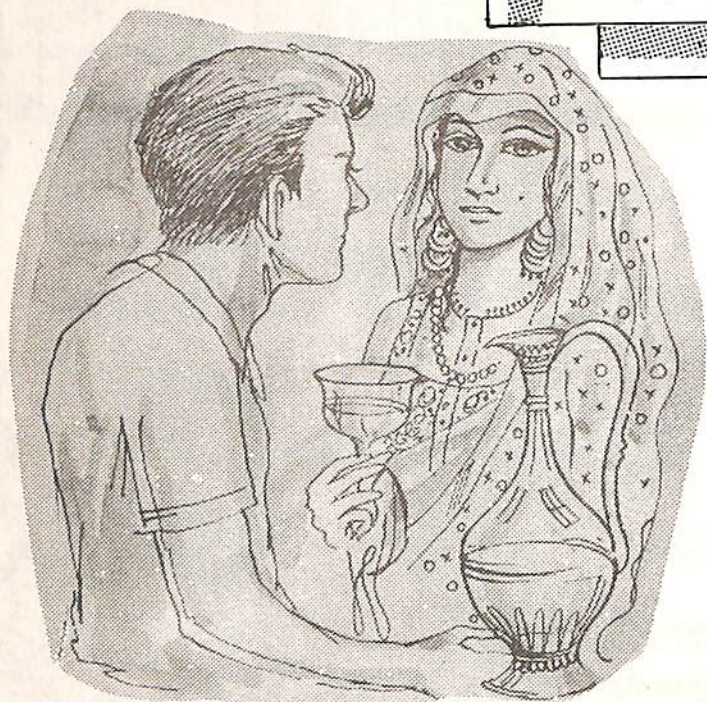
ہم بھی تھے مشیت کی نظروں میں شفا شاید
جو تیر لگا دل پر اس تیر کا کیا کہنا

Ham bhi the mashiyat kī
Nazron men Shifā shāyad
Jo teer lagā dil par
Us teer ka kya' kehna'

The Divine will for sport, O Shifa
It seems, had chosen you apart,
It's hard to describe the acuteness
With which the arrow struck your heart.

आंख मिलते ही हुए मखमूर हम ।
चश्मे साकी है कि है जामे शराब ॥

Aankh milte hi hue
Makhmoor ham
Chashm-e-saqi hai
Ke hai jam-e-sharab.

When I see Saki's eyes
Into ecstasy I go.
Her eyes and cups of wine
Are similar, as I know.

آنکھ ملتے ہی ہوئے مخمور ہم
چشم ساقی ہے کہ ہے جام شراب

غم دنیا سے دل محفوظ رکھنے کے لئے ہم کو
تصور کی جیسے وادی میں کھوجانا بھی آتا ہے

ग़म दुनिया से दिल महफूज़ रखने के लिए हमको ।
तसव्वुर की हसीं वादी में खो जाना भी आता है ॥

During the struggle of life
To save the heart from destruction,
I know how to take shelter
In the valley of Imagination.

Gham-e-dunyā se dil mehfooz
Rakhne ke liye ham ko
Tasawwur ki haseen wādi
Men kho jānā bhi aata hai,

तमाशा सोज़े ग़म का दिल जला कर तुमने देखा है ।
 शिफ़ा क्या मिल गया तुमको तग़ज़ज़ुल आशना होकर ॥

تماشا سوزِ غم کا دل جلا کر تم نے دیکھا ہے
 شیفہ کیا مل گیا تم کو تگڑجزل آشنا ہو کر

Tamāshā soz-e-gham kā
 Dil jalā kar tum ne dekhā hai
 Shifā kyā mil gayā tum kó
 Taghazzul áshná ho kar

O Shifa, the pangs of consuming love
 You saw by burning your heart,
 Your poetry became absorbing
 What gained you on your part ?

It was hard for me O Shifa
My suffering of heart to explain
Two tears that appeared before her
Made the tale of woe to her plain.

حالِ دل اُن سے بیاں کرنا شفا ممکن نہ تھا
وہ تو یہ کہیے کہ دو آنسو غنیمت ہو گئے

Hál-e-dil unse bayán
karná Shifa mumkin ne thá
Vo to yun kehye ke
Do aansu ghanimat ho gaye

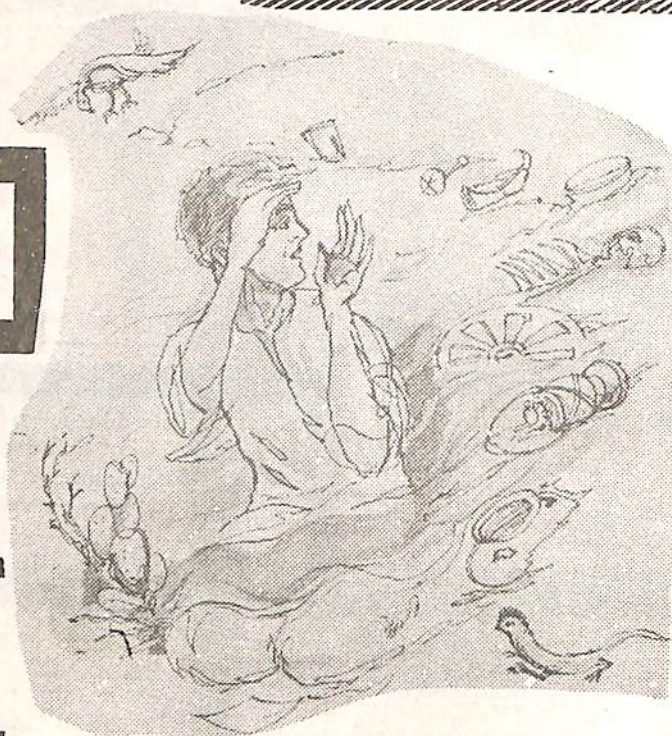
हाल दिल उनसे बयाँ करना शिफा मुमकिन न था ।
वो तो यह कहिये के दो आँसू गानिमत हो गए ॥

My life is so scattered
As a caravan has been looted

यह हमारी भी ज़िन्दगी क्या है।
कारवां है लुटा हुआ कोई ॥

یہ ہماری بھی زندگی کیا ہے
کارواں ہے لُٹا ہوا کوئی

Yeh hamāri bhi
Zindgi kyā hai
Qāfila hai
Lutā huā koi

जिनको अन्जामे तगाफुल का न आता था यकीं ।
हमने देखे हैं शिफा वो दीदा-ऐ-हैराने दोस्त ॥

جن کو انجامِ تغافل کا نہ آتا تھا یقین
ہم نے دیکھے ہیں شفا وہ دیدہ حیرانِ دوست

Who believed not in outcome of apathy
Who once was eager to depart
I have myself seen O Shifa,
The repenting eyes of the sweet-heart.

Jin ko anjām-e-taghāful
Kā ne aatā thā yaqeen
Ham ne dekhe hain Shifa'
Woh deedā-e-hairān-e-dost

Barhá do uljhanen
 Ye gesu-e-pur kham hamen de do
 Lagá-o zakhm dil par
 Hasrat-e-Marhamhamen de-do

بڑھا دو اُلجھنیں یہ گیسوئے پُر خم ہمیں دے دو
 لگاؤ زخمِ دل پر حُسرَتِ مرہم ہمیں دے دو

Increase the life's intricacies
 Give me your curly locks.
 Increase my craving for healing
 Inflict more wounds and shocks.

बढ़ा दो उलझनें ये गेसुए पुरखम हमें दे दो ।
 लगाओ जखम दिल पर हसरते मरहम हमें दे दो ॥

वो गए तरके ताआलुक करके हमसे और हम ।
उनको ता हद्दे नज़र नज़रों से पहुँचाने गए ॥

Although she went away
Snapping all ties,
Till out of sight I followed
To see her off with eyes.

وہ گئے ترک تعلق کر کے ہم سے - اور ہم
اُن کو تاحد نظر نذرں سے پہنچانے گئے

Wo gaye tarke ta'luq kar ke
ham se aur ham
Un ko tá hadd-e-nazar
nazron se pahunchāne gaye.

My lips thirsty and dry,
My cup devoid of wine,
Your nature of mercy and plenty,
How made you all combine ?

ادھر تشنہ لہی میری۔ اُدھر جامِ تہی میرا
یہ سب دیکھا کئے تم خوگرِ جودِ سَخا ہو کر

Idhar tashná labi meri
Udhar jām-e-tihi merā
Ye sab dekhā kiye tum
Khú gar-e-jood-o-sakhā hó kar

इधर तशना लबी मेरी, उधर जामे तिहि मेरा ।
यह सब देखा किए तुम खूगरे जूदो सखा होकर ॥

उसे हम क्या कहें फ़ानूस में जो शमा घिर जाए ।
न जीने दे-न जलने दे-फ़क़्त जलवो से तरसाए ॥

اُسے ہم کیا کہیں : فانوس میں جو شمع گھر جائے
نہ جینے دے۔ نہ جلنے دے۔ فقط جلوں سے ترسائے

Like flame covered by globe
My sweet-heart is in sight
To live without her is difficult
To reach beyond my might.

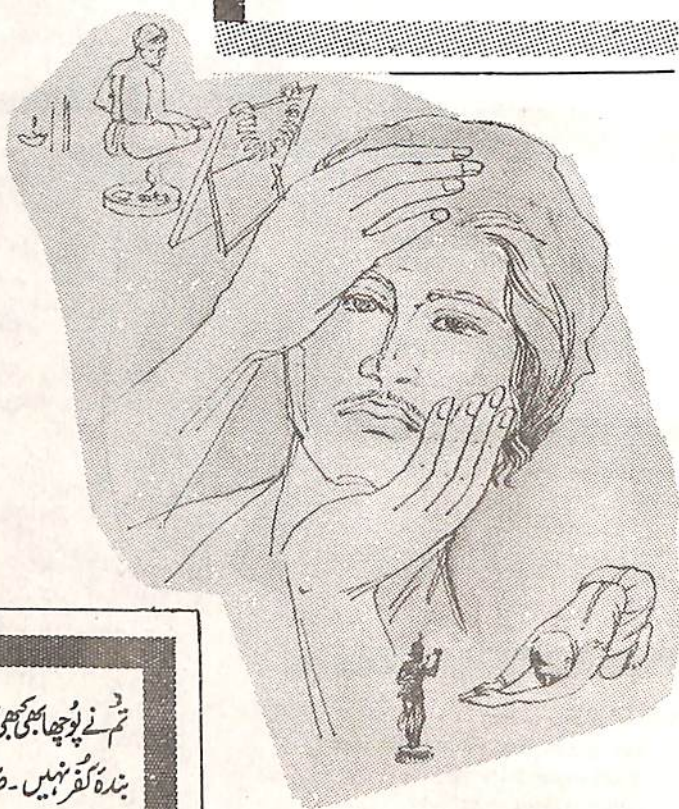
Use ham kyá kahen
Fánoos meṇ jo shamá ghir jáye
Ne jeene-de-ne jalne de
Faqat jalwon se tarśáye

Tum ne poochhá bhi kabhi
 Kyá hai Shifá ká mazhab
 Bandá-e-kufr naheen
 Saheb-e-Eemán bhi nahin.

To ask his religion from Shifá
 Did it ever occur to you
 He himself professes no faith
 Not given to non-religion too.

तुमने पूछा भी कभी क्या है शिफा का मज़हब ।
 बन्दा-ए-कुफ़र नहीं साहिबे ईमां भी नहीं ॥

تم نے پوچھا بھی کبھی کیا ہے شفا کا مذہب
 بندہ کفر نہیں۔ صاحب ایمان بھی نہیں

جب اُس کا راز سمجھنے میں ناکام خرد ہو جاتی ہے
اُس ایک حقیقت کے لاکھوں افسانے بنائے جاتے ہیں

Jab us ká ráz samajhne main
Nákám khirad ho játi hai
Us ek haqíqat ke lákhon
Afsáne banáye játe hain

जब उसका राज समझने में नाकाम खिरद हो जाती है ।
उस एक हकीकत के लाखों अफसाने बनाए जाते हैं ॥

When human intelligence fails
The Lord's wisdom to realize
Then lakhs of stories they weave
Each makes himself look wise.

दुनिया को भला हम क्या देंगे, खुद दस्त निगर हैं हम उनके ।
कुछ उनके तसदुक् करना हो-तो ग़म का खज़ाना काफ़ी है ॥

What am I to present to the world.
On Lord, I am myself dependent
For offering sacrifice to Him
The wealth of grief is abundant.

Dunyā ko bhalā ham kyā denge
Khud dastnigar haiṃ ham unke.
Kuchh un pe tassaduq karnā ho
To ḡham kā khazānā kāfī hai.

دُنیا کو بھلا ہم کیا دیں گے خود دست نگر ہیں ہم اُن کے
کچھ اُن پہ تصدق کرنا ہو۔ تو غم کا خزانہ کافی ہے

अगर मंजधार में ही डूबना मेरा मुक्द्दर है ।
न पकड़ो हाथ मेरा वस तुम्हीं मंजधार बन जाओ ॥

Agar manjhdhar men hi doobna
merá muqqaddar hai
Ne pakró háth merá bas tumhín
Manjhdhár ban já-ó

اگر منجھدار میں ہی ڈوبنا میرا مقدر ہے
نہ پکڑو ہاتھ میرا بس تمہیں منجھدار بن جاؤ

Hold not my hand, in midstream
If I am destined to drown
That midstream you be yourself
And let me dive down

मुझे कब तक सताएगा अभी आज़ार फुरक़्त का ।
मुझे लिखनी पड़ेगी और ग़म की दास्ताँ कब तक ॥

مجھے کب تک ستائے گا ابھی آزار فرقت کا
مجھے لکھنی پڑے گی اور غم کی داستان کب تک

Mujhe kab tak satāye ga
Abhi āzār furqat ka
Mujhe likhniṣ̄ pāre gi aur
Gham ki dāstān kab tak.

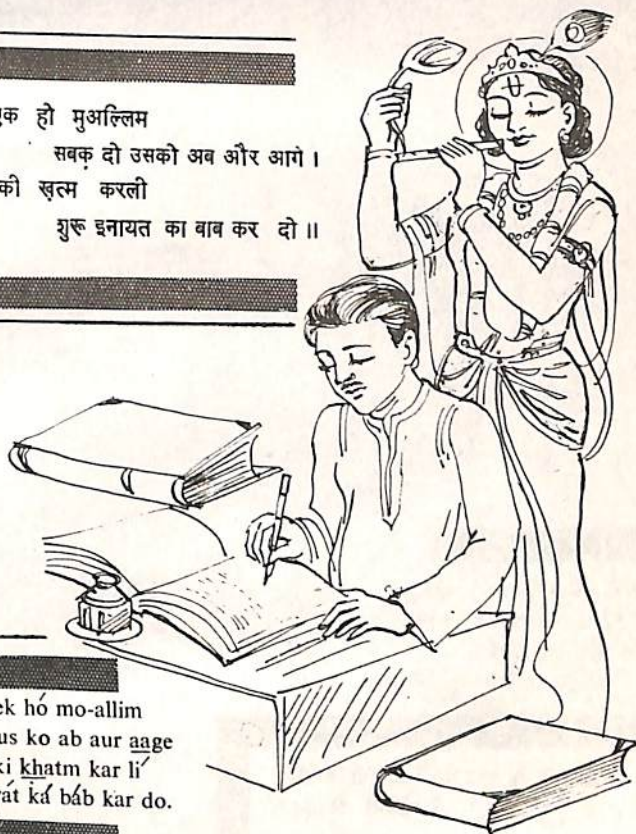

How long will tease me
The malaise of sepeation
How long will I write
The legend of desperation

شفا کے تم ایک ہو تم سبق دو اس کو اب اور آگے
 کتابِ وقت کی ختم کر لی، شروع عنایت کا باب کرو

You, only preceptor of Shifa
 Now make him advance a pace
 The book of separation is finished
 Pray start the chapter of grace

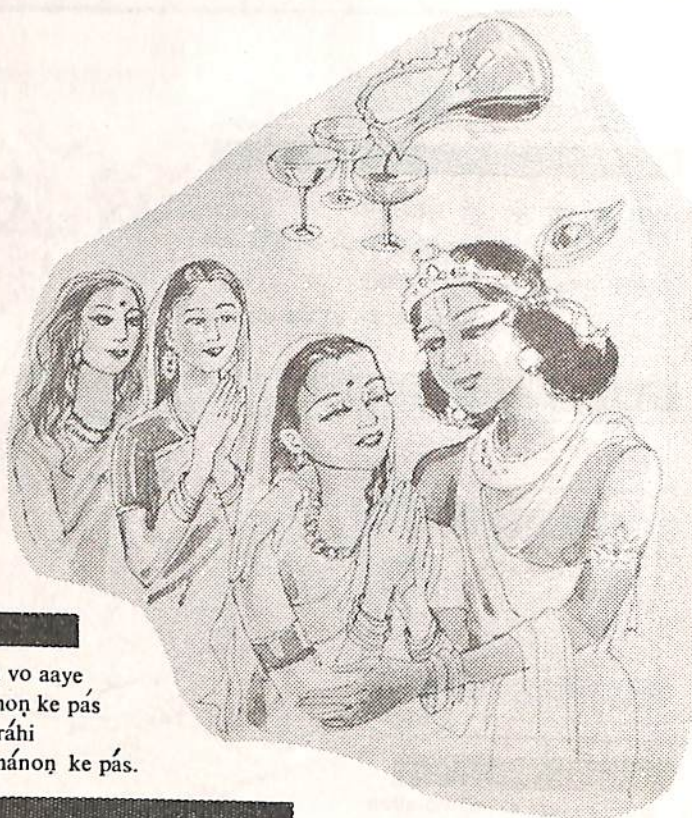
شیفا کے تو تم ایک ہو مو-اللیم
 سباق دو اس کو اب اور آگے ।
 کتابِ فُرقات کی ختم کر لے
 شروعِ اینایت کا باب کر دو ॥

Shifā ke tum ek hó mo-allim
 Sabaq do us ko ab aur aage
 Kitāb furqat ki khatm kar li
 Shurú inayát ká bāb kar do.

As flask of wine comes,
To fill the cups declined
So the Lord comes to devotees,
By their love inclined.

ہو کے مائل یوں وہ آئے اپنے دیوانوں کے پاس
جیسے آتی ہے قراچی جھک کے پیانوں کے پاس

Ho ke má-il yun vo aaye
Apne deewanoñ ke pás
Jaise aati hai suráhi
Jhuk ke paimánoñ ke pás.

ہو کے ماڈل یوں وہ آئے اپنے دیوانوں کے پاس ।
جیسے آتی ہے سوراہی جھک کے پیمانوں کے پاس ॥

By records of their doings were known
All those who lived under the stars
Your lovers, who only loved
Were known by cardiac scars.

اور تو سب نامہ اعمال سے جانے گئے
دل کے داغوں سے تیرے عشاق پہچانے گئے

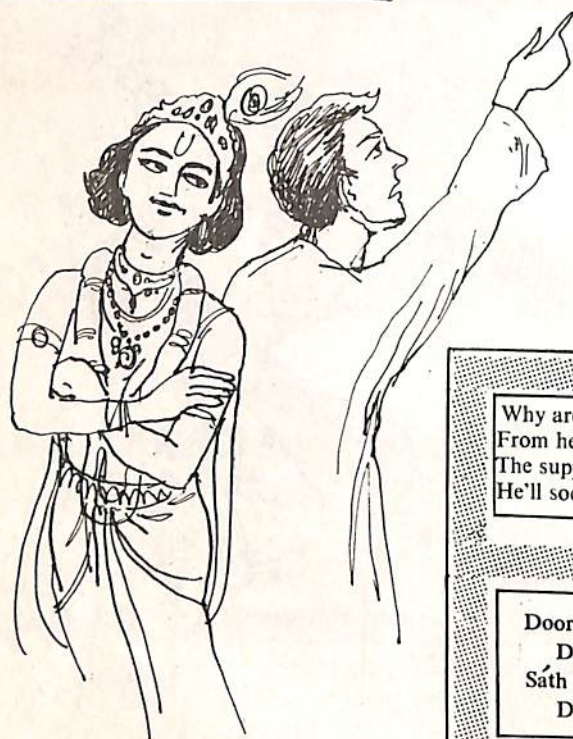
और तो सब नामा-ए-आमाल से जाने गए ।
दिल के दागों से तेरे उश्शक़ पहचाने गए ॥

Aur to sab nama-e-
Aamal se jāne gaye
Dil ke dāghon se tere
Ush-shāq pehchāne gaye

दूरी का तो वहम है तुझको दिल से कोई दूर नहीं।
साथ खड़े हैं सुनने वाले दे के ज़रा आवाज़ तो देख।

دُورِی کا تو وہم ہے تجھ کو دل سے کوئی دور نہیں
ساتھ کھڑے ہیں سننے والے دے کے ذرا آواز تو دیکھ

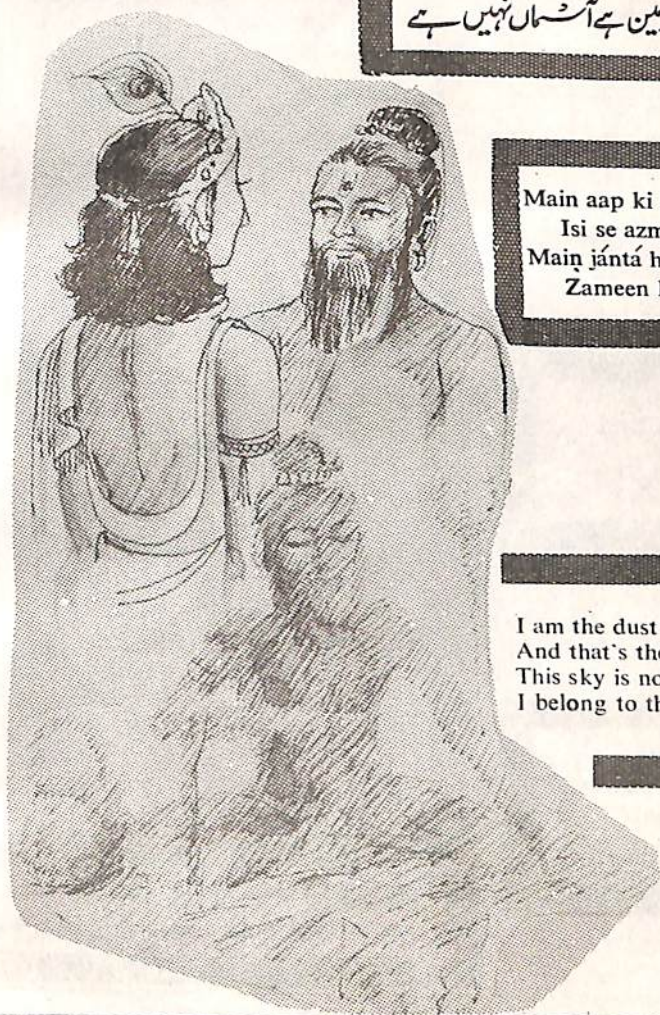

Why are you worried of distance
From heart no one is away.
The supporter is standing by.
He'll soon come as you pray.

Doori ká to wehm hai tujh ko
Dil se ko-yi door nahin
Sáth khare hain sun-ne wále
De ke zará aawáz to dekh.

میں آپکی سزا کے رہ گزر ہوں۔ اسی سے عظمت ہے میری ورنہ
میں جانتا ہوں مقام میرا آسمان نہیں ہے ॥

میں آپ کی خاک رہ گزر ہوں۔ اسی سے عظمت ہے میری ورنہ
میں جانتا ہوں مقام میرا زمین ہے آسمان نہیں ہے

Main aap ki khák-e-rehguzar hun
Isi se azmat hai meri warná
Main jántá hun maqám mera
Zameen hai aasmañ nahin hai.

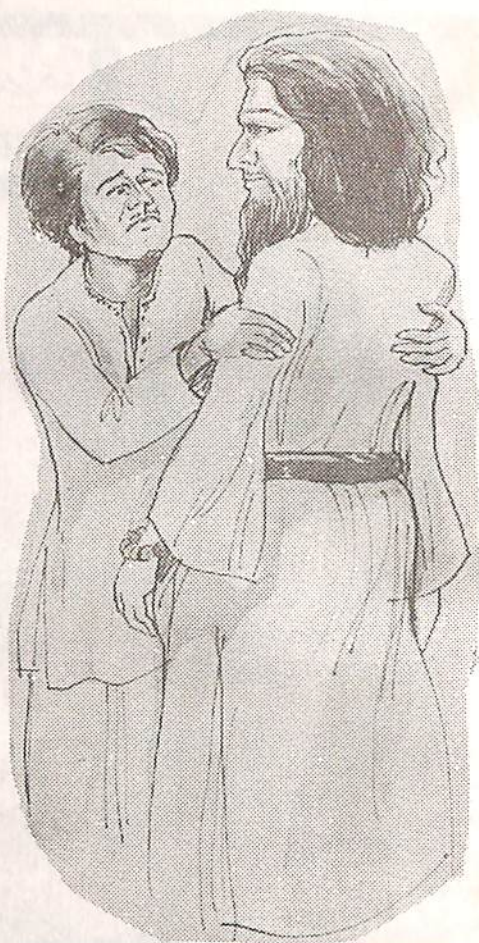
I am the dust of your path
And that's the cause of grandeur
This sky is not my place
I belong to the earth and no more.

I am ashamed and repentful,
My sins I don't hide,
But I know before His Mercy
To cry like a child.

ندامت ہے ہمیں اپنے گناہوں پر مگر ہم کو
پکڑ کر دامنِ رحمت چل جانا بھی آتا ہے

Nadamat hai hamen apne
gunahon per magar ham ko
Pakar kar daman-e-rehmat
Machaljana bhi aata hai

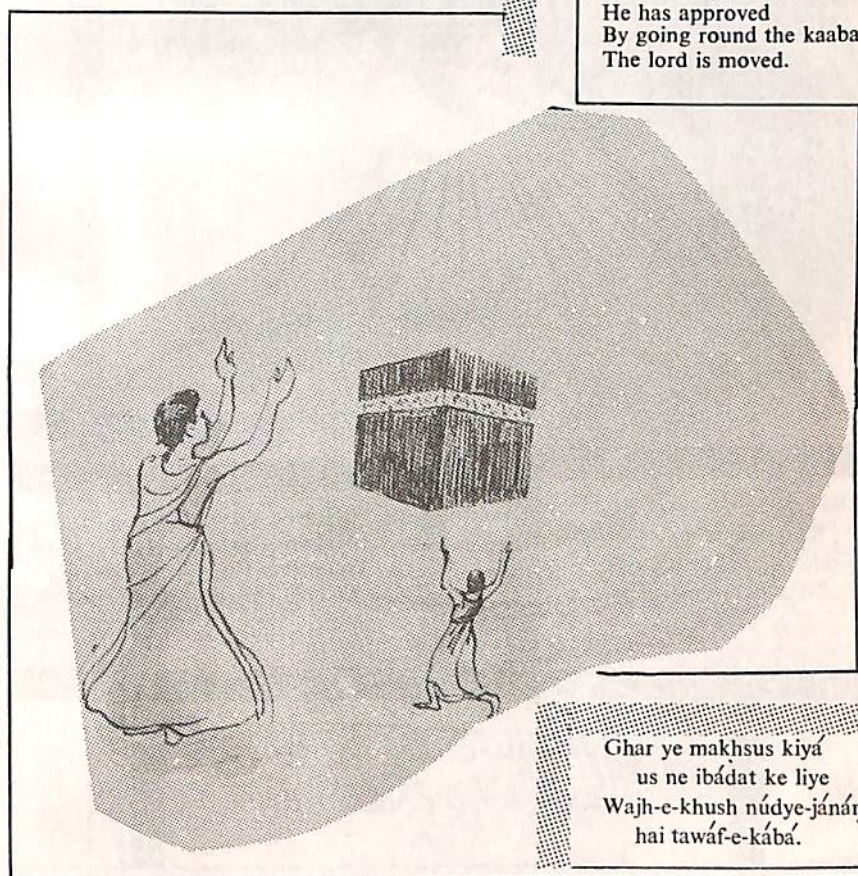

ندامت ہے ہمیں اپنے گناہوں پر مگر ہم کو ।
پکڑ کر دامنِ رحمت مچل جانا بھی آتا ہے ॥

घर यह मख्सूस किया उसने इबादत के लिए ।
वजहे खुशनुदिए जानां है तवाफे काबा ॥

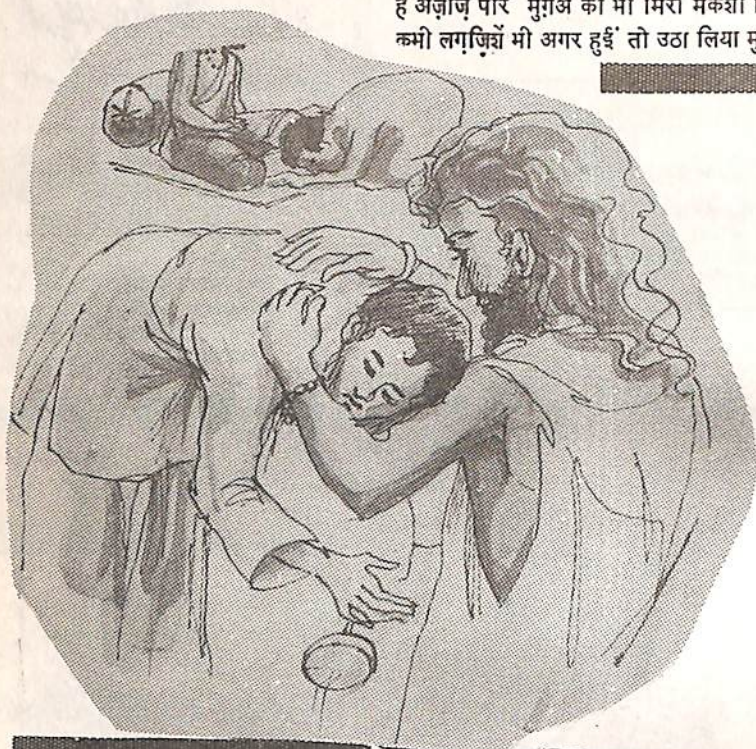
گھر یہ مخصوص کیا اُس نے عبادت کے لئے
وجہ خوشنودی جانناں ہے طوافِ کعبہ

For worship, this house
He has approved
By going round the kaaba
The lord is moved.

Ghar ye makhsus kiya
us ne ibadat ke liye
Wajh-e-khush nudy-e-janan
hai tawaf-e-kaba.

हैं अज़ीज़ पीरे मुग़ान को भी मिरी मैकशी मिरि बेखुदी ।
कभी लगज़िशें भी अगर हुईं तो उठा लिया मुझे प्यार से ॥

Hai aziz pir-e-mughān ko bhi
Meri maikashi meri bekhudi
Kabhi laghzishen bhi agar huiñ
To uthá liyá mujhe pyár se

My drinking and my ecstasy
MyLord also approves.
Whenever I stagger in drinking
To hold me near he moves.

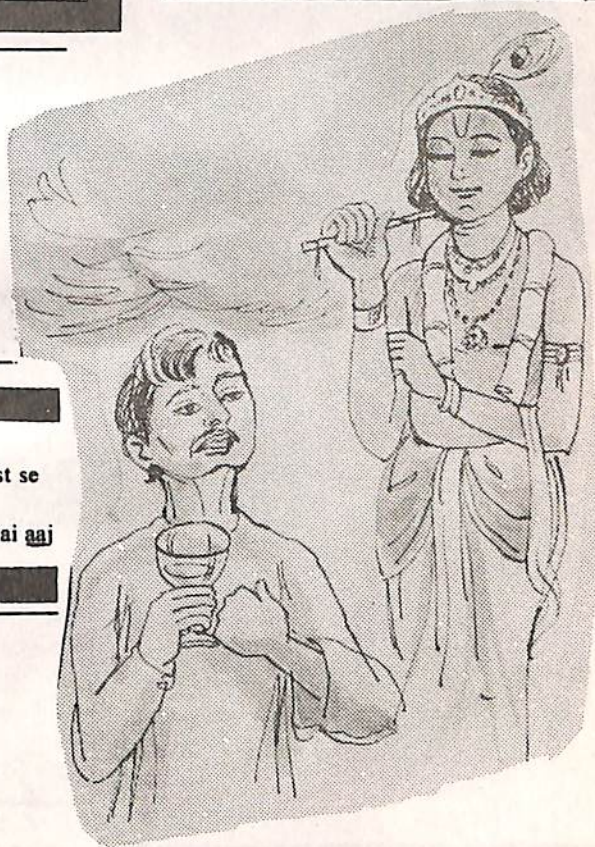
ہے عزیز پیرِ مغان کو بھی میری میکشی میری بے خودی
کبھی لغزشیں بھی اگر ہوئیں تو اٹھایا مجھے پیار سے

इज़ने मैंनोशी है फिर साकी की चश्मे मस्त से ।
हमने तौबा तोड़कर पीने की फिर ठानी है आज ॥

اِزنِے نوشی ہے پھر ساقی کی چشمِ مست سے
ہم نے توبہ توڑ کر پینے کی پھر ٹھانی ہے آج

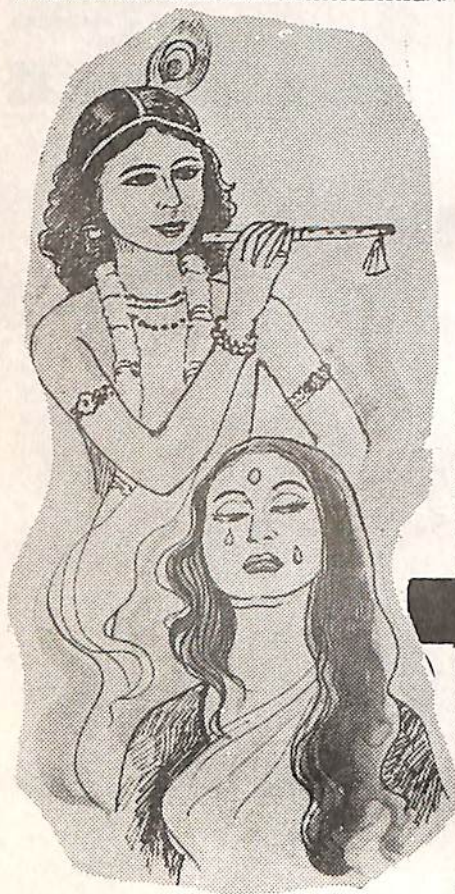
When Eyes of Saqi allow to drink
Why thirsty should I remain
So breaking the vow of abstinence
I am going to drink again

Izn-e-mainoshi hai phir
Saqi ki chashm-e-mast se
Ham ne tauba toṛ kar
Peene ki phir thāni hai aaj

پوچھتے کیا ہو عشق کا انجام
کاش دل مبتلا نہیں ہوتا

The outcome of love
Is hard to define.
If heart was not afflicted,
It would have been fine.

پوچھتے کیا ہو عشق کا انجام ।
کاش ! دل مبتلا نہیں ہوتا ॥

Poochhte kyá ho
ishq ka anjám
Kásh dil mubtilá
nahin hotá.

Ham se lakhon
Hain tumháre waste
Tum ko lakhon men
Kiyá hai intikháb.

ہم سے لاکھوں ہیں تمہارے واسطے
تم کو لاکھوں میں کیا ہے انتخاب

Like me, there are lakhs,
You know who is who.
Like you I found none,
So I adopted you.

ہم سے لاکھوں ہے تمہارے واسطے ।
تو مکو لاکھوں میں کیا ہے بھنت خواہ ॥

ہم ضبط کا دامن کیوں چھوڑیں جب تک ہے وجودِ دل باقی
ہوگا تو کرم ہو جائے گا۔ اب اُن سے تقاضا کون کرے

हम ज़ब्त का दामन क्यों छोड़ें जब तक है वुजूदे दिल बाक़ी ।
होगा तो कर्म हो जाएगा, अब उनसे तज़ाज़ा कौन करे ॥

Ham zabt ká dāman kyon chhoren
Jab tak hai wujud-e-dil báqi
Hogá to karam hojayae ga
Ab un se taqázá kaun kare.

His grace will come when He pleases,
Why cry then, where and when.
Why lose control of heart
Why remind him now and then ?

ये रवादारये इश्क कायम रहे-
 इश्क कुर्बान होता रहे हुस्न पर ।
 मिसले शबनम मिरے अशक बहते रहें-
 मिसले गुल मुस्कराना तिरा काम है ॥

یہ رواداری عشق قائم رہے عشق قربان ہوتا رہے حسن پر
 مِثلِ شبنم میرے اشک بہتے رہیں مِثلِ گل مسکرانا تیرا کام ہے

Ye rawá dár-ye-ishq qáim rahe
 Ishq qurbán hotá rahe husn par
 Misl-e-shabnam mere ashk behte raheñ
 Misl-e-gul muskuráná terá kám hai

May love be ever liberal
 For beauty, may itself shed
 My tears may drop like dew
 To keep you like rose refreshed.

Ho já-o-ge bebák Shifá
 Jab pukhtá junún hojāye gá
 Khilwat men jo un se keh ne sake
 wo bāt sar-e-mehfil hogi.

ہو جاؤ گے بے باک شیفہ جب پختہ یون ہو جاوے گا
 خیلوات میں جو ان سے کہ نہ سکے وہ بات سرے مہفل ہوگی ॥

To express your self Shifa,
 In private you dont dare.
 When lunacy will mature,
 Openly you'll declare.

ہو جاؤ گے بے باک شیفہ جب پختہ یون ہو جائے گا
 خلوت میں جو ان سے کہ نہ سکے وہ بات سرے مہفل ہوگی

Ik bár jo phailá dast-e-talab
 Mángá' thá wo sab kuchh mil to gayá.
 Kotáh-ye-dáman ke lekin
 Rehmat ne bahut ilzám diye.

इक बार जो फैला दस्ते तलब
 माँगा था वो सब कुछ मिल तो गया ।
 कोताहये दामन के लेकिन
 रहमत ने बहुत इल्जाम दिए ॥

اِک بار جو پھیلا دَستِ طلبِ مانگا تھا وہ سب کچھ مل تو گیا
 کوتاہیِ دامن کے لیکن رحمت نے بہت الزام دیئے

Once I stretched my hand,
 His mercy flowed untold
 When more He wanted to shower,
 I had no receptacle to hold.

Bas ham to mohabbat karte hain
 Ham hamd-o-sana ko kyā samjhen
 Sunte hain rijhāne ko un ke
 Ulfat ka tarānā kāfi hai

I only know to love.
 To praise you I know not
 They say by songs of love
 You get inclined a lot.

بس ہم تو محبت کرتے ہیں۔ ہم حمد و ثنا کو کیا سمجھیں
 سنّتے ہیں ریحانے کو اُن کے اُلفت کا ترانہ کافی ہے

बस हम तो मुहोब्बत करते हैं

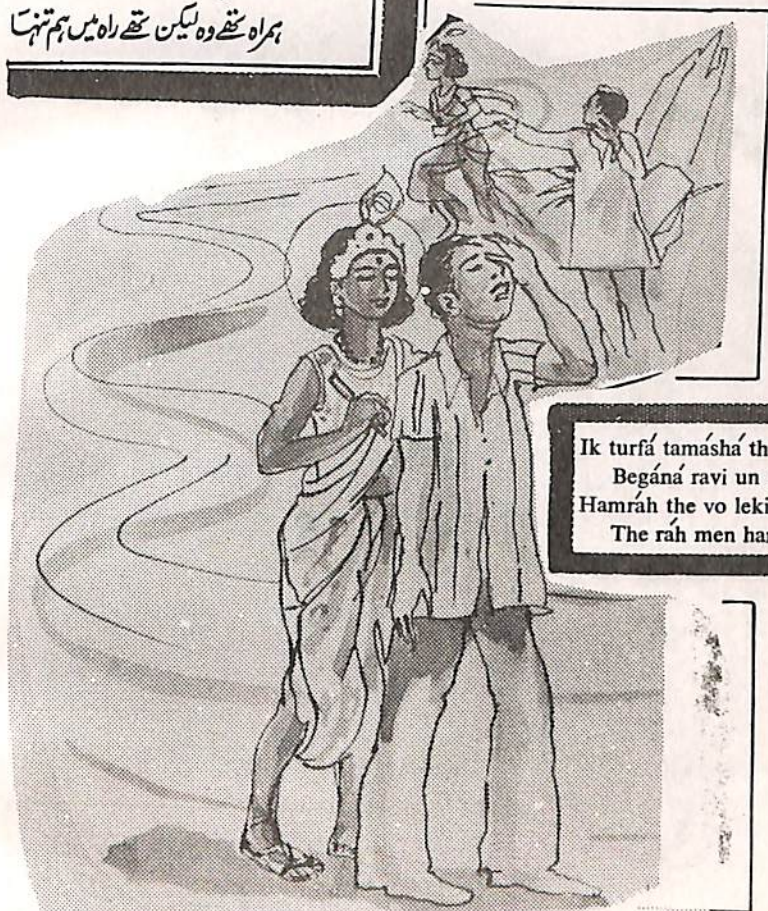
हम हमदो सना को क्या समझे।
 सुनते हैं रिझाने को उनके

उल्फत का तराना काफ़ी है ॥

इक तुरफ़ा तमाशा थी बेगाना रवी उनकी ।
हम-राह थे वो लेकिन थे राह में हम तन्हा ॥

اِک تُرْفَا تماشا تھی بیگانہ رَوی اُن کی
ہمراہ تھے وہ لیکن تھے راہ میں ہم تنہا

So unconcerned, indifferent,
He with me had gone,
He accompanied like a shadow,
And I was all alone.

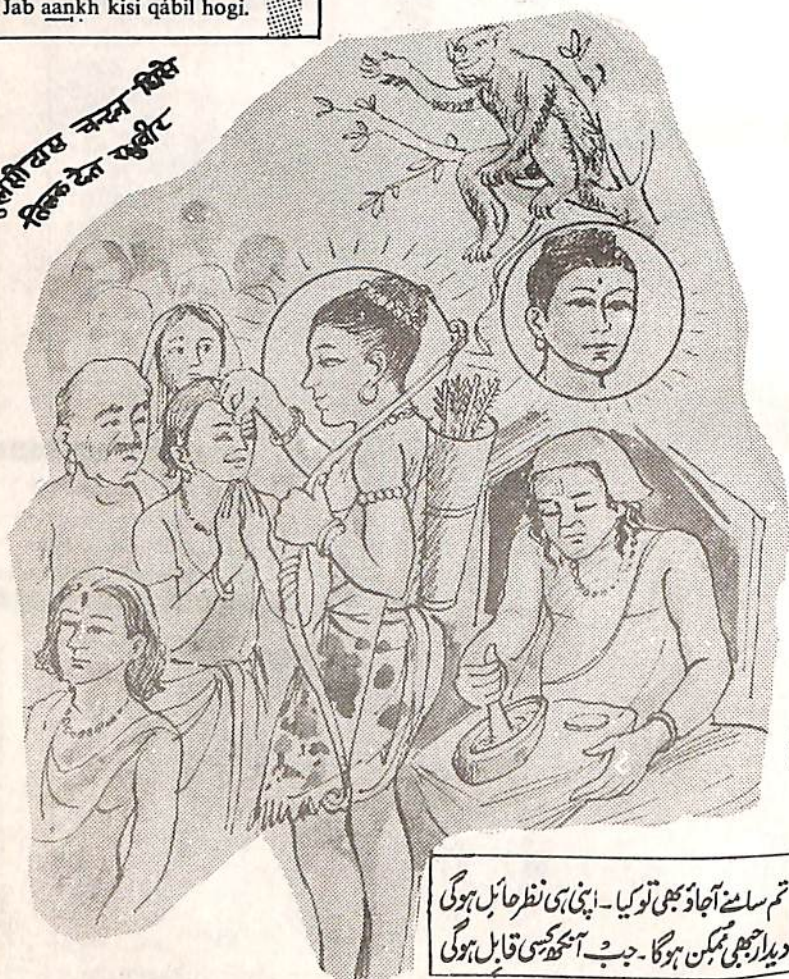
Ik turfā tamāshā thi
Begānā ravi un ki
Hamrah the vo lekin
The rah men ham tanha.

तुम सामने आ जाओ भी तो क्या
अपनी ही नज़र हाइल होगी ।
दीदार जमी मुमकिन होगा
जब आँख किसी काबिल होगी ॥

What even if you stand before me ?
My own sight will hinder.
Your vision will only be feasible,
When mind and ego surrender.

Tum sāmne aaja-o bhi to kyā
Apni hi nazar ha-il hogi
Deedār Jabhi mumkin hoga
Jab aankh kisi qābil hogi.

इलीदाद चयन किस
सिकंदर खुबेर

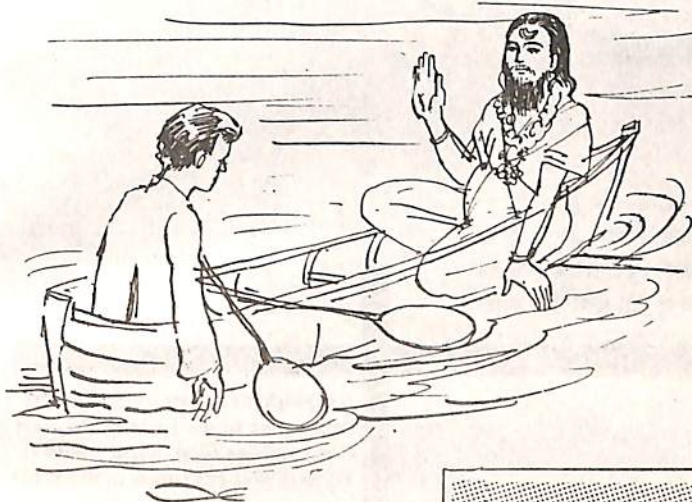

تم سامنے آجاؤ بھی تو کیا۔ اپنی ہی نظر حائل ہوگی
دیدار بھی ممکن ہوگا۔ جب آنکھ کسی قابل ہوگی

ले वैराग विवेक के चप्पू पहले तो हम सेते थे ।
अब गुरुदेव बने हैं खेवट नइया आगे बढ़ती जाए ॥

Two oars propelled my boat
Dispasion and discrimination
Guru Dev later took as boatsmans
He is rowing to destination

Le vairág vivek ke chappu
Pehle to ham khete the
Ab guru dev bane haiñ khewat
Nayyá aage barhti jáye.

لے ویراگ وویک کے چپو پہلے تو ہم کھینے تھے
اب گورو دیو بنے ہیں کھیوٹ نیا آگے بڑھتی جائے

I

واہی عشق میں تم جان وفا ہو جانا
 درد بن کر چہ پیاروں تو دوا ہو جانا
 دیکھنا چاہوں تو آنا بُتِ کافر بن کر
 اور جب دل میں بسا لوں تو خدا ہو جانا

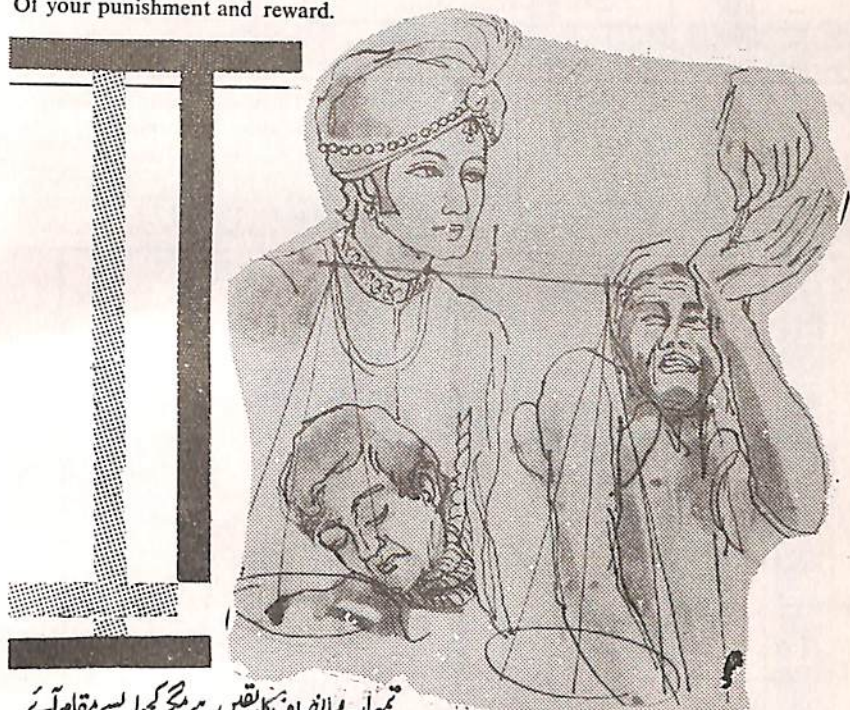

वादिए इश्क में तुम जाने वफ़ा हो जाना ।
 दर्द बनकर जो पुकारूं तो दवा हो जाना ॥
 देखना चाहूं तो आना बुते काफ़िर बनकर ।
 और जब दिल में बसा लूं तो खुदा हो जाना ॥

As faithfulness, beauty & panecea
 Pray, come to me Lord in the start
 Come only as God, when I wish
 To have you enshrined in my heart.

Wādye ishq meṇ tum jan-e-wafā ho jānā
 Dard ban kar jo pukaroon to dawā ho jānā
 Dekhnā chāhun to aana but-e kafir ban kar
 Aur jab dil meṇ basā lun to khudā ho jānā

Your justice is admitted,
But at times it became hard
To explain the justification
Of your punishment and reward.

تمہارے انصاف کا یقین ہے مگر کچھ ایسے مقام آئے
جہاں یہ اکثر گناہ بولے ہیں سزا کہاں ہے سزا کہاں ہے

Tumhāre insāf kā yaqeen hai
Magar kuchh aise maqām aaye
Jahān yeh aksar gumāḥ hua hai
Sazā kahān hai, silā kahān hai

تुम्ہارے انصاف کا یقین ہے مگر کچھ ایسے مقام آئے
جہاں یہ اکثر گناہ بولے ہیں سزا کہاں ہے سزا کہاں ہے

پہلے تو ان کی ذات کا وہم سا تھا۔ گمان سا تھا
اب تو یقین آگیا۔ دل کے بھرم بدل گئے

Pehle to un ki zāt kā
Wehm sā thā gumān sā thā
Ab to yaqeen aa gaya
Dil ke bharam badal gaye

There was about His Being
Illusion and conjecture
Now He is a certainty
And no more doubts appear

پہلے تو उसکی جات کا وہم سا تھا گمان سا تھا ।
اب تو یقین آ گیا دل کے بھرم بدل गए ॥

वो जो एक रिश्ता अज़ल से है श्री राम आपके नाम से ।
उसी पाक रिश्ते का वास्ता मिलो आके अपने गुलाम से ॥

وہ جو ایک رشتہ ازل سے ہے شری رام آپ کے نام سے
اُسی پاک رشتے کا واسطہ ملو آ کے اپنے غلام سے

Wo jo ek rishtā azal se hai
Shiri Rām aap ke nām se
Usi pāk rishte ka wasta
Milo aa ke apne ghulam se.

The eternal relation Lord Rama
That exists between me and your name
Pray come and appear before me
As a slave that favour I claim

शबे गुज़शता वो नूर पैकर
 गले से हमको लगा रहा था ।
 ये किस खुशी की है आमद आमद
 ये हमने देखा है ख़वाब कैसा ॥

شب گزشتہ وہ نور پیکر گلے سے ہم کو نگار رہا تھا
 یہ کس خوشی کی ہے آمد آمد۔ یہ ہم نے دیکھا ہے خواب کیسا

Shab-e-guzashtá wo noor paikar
 Gale se ham ko lagá rahá thá
 Ye kis khushi ki hai aamad aamad
 Ye ham ne dekhá hai kháb kaisá

Last night that embodiment of light
 Was embracing me heart to heart
 What fortune the dream predicts
 What good news does it forecast

जो लज़्ज़त देखना चाहो बक़दरे ज़ौक पीने की ।
तो मेरे हाथ में मीना दो खुद मैं ख़ार बन जाओ ॥

Lord ! if you want to relish
The liberality in action
Then give me flask of wine
And drink to satisfaction

جولذت دیکھنا چاہو بقدر ذوق پینے کی
تو میرے ہاتھ میں مینا دو خود مجھ اربن جاؤ

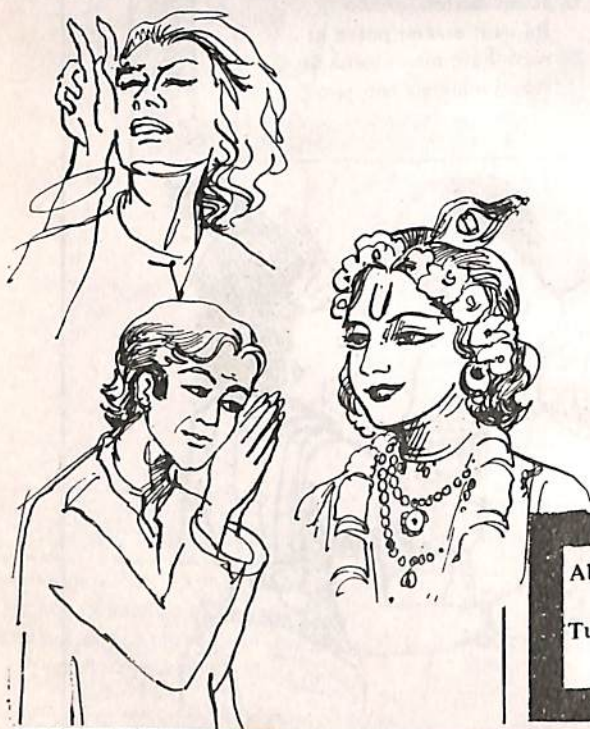
Jo lazzat dekhná cháho
Ba qadr-e-zauq peene ki
To mere háth meṇ meená do
Khud maikhár ban já-o

Why don't you end my search
Why keep me always in doubt
If you are hiding in heart
Why don't from there you shout

اب میرے تجسس کو بڑا کیوں نہیں دیتے
تم دل میں چھپے ہو تو صد کیوں نہیں دیتے

अब मेरे तजस्सुस को मिटा क्यों नहीं देते ।
तुम दिल में छुपे हो तो सदा क्यों नहीं देते ॥

Ab mere tajassus ko
Mitá kyon naheen dete
Tum dil men chhupe ho
To sadá kyon nahiñ dete.

From harem to temples and vice-versa
In His search he continued to dart.
But returning to his centre, Shifa
Traced Him enshrined in his heart.

देर से माइले जुस्तजू था शिफ़ा
उनको दैरो हरम में फिरा धूँदता ।
लौट कर अपने मरकज़ पे जब आ गया
मिल गया दिल में उनका निशां दोस्तो ॥

دیر سے مائل جستجو تھا شیفّا۔ اُن کو دیر و حرم میں پھرا ڈھونڈتا
لوٹ کر اپنے مرکز پر جب آگیا۔ دلِ گیارِ دل میں اُنکا نشانِ دوستو

Der se mál-e-justju thá shifá
Un ko der-o-haram men phirá dhundtá
Laut kar apne markaz pe jab aa gayá
Mil gayá dil men unka nishán dosto.

Yá to deeváná hanse
Yá tum jise tuufeeq do.
Warná is dunyá meñ rehkar
Muskurá saktá hai kaun.

या तो दीवाना हँसे या तुम जिसे तौफीक़ दो ।
वरना इस दुनिया में रहकर मुस्कुरा सकता है कौन ॥

A lunatic may laugh awhile,
Or one enjoying your grace.
Else how dare even smile?
One who has the world to face

یا تو دیوانہ ہنسے یا تم جسے توفیق دو
ورنہ اس دنیا میں رہ کر مسکرا سکتا ہے کون

उनके आगे सर झुका देना है उनकी वन्दगी ।
और इरफ़ां उनको अपने आप में पाने का नाम ॥

Un ke aage sar jhukā dainā
hai un ki bandgi
Aur irfān un ko apne
Aap meṇ pāne kā nām.

اُن کے آگے سر جھکا دینا ہے اُن کی بندگی
اور عرفاں اُن کو اپنے آپ میں پانے کا نام

When bow your head before Him
They call by name of devotion
In heart when Him you discover
'Tis know as realization

लज़ते ईज़ा इतनी है हमको तो मुदावा रास नहीं ।
दाग तो दिल पर और भी थे चारागर को गिनवाए कम ॥

I was not fond of the remedy
As the fun of suffering I knew
Many more wounds were in the heart
I showed the healer a few

Lazzat-e-eezā itni hai
Ham ko to mudawā' rās nahin
Dāgh to dil par aur bhi the
Chārāgar ko ginwaye kam

لذتِ ایذا اتنی ہے ہم کو تو مُداوا را س نہیں
داغ تو دل پر اور بھی تھے چارہ گر کو گنوائے کم

ہو کے مخمور پائے ساقی پر
ایک سجدہ کریں گے مینت کا

After drinking when in ecstasy
When He too is pleased to heed
At His feet I'll bow my head
And express what ever I need.

Ho ke makhmoor
Pāye sāqī par
Ek sajdā karen ge
Minnat ka.

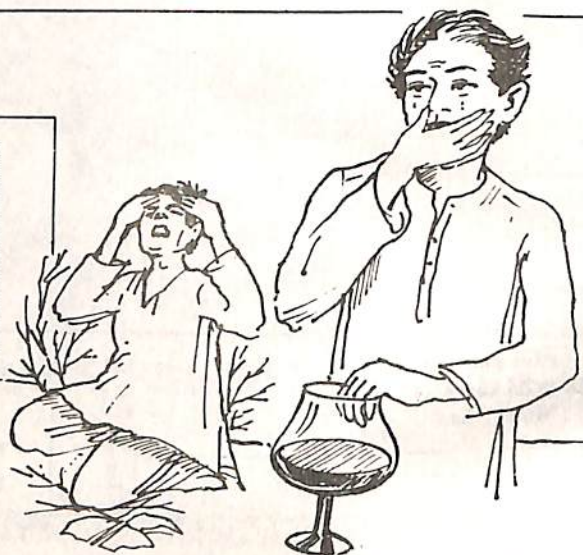
ہو کے مخمور پاؤ ساقی پر
اک سجدہ کریں گے مینت کا ॥

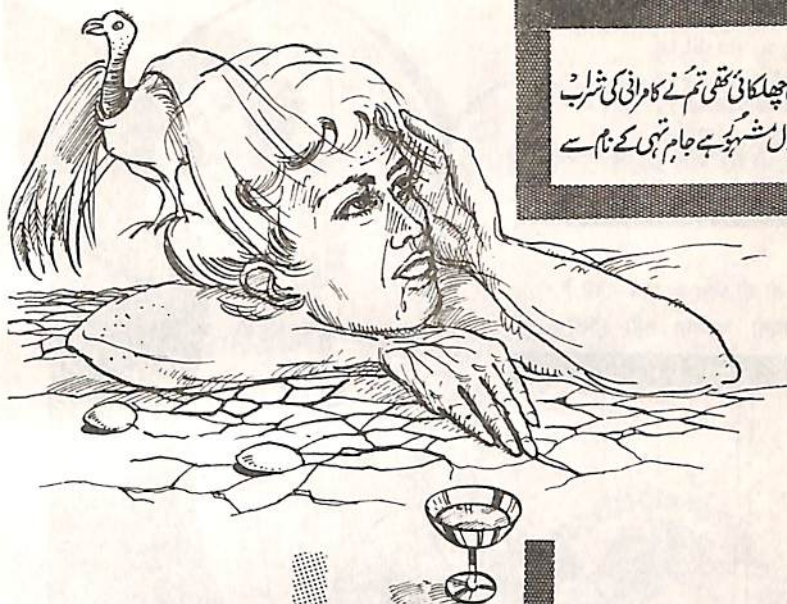
بچے ترہم نے لب خون چکڑے
 الہی اس طرح کوئی نہ ترے

My lips parched with thirst,
 No drop of wine to apply,
 I smeared them with blood.
 Lord, none else do thus try.

کیए तर हमने लब खूने जिगर से ।
 इलाही इस तरह कोई न तरसे ॥

Kiye tar ham ne lab
 K̤hoon-e-jigar se
 Ilāhi is tareh
 Koi ne tarse.

جس میں چھلکانی تھی تم نے کامرانی کی شراب
اب وہ دل مشہور ہے جام تہی کے نام سے

My heart like cup of wine
You filled with joy to spill,
They empty cup now call it
With no one there to fill.

जिसमें छलकाई थी तुमने कामरानी की शराब ।
अब वो दिल मशहूर है जामे तिही के नाम से ॥

Jis men chhalkái thi tum ne
Kámrání ki sharáb
Ab wo dil mash-hoor hai
Jám-e-tihi ke nám se.

Yun to wo dil ke
Pás rehte hain
Aamná sámna
Nahin hotá

युं तो वो दिल के पास रहते हैं ।
आमना सामना नहीं होता ॥

یوں تو وہ دل کے پاس رہتے ہیں
آمنہ سامنا نہیں ہوتا

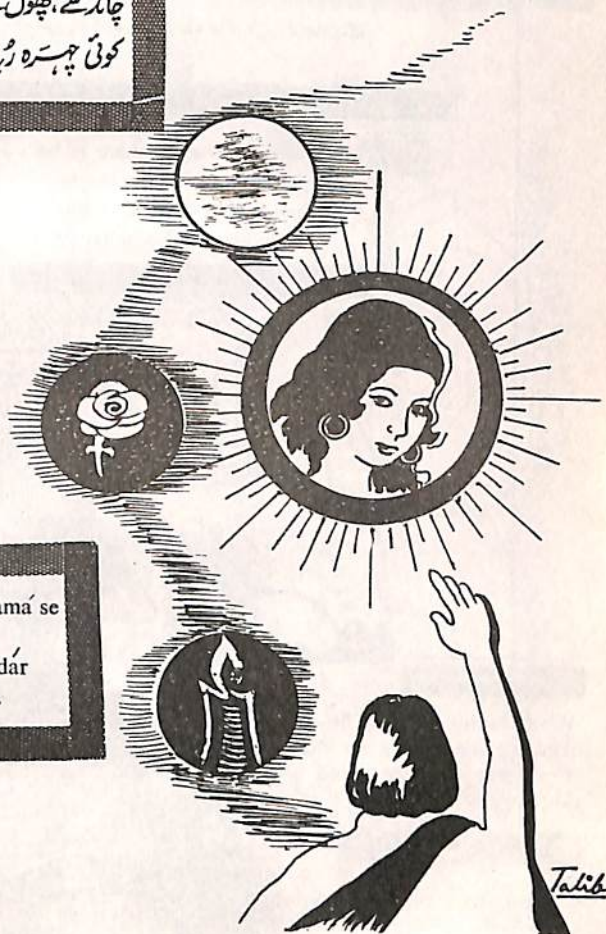
My sweet heart dwells in heart
And always showers her grace
For vision the eyes starve
We never meet face to face.

चाँद से फूल से शम्मा से तशबीह तो दूँ ।
कोई चेहरा रुख़े दिलदार से मिलता ही नहीं ॥

'Tis absurd to compare
With moon or rose or flame
The sweet heart's face has a beauty
Which none of them can claim.

چاند سے پھول سے شمع سے تشبیہ تو دوں
کوئی چہرہ رُخِ دلدار سے ملتا ہی نہیں

Chand se phool se shamá se
tashbeeh to dúñ
Koi chehrá rukh-e-dildár
se miltá hi naheen.

जहाँ सुबह रूये सनम से हो जहाँ शाम रोसुये यार से ।
वहाँ मेहरो माह का सिलसिला रहे खाक लैलो नहार से ॥

جہاں صبح رُوئے صنم سے ہو، جہاں شام گمبُوئے یار سے
وہاں مہرِ ماہ کا سلسلہ رہے خاکِ لیل و نہار سے

Jahān subhe ru-ye-sanam se ho
Jahān sham gesu-e-yār se
Wahān mehr-o-māh kā silsilā
Rahe khak lail-o-nahār se

Where seeing her face be morning
And evening, seeing her locks,
There sun, moon, day and night
Amount to futile talk s,

Takili

یوں ہاتھ نہیں پھیلا۔ گو ہم بھی سوالی تھے
کچھ اس میں محبت کی تحقیر نظر آئی

I did not stretch my hand,
Though I too was in need,
For even if fulfilled, it was
Contempt of love indeed !

Yūn hāth nahīn phailā
Go ham bhi sawali the
Kuchh is men mohabbat ki
Tazlil nazar aayi.

یوں ہاتھ نہیں फैلا گو ہم بھی سوالی تھے ।
کُچھ اِس مِیں مِوہوہبّت کی تہکیرِ نَظَر آئی ॥

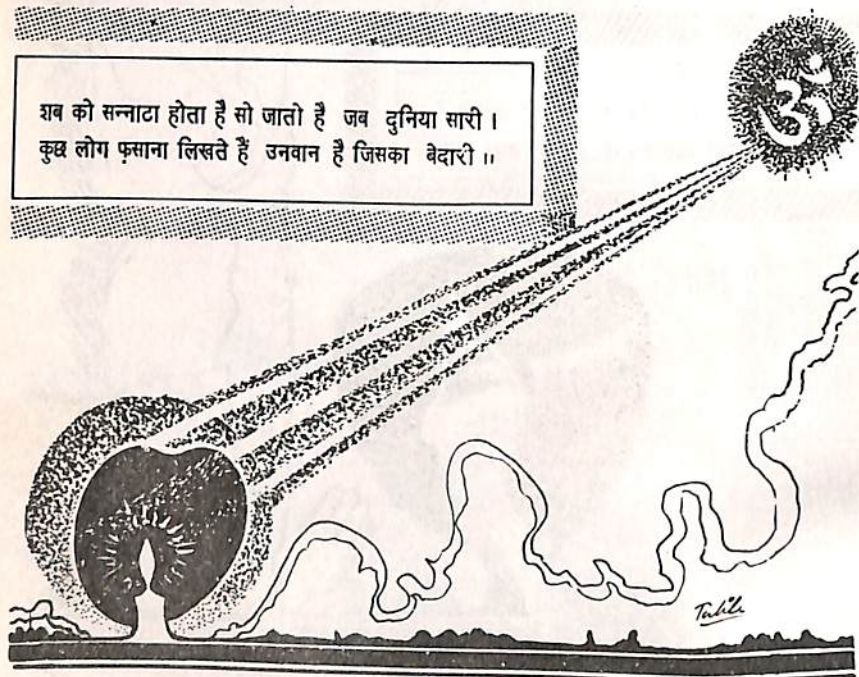

شب کو سناٹا ہوتا ہے، سو جاتی ہے جب دنیا ساری
کچھ لوگ فسانہ لکھتے ہیں، عنوان ہے جس کا بیداری

When whole world goes to sleep
And night hums in silence
Some people write their stories
They give them title of vigilance.

Shab ko sannátá hotá hai
So játi hai jab dunyá sári
Kuchh log fasáná likhte hain
Unwán hai jis ka bedári.

شب کو سناٹا ہوتا ہے سو جاتی ہے جب دنیا ساری ۔
کچھ لوگ فسانا لکھتے ہیں عنوان ہے جس کا بیداری ॥

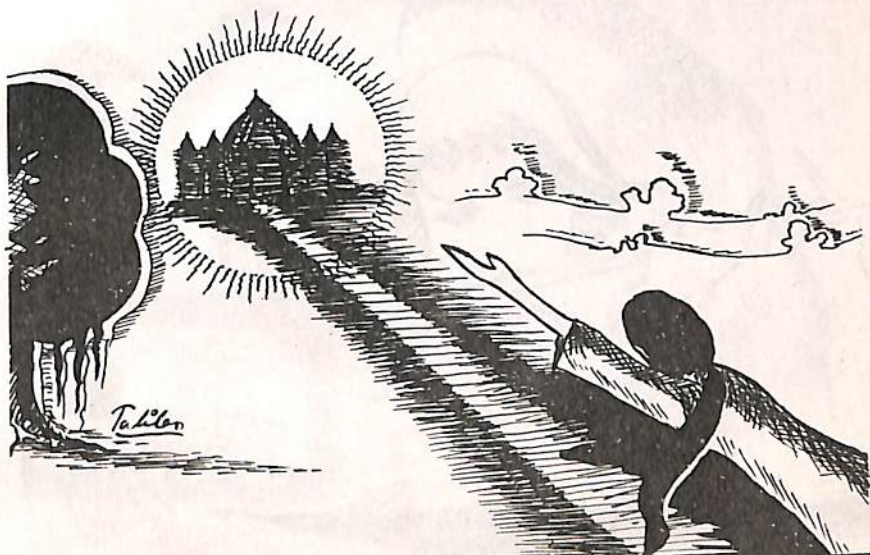

بُھکا کرتے ہیں سر جیس پر گداؤں اور شاہوں کے
 اسی در کی گداؤں اپنی قسمت ہوتی جاتی ہے

Where begger and monarch alike,
 In awe each bows his head.
 To the same door am I destined.
 Henceforth to beg for bread.

Jhuká karte hain sar jis par
 Gada-oṅ oursháhon ke
 Usi dar ki gadáyí
 Apni qismat hoti jati hai

بھکا کرتے ہیں سر جس پر گداؤں اور شاہوں کے
 اسی در کی گداؤں اپنی قسمت ہوتی جاتی ہے ॥

جیراں ہوں دل میں نقشِ رخِ یار دیکھ کر
میں ڈھونڈتا تھا جس کو وہی ہو بہو ہے

To see the image of my sweet heart,
Within my heart-is a wonder,
Tis exactly the same for which,
For so long did I wander.

Hairāṇ hun dil meṇ.
Aks-e-rukh-e-yār dekh kar
Main dhūndtā thā jis ko
Wahi hu-b-hu to hai.

ہیراں ہوں دل میں افسے رخِ یار دیکھ کر
میں ڈھونڈتا تھا جسکو وہی ہو بہو تو ہے ॥

दुआ को हाथ उठा कर सवाल क्या होगा ।
जो लब पे बात न आई तो हाल क्या होगा ॥

If for prayer I raise my hands
And in positive the prayer is answered
And I am then unable to speak
O Lord how will it look awkward.

دُعا کو ہاتھ اٹھا کر سواں کیا ہوگا
جولب پہ بات نہ آئی تو حال کیا ہوگا

Duá ko háth uthá kar
Sawál kyá hogá
Jo lab pe bat ne aayi
To hál kyá hogá.

دل جمالی دوست سے آخرِ منور ہو گیا
اے شفا روشن ہماری زندگی کی شام ہے

Dil jamāl-e-yār se
Aakhir munavvar ho gayā
Ai Shifā raushan hamārī
Zindgi ki shām hai.

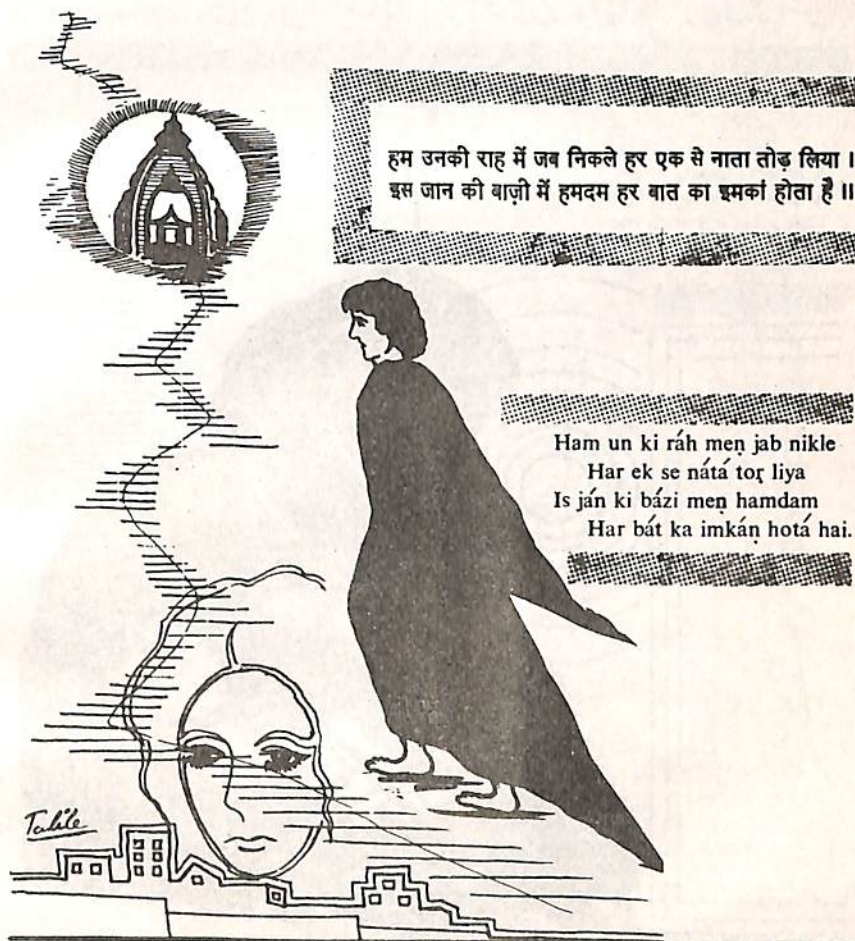
By beauty of my sweet heart,
At last my heart is illumined.
Life's day was dark to start,
For light its evening is destined.

دیل جمالی دوست سے آخیر منور ہو گیا ۔
اے شفا روشن ہماری جیندگی کی شام ہے ۱۱

ہم اُن کی راہ میں جب نیکلے۔ ہر ایک سے نااط توڑ لیا
 اِس جان کی بازی میں ہمدَم ہر بات کا امکان ہوتا ہے

When on his path I started
 I cut short relations with all.
 This game is game of life
 And any mishap can befall.

ہم اُن کی راہ میں جب نیکلے ہر ایک سے نااط توڑ لیا ।
 اِس جان کی بازی میں ہمدَم ہر بات کا امکان ہوتا ہے ॥

Ham un ki rāh meṇ jab nikle
 Har ek se nātā toṛ liya
 Is jān ki bāzi meṇ hamdam
 Har bāt ka imkān hotā hai.

एक दिल टूटा हुआ सा उसमें इक नक्शे वफ़ा ।
वस यही कुछ रह गया हम ख़ाना वीरानों के पास ॥

ایک دل ٹوٹا ہوا سا اُس میں ایک نقشِ وفا
بس یہی کچھ رہ گیا ہم خانہ ویرانوں کے پاس

Ek dil tootá huá sá
Us men ik naqsh-e-wafá
Bas yehi kuchh reh gayá
Ham khāná weerañon ke pás

A broken heart, and -
A flame of love within
This all is left with me
Destined to ruin.

एहदे खिजां गुज़ार दिया हमने इस तरह ।
 दामन पकड़ लिया किसी रश्के बहार का ॥

عہدِ خزاں گزار دیا ہم نے اس طرح
 دامن پکڑ لیا کسی رشکِ بہار کا

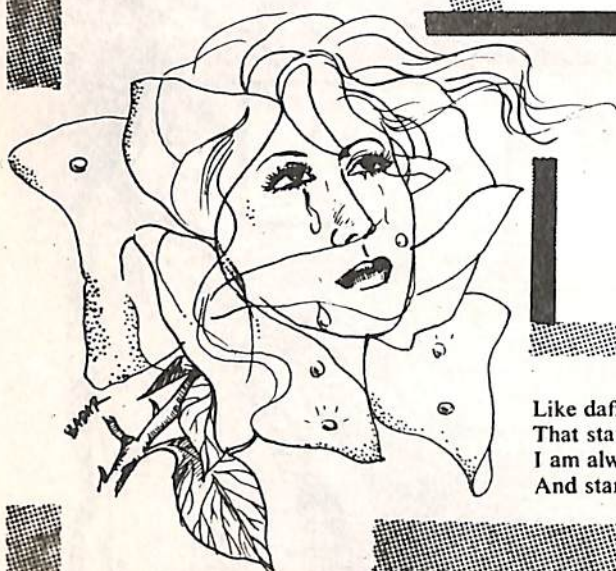

Ehd-e-khizān guzār diyā
 Ham ne is tareh
 Daman pakar liyā
 Kisi rashk-e-bahār ka

When autumn came to grip me
 I kept thus myself freed.
 I firmly clung to one
 Whom spring also envied.

आँखें खुली हुई हैं तिरें इन्तज़ार में ।
हम मुन्तज़िर हैं नरगिसे बीमार की तरह ॥

آنکھیں کھلی ہوئی ہیں ترے انتظار میں
ہم منتظر ہیں زگس بیمار کی طرح

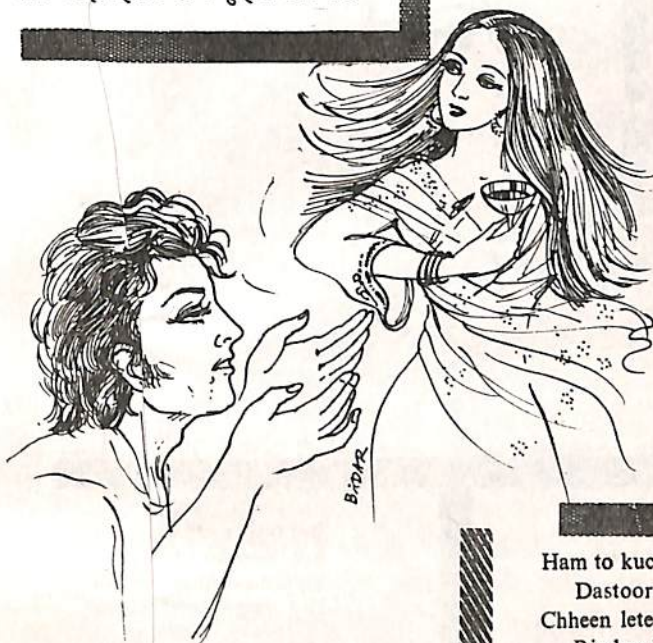
Like daffodils in the garden
That stand for open eyes,
I am always for you waiting
And staring at the skies.

Aankhen khuli hui hain
Tere intizār mein
Ham muntazir hain
Nargis-e-beemār ki tareh.

ہم تو کچھ سمجھے نہیں دستورِ میخانہ ترا
چھین لیتے ہیں کہیں رنڈوں کے کسے جاگیا

Your ways of managing wine house
Are difficult to understand,
How snatch the cup of wine
Who's drinking, from his hand.

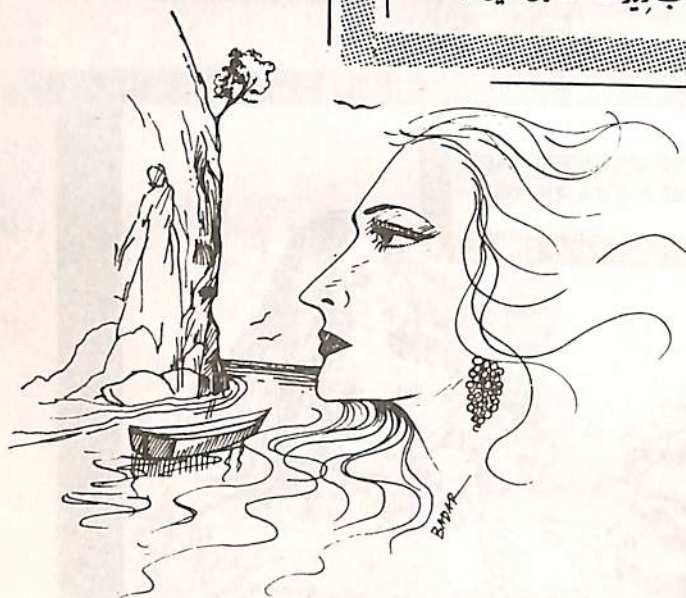
ہم تو کچھ سمجھے نہیں دستورِ میخانہ ترا
چھین لیتے ہیں کہیں رنڈوں کے کسے جاگیا

Ham to kuchh samjhe naheen
Dastoor-e-maikhana' tera'
Chheen lete hai kaheen
Rindon ke mun se jam kva'

नज़र के सामने हैं वस वही माज़ी की तस्वीरें ।
के नज़़ारा कोई अब दीद के काबिल नहीं मिलता ॥

نظر کے سامنے ہیں بس وہی ماضی کی تصویریں
کہ نظارہ کوئی اب دید کے قابل نہیں ملتا

Nazar ke sāmne hain
Bas wohi mází ki tasweeren
Ke nazzará koi ab deed ke
Qábil nahiñ miltá.

Still before my eyes
Are the events of the past
No shadow that eyes relish
The present seems to cast.

ٹوٹے ہوئے دل میں بھی وہی بو ہے
کیا جانئے دل کون سی مٹی سے بنا ہے

Toote hue dil men bhi
Wohi boo-e-wafá hai
Kyá jányé dil kaunsi
Mitti se baná hai

Although the heart is broken
The odour of love persists,
'Tis made of that fragrant earth
Which all misfortunes resists.

ٹوٹے ہوئے دل میں بھی وہی بو ہے
کیا جانئے دل کون سی مٹی سے بنا ہے

कभी जाकर क़फ़स की तीलीयों पर बैठ जाता हूँ ।
रिहा होकर भी पासे खातिरे सय्याद बाकी है ॥

کبھی جا کر قفس کی تیلیوں پر بیٹھ جاتا ہوں
رہا ہو کر بھی پاس خاطر صیتا د باقی ہے

Kabhi jā kar qafas ki
Teelyon par baith jātā hūn
Reha ho kar bhi pas-e
Khatir-e-sayyād baqī hai

I visit my cage for I value
Her feelings, tender & warm
Though freedom has its value
The prison too had its charm.

Naheen khirad ki yeh dil ki baten hain
Main kahū aur aap samjhen
Ke is jahan mein zaban-e ulfat ka
Ek bhi tarjumān nahin hai.

What I say, you follow,
Why wisdom intervene.
The talk of love can endure
No translator between.

نہیں نزدیکی دل کی باتیں ہیں میں کہوں اور آپ سمجھیں
کہ اس جہاں میں زبانِ اُلفت کا ایک بھی ترجمان نہیں ہے

नहीं खिरद की, ये दिल की बातें हैं मैं कहूँ और आप समझें ।
कि इस जहाँ में ज़बाने उलफ़त का एक भी तरजुमा नहीं है ॥

All praise to you O Lord
Bestower of sorrow & grief,
Had you not supported the sufferer
He might have lost all belief.

तुझे आफ़रीं रंजो ग़म देने वाले
जहाँ ग़म दिया है किया है करम भी ।
जो मायूसियों में न मिलता सहारा
ये वहशी न जाने कहाँ जा निकलते ॥

تجھے آفریں رنج و غم دینے والے جہاں غم دیا ہے کیا ہے کر م بھی
جو مایوسیوں میں نہ ملتا سہارا یہ وحشی نہ جانے کہاں جا نکلتے

Tujhe aafreen ranjo-gham dene wale
Jahan gham diya hai kiya hai karambhi
Jo mayusyion men ne milta sahara
Yeh wehshi ne jane kahan ja nikalte.

میں بیاں کرتا رہوں وہ غم بھر سُننے رہیں
غم کے افسانے میں کوئی دلکشی ایسی تو ہو

मैं बयाँ करता रहूँ वो उम्र भर सुनते रहें ।
ग़म के अफ़सानों में कोई दिलकशी ऐसी तो हो ॥

Meñ bayán kartá rahun
Vo umr bhar sunte rahen
Gham ke afsáne meñ koi
Dilkashi aisi to ho.

So I may go on relating
And she may go on listening
Such charm of events should be
In tale of my suffering.

How long with down-cast eyes
You'll hear my tale of strife
Just see me eye to eye
And change my course of life.

सुनोगे नीची नज़रों से मिरी रुदादे ग़म कब तक ।
उठाओ इस तरफ़ नज़रें बदल दो मेरा अफ़साना ॥

سنو گے نیچی نظروں سے مری رُودادِ غم کب تک
اُٹھاؤ اِس طرفِ نظریں بدل دو میرا افسانہ

Suno ge necchi nazron se
Meri roodád-e-gham kab tak
Uthá-o-is taraf nazren
Badal do merá afsáná.

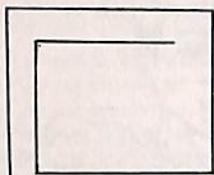
خاموشی نے بڑھاپیں غلط فہمیاں
کیا کہوں بے زبانی ہوئی ہے زباں

खामुशी ने बढ़ा दीं ग़लत फ़हमियां ।
क्या कहूँ बेज़बानी हुई है ज़बां ॥

Khamushi ne barhá deen
Ghalat fehmiyān
Kya Kahū bezabāni
Hui hai zabān.

I kept mum, gave no reply.
My silence caused misgivings.
How can I help the matters
When speech from muteness springs.

हमारे बाद किस को नाज़ होगा जुर्म उलफ़्त पर ।
किसे दोगे मोहोबत की सज़ा जब हम नहीं होंगे ॥

Who will be proud of guilt-
Of love, when I am no more
Whom will you for love admonish?
And whom will you then ignore.

ہمارے بعد کس کو ناز ہوگا جُرمِ اُلفت پر
کے دو گئے محبت کی سزا جب ہم نہیں ہوں گے

Hamare bād kis ko nāz hogā
Jurm-e-ulfat par
Kise doge mohabbat ki saza
jab ham nahiṅ honge.

Hijr men din kat rahe the
Chand lamhon ke liye
Khubgar-e-gham par abas
Ehsan farmaya gaya.

ہجر میں دن کٹ رہے تھے چند لمحوں کے لیے
خوگر غم پر عبث احسان فرمایا گیا

I've got used to separation
Why want you make me waver
What for the trouble of visiting
What for momentary favour.

हिअ में दिन कट रहे थे चन्द लम्हों के लिए ।
खुगरे गम पर अबस एहसान फरमाया गया ॥

करीब आओ दिले नातवां की बात करें ।
नज़र मिलाओ तो दर्द निहों की बात करें ॥

I'll talk of my feeble heart
If you come very close my darling
If eye to eye you see
I'll speak of my latent suffering,

Qareeb aa-o dil-e-nátwañ
ki bát karen
Nazar milá-o-to
Darde nihañ ki bát karen

قریب آؤ دل ناتواں کی بات کریں
نظر ملاؤ۔ تو دردِ نہاں کی بات کریں

इस तरह ग़म मुनसलिक है आशिकी के नाम से ।
 काँप उठता हूँ मोहोब्बत में खुशी के नाम से ॥

اس طرح غم مُنسلک ہے عاشقی کے نام سے
 کانپ اٹھتا ہوں محبت میں خوشی کے نام سے

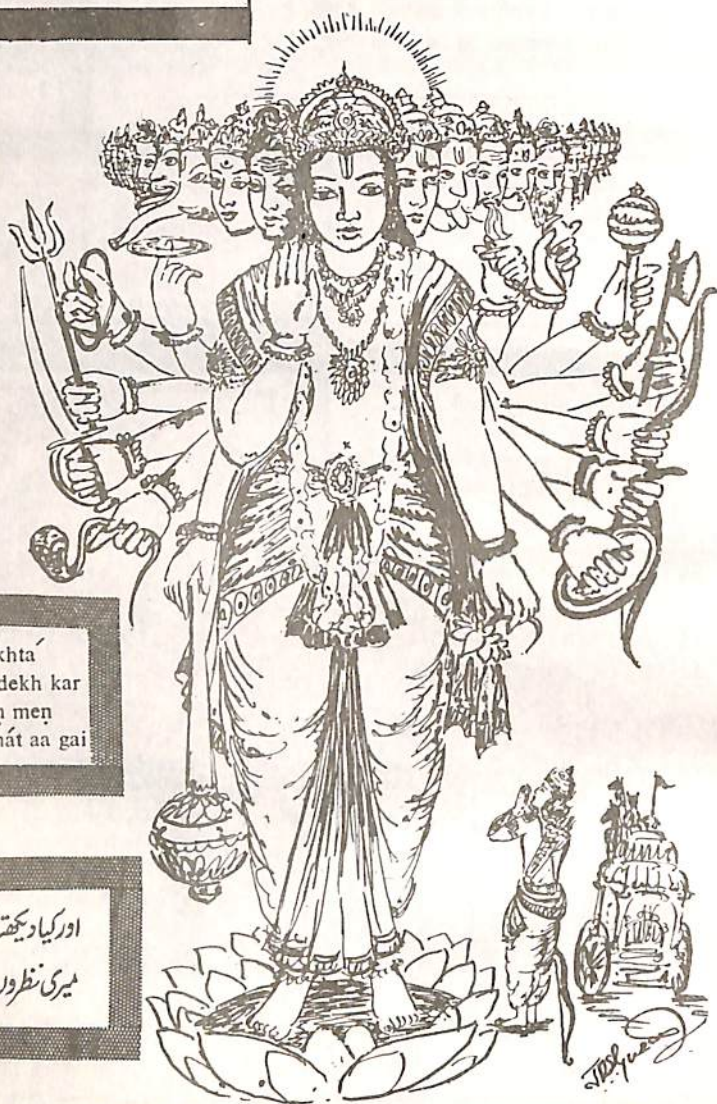
Is tareh gham munsalik hai
 Aashiqi ke nām se
 Kānp uthatā hoon mohabbat men
 Khushi ke nām se.

Thus grief is strung to love
 That both are inseperable
 In love if talk of delight
 My heart begins to tremble

After having a glimpse of you Lord!
What remains there more to see
What more is left to desire
What more to possess or envy?

और क्या देखता आपको देखकर ।
मेरी नज़रों में कुल कायनात आ गई ॥

Aur kya dekhta
Aap ko dekh kar
Meri nazron men
Kul kainat aa gai

اور کیا دیکھتا آپ کو دیکھ کر
میری نظروں میں کل کائنات آگئی

غزل - $5 - \frac{9}{57} = 21 \frac{2}{57}$

[illegible]

اب نہ ہارا غم مرے دل سے بھلا سکتا ہے کون
جو نہ ہارا ہے اسے اپنا بنا سکتا ہے کون
یا تو وہ نہ ہنسنے یا نہ جیسے فزین دو
ورنہ اس دنیا میں رہ کر مگر کلا سکتا ہے کون
اب تو دل گھبرا گیا ہے شدتِ آلام سے
تم بناؤ، ابروِ رحمت بن کے چھا سکتا ہے کون
زیست سے اُمید و وابستہ ہے ان کے قریب کی
ورنہ اس بار امانت کو اٹھا سکتا ہے کون
واقعہ انجامِ لغت تھے ہم اس کے باوجود
وہ قریب دوستی لکھا ہے ہم لکھا سکتا ہے کون
جب کرم ہو تا ہے مل جاتے ہیں کوہ و دشت میں
دیر و کسب و بھی ورنہ ان کو پا سکتا ہے کون
اشتیاقِ دید شاید کر رہا تھا رہبری
کس طرح ہم کئے منزل تک نہا سکتا ہے کون
ہم نے آنکھیں بند کر کے دل میں دیکھا ہے نہیں
سامنے آؤ تو اب دید لاسکتا ہے کون
مے ہو با سستی، بقدرِ ظن ملتا ہے شفا منہ
اور اپنے ظن کو ان سے چھپا سکتا ہے کون

दर्शन

गज़लें

विनय

सर्वशक्तिमान परमात्मा की एक अपार शक्ति प्रेम है। जिससे वो संसार की रचना करते हैं। इस संसार के कण-कण में प्रभु ने प्रेम रख दिया है। मनुष्य योनि में ये प्रेम पूरी तरह उजागर हो जाता है।

सुन्दरता और प्रेम का गहरा और अटूट सम्बन्ध है। सुन्दरता बाहर की भी होती है लेकिन असल सुन्दरता प्रेमी के मन और भाव में इस तरह रहती है जैसे लकड़ी में अग्नि। प्रेमी बाहर सुन्दरता की तलाश करता है और जब उसको मिल जाती है तो सन्तुष्ट हो जाता है। लेकिन जब यहाँ से ठोकर लगती है और दिल को चोट पहुँचती है उस समय उसके मन और भाव में छुपी हुई सुन्दरता किसी न किसी स्पष्ट रूप में जाहिर होती है। वो रूप ताजमहल भी हो सकता है खजुराहो की मूर्तियाँ हो सकती हैं, अजन्ता एलोरा के चित्र हो सकते हैं। या फिर काली दास की शकुन्तला, तुलसी दास का रामचरित मानस बाल्मिकी की रामायण किसी कहानी किसी कविता आर्ट के माडल, संगीत-नृत्य शरज किसी न किसी रूप में जाहिर होती है। और उससे प्रेमी के दुःखे हुए दिल को शान्ति मिल जाती है फिर प्रेमी बक़ौल मेरे ये महसूस करता है।

जिसे हम हुस्न समझे थे वो था हुस्ने नज़र अपना ।

हकीकत में हमी खुद थे तमाशा हम न समझे थे ॥

यानि जिसको हम सुन्दरता समझ रहे थे वो हमारी अपनी दृष्टि की सुन्दरता थी । और जो तमाशा हम देख रहे थे वो हमारी अपनी ही दृष्टि का था क्योंकि अपना दृष्टि कोण बदलते ही दूसरे की सुन्दरता अपनी नज़र में खत्म हो जाती है ।

प्रभु को प्रेम प्यारा है इसलिए प्रेमी को नज़र में रखते हैं । कुछ देर उसको पूरी आज़ादी दे देते हैं ।

और उसके संसारिक प्यार की दुनिया अच्छी तरह बसा देते हैं लेकिन जब देखते हैं कि ये ज़रूरत से ज़्यादा दुनिया से चिपक रहा है तो उसका सारा खेल खराब कर देते हैं फिर जिस तरह किसी बच्चे के खिलौने टूट जाने पर वह रोता चिल्लाता सीधा अपनी माँ की गोद में जाता है इसी तरह प्रेमी भी रोता हुआ जगत जननी माँ की गोद की तरफ़ भागता है । वकौल मेरे—

हम एहले दिल के मुआमले में अजब तुम्हे पुर मज़ाक़ देखा ।

जिसे मिलाना हो खुद से उसकी बसा के दुनिया खराब कर दी ॥

शायर की ज़िन्दगी एक खुली हुई किताब की तरह होती है ।

दिल पे जो गुज़री शिफ़ा कहते गए अशआर में ।

इस तरह दुनिया हमारी राज़दाँ बनती गई ॥

वो शराब पीता है तो कह देता है । किसी से प्यार करता है तो बता देता है । जब प्यार में कोई तकलीफ़ होती है तो उसे बयान कर देता है और जब बाज़ी मात होती है तो उसे भी नहीं छुपाता । सब कुछ अपनी कविता में कहता चला जाता है ।

उर्दू शायरी में हर किस्म की बात कहने के लिए एक सिन्फ़ या नि बयान का तरीका मौजूद है। प्रभु की तारीफ़ बिनती या स्तुति को हम्द कहते हैं। पेगम्बरों के बारे में जो लिखते हैं उसे नात, किसी बुर्जुग या गुरुदेव की बिनती या स्तुति को मनक़वत कहते हैं। कोई बड़ी वार्ता लिखनी हो तो उसके लिए मसनवी है। छोटी से छोटी बात कहनी हो तो चार लाइनों में रूबाई कहते हैं किसी बड़े आदमी की तारीफ़ करनी हो उसे क़सीदा कहते हैं। शादी पर सेहरा, लड़की की शादी पर रूख़सती, मौत पर मरसिया गरज़ हर मौक़े के लिए कविता की एक किस्म मौजूद है लेकिन अपने इष्ट से, प्रेमी से या प्रेमिका से बात करने या उसकी तारीफ़ बुराई भलाई या उससे लड़ाई या और कुछ कहने सुनने के लिए उर्दू कविता की एक किस्म सबसे अलग रखते हैं और उसको ग़ज़ल कहते हैं। ग़ज़ल में सियासत या और किसी किस्म की बात बयान नहीं करते।

मेरी इस किताब में सौ ग़ज़लें हैं, और ग़ज़लों में से छाने हुए सौ शेर हैं जिनकी तस्वीर भी है अंग्रेज़ी में अनुवाद भी है और हिन्दी, उर्दू अंग्रेज़ी और रोमन लिपि में लिखे हुये हैं। इनमें मैंने अपनी ज़िन्दगी के मधुर भाव का वर्णन किया है। इसलिए इस किताब में और कोई नज़्म, किता या रूबाई आदि कुछ नहीं रक्खा है। मेरी दूसरी कई किताबें हैं पहली पुस्तक बोस्ताने रूस है जिसमें रूसी ज़बान से चन्द रूसी शायरों की नज़्मों का अनुवाद उर्दू कविता में किया है दूसरी किताब नुस्खा—ए—शिफ़ा मेरा दीवान है। इसमें ग़ज़लें, तन्ज़िया नज़्में, क़सीदे, सेहरे, पन्द नामे, मरसिये आदि शामिल हैं। पुष्पमाला एक किताब मनक़वतों की है और मेरे शौक़ की झलकियाँ एक किताब है इसमें एक-एक साल की एक ग़ज़ल तीन तन्ज़िया नज़्मे, रूसी नज़्म का अनुवाद फ़ारसी की ग़ज़ल अमीर खुसरो के फ़ारसी अशआर पर उर्दू में तज़मीन और डाक्टरी मज़मूनों का रूसी से अंग्रेज़ी में अनुवाद है। किताब आखिरी मोड़ में गुरुदेव और दूसरे सन्तों का उल्लेख है जिनकी मुझ पर

कृपा रही है। किताब समर्पण में, गीत, भजन और गज़लें प्रभु चरणों में और गुरु चरणों में अर्पण की है और छोटी-छोटी कई किताबें हैं जो अलग-अलग समय में अपने वातावरण और मन के भाव के मुताबिक लिखी हैं।

अब मेरी हालत ऐसी है कि ये महसूस होता है कि शायद ये मेरी आखिरी किताब होगी। आगे जो प्रभु कों मुझसे काम लेना होगा वो लेंगे।

अंग्रेजी अनुवाद में शब्दों के तरजुमे की बजाय शेर का भाव स्पष्ट करने की ज्यादा कोशिश की गई है।

(डा०) प्रेमलाल शिफ़ा देहलवी

२७-७-१९८१

गज़ल

उल्फ़त की अगर रूदाद सुनो तो मेरा फसाना काफ़ी है ।
हां, ज़िकरे जफ़ा-ए दोस्त नहीं बेदादे ज़माना काफ़ी है ॥

हम से था इबारत खन्दा-ए-गुल हर बात पे आ जाती थी हँसी ।
अब 'अज़मते गिरया हमसे है रोने' को बहाना काफ़ी है ॥

इस दौरे जूनूँ में अपना पता हम इसके सिवा क्या समझाएं ।
इक नक्शे क़दम सजदों के निशां बस इतना ठिकाना काफ़ी है ॥

पहुँचा की नहीं उस तक कोई इसकी तो कोई 'तहकीक़' नहीं ।
हम सूये हरीमे दोस्त अगर हो जाएं रवाना काफ़ी है ॥

बस हम तो महोब्वत करते हैं हम हमदो सना को क्या समझें ।
सुनते हैं रिझाने को उनके उल्फ़त का तराना काफ़ी है ।

दुनिया को भला हम क्या देंगे खुद दस्त 'निगर' हैं हम उनके ।
कुछ उनपे तसददुक् करना हो तो ग़म का खज़ाना काफ़ी है ॥

बेगाना हुआ हर शख्स यहाँ हम जिसको शिफ़ा अपना समझे ।
अब उसका दामन थाम लिया बस वही 'यगाना' काफ़ी है ॥

१. रोने की बड़ाई, २. प्रमाण, ३. मोहताज, ४. न्यौछावर, ५. अकेला,

गज़ल

अब तुम्हारा ग़म मिरे दिल से मिटा सकता है कौन ।
 जो तुम्हारा है उसे अपना बना सकता है कौन ॥
 या तो दीवाना हूँसे या तुम जिसे तौफ़ीक़^१ दो ।
 वरना इस दुनिया में रहकर मुस्कुरा सकता है कौन ॥
 अब तो दिल घबरा गया है शिददते^२ आलाम से ।
 तुम बताओ अबरे^३ रहमत बनके छा सकता है कौन ॥
 ज़िस्त से ऊमीद^४ 'बावसतां' है उनके 'क्रुब' की ।
 वरना इस 'बारे' अमानत को उठा सकता है कौन ॥
 हमने आंखें बन्द करके दिल में देखा है तुम्हें ।
 सामने आओ तो ताबे^५ दीद ला सकता है कौन ॥
 वाकिफ़े अन्जामे उल्फ़त थे हम इसके बावजूद ।
 वो फ़रेबे दोस्ती खाया है, खा सकता है कौन ॥
 जब करम होता है मिल जाते हैं 'कौ हो' 'दश्त' में ।
 दैरो काबे में भी वरना उनको पा सकता है कौन ॥
 "इश्तियाक़े दीद शायद कर रहा था रह बरी ।
 किस तरह हम आए मन्ज़िल तक बता सकता है कौन ॥
 मै हो या मस्ती बक्रदरे^६ "ज़रफ़ मिलती हैं शिफ़ा ।
 और अपने ज़रफ़ को उनसे छुपा सकता है कौन ॥

१. सामर्थ्य, २. ग़मों की ज्यादती, ३. कृपा का बादल, ४. ज़िन्दगी,
 ५. जुड़ी हुई, ६. करीब होना, ७. बोझ, ८. हिम्मत, ९. पहाड़, १०. जंगल,
 ११. दर्शनों का शोक, १२. सहनशक्ति,

गज़ल

'दानिस्ता' तगाफ़ुल करते हैं फिर उनका भरोसा कौन करे ।
जब तक न इशारा हो उनका इज़हारे तमन्ना कौन करे ॥

हम अपना 'शिकस्ता' दिल लेकर बाज़ारे 'ख़िरद' में फिरते हैं ।
दीवाना कोई जब तक न मिले इस दिल का सौदा कौन करे ॥

हम ज़ब्त का दामन क्यों छोड़ें जब तक है बुजूदे दिल बाक़ी ।
होगा तो करम हो जाएगा अब उनसे तक्राज़ा कौन करे ॥

हम अपनी मुसीबत को अपने आमाल का हासिल कहते हैं ।
तौहीने सुहोबत कौन करे महबूब को रूसवा कौन करे ॥

हर बात 'तसन्नो' से 'पुर' है, ये दौर है ज़ाहिरदारी का ।
वादे तो सभी कर लेते हैं वादों को पूरा कौन करे ॥

हर दम हो 'नज़ा' का अन्देशा, तो सय्ये अमल नामुमकिन है,
हम हुस्ने अमल के कायल हैं अन्देशा-ए-फ़रदा कौन करे ॥

साक़ी ने निगाहें जब फेरीं मुँह मोड़ लिया मैख़ाने से ।
हम रिन्द हैं लेकिन उल्फ़त की 'तज़लील' ग़वारा कौन करे ॥

आदाब जुदा है उल्फ़त के है राह अलग दीवानों की ।
दुनिया से शिफ़ा हम क्या लेंगे पाबन्दिये दुनिया कौन करे ॥

१. जानबूझकर, २. बेपरवाही, ३. टूटा हुआ, ४. अक़ल, ५. बनावट,
६. भरी हुई, ७. फल, ८. कल की फ़िक्र ९. बेइज्जती,

गज़ल

फिर आएगा इनक़िलाब शायद जून के तेवर बदल रहे हैं ।
के खुश्क थीं मुदत्तों से आंखें फिर उनसे आंसू निकल रहे हैं ॥

तुम्हें बताया था मैंने शायद के दिल में नासूर हो गए थे ।
अब आके देखो के अब तो उनसे लहू के चश्मे उबल रहे हैं ॥

हमीं से आंखें बदल रही है हमारी दुनिया तबाह करके ।
चली कहाँ 'गरदिशे ज़माना, के हम भी हमराह चल रहे हैं ॥

इधर न आना के तुमसे देखा न जाएगा बेख़ी का हासिल ।
करम था इक दिन तुम्हारा जिन पर वो ग़म के साँचे में ढल रहे हैं ॥

हुआ अगर उनपे 'क्रहर 'नाज़िल तो ये 'मशीयत है हमने वरना ।
बुरा न चाहा, न बद्दुआ दी खुद आग में अपनी जल रहे हैं ॥

ग़मे मोहब्बत के 'मासिवा अब रहा है क्या दिल के ग़म कदे में ।
ज़माना कर देगा ख़त्म उनको जो चन्द अरमां मचल रहे हैं ॥

शिफ़ा ये माना कि मिट गए हम, हमारा ईसार रंग लाया ।
के आज हमको मिटाने वाले मिटा के खुद हाथ मल रहे हैं ॥

१. काल का चक्कर, २. भगवान का गुस्सा, ३. गिरना, ४. प्रभु की इच्छा, ५. इसके सिवा,

गजल

जब जबाँ पर हृदीसे 'सिफात आ गई ।
यूँ समझ लो समझ में वो जात आ गई ॥

और क्या देखता आपको देखकर ।
मेरी नज़रों में कुल 'कायनात आ गई ॥

हिज्र के दिन रहे शाम के 'मुनतज़िर ।
शाम आई के फिर सिर पे रात आ गई ॥

दास्ताँ उससे आगे न मैं कह सका ।
जिस जगह हिज्र की वारदात आ गई ॥

इश्क़ तय कर चुका था कई मन्ज़िलें ।
राह में हाथ फ़िकरे 'निजात आ गई ॥

मैं तो दुनिया से दामन बचा कर चला ।
सामने फिर वोही 'बेसबात आ गई ॥

कोई सुनले तो शायद समझ ले शिफ़ा ।
मेरे 'अशआर में दिल की बात आ गई ॥

१. गुणों का वर्णन, २. जगत, ३. इन्तज़ार में, ४. मुक्ति की फ़िक्र,
५. नासबान, ६. शेरों ।

राजल

जुदा नहीं हूँ मैं आपसे अन दुई का बाक्री निशां नहीं है ।
 बयां नहीं आपका 'मुसलसल तो वो मिरी दास्तां नहीं है ॥
 मैं आपकी खाके रह गुज़र हूँ इसी से अज़मत है मेरी वरना ।
 मैं जानता हूँ मक़ाम मेरा ज़मीन है आसमां नहीं है ॥
 अगर नहीं आप उसके 'उनवां तो वो नहीं है बयान मेरा ।
 अगर कहीं ज़िकरे 'मासिवा है हुज़ूर मेरी ज़बां नहीं हैं ॥
 है होश दीवानगी में इतना अगर कहें आप होश इसको ।
 अगर जबीं खुद करे न सजदा तो आपका आस्तां नहीं है ॥
 नहीं है हाइल बुते मजाज़ी बस अब तो सजदे फ़बूल कर लें ।
 मिरी 'ज़बीं और आपके दर में अब कोई दरमियां नहीं है ॥
 नहीं 'ख़िरद की ये दिल की बातें है मैं कहूँ और आप समझें ।
 के इस जहाँ में ज़बाने उलफ़त का एक भी 'तरजूमां नहीं है ॥
 अजीब दस्तूर है यहाँ का के 'आजिड़ी में है 'सरबलन्दी ।
 दयारे उलफ़त है ऐसी बस्ती जहाँ कोई हुक्मरां नहीं है ॥
 उन्हीं का दुनिया में नाम बाक्री है आप को पा लिया जिन्होंने ।
 नहीं तो आए गए हैं लाखों किसी का बाक्री निशां नहीं हैं ॥
 असर है इनमें 'ख़ूलूसे दिल का जो दिल में आई वो बात कह दी ।
 के जिस की बातों में हों फ़साने शिफ़ा वो जादू बयां नहीं है ॥

१. लगातार, २. शीर्षक, ३. द्वेत, ४. मस्तक, ५. बुद्धि, ६. वर्णन करने वाला, ७. नम्रता, ८. सिर ऊँचा होना, ९. राज करने वाला, १०. मन की पवित्रता ।

ग़ज़ल

अब भी उसकी याद आकर दिल को तड़पा जाए है ।
यूं भुलाने से कहीं उस बुत को भुला जाए है ॥

और गहरे हो रहे हैं एहदे माज़ी के नक़्श ।
दिल का हर इक ज़ख़म अब नासूर बनता जाए है ॥

ख़ुद-ब-ख़ुद इक हूक उठती है तड़प जाता है दिल ।
जान कर ऐ दोस्त वर्ना किससे तड़पा जाए है ॥

दिल की हालात अब तो सूरत से अयाँ होने लगी ।
जिसको देखो मुंह मिरा हैरत से तकता जाए है ॥

अब तो है तर्कें तमन्ना ही ग़मे दिल का इलाज ।
इन तमन्नाओं से दिल का दर्द बढ़ता जाए है ॥

पासे खातिर है कहूं क्या अपने चारासाज़ से ।
बढ़ रही है टीस जितना ज़ख़म भरता जाए है ॥

जाम मिलते है शिफ़ा को उनकी चश्मे मस्त से ।
'लगज़िशें' करता है ये लेकिन संभलता जाए है ॥

गज़ल

उन्हें फ़िकरे मरगो 'हयात क्या तिरी रह गुज़र में जो आ गए ।
 कभी रहगुज़र से उठे अगर तो हयातो मौत पे छा गए ॥
 वो शबाब की तरह लम्हा भर रहे ज़िन्दगी में मिरी मगर ।
 जिन्हें उम्र भर न मिटा सका वो नुक़ूश दिल पे बना गए ॥
 वो ग़मे हयात का सिलसिला के 'मुहाल था जिसे तोड़ना ।
 मुझे कुछ भी याद नहीं रहा कभी याद वो अगर आ गए ॥
 जो वो बेनियाज़े बफ़ा रहा तो ये उसका अपना 'शिआर था ।
 हमें बेवफ़ा से नहीं गिला के हम अपना फ़र्ज निभा गए ॥
 न मिला हमें कोई राहबर मिले बन्द दैरो हरम के दर ।
 ये जुनूने शौक का था असर के हरीमे 'हुस्न तक आ गए ॥
 यही दिल था जिसमें मुक़ीम था जिसे छोड़कर वो चला गया ।
 इसे कौन आके संभालता हमीं आए अश्क बहा गए ॥
 न मिला जबीं को जो दर तिरा तो मलाल क्या तू कहाँ न था ।
 जहाँ हम ने सर को झुका दिया वहीं सजदा गाह बना गए ॥
 ये हयात बक्रफ़े 'फ़िराक़ थी दमे मर्ग भी तिरी याद थी ।
 येही दास्ताने हयात थी जिसे हिचकियों में सुना गए ।
 बहे ग़म में अश्क तो क्या हुआ तिरे दिल का मेल तो धुल गया ।
 जो समझ सके तो समझ शिफ़ा वो हँसा गए के रूला गए ॥

१. जीवन-मृत्यु, २. मुश्किल, ३. काम, ४. सुन्दरता की चारदीवारी,
 ५. विरह में लगी हुई ।

ग़ज़ल

साक़ी के इशारों से ख़बरदार हमीं हैं ।
 पीकर कभी बहके नहीं हुशियार हमीं हैं ॥
 ला कितनी ज़फ़ाएँ है वफ़ाओं के सिले में ।
 इस 'जिन्स के दुनिया में ख़रीदार हमीं हैं ॥
 हाँ 'क़ैस भी फ़रहाद भी बदनाम थे लेकिन ।
 इस दौर में रूसवा सरे बाज़ार हमीं हैं ॥
 बेदादे मुसलसल की जो देते हैं 'शहादत ।
 मिटते हुए वो नक्श ब दीवार हमीं हैं ॥
 थे वक्ते ख़ता ख़ौफ़ज़दा बाद में 'नादिन ।
 और अब तिरी रहमत के 'तलबगार हमीं हैं ।
 अब 'चारसू जिनके है अन्धेरा ही अन्धेरा ।
 वो हलका—ए—गेसु के गिरिफ़्तार हमीं हैं ॥
 एहसास हमीं को है करम का तिरे साक़ी ।
 इस बेखुदी के दौर में हुशियार हमीं हैं ॥
 तौहीने मोहब्बत न हुई जिनको गवारा ।
 ठुकरा दिया दुनिया को वो खुद्दार हमीं हैं ॥
 कहते हैं शिफ़ा हमको शिफ़ा भी सही लेकिन ।
 ऐ रशके मसीहा तिरे बीमार हमीं हैं ॥

१. चीज़, २. मजनु, ३. गवाही, ४. लज्जित, ५. भागने वाले, ६. चारों तरफ ।

गज़ल

दिल हकीकत से जब आशना हो गया ।
 फिर किसी का नहीं आपका हो गया ॥
 देख लेना 'लरज़ जाएगा आस्ताँ ।
 एक सजदा जो दिल से अदा हो गया ॥
 छेड़ते हैं महोब्वत की मिज़राब से ।
 आज जब साज़े दिल बे सदा हो गया ॥
 काम आ ही गयीं मेरी 'रुसवाइयाँ ।
 वो मिरे नाम से आशना हो गया ॥
 अब तो हर शै में आने लगे तुम नज़र ।
 दूर अन्देशा—ए—'मासिवा हो गया ॥
 कुश्ता—ए—नाज़ को हँस के रुखसत करो ।
 जो महोब्वत को मंज़ूर था, हो गया ॥
 कोई मिलता नहीं 'रिन्द जिसको कहें ।
 जिसको देखो वही 'पारसा हो गया ॥
 वो ये समझे के चारागरी कर चले ।
 दर्द—ए—दिल पेशतर से सिवा हो गया ॥
 तुम्हको मंज़िल भी मिल जाएगी ऐ शिफ़ा ।
 शौक़ तेरा अगर 'रहुनुमा हो गया ॥

१. काँप उठेगा, २. बदनामी, ३. द्वैत, शराबी, ५. भगत, ६. पथ-दर्शक :

गज़ल

हाल हम बज़म में 'बरमला कह गए ।
कुछ न समझा कोई उनसे क्या कह गए ।

एहले महफ़िल वे यूँ राज़ इफ़शा हुआ ।
बेखुदी में उन्हें दिल रूबा कह गए ॥

गो ज़बाँ खोलने की इजाज़त न थी ।
हम इशारों में सब 'मुददआ कह गए ॥

हमने क्रिस्ता न अपना किया है बयाँ ।
बलके रूदादे एहले वफ़ा कह गए ।

मरते मरते भी रखवा किसी का भरम ।
बेवफ़ा था उसे बावफ़ा कह गए ॥

हम तो बन्दे है अब तक उन्हीं के शिफ़ा ।
जो हमें प्यार से 'आशना कह गए ॥

१. सबके सामने, २. मतलब, ३. दोस्त ।

ग़ज़ल

उनके जलवों की तसव्वुर में 'फ़िरावानो है आज ।
 जिस जगह मैं हूँ वहाँ हर चीज़ 'नूरानी है आज ॥
 उनका जलवा 'कारफ़रमा है किसी के हुस्न में ।
 इश्क़ फिर हल्का 'बग़ोशे हुस्ने इन्सानी है आज ॥
 इज़ने 'मेनोशी है फिर साक़ी की चश्मे मस्त से ।
 हमने तौबा तोड़कर पीने की फिर ठानी है आज ॥
 अब तो पीने से सिवा हैं 'लग़ज़िशों में 'लज्ज़तें ।
 क्योंकि फिर साक़ी की मस्तों पर निगह 'बानी है आज ॥
 क्रिस्सा—ए—माज़ी है गोया लन्तरानी की सदा ।
 हर तरफ़ पेशे नज़र इक नूरे यज़दानी हैं आज ॥
 यूँ बक्रदरे कसरते इस्यां है रहमत का नूज़ूल ।
 मैंने तौबा की थी तौबा पर 'पशेमानी है आज ॥
 आ रहे हैं सामने वाइज़ के 'पोशिदा गुनाह ।
 परदा—ए—रहमत में मेरी चाक दामानी है आज ॥
 किस क़दर मफ़लूज थे अब तक "हवादिस से हवास ।
 बादे मुद्दत हमने अपनी शक़ल पहचानी है आज ॥
 साथ आजुरदा है आशिक़ मुज़तरो महतावो शाद ।
 कैफ़ो सादिक़ हैं शिफ़ा महवे ग़ज़ल ख़ानी है आज ॥

१. अधिकांश, २. चमकदार-खूबसूरत, ३. दिखाई दे रहा है, ४. गुलाम,
 ५. शराब पीने की इजाज़त, ६. लड़खड़ाना, ७. स्वाद-मजा, ८. देखभाल
 पछतावा, १०. छुपे हुए, २१. परेशानी ।

गज़ल

तमन्ना तर्क की बदला मज़ाके आशिकी हमने ।
 महोबबत को बनाया है तरीके बन्दगी हमने ॥
 हसीनाने जहां के हर हुनर को गौर से परखा ।
 सितम पर भी उन्हें हुस्ने सितम की दाद दी हमने ॥
 निखारा अपने अरकों से जिला दी अपनी आहों से ।
 बढ़ा दी सोजे दिल से हुस्न की 'ताबिन्दगी हमने ॥
 मुसलसल 'हादसों के बाद जो जररे बचे दिल के ।
 उन्हीं जररों से फिर 'तरतीब दी है ज़िन्दगी हमने ॥
 ख़िरद की तेज़ किरणें जिस जगह दम तोड़ देती हैं ।
 वहीं देखी है कुछ भेहरो वफ़ा की रौशनी हमने ॥
 वफ़ा-ए-दोस्त पर 'नाज़ाँ जफ़ा-ए-दोस्त पर 'शादाँ ।
 ज़माने को सिखाया ये तरीके दोस्ती हमने ॥
 मिला था दिल महोबबत की जो दिल टूटा इबादत की ।
 तिरे 'ईमा को समझा है उसूले ज़िन्दगी हमने ॥
 ज़रा देखें ज़माना अब नई क्या चाल चलता है ।
 बलंदी पर बिछाई है बिसाते ज़िन्दगी हमने ॥
 शिफ़ा होशो ख़िरद खोकर किसी का राज़ पाया है ।
 बड़ी मुश्किल से उलटा है नक्रावे 'आगही हमने ॥

१. चमक, २. लगातार दुःख, ३. कायदे से लगाना, ४. कृपा, ५. गर्व,
 ६. खुश होना, ७. इशारा, ८. पहचान ।

गजल

हुए जजबात 'यकसू तो मकामे दिल भी देखेंगे ।
जो तूफानों से फुरसत मिल गई साहिल भी देखेंगे ॥

वो पाएंगे हमारी खाक मे भी जौके 'पावोसी ।
व 'उन्वाने कशिश इसमें मजाके दिल भी देखेंगे ॥

कभी तो उनके जलवों को नज़र की जुस्तजू होगी ।
कभी जौके 'नमूद उनका सरे महफ़िल भी देखेंगे ॥

उन्हीं को मांग लूंगा मैं बजाय दो जहाँ उनसे ।
करम फ़रमाने वाले 'जुरअते 'साइल भी देखेंगे ॥

मिरा अफ़साना-ए-ग़म भी किसी दिन रँग लाएगा ।
वो अपनी बेनियाज़ी का कभी हासिल भी देखेंगे ॥

सवांरा है बड़ी मुश्किल से दौरे हाल को अपने ।
बज़ामे 'सइये 'पेहम शाने मुस्तक़बिल भी देखेंगे ॥

'हवादिस तो रहे उल्फ़त में आते हैं शिफ़ा लेकिन ।
रवाना हो गए तो एक दिन मन्ज़िल भी देखेंगे ॥

१. एकाग्र, २. पैर चूमने का शौक, ३. शीर्षक, ४. दिखाई देने का शौक,
५. हिम्मत-साहस, ६. मंगता, ७. कोशिश, ८. लगातार, ९. दुर्घटना ।

गज़ल

इश्क़ दिल से कह रहा है ग़म का अफ़साना अभी ।
 मुझको रहने दो ग़मे दुनिया से बेग़ाना अभी ॥
 फ़िकरे फ़रदा से बरी है तेरा दीवाना अभी ।
 उसकी दुनिया है मैं-ओ-मीना-ओ-मैख़ाना अभी ॥
 जान देनी है हुजुरे दोस्त दिल देने के बाद ।
 पेश करना है हमें इक और नज़राना अभी ॥
 तुम सुनो तो क्रिस्सा-ए-ग़म उम्र भर कहता रहूँ ।
 तुम गए तो ख़त्म हो जाएगा अफ़साना अभी ॥
 आ गया हूँ मैं जूनू से आगही की राह पर ॥
 और दुनिया कह रही है मुझको दीवाना अभी ॥
 इस मिरे अफ़साना-ए-ग़म के तुम्हीं उनवान हो ।
 तुम बदल जाओ बदल जाएगा अफ़साना अभी ॥
 कौन था ए हज़रते दिल आज मेहमाँ आपका ।
 हो रही थी गुफ़्तगू किससे कलीमाना अभी ॥
 आशिकी में जल के मर जाना नहीं मेराजे इश्क़ ।
 सोजे पैहम को नहीं समझा है परवाना अभी ॥
 ज़ाम मिलते हैं शिफ़ा मैख़ाना-ए-मख़मूर से ।
 है वही हम पर अताए पीरे मैख़ाना अभी ॥

१. शराब की सुराही, और शराब खाना, २. हज़रते मूसा की तरह,
 ३. कृपा ।

कहीं ऐ दिल ये दुनिया जीस्त का हासिल न बन जाए ।
 के हे ये जादा-ए-मन्ज़िल, यही मन्ज़िल न बन जाए ॥
 तलब दिल में न हो कोई सिवा उनकी महौबत के ।
 मये उल्फत का सागर 'कासाये साइल न बन जाए ॥
 दमे आखिर तो मुभको खामुशी का राज़ कहना है ।
 ज़बा बन्दी की आदत बाइसे मुश्किल न बन जाए ॥
 तो मेरी बन्दगी क्या है अगर गिरदाव में घिरकर ।
 जहाँ तुभको पुकारूं में वहीं साहिल न बन जाए ॥
 अगर तुम मुस्करा कर इक महौबत की नज़र डालो ।
 नहीं मुमकिन की दिल फिर दीद के क़ाबिल न बन जाए ॥
 मिरे दिल की तिरे जलवों की 'अज़मत कौन समझेगा ।
 अगर दिल का हर इक ज़र्रा तिरी महफ़िल न बन जाए ॥
 करम की वो नज़र मिलती है जिससे ज़िन्दगी अब तक ।
 'निगाहे वापसीं बनकर कहीं क़ातिल न बन जाए ॥
 मिरे अश्कों की क्या कीमत महौबत ख़ाम है मेरी ।
 अगर हर अश्क खाके पा से मिलकर दिल न बन जाए ॥
 शिफ़ा उठ जाएंगे इक दिन हरीमे नाज़ के परदे ।
 अगर ये ज़ज़बा-ए-दिल ज़ज़बा-ए-बातिल न बन जाए ॥

१. कमण्डल, २. बड़ाई, ३. पलट जाने वाली नज़र, ४. कच्ची, ५. दिल के भाव झूठे न बन जाय ।

गजल

दिन ने ये इन्तज़ार के बदले ।
 मौत आई है यार के बदले ॥
 होश की सारी 'कायनात न लूं ।
 इक गरीबाँ के तार के बदले ॥
 रंज का काम क्या महोब्वत में ।
 कुछ न माँगे जो प्यार के बदले ॥
 आप बन्दा नवाज़ क्या देंगे ।
 इस दिले बेक्रार के बदले ॥
 इक निगाहे करम अभी हो जाए ।
 वादा-ए-उस्तुवार के बदले ॥
 चाहिए अब तो दीदा-ए-इबरत ।
 दीदा-ए-अशकवार के बदले ॥
 हुस्न वालों पे जान दे नासेह ।
 मौत के इन्तज़ार के बदले ॥
 आग दिल की बुझी नहीं है शिफ़ा ।
 अब धुआँ है शरार के बदले ॥

१. संसार, २. पक्का, ३. समझने वाली आँखें, ४. रोने वाला आँख,
 ५. शोले ।

गजल

न तो मैं कदे की है जुस्तजू न तलाशे बादा-ओ-जाम है ।
 मुझे चश्मे मस्त से हो 'अता 'मये नाब मुझको हराम है ॥
 रहे दिल में उसको 'पयाम क्या बसे आँख में तो सलाम क्या ।
 वो मक्राम 'कुर्व का आ गया, न पयाम है न सलाम है ॥
 नज़र आए दाना तो देख ले, कहीं साथ दाना-ओ-'दाम हों ।
 सुए दाम जिसकी नज़र न हो वही कम नज़र 'तहे दाम है ॥
 जिसे होश में न भूला सका कभी दिल से वो तेरी याद थी ।
 कभी बेखुदी में जो आ सके मिरे लब पे वो तिरा नाम है ॥
 न खबर है आए कहाँ से हम, न ये इल्म है कहाँ जाएंगे ।
 जहाँ आके ठहरे हैं हम नशीं यहाँ चार दिन का क्रयाम है ॥
 तु ये दो जहान की नेमतें उसे बख़्श दे जो तलब करे ।
 मुझे बन्दगी का 'शऊर दे तिरा बन्दगी मेरा काम है ॥
 तुझे दौरा काबा की क़ैद क्या, कि तू ज़रें-ज़रें में है निहाँ ।
 तुझे परदा दारी से क्या गरज़, मिरा जौक़े 'दीद ही ख़ाम है ॥
 मिरे हाल पर ये करम रहा मुझे मय तलब से 'सिवा मिली ।
 मुझे वो मक्राम भी हो अता जहां कैफ़े "बादा "मुदाम है ॥
 ये शराबे शेरो सुखन है वो के हज़ारों पी के बहक गए ।
 जिन्हें पी के होश रहा शिफ़ा, उन्हीं मैकशों को सलाम है ॥

१. कृपा करके दे दो, २. अंगूर वाली शराब, ३. सन्देश, ४. नजदीक,
 ५. जाल, ६. जाल के अन्दर, ७. कायदा, ८. देखने का शौक़, ९. ज्यादा,
 १०. शराब की मस्ती, ११. हमेशा ।

गज़ल

उसे आज़ाद देखा जिसको पाबन्दे रिज़ा देखा ।
 के हमने सर भूका लेने में राजे 'इरतिका देखा ॥
 कमाले 'आगही था जब तुम्हें जलवा नुमा देखा ।
 ये आलम था के हर ज़र्रे को सूरत आशना देखा ॥
 तुम्हारे सामने हम राजे दिल कहते तो क्या कहते ।
 तुम्हें तो जाहिरो 'बातिन से अपने आशना देखा ॥
 तिरे बीमारे ग़म ने जान देने से गरज़ रक्खी ।
 न तासीरे दवा देखी न 'एजाजे दुआ देखा ॥
 सबब क्या था फिरिश्तों को दिया जो हुक्म सजदे का ।
 बताओ तुमने आखिर खाक के पुतले में क्या देखा ॥
 मिला आखिर सुकूने क़ल्ब तेरे दर के सजदों से ।
 गो इससे 'पेशतर हर दर पे मैंने सर भूका देखा ॥
 न खुददारी न इसतिक़लाल, को छोड़ा दमे मुश्किल ।
 न ग़ैरों से मदद मांगी न सुए 'अक्ररबा देखा ॥
 तुम आओ सामने हम आज़मालें ताबे नज़्ज़ारा ।
 तुम्हें अपने तस्सवुर में तो हमने बारहा देखा ॥
 शिफ़ा ग़ैरों से क्या मतलब कि हमने दोस्त में अपने ।
 महोब्वत बे गरज पाई करम 'ला इनतिहा देखा ॥

१. उँचाई, २. ज्ञान, ३. छुपा हुआ, ४. चमत्कार, ५. पहले, ६. अपने,
 ७. बेहद ।

ग़ज़ल

'तरके मैं हम कर चुके फिर 'अबरे तर आया तो क्या ।
 शाम का 'मुज़दा अगर वक़ते 'सहर आया तो क्या ॥
 दोस्त की महफ़िल में आया हूँ अदब से सर निर्गूँ ।
 सामने दुनिया के मैं सीना 'सिपर आया तो क्या ॥
 देखने वाले ने जब दुनिया से आँखें फेर लीं ।
 बहरे मातम फिर कोई बा 'चश्मे तर आया तो क्या ॥
 रौशनी है दिल की दुनिया में तुम्हारे नूर से ।
 ले के कोई मश-अले 'शम्सो क़मर आया तो क्या ॥
 होश या जोशे जुनूँ में आ गया दर पर त़िरे ।
 बाख़बर आया तो क्या, मैं बेख़बर आया तो क्या ॥
 ज़िन्दगी की नयमतों से हो चुका दिल बेनियाज़ ।
 अब लुटाने को कोई लालो 'ग़ुहर आया तो क्या ॥
 जो तमन्नाओं के दिन थे नज़रे मायूसी हुए ।
 अब मिरे नख़ले 'तमन्ना में 'समर आया तो क्या ॥
 जब बलन्दी और 'पस्ती से हुआ दिल बेनियाज़ ।
 फिर मुक़ददर का सितारा औज़ पर आया तो क्या ॥
 तय हुई हैं ऐ शिफ़ा तन्हा वफ़ा की मन्ज़िलें ।
 साथ दो इक 'ग़ाम कोई हम सफ़र आया तो क्या ॥

१. शराब छोड़ना, २. बरसने वाले बादल, ३. खुशी का सन्देश ४. सबरे
 ५. छाती फुलाकर, ६. रोता हुआ, ७. सूरज-चांद, ८. मोती जवाहरात ९. काम-
 नाओं का पेड़, १०. फल, ११: निचाई १२. कदम ।

ग़ज़ल

काबा तिरी आँखों में सनम देख रहे हैं ।
 अबरू नहीं मेहराबे 'हरम देख रहे हैं ॥
 वो दरसे वफ़ा दे रहे हैं एहले वफ़ा को ।
 हम उनकी वफ़ाओं का भरम देख रहे हैं ॥
 फिर इश्क़ में इक हादसा दर पेश है शायद ।
 ए चश्मे तमन्ना तुझे नम देख रहे हैं ॥
 हो ख़ैर के इस टूटे हुए दिल की तरफ़ ही ।
 बढ़ता हुआ सैलाबे 'अलम देख रहे हैं ॥
 ये हाल हमारा है करम भी नहीं मुमकिन ।
 मजबूर हैं अरबाबे 'करम देख रहे हैं ॥
 अब तुम ही संभालो कि रहे सबरो 'रिज़ा में ।
 बहके हुए हम अपने क़दम देख रहे हैं ॥
 ये दौर भी बदलेगा शिफ़ा क्यों है परिशां ।
 देखेंगे करम भी जो सितम देख रहे हैं ॥

१. काबे के दरवाजे की गोलाई, २. दुखों का बहाव, ३. कृपा करने वाला,
 ४. मालिक की मौज ।

गजल

निगाहे शौक है इन्हारे 'आरजू के लिए ।
 जबां की क़ैद नहीं उनसे गुफ़्तगू के लिए ॥
 हुए हैं जिनके तगाफ़ुल से चाक क़ल्बो जिगर ।
 उन्हीं का तारे नज़र चाहिए रफू के लिए ॥
 मैं लिख सकूंगा अब अन्जाम तक फ़साना-ए-इश्क़ ।
 जिगर का खून है 'तकमीले आरजू के लिए ॥
 बवक़्ते गिरया न आया नज़र जो दामने दोस्त ।
 पिये हैं अश्क महोब्वत की आबरू के लिए ॥
 तुम्हारे बाद तमन्ना किसी की क्या करते ।
 कहाँ नसीब नया दिल हर आरजू के लिए ॥
 तिरे करम से ज़माने की खाक छानी है ।
 कहाँ-कहाँ न गए तेरी जुस्तजू के लिए ॥
 नज़र मिलाते ही साक़ी से हो गए 'मख़मूर ।
 भटक रहे थे शिफ़ा सागरों 'सुबू के लिए ॥

१. इच्छा प्रकट, २. दिल, ३. चाह पूरी करना, ४. नशे में, ५. प्याला और सुराही ।

गजल

मैकदे में रहे लुत्फे पोरे 'मुगाँ ।
 फिर कोई दूसरा हो न हो मेहरबाँ ॥
 खामुशी ने बढ़ा दीं गलत फ़हमियाँ ।
 क्या कहूँ वे ज़बानी हुई है ज़बाँ ॥
 हमको मकसूद था ज़व्त का इम्तहाँ ।
 जा रहे हैं तिरी बज़म से 'कामराँ ॥
 ए शिफ़ा है ये अशआर मेरी जबाँ ।
 अब ये कहते रहेंगे मिरी दास्ताँ ॥
 रूबरू ही नहीं आँख में आ बसो ।
 अब ये तारे नज़र भी न हो दरमियाँ ॥
 'पुरसिसे ग़म की भी अब तो हसरत न थी ।
 तुमने पूछा तो कहनी पड़ी दास्ताँ ॥
 इससे बेहतर तो इनसाँ इबादत करे ।
 इश्क की मुशकिलें—अल-अमाँ-अल-अमाँ ॥
 ठीक है तुमने तरके ताअल्लुक किया ।
 दिल की दुनिया पे फिर कौन है हुकमराँ ॥
 जिन्दगी में शिफ़ा वो मक़ाम आ गया ।
 कोई हसरत न है फ़िकरे सूदो 'ज़ियाँ ॥

१. शराब खाने का अफसर, २. कामयाब-सफल, ३. पूछना, ४. भगवान बचाए, ५. लाभ-हानि ।

गजल

'नफ़से गुमराह कुन ज़ेरे' दाम आ गया ॥
 अब तो नज़दीक दिल का 'मक़ाम आ गया ॥
 मुझको आदाब उल्फ़त के सब याद थे ।
 दिल लगाना हसीनों से काम आ गया ॥
 मेरे होठों ने मेरी ज़बाँ चूम ली ।
 जब ज़बाँ पर कभी उनका नाम आ गया ॥
 हम तो साक़ी की सूरत ही देखा किए ।
 पी लिया हाँ अगर कोई ज़ाम आ गया ॥
 कुछ न आया नज़र मासिवा आपके ।
 तो मैं समझा नज़र का मक़ाम आ गया ॥
 सुन के सामाँ किए उसने 'तकमील के ।
 काम यूँ 'किस्सा-ए-नातमाम आ गया ॥
 'गरदिशों में थे अब तक ज़मीन-आसमाँ ।
 अब ये फ़रमान 'ज़ररों के नाम आ गया ॥
 मुझको 'ख़ूगर बनाना था 'आलाम का ।
 अब समझ में ये सब 'ऐह्तमाम आ गया ॥
 ख़त्म होंगे न दुनिया के धन्धे शिफ़ा ।
 फ़िकरे 'उक़बा करो वक़ते शाम आ गया ॥

१. ग़लत रास्ते पर चलाने वाला मन, २. जाल में, ३. मन्जिल, ४. पूरा करना, ५. अधूरी कहानी, ६. चक्कर, ७. कण-कण, ८. सहनशील ९. गमों, १०. इन्तज़ाम, ११. परलोक ।

गज़ल

जो पाबन्दे आदाबे महफ़िल नहीं है ॥
 वो महफ़िल में आने के क़ाबिल नहीं है ॥
 अगर दिल न भूक जाए हमराह सरके ।
 तो सजदा तिरें दर के क़ाबिल नहीं है ॥
 ग़नीमत हैं दौरों हरम तेरी रह में ।
 मगर कोई क़ैदे 'वसाइल नहीं है ॥
 जगह दीजिए मुझको क़दमों में अपने ।
 ये दुनिया मिरे ग़म का हासिल नहीं है ॥
 नहीं खौफ़े तूफ़ाँ अगर साथ तुम हो ।
 कहीं ले चलो क़ैदे साहिल नहीं है ॥
 अगर हर दुआ पर न तकदीर बदले ।
 तो दिल भी दुआओं का क़ाइल नहीं है ॥
 करम चाहती हैं तल्बगार नज़रें ।
 तशाफ़ुल मुदावा-ए-बिसमिल नहीं है ॥
 सुकूं मेरी फ़ितरत है ऐ दोस्त वरना ।
 जहाँ मैं हूँ ये मेरी मन्ज़िल नहीं है ॥
 मिरी खाक से यूँ न दामन बचाओ ।
 ये खाके शिफ़ा ज़हरे कातिल नहीं है ॥

 १. सहारा, २. ज़ख्मी का इलाज ।

गजल

जो चन्द लम्हे है जिन्दगी के, जो चन्द बाक्री 'नफ़स रहे हैं ।
 निसार अब हम करेंगे उन पर, जो दिल की दुनिया में बस रहे हैं ॥

न दूरिए गुलसिताँ का शिकवा, न लब पे सय्याद की शिकायत ।
 ज़माना-ए-क़ैदो बन्द में हम, फ़िदा-ए-दामो 'क़फ़स रहे हैं ॥

चमन में जो 'मुस्तहिक्क थे उनसे, बक़दरे 'हक्क इलतिफ़ात 'रक्खा ।
 जो हमने फूलों से दिल लगाया, निगाह में ख़ारो 'ख़स रहे हैं ॥

ये क्या हँसी है हँसे जो दम भर तो खून रोना पड़ा है बरसों ।
 चमन में फूलों को जो 'अता की हम उस हँसी को तरस रहे हैं ॥

किसी को कल की ख़बर नहीं है न गरदिशों से 'मफ़र किसीको ।
 खुदा ही उनको अमाँमें रक्खे जो आज हम पर बरस रहे हैं ॥

न पूछिए हाल अब हमारा के है 'बज़ाहिर सकून लेकिन ।
 'दरूने सीना 'अलम के शोले दिलो जिगर को भूलस रहे हैं ॥

वो नाज़िमे मैक़दा बने हैं जिन्हें नहीं होश दूसरों का ।
 कमी की 'तलक़ीम कर रहे हैं जो खुद ही 'सैदे हवस रहे हैं ॥

बदल रहा है ज़माना बदले किसी की परवा नहीं है मुझको ।
 वो मेरी जानिब से मुहँ न मोड़ें जो आज तक 'दादरस रहे हैं ॥

शिफ़ा न ग़ैरों से कुछ अदावत न हमको अपनो से कुछ गिला है ।
 ये सच है पाला था जिनको हमने वो साँप बन-बन के डस रहे हैं ॥

१. साँस, २. पिंजरा, ३. खरीददारी, ४. जितना उनका हक था, ५. प्यार,
 ६. घास, ७. दान, ८. बचाव ९. देखने में, १०. छाती के अन्दर, ११. दुःख-दर्द,
 १२. सलाह, १३. लालच का शिकार १४. इन्साफ करने वाले ।

ग़ज़ल

मिरी दुनिया में आए थे, मेरा आरामे जाँ होकर ।
रहे अशआर में मेरे हयाते जाविदाँ होकर ॥

तुम्हें जब दूर ले जाएगी मुझसे गरदिशे दौराँ ।
रहोगे तुम वहाँ भी मेरी उल्फ़त का निशाँ होकर ॥

जमाना भूल जाएगा कभी जो दास्ताँ मेरी ।
तो ये रुदाद तुम दोहराओगे मेरी जबाँ होकर ॥

तुम्हारी याद से मुमकिन नहीं होगा मफ़र दिल को ।
मिरी दुनिया पे तुम छाए रहोगे आसमाँ होकर ॥

मुझे महफूज रखेगा तसव्वुर जुलफ़े पेचाँ का ।
हवादिस लाख आएंगे बलाए बे अमाँ होकर ॥

हकूमत क्या करेगा अब दिले खुददार पर कोई ।
तुम्हीं दुनिया-ए-उल्फ़त में रहोगे हुकमराँ होकर ॥

यही अहदे वफ़ा भी है यही ईमान है अपना ।
शिफ़ा जो कह दिया हमने महोब्बत की जुबाँ होकर ॥

१. हमेशा रहने वाली जिन्दगी, २. कहानी, ३. बचाव, ४. बचाकर ।

गजल

तुम्हारा होके मुझको अपनी हस्ती का गुमाँ क्यों हो ।
 दुई को दूर कर दो अब ये परदा दरमियाँ क्यों हो ॥
 जरूरत अब नहीं महदूद अपनी जात तक मेरी ।
 चमन की खैर माँगूँ मुझको फ़िकरे आशियाँ क्यों हो ॥
 तुम्हें शायद ताम्रलुक तर्क करना भी नहीं आता ।
 गरज मुझसे नहीं तो दिल पे मेरे हुकमराँ क्यों हो ॥
 तुम्ही महबूब हो तुम ही 'मुहिब मेरे फ़साने में ।
 कि तुम उन्वाँ हो जिसके उसमें ज़िकरे 'दीगराँ क्यों हो ॥
 तिरे क़दमों पे सक्के ज़िन्दगी करदी तो फिर मुझको ।
 फ़ना का ख़ौफ़ या शौक़े हयाते जाबिदाँ क्यों हो ॥
 मुझे तो नाज़ है तू वाक़िफ़े 'असरारे पिन्हाँ है ।
 मिरी हाजत का फिर दस्ते दुआ ही तरजुमाँ क्यों हो ॥
 दरे मैखाना वा है जितना जिसका 'ज़फ़ हो पी ले ।
 कमी वेशी की 'ज़ामिन रहमते पीरे मुगाँ क्यों हो ॥
 तुम्हारी नज़र के काबिल न ये दिल है न ये सर है ।
 कि जो 'फ़ानी हो वो मेरी महोबबत का निशाँ क्यों हो ॥
 शिफ़ा हमको खयाले दोस्त से फ़ुरसत नहीं मिलती ।
 हमारी बज़म में ज़िकरे फ़ुलाँ इबने फ़ुलाँ क्यों हो ॥

१. प्रेमी, २. और का जिक्र, ३. अन्तरयामी, ४. क्षमता, ५. जिम्मेदार
 ६. नाशवान ।

गजल

'बहशत मिरी सूरत से 'नुमायाँ तो नहीं है ।
 'गम्माज कहीं चाके गरीबाँ तो नहीं है ॥
 अच्छा है 'अयादत को वो आ जाएं तो वरना ।
 अब दर्द मिरा क्वाबिले दरमाँ तो नहीं है ॥
 क्यों बादे जफ़ा उनको हुई फ़िकरे 'तलाफ़ी ।
 फ़रियाद रसी शैबा'-ए-ख़ूबाँ तो नहीं है ॥
 मालूम तो हो जाए उन्हें हाल हमारा ।
 वो आएंगे इस बात का इमकाँ तो नहीं है ॥
 हर चीज़ रही है यहां वा बस्ता किसी से ।
 खुश हूं कि मेरा घर है बिया बां तो नहीं है ॥
 यूँ माँगने से भीक भी देता नहीं कोई ।
 ए क़ल्बे तलबगार तू नादां तो नहीं है ॥
 मरना भी गवारा न था वो पास थे जब तक ।
 अच्छा हुआ अब 'जीस्त का अरमाँ तो नहीं है ॥
 वो आए हैं आंखों में लिए अश्के नदामत ।
 'यारब ये मेरी मौत का सामाँ तो नहीं है ॥
 क्यों रास नहीं है शिफ़ा बरबादिये दिल भी ।
 वो अपनी जफ़ाओं पे पशेमाँ तो नहीं है ॥

१. जाहिर, २. पागलपन, ३. चुगलखोर, ४. बीमार-कुर्सी, ५. नुक़सान पूरा करना, ६. तरीक़ा, ७. सुन्दर लोग, ८. जिन्दगी, ९. हे पुत्र ।

गजल

'हिज्र की रात सिर पे आई है ।
दिल के मालिक तिरी दुहाई है ॥

जान तुम पर निसार तो कर दें ।
ये भी अपनी नहीं पराई है ॥

अब भी उसकी कसक नहीं जाती ।
हमने दिल पे जो चोट खाई है ॥

जिससे दारो रसन को पहुँचे थे ।
फिर जबां पर वो बात आई है ॥

मौत भी, वो भी, है मेरे ख्वाहां ।
जिन्दगी आज काम आई है ॥

गम के उन्वान तो बदलते हैं ।
इनसे मुश्किल मगर रिहाई है ॥

क्या कहें बेकसी का अफ़साना ।
इनमें बेकार जग हँसाई है ॥

हां महोब्वत हमें तो रास नहीं ।
तुम कहो किसको रास आई है ॥

ऐ शिफ़ा बेवफ़ा कहें किसको ।
आम दस्तूरे बेवफ़ाई है ॥

१. विरह, २. फाँसी-सुली, ३. चाहने वाले ।

गजल

निगाहे शौक है जलवों का सामां है जहाँ तुम हो ॥
 महोब्बत जररे जररे से नुमायां है जहाँ तुम हो ॥
 वही अब तक सदा-ए-लन्तरानी है जहाँ मैं हूँ ।
 'चिरागे तूर हर जररे में' रक्सां है जहाँ तुम हो ॥
 ये आलम है के बेगाना किसी को कह नहीं सकता ।
 हर इक शै मुभ पे अब 'माइल-बे-ऐहसां' है जहाँ तुम हो ॥
 चले आते हैं आँसू शिददते एहसास से पेहम ।
 मिरी चश्मे तलब 'गौहर बदामां' है जहाँ तुम हो ॥
 न बेदारी का आलम है न मुभ पर नोंद तारी है ।
 'तजल्ली सी इक आँखों में' दरखशां है जहाँ तुम हो ॥
 तुम्हारे सासने नक्शे दुई बाक़ी नहीं रहता ।
 हर इनसां अपनी हस्ती से 'गुरैजां' है जहाँ तुम हो ॥
 तुम्हारी इक नज़र ने मेरी दुनिया ही बदल डाली ।
 न हसरत है कोई दिल में न अरमां है जहाँ तुम हो ॥
 तुम्हारे सामने होती है काँटों में कशिश पैदा ।
 ख़िजां में भी वही लुत्फ़े बहारां है जहाँ तुम हो ॥
 शिफ़ा तो अब न 'तशनालब न 'तशनाकाम है साक़ी ।
 कहाँ की तशनगी लुत्फ़े फ़िरावां है जहाँ तुम हो ॥

-
१. तू हमें नहीं देख सकेगा, २. नाचना, ३. तूर पहाड़ की बिजली,
 ४. एहसान करने पर तुली हुई, ५. मोतियों से भरा हुआ आँचल, ६. चमक,
 ७. चमकती हुई, ८. इन्कारी, ९. प्यासा, १०. नामुराद ।

गजल

'सय्ये पेहम है दिले नाकाम है ।
जिन्दगी इस कशमकश का नाम है ॥

जिस पे लुट्फे साक्री-ए-गुलफ़ाम है ।
दूर उससे गरदिशे अय्याम है ॥

तुभको है बन्दानवाजी से गरज़ ।
मुभको तेरी बन्दगी से काम है ॥

मैं परस्ती का सलीक़ा आ गया ।
ये भी साक्री का निरे इनआम है ॥

हिर्स का परदा उठा दो आँख से ।
जिस जगह दाना है अक्सर दाम है ॥

तुम थे मेरे अब मिरा कोई नहीं ।
इश्क़ वो ये इश्क़ का अन्जाम है ॥

हो चुके इश्को जवानी के मज़े ।
अब नज़र में जिन्दगी की शाम है ॥

क्यों अता की मुभको तौफ़ीके गुनाह ।
मुभ पे अब किस बात का इल्जाम है ॥

ए शिफ़ा परदे पड़े हैं आँख पर ।
ये न हो तो उनका जलवा आम है ॥

१. लगातार कोशिश, २. पाप करने की शक्ति ।

राजल

राजे हकीकत खोल रही है लुफ़े निगाहे नाज़ तो देख ।
 दैरो हरम के मतवाले तू साक़ी का 'एजाज़ तो देख ॥
 मै की तमन्ना हो फिर किसको हाथ से सागर गिर जाए ।
 जिसपे पड़ें मखमूर बना दें नज़रों का अन्दाज़ तो देख ॥
 छाते हैं कमज़ोर पे सब है दुनिया का दस्तूर यही ॥
 दामो क़फ़स को रोने वाले अपने परे परवाज़ तो देख ॥
 राहे वफ़ा दुशवार है बेशक नाकामी दस्तूर सही ॥
 हुस्न हुआ है खुद माइल उल्फ़त का हसीं आगाज़ तो देख ॥
 दिल की धड़कन ताल बनी है तार बने हैं साँसों के ।
 रूह के नग़मे गाने को है कितना हसीं ये साज़ तो देख ॥
 दूरी का तो वहम है तुझको दिल से कोई दूर नहीं ।
 साथ खड़े हैं सुनने वाले दे के ज़रा आवाज़ तो देख ॥
 अब तो शिफ़ की हस्ती क्या है 'अक्स है तेरी अज़मत का ।
 तुझसे तेरा हाल कहा है कहने का अन्दाज़ तो देख ॥

 १. चमत्कार, २. शुद्ध, ३. प्रतिबिम्ब ।

राजल

मेरे दिले पुर शौक का अरमाँ है तू अरमाँ है तू ।
 मैं ढूँढ़ता हूँ जिसको वो जानाँ है तू जानाँ है तू ॥
 मैं दर्द हूँ अब-सर-ब-सर क्यों हँस दिया ज़रुमे जिगर ।
 शायद मिरा ग़म देखकर 'खनदाँ है तू खनदाँ है तू ॥
 होती है जितनी मैकशी बढ़ती है उतनी 'तशनगी ।
 अब तो सुकूने क़लब का सामाँ है तू सामाँ है तू ॥
 परदे नज़र के हट गए जलवे हैं गू ना गू तारे ।
 हर दम नज़र के सामने 'रकसाँ है तू रकसाँ है तू ॥
 देखे हज़ारों बुतकदे छाने हैं लाखों मैकदे ।
 हैं सब वहाँ बन्दे तारे 'यज़दाँ है तू यज़दाँ है तू ॥
 डर था गुनाहों का मुझे रहमत का पहलू देखिये ।
 बोले के तू भी क्या करे इन्साँ है तू इन्साँ है तू ॥
 मैंने कहा कुछ ऐश के सामाँ नहीं मुझ को मिले ।
 बोले हैं सब तेरे लिए नादाँ है तू नादाँ है तू ॥
 देखा जो डर से काँपते बोले के हम सदक़े तारे ।
 होकर हमारा किसलिए 'लरजाँ है तू लरजाँ है तू ॥
 तू दर्द देकर चल दिया फिरता हूँ तुझको ढूँढ़ता ।
 बहरे शिफ़ा इस दर्द का 'दरमाँ है तू दरमाँ है तू ॥

१. हँस रहा है, २. प्यास, ३. नाच रहा है, ४. भगवान, ५. काँपना,
 ६. इलाज ।

गज़ल

इलाजे दर्दे दिल ऐ जाने जानाँ यूँ भी होता है ।
 मिटा देते हैं दिल को दिल का दरमाँ यूँ भी होता है ॥
 दिले तारीक चश्मे कोर शौक़े ख़ामे नज़्ज़ारा ।
 कहीं ए बेख़बर दीदारे जानाँ यूँ भी होता है ॥
 फ़क़त दौरो हरम छाने न ढूँढा ख़ाना-ए-दिल में ।
 कहीं उस दोस्त के मिलने का इमकाँ यूँ भी होता है ॥
 वो कहते हैं बला से हम न आए याद तो आए ।
 मैं अब समझा के पूरा उनका पैमाँ यूँ भी होता है ॥
 कसक महसूस होती है नज़र कुछ भी नहीं आता ।
 कभी 'पैवस्त दिल में तीरे 'मिज़गाँ यूँ भी होता है ॥
 उन्हें जितना भुलाते हैं वो उतना याद आते हैं ।
 हमारे दिल की बरबादी का सामाँ यूँ भी होता है ॥
 जलाते हैं तुझे पेहम के तू 'इकसीर बन जाए ॥
 शिफ़ा महबूब का लुत्फ़े फ़िरावाँ यूँ भी होता है ।

१. फँसा हुआ, २. पलकों का तीर, ३. कीमिया ।

गजल

न चमन में जिकरे खिजाँ कहीं न कोई बहार की बात है ।
 वो ही जौके दीद का तजकिरा वो ही हुस्ने यार की बात है ॥
 यही अर्ज है के जो हो सका तो न लब पे आएगा मुद्दआ ।
 मैं कहूँ वसूक से और क्या दिले बेकरार की बात है ॥
 यहीं खार हैं यहीं फूल भी रही अपने अपने नसीब की ।
 मुझे इसमें तावे सुखन नहीं तिरी रहगुजार की बात है ॥
 मैं कहूँगा शीक से दास्ताँ ये बताओ सून भी सकोगे क्या ।
 जिसे उम्र भर न सुकुं मिला उसी बेकरार की बात है ॥
 ये हदीसे बादा है मैकशो ज़रा गोशे जाँ से इसे सुनो ।
 अभी दौरे जाम को रोक दो किसी बादाखार की बात है ॥
 न तो बात की कोई दीद की न सुनाया युजदा-ए-वस्ल ही ।
 है जबाँ पे जिकरे रसन अभी अभी लब पे दार की बात है ॥
 तिरा इश्क है मेरी बन्दगी तिरी दीद है मिरी ज़िन्दगी ।
 मुझे कुर्ब—तेरा नसीब हो तेरे इख्तयार की बात है ॥
 ये मता-ए-इश्क ये ज़िन्दगी जिसे तुम कहो उसे सौंप दूँ ।
 मुझे एतबार तुम्हीं पे है अगर एतबार की बात है ॥
 दुई खत्म है वहाँ ऐ-शिफ़ा वो ही एक है नहीं दूसरा ।
 कोई एहले दिल ही समझ सके ये दयारे यार की बात है ॥

१. जिक्र, २. मुराद माँगना, ३. भरोसा, ४. काँटे, ५. आत्मा के कानों से, ६. शराबी, ७. खूशखबरी, ८. मिलाप, ९. फाँसी, १०. करीब होना, ११. प्रीतम की नगरी ।

गज़ल

वो जलवा तूर का इक बार जाकर हम भी देखेंगे ।
 नज़र की बात है नज़रें मिला कर हम भी देखेंगे ॥
 जहाँ वो हों वहाँ आबाद हो जाते हैं वीराने ।
 उन्हें उजड़े हुए दिल में बसाकर हम भी देखेंगे ॥
 मुसीबत में सुना है ज़बते ग़म कायम नहीं रहता ।
 किसी के हिज़्र में ग़म को छुपा कर हम भी देखेंगे ॥
 उन्हें कुछ पास होता है अगर जज़बाते उल्फ़त का ।
 तो उनकी राह में आँखें बिछाकर हम भी देखेंगे ॥
 मनोमा ख़त्म होने पर रहेगा तू ही तू बाक़ी ।
 यही सच है तो हस्ती को मिटाकर हम भी देखेंगे ॥
 अगर तरके तआल्लुक़ से सकुने क़ल्ब मिलता है ।
 तो उनकी राह में दुनिया लुटाकर हम भी देखेंगे ॥
 सुना है वो नक्रावे रूख़ उलट देते हैं ख़िलवत में ।
 उन्हें ख़िलवत क़दे में दिल के लाकर हम भी देखेंगे ॥
 जहाँ भूककर किसीके सामने भूकना नहीं पड़ता ।
 ज़बीने शौक़ उस दर पर भूका कर हम भी देखेंगे ॥
 महोबबत के तराने उनको दुनिया ने सुनाए हैं ।
 शिफ़ा अशआर कुछ अपने सुनाकर हम भी देखेंगे ॥

१. अकेला, २. अकेला घर, ३. बहुत से शेर ।

गज़ल

न मुझको दीन की चाहत न दुनिया की तलब साक़ी ।
 अगर अपनी महोबबत दे तो दे दे सब की सब साक़ी ॥
 तिरे दर से कोई जाता नहीं है तशनालब साक़ी ।
 के तेरा मैक़दा है मैक़दों में मुनतख़ब साक़ी ॥
 तेरे दरबार में मिलती है हर शौ बेतलब साक़ी ।
 के हिलने भी नहीं पाते यहाँ साइल के लब साक़ी ॥
 युं हीं होती रहे 'बादाक़शों पर 'नूर की बख़्शिश ।
 युं ही रौशन रहे 'ताह़्शर मैख़ाने की शब साक़ी ॥
 पिला दे ज़ाम अब सबको महोबबत और 'वेहदत के ।
 के अब इन्सान की इन्सानियत है जाँ 'बलब साक़ी ॥
 'बुने इन्सानियत को खोदते जाते हैं फ़ेरज़ाने ।
 अगर कुछ है तो दीवानों में है पासे 'अदब साक़ी ॥
 सबक़ दे 'बन्दगाने हिर्सको सबरो 'क्रनाअत का ।
 के दुनिया जिस क़दर मिलती है बढ़ती है तलब साक़ी ॥
 खुशी मिलती है जब एहले "क्रना से ग़म भी मिलता है ।
 'मर्सरत "दाइमी होती है जब मिलता है रब साक़ी ॥
 शिफ़ा का सजदा-ए-दिल 'बारगाहे नाज़ में पहुँचे ।
 "ग़दा-ए-'मैक़दा आया है दर पर बाअदब साक़ी ॥

१. छटा हुआ, २. शराबी, ३. प्रकाश ३. क़यामत के दिन तक, ४. अद्वैत,
 ५. अन्तिम समय, ६. जड़, ७. अक्ल वाले, ८. मान रखना, ९. लालची लोग,
 १०. खबर, नाशवान लोग, १२. खुशी, १३. हमेशा, १४. आपकी सरकार, १५.
 फकीर, १६. शराबखाना ।

गज़ल

मुझे भला क्यों न पास रहता क़दम क़दम पर तिरी खुशी का ॥
कि मैंने रोज़े अज़ल ही तुझसे किया था इकरार बन्दगी का ॥

न अब मुसीबत की फ़िक्र हमको न कोई अरमान है खुशी का ॥
किसी का दामन पकड़ के हमने बदल लिया 'तौर ज़िन्दगी का ॥

फ़क़त तुम्हीं पे अब भरोसा किसी का कुछ आसरा नहीं है ॥
अगर सहारा दिया न तुमने जनाज़ा निकलेगा बेकसी का ॥

निबाह कर हम तो फ़र्ज अपना ख़मोश राहे वफ़ा से गुज़रे ॥
किसी से शिकवा किया न चर्चा यही तज़ाज़ा था दोस्ती का ॥

'सफ़ीना-ए-ग़म को खेने वालो हवा-ए-रहमत तो चल रही है ॥
मगर चलेगी तभी तो क़स्ती खुलेगा जब बादबाँ किसी का ॥

वफ़ा-ओ-'ईसार के हज़ारों चिराग़ जल-जल के बुझ गए हैं ॥
अब अपने दिल का लहू जलाओ अगर इरादा हो रोशनी का ॥

किसी के 'ईमा पे हमने दुनिया में आके दुनिया से दिल लगाया ॥
वहीं से बदला निज़ामे हस्ती जहाँ इशारा हुआ किसी का ॥

कभी तो 'शम्सो 'क़मर से उलझे कभी उड़े 'हफ़्त आसमाँ पर ॥
बलन्दियों से गिरे तो हमने मक़ाम समझा है 'आजिजी का ॥

वहाँ तो किस बात की कमी है के है शिफ़ा बेकरार रहमत ॥
मिलेगा जो कुछ तलब करोगे सलीका सीखो 'ग़दागरी का ॥

१. तरीका. २. नाव, ३. कुर्बानी, ४. इशारा, ५. इन्तजाम, ६. सूरज-
चाँद, ७. सात आकाश, ८. नम्रता, ९. फकीरी ।

गजल

दौलते इश्क हम ये कमा कर चले ।
 एक दिल था वो सरफ़े 'वफ़ा कर चले ॥
 खैर 'मक्रदम को तेरे तिरी राह में ।
 आरज़ुओं की महफ़िल सजा कर चले ॥
 जिस तरफ़ तेरे मिलने की ऊमीद थी ।
 हम सरे राह आँखें बिछा कर चले ॥
 जब बढीं शामे फ़ुरक़त की 'तारीकियाँ ।
 हम चिराग़ आँसुओं के जला कर चले ॥
 आके दुनिया में रक्खी तुभी से ग़रज़ ।
 एहले दुनिया से दामन बचा कर चले ॥
 लव पे आया न हरफ़े शिकायत कभी ।
 साख़ एहले वफ़ा की बना कर चले ॥
 शौक़ से सर भुकाया तिरे सामने ।
 वरना हम हर जगह सर उठा कर चले ॥
 हुस्न वाले तिरे हुस्न की खैर हो ।
 इश्क़ में हम तो हस्ती फ़ना कर चले ॥
 राहे उल्फ़त पे कोई न हो 'ग़ामज़न ।
 और हो तो शिफ़ा मुस्कुरा कर चले ॥

१. निभाने में ख़त्म, २. स्वागतम, ३. अन्धेरे ४. पैर रखना ।

गजल

आशिकी मौत भी 'हयात भी है ।
 इक जवानी की वारदात भी है ॥
 फूल को रंगो बू से पहचानो ।
 जात 'बाबस्ता-ए-सिफ़ात भी है ॥
 इश्क है तो है हर मुसीबत साथ ।
 इश्क ही दिल की कायनात भी है ॥
 दोस्त की हाँ में हाँ मिलाता हूँ ।
 अरज़ करने को अपनी बात भी है ॥
 क्या कहें उनसे हाले दिल अपना ।
 बात मानें तो कोई बात भी है ॥
 बार दिल पर नहीं गमे जानाँ ।
 साथ लेकिन गमे हयात भी है ॥
 ज़िन्दगानी है राहे 'दोज़ख भी ।
 और ये जादा—ए—'निजात भी है ॥
 सर भुकाने में 'आर हो किसको ।
 हुकमे दिलबर मे 'इत्तिफ़ात भी है ॥
 खूब देखी है ऐ शिफ़ा दुनिया ।
 'बेमुरव्वत भी 'बेसबात भी है ॥

१. ज़िन्दगी, २. जुड़ी हुई, ३. नरक, ४. मुक्ति का रास्ता ५. शर्म-शिक्षक,
 ६. मेहरबानी, ७. वेशर्म, ८. नाशवान ।

गज़ल

जहाँ सुबह रूए सनम से हो जहाँ शाम गेंसुए यार से ।
 वहाँ 'मेहरो माह का सिलसिला रहे खाक़ 'लैलो नहार से ॥
 कभी उसकी मुभ पे नज़र पड़ी तो ये ज़िन्दगी ही संवर गई ।
 मुभे यार से वही रब्त है जो है गुलसितां को बहार से ॥
 मिरे पाँव भी है थके थके मिरी आँख भी है थकी थकी ।
 मुभे उस जगह की तलाश है जो करीब हो 'दरे यार से ॥
 मिरे दिल का दाग़ मिटाए जो, मुभे सोज़े ग़म से बचाए जो ।
 तो वो मौत हो के विसाल हो है गरज़ तो दिल के करार से ॥
 कभी चाँद देख के खो गया कभी फूल देख के मैं हंसा ।
 कभी शमा देख के रो दिया, इन्हें 'रब्त हैं रूखे यार से ॥
 मुभे खास तुभसे है वास्ता मिरा एक तुभसे है सिलसिला ।
 तिरी कायनात निखर गई, मिरी ज़िन्दगी के निखार से ॥
 मैं सनम परस्त बला का था, तो मुभे सनम मे खुदा मिला ।
 वो ही जौक़ जौक़े फ़ना हुआ, जो चला था बोसो कनार से ॥
 हे अज़ीज़ पीरे मुगाँ को भी मिरी मैकशी मिरी बेखुदी ।
 कभी लगज़िशें भी अगर हुई तो उठा लिया मुभे प्यार से ॥
 करम उनका देख के ए शिफ़ा यही सोचता हूँ मैं बारहा ।
 के लगाव इतना है किसलिए उन्हें एक 'मुश्ते गुबार से ॥

१. सूरज-चाँद, २. रात-दिन, ३. दोस्त का दरवाजा ४. योग ५. रिश्ता,
 ६. मुट्ठी भर मिट्टी ।

गजल

कहाँ होंगे 'नक्रूशे मासिवा जब हम नहीं होंगे ।
 'फ़क़त रह जाएगी ज़ाते खुदा जब हम नहीं होंगे ॥
 तुम्हीं में जज़ब हो जाएंगे हम तुमसे हुए पैदा ।
 तुम्हीं होंगे यहाँ जलवानुमा जब हम नहीं होंगे ॥
 यहाँ तो मौत का 'बाइस है एहसासे 'मनोमाई ।
 ज़माने में किसे होगी 'फ़ना जब हम नहीं होंगे ॥
 हदीसे तालीबो मतलूब एहसासे दुई तक है ।
 तुम्हीं होंगे खुद अपना मुद्दआ जब हम नहीं होंगे ॥
 हमारी ज़ात तक महदूद है ये फ़ासला 'बाहम ।
 रहोगे किस तरह हमसे जुदा जब हम नहीं होंगे ॥
 तुम्हारे सामने बनकर सवाली कौन आएगा ।
 न उठेगा कोई दस्ते दुआ जब हम नहीं होंगे ॥
 खुदाई-ओ-खुदावन्दी हमारी बन्दगी से है ।
 कहेगा कौन फिर तुमको खुदा जब हम नहीं होंगे ॥
 हमारे बाद किसको नाज़ होगा जुर्मे उल्फ़त पर ।
 किसे दोगे महोबबत की सज़ा जब हम नहीं होंगे ॥
 शिफ़ा हमसे 'इबारत है जहाँ में 'ज़ौक सजदों का ।
 किसे होगी तलाशे 'नक्शे पा जब हम नहीं होंगे ॥

१. द्वेत के निशान २. सिर्फ, ३. कारण, ४. अहमभाव, ५. मौत, ६. बीच में, ७. वर्णन, ८. शौक, ९. पैरों के निशान ।

गज़ल

महोब्वत की है उनसे हमको गम खाना भी आता है ।
 अगर मायूसियाँ हों दिल को समझाना भी आता है ॥

हमारी राह रोकेंगे अगर दैरी हरम वाले ।
 तो हमको मैकदे की राह से जाना भी आता है ॥

न हो गुमराह भी कोई हमारी खाकसारी से ।
 बगूला बनके गरदूँ पर हमें छाना भी आता है ॥

दुआ ये है नज़र सीधी रहे हम पर तो साक़ी की ।
 बिठाकर मैकदे में जिसको तरसाना भी आता है ॥

उमड़ आते हैं अश्क उनके हमारी बेकरारी पर ।
 तड़पना भी हमें आता है तड़पाना भी आता है ॥

गमे दुनिया से दिल 'मेहफूज़ रखने के लिए हमको ।
 तसव्वुर की हसीं वादी में खो जाना भी आता है ॥

तमन्नाएं हमारी नक़्श उन पर छोड़ जाती हैं ।
 के इन लहरों को चट्टानों से टकराना भी आता है ॥

'नदामत है हमें अपने गुनाहों पर मगर हमको ।
 पकड़ कर दामने रहमत मचल जाना भी आता है ॥

शिफ़ा हम वो गुले रंगीं हैं गुलज़ारे महोब्वत में ।
 जिन्हें खिलना अगर आता है मुरझाना भी आता है ॥

 १. बचाकर, २. शर्म ।

गजल

दिल में जलवानुमा हुआ कोई ।
 दरदे दिल की दवा हुआ कोई ॥
 हिल गया आज आस्ताना-ए-दोस्त ।
 हमसे सजदा अदा हुआ कोई ॥
 दाग सीने के मुस्कराए हैं ।
 मुजदा-ए-जाँ फ़िजा हुआ कोई ॥
 दिल पे तुमने निशान देखा है ।
 दाग है ये धुला हुआ कोई ॥
 खाक लिपटी है पाये जानाँ से ।
 दिल है शायद पिसा हुआ कोई ॥
 चश्मे फ़ितरत में आ गए आँसू ।
 दर्द से आशना हुआ कोई ॥
 ये हमारी भी ज़िन्दगी क्या है ।
 काफ़िला है लूटा हुआ कोई ॥
 फिर हुआ हमको शौक सजदों का ।
 फिर हमारा खुदा हुआ कोई ॥
 मुस्तक़िल हो गया ग़मे जानाँ ।
 बेनियाज़े शिफ़ा हुआ कोई ॥

१. प्रकृति की आँख, २. स्थायी, ३. बेपरवाह ।

गजल

हर दुआ नाकाम होकर रह गई ।
इश्क का इनआम होकर रह गई ॥

उनसे वाबस्ता रही जो ज़िन्दगी ।
अब खयाले ख़ाम होकर रह गई ॥

हमपे माइल थी जो चश्मे 'इलितफ़ात ।
गरदिशे 'अय्याम होकर रह गई ॥

जिसके साये में 'मुयस्सर का सुकुं ।
ज़ुल्फ़ अब वो 'दाम होकर रह गई ॥

ज़िन्दगी क्या रह गई उनके बग़ैर ।
एक ख़ाली ज़ाम होकर रह गई ॥

अब तो वो भी आ गए थे राह पर ।
ज़िन्दगी की शाम होकर रह गई ॥

इश्क में नाकाम रानी ऐ शिफ़ा ।
सब तुम्हारे नाम होकर रह गई ॥

१. कृपा, २. समय का चक्र, ३. मिला हुआ, ४. याद, ५. मायूसी ।

गजल

मुझ पर जो इल्तिफ़ात है उसमें कमी न हो ।
ऐ हस्न देखना कहीं दिल की हँसी न हो ॥

वो मेरे बाद मुझको यक़ीनन करेंगे याद ।
ऐसा मिरी हयात में शायद कमी न हो ॥

यूँ तो न तोड़िये दिले ख़ाना ख़राब को ।
इसमें भी आपकी कोई दुनिया बसी न हो ॥

ज़ररों में कायनात के जिसका ज़हूर है ।
मैं सोचता हूँ दिल में भी पिन्हाँ वोही न हो ॥

तय हो रही हैं इश्क़ की दुशवार मन्ज़िलें ।
उसने 'हरीमे नाज़ से आवाज़ दी न हो ॥

उन पर न हो शिफ़ा मिरी 'दरमाँदगी का बार ।
बेहतर तो है यही मिरी चारागरी न हो ॥

१. कृपा, २. जिन्दगी, ३. दर्शन, ४. छुपा हुआ, ५. अपने स्थान से,
६. दुःखों का बोझ ।

गजल

नज़र उठाओ इक ऐसा भी दौर चल जाए ।
बजाए दर्द दिलों में सरूर ढल जाए ॥

शबे फ़िराक़ मिरे ज़ब्त से अन्धेरा है ।
इक अश्क आँख में आए चिराग़ जल जाए ॥

बवक्ते 'मर्ग' तुम आओ खुशी से जाँ निकले ।
ये आरजू भी नहीं है के मौत टल जाए ॥

ज़रा समझ ले कोई जिस्मो रूह का रिश्ता ।
हयातो मौत का 'मफ़हूम' ही बदल जाए ॥

तुम्हारी राह में दीवानगी ग़नीमत है ।
मआले इश्क़ समझ ले तो दिल दहल जाए ॥

मिरे लिए तो तगाफ़ुल ही ठीक है ए दोस्त ।
तिरे करम से कहीं आरजू मचल जाए ॥

शिफ़ा हर एक क़दम है मक़ाम 'इब्रत' का ।
रहे वफ़ा में जहाँ भी कोई संभल जाए ॥

१. मौत, २. मतलब, ३. सबक सीखने का ।

ग़ज़ल

दरसे 'इबरत बन सके खू यार की ऐसी तो हो ।
 रख बदल दे जिन्दगी का बेरुखी ऐसी तो हो ॥
 फिर रहा हूँ 'दोष पर रखकर जनाज़ा होश का ।
 देख ऐ जौक जूनू दीवानगी ऐसी तो हो ॥
 मैकशी क्या डूब जा ऐ दिल शराब-ए-हुस्न में ।
 'जोहूद भी सजदा करे 'तरदामनी ऐसी तो हो ॥
 मैं बयाँ करता रहूँ वो उम्र भर सुनते रहें ।
 किस्सा-ए-ग़म के बयाँ में दिलकशी ऐसी तो हो ॥
 जुस्तजू किसकी किये जा 'कुये जानाँ का तवाफ़ ।
 वो पुकारे' खुद तुझे आवारगी ऐसी तो हो ॥
 उनको समझा है जुदा जौके 'परसतिश के लिए ।
 'मासिवा कोई न हो क़ैदे दुई ऐसी तो हो ॥
 हर खुशी के बाद ही मौजूद है ग़म का हुजूम ।
 जिसका हासिल ग़म न हो कोई खुशी ऐसी तो हो ॥
 इस तरह हमको पिला औरों को भी हो 'इश्तियाक़ ।
 जौके मैनोशी बढ़े साक़ी गरी ऐसी तो हो ॥
 देखकर उनको शिफ़ा यूँ मुस्कुराए हम तो क्या ।
 'गुन्चा-ए-दिल भी खिले लब पर हँसी ऐसी तो हो ॥

१. सबक़ सीखना, २. आदत, ३. कन्धा, ४. भक्ति, ५. पाप, ६. दोस्त की गली, ७. पूजना, ८. इसके सिवाय, ९. शौक़, १०. दिल की कली ।

राजल

तुम्हारा हुस्न यूँ लफ़्ज़ों में समझाया नहीं जाता ।
 मिरा 'मफ़हूम' जैसे साज पर गाया नहीं जाता ॥
 हम अपनी 'बुसअते' दामाँ जूनों की नज़र कर बैठे ।
 अब इतना तंग है दामन के फैलाया नहीं जाता ॥
 हमारे दिल की मजबूरी, तुम अपनी जुल्फ़ से पूछो ।
 के दानिस्ता किसी के दाम में आया नहीं जाता ॥
 मिलाकर प्यार से नज़रों निगाहें फेरने वाले ।
 अगर तारे नज़र उलभे तो सुलभाया नहीं जाता ॥
 खुदा को छोड़कर 'इश्क़े-बुताँ' में हो गया काफ़िर ।
 तो उस दिल को जला देते हैं दफ़नाया नहीं जाता ॥
 मिरा हाले जुबूँ मुझसे मुकर्रर पूछने वालो ।
 ये ग़म की दास्ताँ है इसको दोहराया नहीं जाता ॥
 हमें एहले जहाँ बे ज़ौक़ समझे तो बजा समझे ।
 के हमसे ज़िन्दगी के साज पर गाया नहीं जाता ॥
 ख़िरद मन्दों में हम एहले जूनों ख़ामोश बैठे हैं ।
 के हमसे इन समझदारों को समझाया नहीं जाता ॥
 शिफ़ा जो बा दिले सादिक़ दरे साक़ी पे आ जाए ।
 उसे मख़मूर कर देते हैं तरसाया नहीं जाता ॥

१. मतलब, २. लम्बाई-चौड़ाई, ३. दुनिया वालों का प्यार ।

गजल

जहाँ में जिस जगह नक़्शे दिले बरबाद बाक़ी है ।
 वहाँ के जररे जररे में तुम्हारी याद बाक़ी है ॥
 गिराकर फिर बना सकते हो तुम 'क़स्रे महोबबत को ।
 मिरे दिल में तुम्हारे इश्क़ की बुनयाद बाक़ी है ॥
 'क़फ़स में भी 'तख़य्यूल पर नहीं पाबन्दियाँ मुमकिन ।
 'असिरी में भी मेरी 'फ़ितरते आज़ाद बाक़ी है ॥
 जहाँ तुम थे वहाँ होते हैं अब तक हुस्न के चर्चे ।
 जहाँ मैं था महोबबत की वहाँ 'रूदाद बाक़ी है ॥
 कभी जाकर क़फ़स की तीलियों पर बैठ जाता हूँ ।
 रिहा होकर भी पासे खातिरे सय्याद बाक़ी है ॥
 सुकुं महसूस क्यों होने लगा है दौरे हिजराँ में ।
 अभी शायद महोबबत की कोई 'उफ़ताद बाक़ी है ॥
 पलट आती है जो हर बार जाकर गरदिशे दौराँ ।
 कोई उस 'काकुले पेचाँ का खाना 'ज़ाद बाक़ी है ॥
 मिरी रूदाद तो सुनये अभी से फ़ैसला कैसा ।
 अभी मेरे गुनाहों की बड़ी तादाद बाक़ी है ॥
 शिफ़ा इस बेनियाज़ी से नक़्शे दिल नहीं मिटते ।
 ख़याल उनका हटाने पर भी उनकी याद बाक़ी है ॥

१. महल, २. पिजरा, ३. खयाल, ४. क़ैद, ५. प्रकृति, ६. कहानी, ७. बुरी खबर, ८. उलझी हुई जुलफ़ें, ९. रिश्तेदार ।

गज़ल

क्रंदे हयात काट दी आलमे ख्वाब जान कर ।
 सारे अलम भुला दिए नक्श 'बर आब जान कर ॥
 आए जो आप कुछ नज़र परदा-ए-दिल में 'जलवागर ।
 खोल दिए हैं बन्दे दिल बन्दे नक्राब जान कर ॥
 दिल का न कुछ 'मुआविज़ा मेरा न कुछ 'मुतालबा ।
 आपको दे दिया है दिल ऐने 'सवाब जान कर ॥
 देखिए आए क्या सदा दिल का है ये मुआमला ।
 छेड़ दिए हैं तारे दिल तारे रबाब जान कर ॥
 जिसको न हम भूका सके दैरो हरम के सामने ।
 हमने वो सर भूका दिया उनकी जनाब जान कर ॥
 अपनी निगाहे मस्त का देखिए मुझपे 'मोजिज़ा ।
 आप भी दूर हट गए मस्ते शराब जान कर ॥
 अपना यही था 'मशगला इतना ही था मुआमला ।
 इश्क का हाल कह दिया 'फ़र्दे हिसाब जान कर ॥
 उनसे सवाले 'वस्ल पर अपना जो हाल ग़ैर है ।
 देखिए दिल पे क्या बने उनका जवाब जान कर ॥
 'कुश्ता-ए-नाज़ है यही 'मेहरमे राज़ है यही ।
 दिल को शिफ़ा न छोड़ना ख़ाना ख़राब जान कर ॥

१. पानी के ऊपर लिखे हुए निशान, २. साश्वत, ३. कीमत, ४. माँग,
 ५. पुण्य, ६. चमत्कार, ७. शौक, ८. कर्मों का लेखा, ९. मिलना, १०. मारा हुआ,
 ११. भेदों का जानने वाला ।

गज़ल

निखर चुका है 'शऊरे सजदा न हर जगह सर भुकाएंगे हम ।
जो मिल गया नक्शे पा तुम्हारा तो फिर न सर को उठाएंगे हम ॥

तुम्हीं से अमनसूब है फ़साना तुम्हीं से कहने की आरजू है ।
अगर सुनोगे न तुम ये किस्सा तो और किसको सुनाएंगे हम ॥

तुम्हारे जलवों की आरजू है के दीद हो लुत्फ़े दीद भी हो ।
हवास जाते रहे जो अपने तो होश में फिर न आएंगे हम ॥

वफ़ा की पुरहौल वादियों में कहीं न शोरे फ़ुगाँ मिलेगा ।
जो ज़व्त टूटा तो आँसुओं से रहे वफ़ा जगमगाएंगे हम ॥

हम अपनी बरबादियों के सदक़े तुम्हें तो दादे वफ़ा भी देंगे ।
मगर तुम्हारे सितम का शिकवा कभी ज़बाँ पर न लाएंगे हम ॥

जमाना करदेगा दूर दिल से तिलिस्मे एहसासे हुस्न जिस दिन ।
हमें तो तुम याद आ रहे हो तुम्हें बहुत याद आएंगे हम ॥

अगरचे आँखों में आ गया दम ज़बाँ में ताबे सुखन नहीं है ।
तुम अब भी पूछोगे हाले दिल तो जबाब में मुस्कुराएंगे हम ॥

शिफ़ा महोबबत की बसअतों को न मिल सका जब कहीं ठिकाना ।
यही इरादा किया हैं हमने के अब तो खुद में समाएंगे हम ॥

१. सलीका, २. लगाव वाला, ३. डरावनी, ४. रौनक, ५. जादू, ६. बेशक फ़ैलाव ।

गजल

जौक्रे 'नमूद का तिरे सामाँ रहेंगे हम ।
हर बार 'कायनात का अरमाँ रहेंगे हम ॥

जब आलमे 'जहूर में आएगी ज़िन्दगी ।
बनकर चिरागे इश्क़ 'फ़िरोजाँ रहेंगे हम ॥

होगी बग़ैर इश्क़ न 'तकमीले ज़िन्दगी ।
अफ़साना-ए-हयात का 'उन्वाँ रहेंगे हम ॥

'तख़लीके दोस्त में न रहे दर्द की कमी ।
'तकमीले जौक्रे यार का सामाँ रहेंगे हम ॥

नाकामियाँ हैं आइना-ए-कल्बे 'कामराँ ।
पूरा न हो कभी जो वो अरमाँ रहेंगे हम ॥

'तदबीर बन के आलमे इमकाँ पे छाएंगे ।
मायूसियों से 'दस्तो गरीबा रहेंगे हम ॥

होगी हमीं से दीद की तकमील ऐ शिफ़ा ।
'फ़ितरत की चश्मे शौक़ पर एहसाँ रहेंगे हम ॥

१. सपष्ट होना, २. सृष्टि, ३. जाहिर होना, ४. खिलते हुए, ५. पूर्णतया,
६. शीर्षक, ७. रचना, ८. पूरा करना, ९. सफल, १०. कोशिश, ११. छीना-
झपटी, १२. सृष्टि ।

राजल

गम देकर होश की दुनिया से बेगाने बनाए जाते हैं ।
 दीवाने नहीं होते पैदा दीवाने बनाए जाते हैं ॥
 'जुरअत से वफ़ा की राहों में क़ुरबे रूखे जानाँ मिलता है ।
 उल्फ़त की राह में पर वाले परवाने बनाए जाते हैं ॥
 जब 'चश्मे करम से साक़ी की दौरे मये इरफ़ाँ चलता है ।
 रिन्दों की प्यासी आँखों के पैमाने बनाए जाते हैं ॥
 ख़ूकरदा-ए-दामे दुनिया की दुनिया में बसर हो जाती है ।
 बेगाना-ए-दुनिया की खातिर वीराने बनाए जाते हैं ॥
 इस होशो हवस की दुनिया से तेज़ी से निकल चल दीवाने ॥
 इन तपती राहों में भी कहीं काशाने बनाए जाते हैं ॥
 जब उसका राज़ समझने में नाकाम ख़िरद हो जाती है ।
 उस एक हक़ीक़त के लाखों अफ़साने बनाए जाते हैं ॥
 मस्ती में तो तै हो जाती है उल्फ़त की कठिन लम्बी राहें ।
 इस वास्ते ग़म की राहों में मैखाने बनाए जाते हैं ॥
 मन्ज़ूर उन्हें जब होती है 'तामीर वफ़ा की बस्ती की ।
 उल्फ़त से भरे दिल ले लेकर ग़मख़ाने बनाए जाते हैं ॥
 'कसरत से गुज़र कर ही तो नज़र 'वैहदत से शिनासा होती है ।
 'तामीरे हरन से क़ब्बल शिफ़ा बुतख़ाने बनाए जाते हैं ॥

१. हिम्मत, २. प्रीति के मुख के करीब होना, ३. कृपा करने वाली, आखें, ४. प्रभु रस की शराब का दौर, ५. आदि होना, ६. दुनिया का जाल, ७. घोसले-ग़कान, ८. वृद्धि, ९. बनाना, १०. अनेक, ११. एक, १२. पहचान, १३. काबा बनाना ।

गज़ल

वफ़ा की राह में हम रह गए हैं क्या से क्या होकर ।
 कै अब तो आह भी दिल से निकलती है दुआ होकर ॥
 मिला है मरतबा ये उनकी राहों में फ़ना होकर ।
 हम इन राहों में ताबिन्दा रहेंगे खाके पा होकर ॥
 हमें तो जुस्तजू ही आपकी कुछ ऐसी रास आई ।
 के सरगरदाँ रहे राहों में मन्ज़िल आशना होकर ॥
 न अब तो ज़िन्दगी अपनी न ज़ौक़े ज़िन्दगी अपना ।
 के हम तो जी रहे हैं अब किसी का मुद्दाआ होकर ॥
 ज़माने में खुशी हमको मिली जितनी मुक्कददर थी ।
 मगर कुछ ग़म मिले हमको मुक्कददर से सिवा होकर ॥
 इधर तशनालबी मेरी उधर जामे तिही मेरा ।
 ये सब देखा किए तुम खूगरे जूदो सखा होकर ॥
 मुसीबत तो किसी गुमनाम को भी ढूँढ लेती है ।
 मिरी जानिब तो ये आई थी तीरे देखता होकर ॥
 सभी अपने नज़र आए मगर अपना न था कोई ।
 ये नक्शा हमने देखा अपने मरकज़ से जुदा होकर ॥
 तमाशा सोज़े ग़म का दिल जलाकर तुमने देखा है ।
 शिफ़ा क्या मिल गया तुमको तग़ज़ज़ुल आशना होकर ॥

१. ऊँचा दर्जा, २. चमकते हुए, ३. पाँव की धूल, ४. तलाश, ५. फिरते रहे, ६. जानने वाला, ७. शौक, ८. तमन्ना, ९. ज्यादा, १०. प्यासा होना, ११. खाली प्याला, १२. आदत वाली, १३. कृपालु और दानी, १४. अचूक, १५. केन्द्र १६. कविता ।

गज़ाल

हम इश्क के राही हैं कुछ 'जादे सफ़र ले लें ।
आहों में असर ले लें 'आदावे नज़र ले लें ॥

ऐ इश्क अगर उनके दीदार का इमकाँ हो ।
तो बहरे 'तसद्दुक्क हम आँखों में 'गोहर ले लें ॥

हम आज संवारेँगे जुलुफ़ और रखे जानाँ ।
'तारीकिए शब ले लें अनवार सहर ले लें ॥

मजबूरे महोब्बत हैं जो कुछ वो अता कर दें ।
हम खन्दा-ब'-लब ले लें बा दीदा-ए-तर ले लें ॥

इतनी तो इजाज़त दें वो वक्ते' अता हमको ।
'कौनेन के बदले हम 'माबूद का दर ले लें ॥

उल्फ़त में रहें दोनों 'क़ल्ब और जिगर रौशन ।
इक दाग़ इधर ले लें इक दाग़ उधर ले लें ॥

हर 'ग़ाम शिफ़ा उनसे बढ़ जाएगी अब दूरी ।
बढ़ता ही रहे ऐसा 'दामाने नज़र ले लें ॥

१. सफ़र का सामान, २. नज़र के क़ायदे, ३. बार-फेर, ४. मोती, ५. मौक़ा,
६. रात की स्याही, ७. सुबह की रोशनी, ८. हँसते हुए, ९. रोती हुई आँखों से,
१०. कृपा के समय, ११. लोक-परलोक, १२. पूज्य, १३. दिल, १४. क़दम, १५.
नज़र का पल्ला ।

गज़ल

दोस्त की^१ अन्जुमन की बात करो ।
 दोस्ती के चलन की बात करो ॥
 आशिकों से जो बात करनी हो ।
 हुस्न के बाँकपन की बात करो ॥
 उससे मुमकिन है दिल बहल जाए ।
 हमसे शैरो सुखन की बात करो ॥
 अब नहीं हमको 'जब्त का यारा ।
 अब न बेगानापन की बात करो ॥
 साफ़ कहने से हम नहीं डरते ।
 हमसे दारो 'रसन की बात करो ॥
 बात बेबात पर गिले शिकवे ।
 कोई तो अपने पन की बात करो ॥
 छोड़ दो अब तो 'तलखिए गुफ़्तार ।
 'लुत्फ़े कामो 'दहन की बात करो ॥
 जब छिड़े ज़िक्र ज़िन्दगानी का ।
 साथ 'गोरो कफ़न की बात करो ॥
 ऐ शिफ़ा ज़िकरे दोस्त हो वरना ।
 अज़मते 'इलमो फ़न की बात करो ॥

१. सभा, २. सहनशक्ति, ३. सूली-फाँसी, ४. बात का कड़वापन, ५. मेहरबानी,
 ६. वर्तवि, ७. कब्र, ८. साहित्य कला ।

गजल

पिलाओ तुम जो आँखों से तो ये 'तशनालबी क्यों हो ।
 जो तुम आँखों में बस जाओ तो फिर 'मै की कमी क्यों हो ॥
 नज़र आओ न तुम मुझको जहाँ के ज़ररे ज़ररे में ।
 तो इस दुनिया-ए-फ़ानि से मुझे वावस्तगी क्यों हो ॥
 जुनूँ भी चाक़ कर देता है परदा राज़े 'फ़ितरत का ।
 ख़िरद ही आशनाए-'राज़हा-ए-सरमदी क्यों हो ॥
 अगर मुझसे तुम्हारा कुछ नहीं अब रिश्ता-ए-बाहम ।
 तो मेरी बदनसीबी पर तुम्हें इतनी खुशी क्यों हो ॥
 गुज़ारो चन्द रोज़ा ज़िन्दगी को बेनियाज़ाना ।
 किसी से दुश्मनी क्यों हो किसी से दोस्ती क्यों हो ॥
 अगर हर रूह का तुझसे नहीं है दायमी रिश्ता ।
 तो 'अरबावे फ़ना पर फ़र्ज़ तेरी बन्दगी क्यों हो ॥
 भुला देता है सुध अपनी तसव्वुर चश्मे साक़ी का ।
 शराबे नाब की 'मरहून मेरी बेखुदी क्यों हो ॥
 अभी इक और भी माशूक़ है परदे में फ़ितरत के ।
 'बुताने दहर तक 'महदूद मेरी आशिक़ी क्यों हो ॥
 शिफ़ा 'मेराजे उल्फ़त है जब उनसे एक हो जाना ।
 तो दौरे इश्क़ में भी दिल को एहसासे "दुई क्यों हो ॥

१. प्यासा होना, २. शराब, ३. लगाव, ४. सृष्टि, ५. प्रभु के भेद,
 ६. नाशवान लोग, ७. एहसान मन्द, ८. सीमित, ९. दुनिया वाले माशूक़,
 १०. बूलन्दी, ११. द्वैतका ख्याल ।

ग़ज़ल

इश्क कहता है के अपना रहनुमा कहिए मुझे ।
हुस्न कहता है मगर फ़रमाँ रवा कहिए मुझे ॥
और भी देखा कोई मेरी तरह बरबादे इश्क ।
ऐ जफ़ा केशो वफ़ा की इन्तहा कहिए मुझे ।
हमने देखा था खुदा का हुस्न जिसके हुस्न में ।
आज कहता है वो बुत हमसे खुदा कहिए मुझे ॥
नक्शे फ़ानि में निहाँ मेरी हकीकत और है ।
ज़ेरे गरदूँ आप गुम्बद की सदा कहिए मुझे ॥
दर्द तो होता है दिल में मुझको उसका ग़म नहीं ।
ग़म से मुस्तसना मगर दर्द आशना कहिए मुझे ॥
इस क़दर मुझको भरोसा है खुदा की ज़ात पर ।
बहरे हस्ती में हरीफ़े नाखुदा कहिए मुझे ॥
मेरी हस्तो दे रही है मेरे मरक़ज़ का पता ।
हूँ तो में नक्शे दुई वहदत नुमा कहिए मुझे ॥
मैंने अपने ग़म समझकर खाए हैं औरों के ग़म ।
आलमे ग़म की मताए बेवहा कहिए मुझे ॥
बाइसे तसकीने क़ल्बे ज़ार है मेरा कलाम ।
महफ़िले शेरो सुखन हो तो शिफ़ा कहिए मुझे ॥

१. बादशाह, २. जालिमों, ३. हद, ४. नाशवान सूरत, ५. छुपी हुई,
१. आसमान से नीचे, ७. गुम्बद की आवाज, ८. अलग, ९. दर्द को पहचानने
वाला, १०. ज़िन्दगी का सागर, ११. मल्लाह का दुश्मन, १२. केन्द्र, १३. द्रव्य का
निशान, १४. अद्वैत को दिखाने वाला, १५. कीमती पूंजी, १६. दुखे हुए दिल की
तसल्ली ।

ग़ज़ल

भुला दिए ग़म रखे 'मुनव्वर को देखकर बेनक्राब हमने ।
 बुझा दिए सब चिराग़ अशकों के देखकर 'आफ़ताब हमने ॥
 बना लिया है ग्वाह तुमको बरा-ए-रोज़े हिसाब हमने ।
 हजार हा में समझ के अपना किया तुम्हें इन्तखाब हमने ॥
 रही हैं फिर महफ़िले वो सूनी जहाँ लुटाया शबाब हमने ।
 वहाँ कोई बैठकर पीये क्यों जहाँ लुन्ढाई शराब हमने ॥
 न दिल में शौक़े सबाब रक्खा कभी न खौफ़े 'अज़ाब हमने ॥
 शिफ़ा महोबबत गुनाह है तो गुनह किए बेहिसाब हमने ।
 कहीं भुका है जो सर हमारा किया है हमने तुम्हीं को सजदा ।
 कभी किसी से जो बात की तो किया तुम्हीं को खिताब हमने ॥
 बढ़ी है जितनी नज़र को 'वुस्त्रत तुम्हें कुछ उससे' वसीई पाया ।
 तुम्हारी इन वुस्त्रतों में देखा है खुद को मिसले 'हबाब हमने ॥
 तुम्हारे जलवों की जुस्तजू में क़दम क़दम पर बने फ़साने ।
 उन्हीं फ़सानों से जुस्तजू के लिखी है दिल की किताब हमने ।
 कभी तो जुगनू की रौशनी से हुई हमारी निगाह 'ख़ीरा ।
 कभी निगाहों की वुस्त्रतों में छुपा लिया आफ़ताब हमने ॥
 शिफ़ा जहाँ में हर इक को परखा न था महोबबत का 'अहल कोई ।
 बड़े 'तरद्दुद के बाद खुद को किया है अब इन्तखाब हमने ॥

१. खूबसूरत मुखड़ा, २. सूर्य, ३. चुना है, ४. पाप का फल, ५. लम्बाई-चौड़ाई, ६. विशाल, ७. बुलबुला, ८. चकाचौंध, ९. क़ाबिल, १०. सोच-विचार ।

गजल

जाने मैखाना था साक्री जीनते मैखाना हम ।
 अब जबाने हाल से कहते हैं वो अफसाना हम ॥
 तोड़ कर आए हैं क़ैदे काबा-ओ-बुतखाना हम ।
 अब कहीं भी देख लेंगे जलवा-ए-जानाना हम ॥
 रूह के राज़ों से दिल को कर रहे हैं आशना ।
 फिर नए उन्वान से लिखेंगे इक अफ़शाना हम ॥
 बेखुदी की शान थी जिन से खुदी की शान थी ।
 अब कहाँ ढूँढ़ें उन्हें जाकर दिले दीवाना हम ॥
 अब कहाँ से लाएं दामन बख़्शिशों के नास्ते ।
 वो कभी दस्ते जुनू को दे चुके नज़राना हम ॥
 अपनेपन को कर दिया है इस तरह अब दिल से दूर ।
 एहले दुनिया से ही क्या खुद से भी हैं बेगाना हम ॥
 हमने जिस दिल में सजाई थीं हजारों महफ़िलें ।
 अब उसी दिल में लिए फिरते हैं इक वीराना हम ॥
 'औज पर दोनों तरफ़ है इन दिनों सोजे 'दुरु' ।
 शम्मा 'साँ वो जल रहे हैं सूरते परवाना हम ॥
 जब शिफ़ा चश्मे करम साक्री की उठती है इधर ।
 दिल के टुकड़ों से बना लेते हैं इक पैमाना हम ॥

१. सजावट, २. बलन्दी, ३. दिल की जलन, ४. तरह ।

गज़ल

महोबबत दिन ब दिन माइल ब 'वहदत होती जाती है ।
हर इक सूरत में पैदा उनकी सूरत होती जाती है ॥

भूका करते हैं सर जिस पर गदाओं और शाहों के ।
उसी दर की गदाई अपनी किस्मत होती जाती है ॥

मिरे माबूद जितने आ रहे हो पास तुम मेरे ।
मुझे दुनिया के हंगामों से फुरसत होती जाती है ॥

तुम्हारी जात में गुम हो रही है अब मिरी हस्ती ।
जो चाहत थी कभी अब वो 'इबादत होती जाती है ।

नक्रुशे 'मासिवा अब ज़िन्दगी से मिटते जाते हैं ।
हयाते 'मुख्तसर तुमसे 'इबारत होती जाती है ॥

सलीका आ गया है जब से जीने और मरने का ।
दो चन्द इस ज़िन्दगी की कदरो कीमत होती जाती है ॥

इरादा कर लिया है जबसे हमने 'तरके दुनिया का ।
जो दुनिया बदनुमा की खूबसूरत होती जाती है ॥

शिफ़ा जब से भरोसा कर लिया है उनकी हिकमत पर ।
न कुछ मिलने पे भी" तकमीले हसरत होतो जाती है ॥

१. अद्वैत २. प्रभु इच्छा ३. पूज्य ४. पूजा ५. आपके सिवा ६. थोड़ी सी ज़िन्दगी ७. वर्णन ८. छोड़ना ९. अवलमन्दी १०. पूरा होना ।

गजल

हो' तवाफ़े रूये' जानाँ मिलले परवाना सही ।
 जीस्त कुरे' दोस्त में गुजरे फ़कीराना सही ॥
 अब तो तुम ही इस मिरी रूदाद के उन्वान हो ।
 ज़िन्दगी मेरी है अफ़साना तो अफ़साना सही ॥
 दीनो दिल देकर उन्हें खुद को' सुबुक पाते है हम ।
 नज़र कर दें जान भी इक और नज़राना सही ॥
 क़ाबिले अज़मत हैं सब वाबस्त'गाने मैक़दा ।
 रिन्दे मैख़ाना सही वो पीरे मैख़ाना सही ॥
 अपने दिल को आज भी कहते हैं हम ऐवाने दोस्त ।
 मरकज़े शादी भी होगा आज' ग़मख़ाना सही ॥
 मै कशे साक़ी का या साक़ीगरी का ज़िक्र हो ।
 कुछ तो दोहराओ हृदोसे ज़ामो पैमाना सही ॥
 'नोश करना है हयाते आरज़ी की ज़ामे' मर्ग ।
 चन्म लम्हों के लिए इक ज़श्ने रिन्दाना सही ॥
 आशना हैं " पेचीख़म से हम तुम्हारी राह के ।
 हम इन्हीं राहों से गुजरे हैं " ग़दायाना सही ॥
 ऐ शिफ़ा अब "इलतीफ़ाते दोस्त भी लाज़िम नहीं ।
 मिल तो जाते हैं कभी वो" बेनियाज़ाना सही ॥

१. परिक्रमा २. प्रेमिका की गली ३. ज़िन्दगी ४. प्यार की गली ५. हल्का
 ६. सम्बन्धित ७. ग़म से भरा घर ८. पीना ९. मौत का प्याला १०. मोड़-तोड़
 ११. फ़कीरों की तरह १२. मेहरबानी १३. ग़जे की तरह

गजल

उसी दिन की ऊमीद पर जी रहे हैं,
 कभी आपसे जब मुलाकात होगी ।
 खुशी में बदल जाएंगी गम की घड़ियाँ,
 नई जिन्दगी की शुरुआत होगी ॥
 न फिर कोई आएगा' मुशताक़े जलवा,
 न फ़रमाएंगे आप' भी लनतरानी ।
 नुक़ूशे दुई ख़त्म हो जाएंगे सब,
 फ़क़त जलवागर आपकी ज़ात होगी ॥
 ये मालूम है आपको हमसे बहतर,
 के जो भी हुआ आप ही के करम से ।
 अगर हम से होगी गुनाहों की पुरसिश,
 ख़मोशी जवाबे सवालात होगी ॥
 यकीं है हमें आपकी' मसलहत का,
 न आएगा लब पर कभी कोई शिकवा ।
 अगर बेखुदी में भी हम कुछ कहेंगे,
 ज़बाँ तरजुमाने ख़्यालात होगी ॥
 अगर तुम हुए मैं पिलाने पै माहिल,
 तो आजाएगा मौसिमे बर्क़ो बाराँ ।
 अगर मुस्कराओगे चमकेगी बिजली,
 हंसोगे तो फूलों की बरसात होगी ॥

१. दर्शनाभिलाषी २. तू हमें नहीं देख सकता ३. अच्छा बुरा समझना ।

उन्हें घेर लेंगे गुनहगार बन्दे,
तो फिर आएगी जोश में उनकी रहमत ।

निगाहे करम जिस तरफ़ भी उठेगी,
फ़क़त वक्फ़े लुतफ़ो इनायात होगी ॥

ये था आलमे शौक़े दीदारे जानाँ,
थे इतने सुबुक उनकी मंज़िल के राही ।

रवाना हुए सुबह दम ये न सोचा,
कहाँ दिन ढलेगा कहाँ रात होगी ॥

महोब्वत का मफ़हूम क्या पूछते ही,
समझ लो ये बाज़ी है कुर्वानियों की ।

जहाँ इश्क़ में दख़ल देगी तमन्ना,
महोब्वत की बाज़ी वहीं मात होगी ॥

उन्हें नाज़ है ऐ शिफ़ा बेरुख़ी पर,
हमारा सहारा भी है बेनियाज़ी ।

के फ़िलहाल तो हमने लब सी लिए हैं,
हुई तो उनही से कभी बात होगी ॥

गजल

अब मेरे^१ तजस्सुस को मिटा क्यों नहीं देते ।
 तुम दिल में छुपे हो तो^२ सदा क्यों नहीं देते ॥
 इस दौर में आसान नहीं आपका होना ।
 इस दौर को आसान बना क्यों नहीं देते ॥
 'संजीदगी अब बाइसे'^३ आज्ञार हुई है ।
 तुम हंस के जरा मुझको हंसा क्यों नहीं देते ॥
 क्यों मुझ पे है इल्जाम मिरी मुरदादिली का ।
 मुरदा है मिरा दिल तो जिला क्यों नहीं देते ॥
 ये मेरी तबाही पे तो^४ अंगुशत नुमा हैं ।
 अरबावे^५ करम दादे वफ़ा क्यों नहीं देते ॥
 दुश्वार है इस अरसा-ए-फ़ुरक़त से गुज़रना ।
 तुम वक़्त की रफ़्तार बढ़ा क्यों नहीं देते ॥
 जो आबिदो^६ माबूद की^७ तफ़रीक़ मिटा दे ।
 वो नरमा-ए-^८ तौहीद सुना क्यों नहीं देते ॥
 तुम भी हो मुक़ाबिल मिरे बेताब नज़र भी ।
 परदा मिरी आंखों से उठा क्यों नहीं देते ॥
 'तासीरे दवा हो तुम्हीं'^९ एजाज़े दुआ हो
 फिर अपने शिफ़ा को भी शिफ़ा क्यों नहीं देते ॥

१. तलाश २. आवाज ३. मरकपना-चुपचाप ४. तकलीफ़ का सबक ५.
 अगुली उठाने वाले ६. कृपा करने वाले ७. पुजारी और पूज्य ८. भेद ९. अद्वैत का
 राग १०. असर ११. चमत्कार

गज़ल

जिस हाल में हूं मुझको तिरी^१ जुस्तजू तो है ।
 हासिल मिरी हयात का अब तू ही तू तो है ॥
 रह रह के पड़ रही है नज़र चाके^२ क़ल्ब पर ।
 यानि निगाहे दोस्त को फ़िकरे रफू तो है ॥
 तू सामने हो और अदा हो नमाज़े इश्क़ ।
 अब चश्मे अश्कबार मिरी बा बज़ु तो है ॥
 'तरतीब दे सको तो दो औराक़े^३ ज़िन्दगी ।
 वरना हयात मारका-ए-हा^४ औ हू तो है ॥
 'तकमीले जौक़े बादा कशी हो तो बात है ।
 बज़मे जहाँ में गरदिशे जामो सबू तो है ॥
 उसकी सदा-ए-नाज़ से गोश^५ आशना नहीं ।
 यूँ नगमा संज दिल में कोई खुश गुलू तो है ॥
 हैरां हूं दिल में अक्से रूख़े यार देखकर ।
 मैं ढूँढ़ता था जिसको वो ही हू-ब-हू तो है ॥
 जिसने तमाम बज़म को रंगीं बना दिया ।
 अफ़साना-ए-हयात में अपना लहू तो है ॥
 माना बफ़ा की राह में बरबाद हो गया ।
 पेशे हुज़ूर आज शिफ़ा सुख़ रू तो है ॥

१. तलाश २. दिल का फटाव ३. कायदे से लगाना ४. ज़िन्दगी के पन्ने
 ५. हू-हाँ-का दंगल ६. पूरा होना ७. काद ८. वाकिफ़

गजल

फेर लीं मैंने दुनिया से आँखें सनम,
 मेरी आँखों में आना तिरा काम है ।
 मैंने महफ़िल सजा ली है अरमान की,
 अब इसे जगमगाना तिरा काम है ॥
 'लनतरानी से 'तसकीन मुमकिन नहीं,
 मुझको मूसा का अंजाम मंजरे है ।
 आ गया हूं मैं अब शौक के तूर पर,
 मुझको जलवा दिखाना तिरा काम है ॥
 पेशतर कोई सौदा किया ही नहीं,
 मुझको खोटे खरे की हो पहचान क्या ।
 मैंने दिल रख दिया है तिरੇ सामने,
 इसकी कीमत लगाना तिरा काम है ॥
 चल दिया हूं तिरी दीद के शौक में,
 किससे पूछूं पता क्या बताऊं निशाँ ।
 मैं भटकता रहूँगा तिरी राह में,
 राह पर मुझको लाना तिरा काम है ॥
 मेरी दूनिया में तारे न 'श्मसो क्रमर,
 मैंने देखी नहीं रोशनी की किरण ।
 मेरी महफ़िल पे छाई हैं तारीकियाँ,
 इसमें शममें जलाना तिरा काम है ॥
 ये रवादारये इश्क कायम रहे,
 इश्क क़ुरबान होता रहे हुस्न पर ।
 मिसले शबनम मिरे अशक बहते रहें,
 मिसले गुल मुस्कुराना तिरा काम है ॥
 तेरे अशआर उन्होंने सुने हैं शिफ़ा,
 उनको रगबत भी है तेरे अशआर से ।
 'अलशरज गायबाना 'ताअरुफ़ तो है,
 उनसे रस्में बढ़ाना तिरा काम है ॥

१. तू मुझे नहीं देख सकता, २. चैन, ३. सूरज-चाँद, ४. मतलब ये है,
 ५. पीठ पीछे जानना ।

ग़ज़ल

तुमसे कोई गिला नहीं होता ।
 हमको अपना कहा नहीं होता ॥
 हमको क्या शौक था गुनाहों का ।
 'बावे रहमत जो 'वा नहीं होता ॥
 पूछते क्या हो इश्क का अंजाम ।
 काश दिल 'मुबतिला नहीं होता ॥
 दिल जो होता है 'माइले दुनिया ।
 'मूजिबे इरतिका नहीं होता ॥
 एक ऐसी नज़र भी होती है ।
 जिसमें अच्छा बुरा नहीं होता ॥
 यूं तो वो दिल के पास रहते हैं ।
 आमना सामना नहीं होता ॥
 जिसकी होती है 'मालोज़र पे नज़र ।
 वो किसी का सगा नहीं होता ॥
 हम खुदा को तलाश करते हैं ।
 जो मिले वो खुदा नहीं होता ॥
 जिससे नज़रें वो फेर लेते हैं ।
 आशनाए शिफ़ा नहीं होता ॥

१. कर्म का द्वार, २. खुला, ३. फँसा ४. झूका हुआ, ५. वलन्दी का कारण, ६. दीलत ।

गज़ल

बुत 'परसती का मुझे जीकै 'फिरावाँ भी नहीं ।
 दिल ही आ जाए तो फिर इश्क मुसलमाँ भी नहीं ॥
 जब नहीं दोस्त तो क्या दर्द का दरमाँ हूँ ।
 यूँ सिवा दोस्त के इस दर्द का दरमाँ भी नहीं ॥
 दिल को एहसास सा है बेसरो सामानी का ।
 ज़िन्दगी देखने में बेसरो सामाँ भी नहीं ॥
 ये भी मेराजे तसव्वुर है के अब तो ऐ दोस्त ।
 'कुर्ब इतना है तिरा दीद का अरमाँ भी नहीं ॥
 अब कोई शौक नहीं जिसके लिए जीना पड़े ।
 जीस्त जब तक है मैं जीने से 'गुरेज़ाँ भी नहीं ॥
 क्या तुझे पेश करें बेसरो सामानी में ।
 अब तो ऐ दस्ते जुनूँ तारे गरीबाँ भी नहीं ॥
 ये दिले हिज़्र ज़दा और तरसती आँखें ।
 यारा-ए-ज़व्त नहीं दीद का इकमाँ भी नहीं ॥
 इश्क की डोर से क़ायम है निज़ामे आलम ।
 और यूँ इश्क कोई कारे नुमायाँ भी नहीं ॥
 'तुमने पूछा भी कभी क्या है शिफ़ा का मज़हब ।
 बन्दा-ए-कुफ़्र नहीं साहिबे ईमाँ भी नहीं ॥

१. मूर्ति पूजा, २. बहुत शीक, ३. नजदीक होना, ४. भाग जाना, ५. नास्तिक ।

गज़ल

और तो सब नामा—'ए-आमाल से जाने गए ।
 दिल के दागों से तिरे उश्शाक़ पहचाने गए ॥
 दोस्त के दर पर गए कुछ लोग दुनिया माँगने ।
 हम दरे दिलदार पर दुनिया को ठुकराने गए ॥
 दोस्तों को हमसे सादा लोह क्या पहचानते ।
 दुश्मनों की खोज में कुछ दोस्त पहचाने गए ॥
 ये किरिश्मा है मिरे साक़ी के लुट्फ़े खास का ।
 छोड़ कर दैरो हरम कुछ लोग मैखाने गए ॥
 जब किसी सूरत से भी आया नहीं दिल को करार ।
 हम हुजूरे दोस्त दिल की बात मनमाने गए ॥
 उस भरी महफ़िल में गोया कोई शै 'हाइल न थी ।
 इस तरह उश्शाक़ तक आँखों के पैमाने गए ॥
 उम्र गुज़री एहले दुनिया का तमाशा देखते ।
 जो हमारे बन के आए होके बेगाने गए ॥
 वो गए तरके ताअल्लुक़ करके हमसे और हम ।
 उनको 'ताहददे नज़र नज़रों से पहुँचाने गए ॥
 आज वो दुनिया के होकर रह गए है ऐ शिफ़ा ।
 कल हम उनके वास्ते दुनिया से टकराने गए ॥

१. कर्मों का लेख, २. प्रेमी, ३. रुकावट, ४. नज़र की हद तक ।

गजल

किये तर हमने लब खूने जिगर से ।
 इलाही इस तरह कोई न तरसे ॥
 घटा उठ्ठी तो है साक्री के दर से ।
 मगर देखें कहाँ जाकर ये बरसे ॥
 मुरस्सा है जिगर तीरे नज़र से ।
 ये नावक कब निकलते हैं जिगर से ॥
 तुम्हारे 'आरिजो' गेसू के क्रिस्से ।
 कहो तो पूछ लें शामो सहर से ॥
 तुम्हें पहचान क्या एहले वफ़ा की ।
 हमें देखो हमारी ही नज़र से ॥
 सरे राहे खड़े ये सोचते हैं ।
 किधर जाएंगे हम आए किधर से ॥
 हमारी ही 'गदाई' का है चर्चा ।
 हमीं 'मनसूब' हैं साक्री के दर से ॥
 'मुजस्सम' इश्क़ है हस्ती हमारी ।
 कोई देखे जो चश्मे हक़ निगर से ॥
 दुआ के वास्ते क्यों हाथ उठ्ठे ।
 शिफ़ा ये पूछना है चारागर से ॥

१. गाल, २. बाल, ३. ज़कीरी, ४. जूड़े हुए, ५. केवल प्रेम ।

गज़ल

चश्मे 'मुशताक़ तुम्हे 'ताबे तमाशा ही नहीं ।
हम ये समझे हैं रखे यार दे परदा ही नहीं ॥

चाँद से फूल से या शमा से 'तशबीह तो दूँ ।
कोई चेहरा रखे दिलदार से मिलता ही नहीं ॥

मासिवा के भी बहुत जाल थे फैले 'हरसू ।
तेरी जुल्फों के सिवा दिल कहीं उलभा ही नहीं ॥

दरमियाँ आपके मेरे है 'अना का परदा ।
मेरा एहसासे खुदी दिल से निकलता ही नहीं ॥

चारा जूँ के तकल्लुफ़ से रखा है आज़ाद ।
हमको वो दर्द दिया जिसका 'मुदावा ही नहीं ॥

मैं ने चाहा था तुम्हे अपने 'सुखन में ढालूँ ।
मैं ने जो कुछ भी लिखा तेरा 'सरापा ही नहीं ॥

भाव क्या कीजिएगा आप शिफ़ा के दिल का ।
जिसमें हो खौफ़ 'ज़ियाँ ये तो वो सौदा ही नहीं ॥

१. शौकीन आँख, २. देखने की हिम्मत, ३. उपमा, ४. हर तरफ़,
५. अह्य भाव, ६. इलाज, ७. कविता, ८. पूरा ब्यान, ९. नुकसान का डर ।

राजल

दिल भी खामोश है ज़बाँ खामोश
 है महोब्बत भी इक बयाँ खामोश ॥
 उनसे आँखों ने कह दिया सब कुछ ।
 बाअदब थी रही ज़बाँ खामोश ॥
 दिल किसी बावफ़ा का टूटा था ।
 उससे आगे है दास्ताँ खामोश ॥
 खुद वो शाहिद है मेरे सजदों का ।
 क्यों है फिर संगे आस्ताँ खामोश ॥
 ज़रुमे दिल ने ही लब 'कुशाई की ।
 तीर खामोश था, कमाँ खामोश ॥
 वलवले कारवाँ के साथ गए ।
 रह गई गरदे कारवाँ खामोश ॥
 ये महोब्बत के जिनमें हंगामे ।
 अब पड़ी हैं वो बस्तियाँ खामोश ॥
 कोई आवाज़ ही नहीं आती ।
 मैं 'क़फ़स में हूँ आशियाँ खामोश ॥
 ज़रुम दिल के शिफ़ा ज़िगर के दाग़ ।
 ये महोब्बत के हैं निशाँ खामोश ॥

१. गवाह-साक्षी, २. दरवाज़े का पत्थर, ३. होंट खोलना, ४. पिजरा,
 ५. घोंसला ।

राजल

वक्ते आखिर आ गया उनका जवाब ।
 अब 'मुकम्मल हो गई दिल की किताब ॥
 एहदे 'तिफली फिर लड़कपन फिर शबाब ।
 जिन्दगी है इक 'मुसलसल इनकिलाब ॥
 आँख मिलते ही हुए 'मखमूर हम ।
 चश्मे साकी है के है जामे शराब ॥
 वक्ते 'निज़्जा उसने परदा कर लिया ।
 मेरी दुनिया छुप गई ज़ेरे नकाब ॥
 हमसे लाखों है तुम्हारे वास्ते ।
 तुमको लाखों में किया है 'इन्तिखाब ॥
 तुम्हको क्यों इतनी ये दुनिया भा गई ।
 हरफे 'बातिल है दिले खाना खराब ॥
 ये न सोचो 'मुनहरिफ़ दुनिया हुई ।
 यूँ समझ लो खुल गया रहमत काबाब ॥
 हाँ कभी राहें मिरी तारोक थीं ।
 अब तो हर ज़र्रा है उनका 'आफ़ताब ॥
 आ रहे हे वो शिफ़ा जितने करीब ।
 और बढ़ता जा रहा है इज़तिराब ॥

१. पूरी, २. बचपन, ३. लगातार, ४. शराबी, ५. दम तोड़ते वक्त,
 ६. छांटा है, ७. गलत अक्षर, ८. दुनिया तुमसे फिर गई, ९. कृपा का द्वार,
 १०. सूर्य, ११. बैचेनी ।

ग़ज़ल

क़ल्बो नज़र में 'राबिता कायम वो कर गए ।
आँखों की राह आए थे दिल में उतर गए ॥

लेकर वफ़ा की 'तोहमतें जो अपने सर गए ।
वो अरसा-ए-हयात में कुछ काम कर गए ॥

गुज़रा जो वक़्त गिरया-ए-पेहम भी थम गया ।
बरसात में चढ़े थे वो दरया उतर गए ॥

जिसकी तलाश है नहीं आया अभी नज़र ।
सारे जहाँ में ले के हम जौके नज़र गये ॥

'कुन्जे क़फ़स से अपने 'तख़य्युल के 'फ़ैज़ से ।
हम गुलसिताँ में बारहा बेबालो पर गए ॥

वो लोग कुछ न पा सके बहरे हयात में ।
साहिल पे जो खड़े रहे तूफ़ाँ से डर गए ॥

अशकों ने हाले ज़ार 'अयाँ उन पे कर दिया ।
रोने से दाग़ और भी दिल के निखर गए ॥

हम बार गाहे दोस्त में पहुँचे हैं सर 'निगुं ।
लेकिन जहाँ के सामने सीता सिपर गए ॥

दिल को ग़मे 'फ़िराक़ का इक रोग लग गया ।
बहरे शिफ़ा वो आए थे बीमार कर गए ॥

१. जोड़, २. बुराई, ३. कोना, ४. ख्याल, ५. कृपा, ६. जाहिर, ७. सिर झुकाए हुए, ८. विरह ।

१०-१२-१९७५

ग़ज़ल

बढ़ा दो उलझनें ये गेसुए 'पुरखम हमें दे दो ।
लगाओ ज़रूम दिल पर हसरते मरहम हमें दे दो ॥

तुम्हारा कुर्ब पाकर अपनी हस्ती हम फ़ना कर दें ।
हँसो तुम फूल बनकर^१ गिरया-ए-शबनम हमें दे दो ॥

हमारे ग़म का 'परतौ क्यों पड़े रूए मुनव्वर पर ।
रहो तुम 'शादमाँ 'टाइम हमारा ग़म हमें दे दो ॥

तुम्हारा नक्श हो दिल पर तुम्हारा नाम हो लब पर ।
भुला दें खुद को हम वो 'वज्द का आलम हमें दे दो ॥

हम अपने आसुओं से गरदे 'इसयाँ दिल से धो डालें ।
तुम अपने हिज़्र में वो गिरया-ए-पेहम हमें दे दो ॥

कहीं ऐसा न हो मायूसियों में दम निकल जाए ।
'तशफ़्फ़ी क्या तसल्ली ही कोई 'मुबहम हमें दे दो ॥

परीशाँ होके मेरे हाल से कहना पड़ा उनको ।
शिफ़ा ये 'जीस्त का 'शीराज़ा-ए-बरहम हमें दे दो ॥

१. बल खाए हुए, २. औस का रोना, ३. साया, ४. खुश, ५. हमेशा,
६. मस्ती, ७. पाप, ८. भरोसा, ९. बहलाने वाली, १०. ज़िन्दगी, ११. बिखरा हुआ ताना-बाना ।

गजल

पूजा था तुझे दिल से हमने सनम तन्हा ।
 अब वादिये 'गुरबत में रक्खेंगे कदम तन्हा ॥
 दुनिया के सहारे तो मंभधार में सब टूटे ।
 अब तो है सहारे को उनका ही करम तन्हा ॥
 तुम एहदे महोब्बत के पाबंद हुए क्योंकर ।
 मैंने तो वफ़ाओं की खाई थी कसम तन्हा ॥
 हम आपकी राहों में पामाले 'महोब्बत हैं ।
 हमसे भी कभी सुनिए रूदादे 'अलम तन्हा ॥
 गम अपने फ़सानों में औरों के भी शामिल थे ।
 बदनाम हुए लेकिन हम एहले कलम तन्हा ॥
 इक 'तुरफ़ा तमाशा थी बेगाना रवी उनकी ।
 हमराह थे वो लेकिन थे राह में हम तन्हा ॥
 औरों ने नहीं टोका तुमने भी नहीं देखा ।
 हम 'वज़म में बैठे थे बा दीदा-ए-नम तन्हा ॥
 नाकामये दिल में थी अपनी भी अना शामिल ।
 हाइल थे इबादत में कब दैरो हरम तन्हा ॥
 हर चोज़ हमारी अब मन्ज़िल में फ़ना की है ।
 बाक़ी है शिफ़ा अब तो जीने का भरम तन्हा ॥

१. सफ़र, २. अकेला, ३. बरबाद, ४. दुःख भरी कहानी, ५. अजीब,
 ६. सभा, ७. आँखों में आँसू भरे ।

ग़ज़ल

दुनिया तो ये कहती है, क़ातिल है तिरी आँखें ।
 मैं कहता हूँ हसती का हासिल हैं तिरी आँखें ॥
 इनसे भी महोब्वत के पैग़ाम हमें पहुँचे ।
 पैग़ाम 'रसानों में शामिल हैं तिरी आँखें ॥
 ऐहसान से जिसके हम गर्दन न उठा पाए ।
 उस लुत्फ़े 'फ़िरावाँ की हा मिल हैं तिरी आँखें ॥
 आँखें है तिरी साक़ी सागर मैय 'इरफ़ाँ कै ।
 होंटों से लगाने के क़ाबिल है तिरी आँखें ॥
 भालों से 'मुज़य्यन है आरास्ता तीरों से ।
 हर दिल से उलझने पर माइल है तिरी आँखें ॥
 नज़रों से तिरी आकर आँखों में समा जाऊँ ।
 राहें है तिरी नज़रें मन्ज़िल है तिरी आँखें ॥
 दुनियाए—ए—तमन्ना का नापैद किनारा है ।
 इस बहरे फ़िरावाँ में साहिल है तिरी आँखें ॥
 मानो तो ख़ता भी है, बे पर्दा तुझे देखा ।
 वरना तो इन आँखों में, शामिल है तिरी आँखें ॥
 ऐ दोस्त इन आँखों में दुनिया भी है 'उक़बा भी ।
 अच्छा है शिफ़ा पर भी माइल है तिरी आँखें ॥

१. सन्देशा पहुँचाने वाले, २. अति कृपा, ३. ज्ञान की शराब ४. सजी हुई,
 ५. लोक परलोक ।

२-११-१९७६

राजल

हो के माइल यूं वो आए अपने दीवानों के पास ।
 जैसे आती है सुराही भूक के पैमानों के पास ॥
 एक दिल टूटा हुआ सा उसमें इक नक्शे वफ़ा ।
 बस यही कुछ रह गया हम खाना वीरानों के पास ॥
 जब हुए मेहमान दिल में दोस्त के कौलो 'करार ।
 रात भर बैठे रहे हम, दिल के मेहमानों के पास ॥
 मै कशी होती कभी तशना लबी चलती कभी ।
 ज़िन्दगी लेकिन गुज़ारी हमने मैखानों के पास ॥
 सुख रू हो ही गए करके तसददुक हुस्न पर ।
 एक जाने ज़ार थी ले दे के परवानों के पास ॥
 हुस्न की बेबाक नज़रें दोस्त के नाज़ो नियाज़ ।
 अब तो दिल आ ही गया अपने निगह बानों के पास ॥
 मौसमे गुल में सिवा हो जाएगा, जोशे जूनूं ।
 चन्द वीराने बना देना गुलिस्तानों के पास ॥
 अपने दिल की आग में तन्हा पड़े जलते रहे ।
 कौन आता देखने हम सोखता जानों के पास ॥
 मिल गई है उनके दीवानों को इक मस्ती शिफ़ा ।
 और बाक़ी रह गई हर चीज़ फ़रज़ानों के पास ॥

१. वादे, २. प्यास, ३. निछावर, ४. दिल जले, ५. अकलमन्द ।

गजल

तुम दिल में रहो या आँखों में हर तरह मिरी मुश्किल होगी ।
 दिल 'रश्क करेगा आँखों से और आँखे 'हरीफे दिल होगी ॥

तुम सामने आ जाओ भी तो क्या अपनी ही नज़र हाइल होगी ।
 दीदार जभो मुमकिन होगा जब आँख किसी क़ाबिल होगी ॥

इस नक्दो 'नज़र की 'शिद्दत में दुश्वार है उनका नज़्ज़ारा ।
 दीदारे सनम हो जाएगा जब खुद से नज़र 'शाफ़िल होगी ॥

अन्जाम से पहले ख़तम हुआ हर एक महोब्वत का क्रिस्सा ।
 क्योंकर इन अधूरे क्रिस्सों से 'तकमीले किताबे दिल होगी ॥

हो जाएगा 'वक्फ़े आम जहाँ 'फ़ैज़ान तुम्हारे 'जलवों का ।
 हर 'फ़ल्व का दामन फैलेगा हर आँख वहाँ 'साइल होगी ॥

ए दोस्त मैं तेरी राहों में हूँ रोज़े 'अज़ल से 'सरगरदाँ ।
 दीदार जहाँ होगा तेरा अपनी तो वहीं मन्ज़िल होगी ॥

हो जाओगे बेबाक शिफ़ा जब 'पुख़ता जुनू हो जाएगा ।
 'ख़लवत में जो उनसे कह न सके, वह बात सरे महफ़िल होगी ॥

१. जलेगा, २. दुश्मन, ३. मीनमेख, ४. ज्यादाती, ५. भूल जाना, ६. पूरा होना, ७. हर एक के लिए, ८. कृपा, ९. दर्शन, १०. दिल, ११. माँगने वाली
 १२. आदिकाल, १३. फिर रहा हूँ, १४. पक्का, १५. अकेले में ।

गज़ल

महोब्रत औज पर आई है चुप रहते नहीं बनता ।
हिदायत है जबाँ बन्दी की कुछ कहते नहीं बनता ॥

न जाने क्यों हुई पैदा तमन्ना दिल में साहिल की ।
लगा दो पार अब मंझदार में बहते नहीं बनता ॥

बस अब जाने भी दो रूदादे 'फुरक़त ख़त्म कर डालो ।
'नक्राहत बढ़ गई है और ग़म सहते नहीं बनता ॥

किसे मालूम कब मैं होश की हृद से गुज़र जाऊँ ।
जूनूँ आवाज़ा 'कश है होश में रहते नहीं बनता ॥

शिफ़ा अरमाँ भरे हैं दिल में लाखों उनसे कहने को ।
उधर वो बेनीयाज़ी है कि कुछ कहते नहीं बनता ॥

१. विरह की कहानी, २. कमज़ोरी, ३. ताने मारना ।

गज़ल

शव को सन्नाटा होता है सो जाती है जब दुनिया सारी ।
 कुछ लोग फ़साना लिखते हैं उन्वान है जिसका बेदारी ॥
 गो दिल का ताग्रलुक दुनिया के रिश्तों से नहीं नातों से नहीं ।
 फिर भी तो निभानी पड़ती है इस दुनिया की दुनियादारी ॥
 हम अस्ल में इनके 'शाहिद' हैं जो काम 'बज़ाहिर' करते हैं ।
 हम अपनी हकीकत आप ही हैं बाक़ी है सभी ज़ाहिरदारी ॥
 इक शर्म थो सर भूक जाने में था पास बहुत खुद्दारी का ।
 वो आए सर अपने आप भूका क्या शर्म कहाँ की खुद्दारी ॥
 वो और नहीं हम और नहीं परदा सा मगर जो हाइल है ।
 एहसासे दुई तक है वरना क्या परदा क्या परदादारी ॥
 ए दोस्त तारे मिलने की खुशी दुनिया पे न ज़ाहिर हो जाए ।
 इस तरह मिरे दिल में आना इक 'वज्द' का आलम हो तारी ॥
 ये बन्दे ज़माँ ये क़ैदे मकाँ जब इनसे हुए आज़ाद शिफ़ा ।
 तो अस्ल मे खुद 'मुख्तार' है हम क्या मजबूरी क्या लाचारी ॥

१. साक्षी, २. देखने में, ३. अपने आप में खो जाना, ४. मालिक ।

गुज़ल

अब तो हकीकतों से 'गुरेजाँ रहेंगे हम ।
 यानि फरेब 'खुरदा-ए-'खूबाँ रहेंगे हम ॥
 किस्मत में आशिकी है अगर इश्क है गुनाह ।
 'ताजीस्त फिर तो 'माइले 'इस्याँ रहेंगे हम ॥
 घेरे रहेंगी गो हमें ता उम्र 'जुल्मतें ।
 फिर भी 'असीरे गेसुए जानाँ रहेंगे हम ॥
 'पाय तलब की गरदिशे 'पेहम कै 'फ़ैज से ।
 'महवे 'तवाफ़े 'कूचा—ए—जानाँ रहेंगे हम ॥
 मुमकिन रहेगी 'तादमे आखिर 'अताए दोस्त ।
 'इमकाने लुत्फ़े यार पर नाज़ाँ रहेंगे हम ॥
 'महदूद कर लिया है तमन्ना का सिलसिला ।
 अब तो 'रिज़ा—ए—दोस्त पर 'शादाँ रहेंगे हम ॥
 पेशे नज़र है उनकी 'फ़िरावानी—ए—अता ।
 शिकवा 'सराए—'तंगी—ए—दामाँ रहेंगे हम ॥
 माना हमारे दर्द की किस्मत नहीं शिफ़ा ।
 फिर भी किसी के दर्द का 'दरमाँ रहेंगे हम ॥

१. अलग-दूर, २. धोका खाए हुए, ३. सुन्दर लोग, ४. ज़िन्दगी भर, ५. पाप के शौकीन, ६. घेरे, ७. कैदी, ८. चाहने वाला पाँव, ९. लगातार चक्कर, १०. कृपा ११. लगे रहे, १२. परिक्रमा, १३. दोस्त की गली, १४. आखिरी साँस, १५. मित्र की कृपा, १६. मुमकिन, १७. हद में सीमित, १८. खुशी, १९. खुश २०. बहुत सारी कृपा, २१. शिकायत करने वाले, २२. पल्ले का छोटा होना, २३. इलाज ।

राजल

'मुरशिद के हुए ! जब से तक्रदीर का क्या कहना ।
 उस दर पे 'जबीं रख दी तदबीर का क्या कहना ॥
 मैं महवे 'तमाशा था वो माइले 'शफ़क्त थे ।
 ये ख़्वाब में देखा था 'ताबीर का क्या कहना ॥
 बीमारे महोब्वत को क्योंकर न शिफ़ा होगी ।
 मुरशिद ने दवा दी है 'तासीर का क्या कहना ॥
 हमने जो नज़र डाली वो दिल में उतर आयी ।
 उस जाने दो आलम की तस्वीर का क्या कहना ॥
 'आशुफ़ता मिज़ाजों को पाबन्दे नज़र देखा ।
 सरकार महोब्वत की जंजीर का क्या कहना ॥
 हर चीज़ हमारी है यूँ कुछ भी नहीं अपना ।
 हम उनके 'ग़दा ठहरे जागीर का क्या कहना ॥
 हर मौजे 'हवादिस से कुछ और निखर आई ।
 अपने भी मुक़द्दर की 'तहरीर का क्या कहना ॥
 वो नूरे 'मुजस्सम जब 'जलवों पे हुआ माइल ।
 हर क़ल्ब हुआ रौशन 'तनवीर का क्या कहना ॥
 हम भी थे 'मशीयत की नज़रों में शिफ़ा शायद ।
 जो तीर लगा दिल पर उस तीर का क्या कहना ॥

१. गुरु, २. माथा, ३. देखने में मग्न, ४. कृपा पर उतरे हुए, ५. फल,
 ६. असर, ७. विगड़े हुए, ८. फ़कीर, ९. दुर्घटना, १०. लिखावट, ११. साक्षात,
 १२. दर्शन देना, १३. रौशनी, १४. प्रभु इच्छा ।

राजल

दिल पर गहरी चोट लगी थी फिर भी हम घबराए कम ।
 प्यार में हमने मात भी खाई लेकिन हम पछताए कम ॥
 गम का जो 'सैलाव' चला था सीने में ही रोक लिया ।
 दिल में था जज़्बात का तूफ़ाँ हमने अश्रु बहाए कम ॥
 दुनिया थी शतरंज की बाज़ी और हवस का जाल भी था ।
 हम भी थे इस खेल में शामिल दाम में लेकिन आए कम ॥
 इश्क की राहें रंगीं थीं कुछ लोग हमारे साथ रहे ।
 राहें बफ़ा पुरखार थी इतनी साथ हमारे आए कम ॥
 एहले हवस थे उनमें ज़ियादा जिनसे यहाँ मुडभीड़ हुई ।
 आँखों से आँखें तो लड़ी हैं दिल से दिल टकराए कम ॥
 लज्जते 'ईज़ा' इतनी है हमको तो 'मुदावा' रास नहीं ।
 दाग तो दिल पर और भी थे चारागर को गिनवाए कम ॥
 आप में थे 'औसाफ़' हजारों हम में कोई बात न थी ।
 आप को अक्सर याद किया है आपको हम याद आए कम ॥
 प्यारी थी हर चीज़ चमन की बूटे, डाली गुन्चे क्या ।
 काटों से भी प्यार किया है दामन से उलभाए कम ॥
 सारे पापड़ बेले हैं अब अपना है ये कौल शिफ़ा ।
 खुश रहना हो दुनिया में तो दुनिया की अपनाए कम ॥

१. बहाव, २. काँटों भरी, ३. दुःख का शौक, ४. इलाज, ५. गुण ।

१५-१०-१९७६

गज़ल

जिन्दगी है 'बारगाहे दोस्त मे आने का नाम ।
 मौत है दुनिया के धंधों में उलझ जाने का नाम ॥
 'मै परस्ती है के पीकर पाँव को लगजिश न हो ।
 मेकशी है जाम दो पीकर बहक जाने का नाम ॥
 बेखुदी है, 'नेको बद में हो न कोई 'इम्तियाज़ ।
 होश है आमाले 'बद के बाद पछताने का नाम ॥
 बेनियाजी है के दिल में आरजू कोई न हो ।
 है 'कनाअत हाले बद में दिल को समझाने का नाम ॥
 आशिकों से दूर रहना हुस्न का अन्दाज़ है ।
 आशिकी है हुस्न पर कुर्बान हो जाने का नाम ॥
 इश्क वो है 'हेच हो सब कायनात उनके बगैर ।
 वस्ल है खोकर खुदी उनमें समा जाने का नाम ॥
 बन्द माँखों में नज़र वो आएँ ये है जौक़े दीद ।
 जज़बा-ए-दिल उनके दिल तक बात पहुँचाने का नाम ॥
 उनके आगे सर झुका देना है उनकी बन्दगी ।
 और 'इरफ़ाँ उनको अपने आप मे पाने का नाम ॥
 ऐ शिफ़ा दस्ते दुआ उठे तो है तौहीने इश्क ।
 और 'दरयुज़ागरी है हाथ फैलाने का नाम ॥

१. दोस्त के दरवार में, २. शराब की पूजा, ३. अच्छा-बुरा, ४. पहचान,
 ५. बुरे-काम, ६. सबक, ७. तुच्छ, ८. ज्ञान, ९. भीख माँगना ।

ग़ज़ल

अब दिल से क़ैदो बन्द के सामाँ निकल गए ।
उनकी नज़र पड़ी कि सब अरमाँ निकल गए ॥

मेहमाँ—कदा—ए—दिल में थी जो भीड़ छूट गई ।
अब वो रहेंगे और सब मेहमाँ निकल गए ॥

हैं मिसले संगे मील गरीबाँ की धज्जियाँ ।
जिस राह से हम चाक गरीबाँ निकल गए ॥

ऐहबाब फ़िक्र करते रहे ज़ादे राह की ।
उस राह से हम बे सरो सामाँ निकल गए ॥

पहले वो बेनियाज़ रहे दिल के दर्द से ।
और अब इलाजे दर्द के इम्काँ निकल गए ॥

दुनियाँ हमें फ़रेब से भाइल न कर सकी ।
दिल में लिए तसव्वुर जानाँ निकल गए ॥

आसान तो न थी शिफ़ा दुनिया की रह गुज़र ।
जिस राह से हम शादाँ—ओ—ख़न्दाँ गुज़र गए ॥

गजल

रहेंगे आप मुझपर इस तरह ना मेहरबाँ कब तक ।
 ये परदा शौक का हाइल रहेगा दरमियाँ कब तक ॥
 मुझे कब तक सताएगा अभी 'आज़ार' फुरकत का ।
 मुझे लिखनी पड़ेगी और ग़म की दास्ताँ कब तक ॥
 गरीबाँ चाक में कब तक फिखंगा दस्ते 'बेहशत' में ।
 मिरे दामन की यूँ उड़ती फिरेंगी धज्जियाँ कब तक ॥
 मिरी दीवानगी का आखिरश अन्जाम क्या होगा ।
 इस 'आशुफ़तासरी' का साथ देंगे जिस्मो जाँ कब तक ॥
 कोई हृद भी मुकर्रर की है मेरी तशना कामी की ।
 मुझे दो घूँट को तरसाएगा पीरे मुग्गाँ कब तक ॥
 मुझे कुछ ओज़ करने के लिए इरशाद कब होगा ।
 अभी रहना पड़ेगा और मुझको बेज़बाँ कब तक ॥
 तुम्हारी राह में मन्ज़िल मिरी आसान कब होगी ।
 तुम्हारी चाह में पेश आएंगी दुशवारियाँ कब तक ॥
 तुम्हें कब आएगा आखिर यक़ीं मेरी वफ़ाओं का ।
 महोबबत में मुझे देने पड़ेंगे इम्तिहाँ कब तक ॥
 शिफ़ा वो जल्द आएंगे जहाने राज़ से बाहर ।
 तड़प ये रंग लाएगी रहेंगे वो 'निहाँ' कब तक ॥

१. दुःख, २. विरह. ३. पागलपन के जंगल, ४. सिरफिरापन, ५. छुपे हुए ।

गजल

खिरदमन्द हमको कोई मान ले क्यों,
किसे हो यक्रीं सर में सौदा नहीं है ।

कै हम ऐसे माशूक पर मर रहे हैं,
जिसे आज तक हमने देखा नहीं है ॥

भलक उसकी हमने हसीनों में देखी,
कहीं चाँद सूरज में देखा है' परतौ ।

गुलों में मिले रंगो बू उसके बेशक,
मगर ये सब उसका 'सरापा नहीं है ॥

बयाँ उसका एहले खिरद से सुना है,
हर इक बात पर अत्रल होती है हैराँ ।

सुना है वो 'खालिक है दोनों जहाँ का,
मगर वो कोई काम करता नहीं है ॥

नहीं कान लेकिन वो सुनता है सब कुछ,
नहीं आँख लेकिन तमाशाई हैं वो ।

जहाँ जाओ मौजूद पाओगे उसको,
कमाल इसमें ये है वो चलता नहीं है ॥

किसी से कभी उसकी की है शिकायत,
तो उल्टा हमीं पे है इल्जाम आया ।

'मुजस्सम महोबबत बताते हैं उसको,
हमीं ने अभी दिल से चाहा नहीं है ॥

किसी से खबर कोई मिलती है उसकी,
तो होती है ना 'एहलियत अपनी जाहिर ।

हमीं आज तक देखने से हैं 'कासिर,
रखे यार पर कोई परदा नहीं है ॥

तलब भी नही मुद्दाआ भी नही कुछ,
तो फिर किस लिए की है उससे महोव्वत ।

अगर वो कहे आके क्या चाहते हो,
तो हम क्या कहेंगे ये सोचा नहीं है ॥

ज़रा बेवसी इश्क की देखिएगा,
के बैठे हैं हरदम 'तसव्वुर में उसके ।

उसी के करम से है दीदार मुमकिन,
कोई उस पे अपना 'इजारा नही है ॥

इधर हिज़्र में दिन ब दिन हाल अबतर,
उधर आज तक है वही बेनियाज़ी ।

शिफ़ा हम किसी और से प्यार करते,
मगर क्या करें कोई ऐसा नहीं है ॥

१. प्रतिबिम्ब, २. पूरा वर्णन, ३. बनाने वाला, ४. ठोस, ५. ना काबिल,
६. न देख सके, ७. ध्यान, ८. जोर ।

गज़ल

'मुसलसल तुम्हें याद करता रहा हूं,
तुम्हें होके मजबूर आना पड़ेगा ।

महोब्वत में तुमसे जो मैं चाहता हूं,
तुम्हें एक दिन मान जाना पड़ेगा ॥

मिरे अश्क फुरकत में बहते रहेंगे,
मगर उससे पहले के आंखें मैं खो दूँ ।

तुम्हें मुझसे आंखें मिलानी पड़ेंगी,
मुझे देखकर मुस्कुराना पड़ेगा ॥

कई जन्म बीते मुझे चाह करते,
बहुत उम्र गुजरी मुझे आह भरते ।

मिरी आस टूटे तुम्हें उससे पहले,
मिरे दिल में आसन जमाना पड़ेगा ॥

नही दखल कुछ 'मस्लहत में तुम्हारी,
मगर अब नही काम देगा' तगाफ़ुल ।

के है ठीक मंझधार में मेरी कश्ती,
इसे अब किनारे लगाना पड़ेगा ॥

मिरा हाल तुम जानते हो बख़ूबी,
कि अब में नहौ ग़म उठाने के क़ाबिल ।

मिरे सर पे है बारे ग़म मुद्दतों से,
मगर अब ये तुमको उठाना पड़ेगा ॥

ये माना था इक वक्त आवारगी का,
भटकने में भी एक लज्जत थी लेकिन ।

मुझे रौशनी अब दिखानी पड़ेगी,
तुम्हें राह पर मुझको लाना पड़ेगा ॥

मुझे तो बस इस बात का हौसला है,
कि मैं दीन हूं और हूं भी तुम्हारा ।

उठाने का तुम 'कौल' हारे हुए हो,
तुम्हें ध्यान है या दिलाना पड़ेगा ॥

मिरे दिल की हालत कहाँ तक है बिगड़ी,
ये खुद देख लो दिल पे तुम हाथ रखकर ।

मगर इस से पहले कि दिल साथ छोड़े,
तुम्हें खुद को मुझसे मिलाना पड़ेगा ॥

शिफा क्या बताएं तसव्वुर में कितनी,
कमी उनसे महसूस होती है 'कुरबत' ।

मगर आँख खुलते ही लगता है जैसे,
अभी तो बहुत दूर जाना पड़ेगा ॥

१. लगातार, २. समझदारी, ३. बेपरवाही, ४. बचन हारे हुए हो,
५. नज़दीकी ।

गजल

अगर राजे 'दुइ हम पा गए फिर हम नहीं होंगे ।
 समझ मैं आप जिस दिन आ गए फिर हम नहीं होंगे ॥
 हम अपने शौक से हैं आपके हर खेल में शामिल ।
 अगर इस खेल से उक्ता गए फिर हम नहीं होंगे ॥
 हमें तो बाँध रक्खा है हमारे दिल की स्वाहिश ने ।
 हम अपनी स्वाहिशों पर छा गए फिर हम नहीं होंगे ॥
 यहाँ तो आपका दीदार हैं इस 'जीस्त का मकसद ।
 किसी दिन सामने आप आ गए फिर हम नहीं होंगे ॥
 हमारा मुद्दाआ है आप में खुद को समो देना ।
 करम कुछ आप अगर फ़रमा गए फिर हम नहीं होंगे ॥
 ये दुनिया आपका गुलशन हम इसमें मिसले शबनम हैं ।
 मिसाले आफ़ताब आप आ गए फिर हम नहीं होंगे ॥
 ये जिस्मो जान लेकर आपको हम ढूँढने निकले ।
 किसी दिन आप हमको पा गए फिर हम नहीं होंगे ॥
 जुदा खुद से किया क्यों आपने ये आप ही जानें ।
 किसी दिन आप ही अपना गए फिर हम नहीं होंगे ॥
 शिफ़ा हम भी हैं जब तक आपको है रोग माया का ।
 शिफ़ा आप इससे जिस दिन पा गए फिर हम नहीं होंगे ॥

गज़ल

जिसका भरोसा उनपर 'कामिल ।
 क्या मंभदार उसे क्या साहिल ॥
 प्यार हमारी जीस्त का हासिल ।
 प्यार ही 'जादा प्यार ही मंज़िल ॥
 कोई अनोखी बात नहीं है ।
 वो जो हुए हैं हम पर 'माइल ॥
 वो पहले भी दूर नहीं थे ।
 दुनिया आन हुई थी 'हाइल ॥
 दुनिया निकली रैन बसेरा ।
 हम समझे थे इसको मन्ज़िल ॥
 ठीक दिया हमको ग़म अपना ।
 एक हमीं थे इसके क़ाबिल ॥
 इन आँखों में भाँक कै देखो ।
 किसकी सजी हुई है महफ़िल ॥
 है ही नहीं जब दूसरा कोई ।
 कौन सखी है कौन है साइल ।
 तुम तो शिफ़ा दिल उनको दे दो ।
 जो कहना है कह लेगा दिल ॥

१. पूरा, २. रास्ता, ३. कृपालु, ४. रुकावट ।

गज़ल

अब हो रहे हैं दीद के सामाँ नये नये ।
 पेश आ रहे हैं वस्ल के इनकाँ नये नये ॥
 आबो हवा खुलूस की रास आएगी ज़रूर ।
 दिल में हुए हैं आप अभी मेहमाँ नए नए ॥
 ये भी किसी को चश्मे इनायत का फ़ैज़ है ।
 दिल में उभर रहे हैं जो अरमाँ नए नए ॥
 दामन की ख़ैर है न गरीबाँ की ख़ैर है ।
 हम हैं जूनू में चाक गरीबाँ नए नए ॥
 फ़रयाद लब पर आ गई जानाँ ख़ता मुआफ़ ।
 हम हैं असीरे काकुले^१ पेचाँ नए नए ॥
 शब को भी ख़्वाब में नहीं दिल को सुकूँ नसीब ।
 हम देखते हैं ख़्वाबे^२ परीशाँ नए नए ॥
 अब दर्द भी नया है नया चारासाज़ भी ।
 हर रोज़^३ ज़ेरे ग़ौर हैं^४ दरमाँ नए नए ॥
 मैख़ाना-ए-हयात में^५ बादाकशी के बाद ।
 पीने चले हैं 'बादा-ए-इरफ़ाँ नए नए ॥
 इश्क़े बुताँ के याद हैं^६ आदाब सब शिफ़ा ।
 लेकिन हुए हैं आशिक़े^७ यज़दाँ नए-नए ॥

१. उलझी हुई लटें, २. घबराने वाले, ३. ख़यालों में, ४. इलाज, ५. शराब पीना, ६. ज्ञान की शराब, ७. मर्यादा, द. भगवान ।

गजल

बस वही है ज़िन्दगी जो आप को अच्छी लगे ।
 और वो हैं ' आगही जो आप को अच्छी लगे ॥
 आपकी क़ुदरत नें हमको चाहिए क्या इख़्तियार ।
 सबसे अच्छी बेवसी जो आपको अच्छी लगे ॥
 'करोँफ़र जाहो' हशम हमको नहीं कुछ चाहिए ।
 रास है वो सादगी जो आपको अच्छी लगे ॥
 आप के ग़म में तड़पना भी हमें मन्ज़ूर है ।
 है वही अपनी खुशी जो आपको अच्छी लगे ॥
 हमने हर उन्वान से की है परसतिश आपकी ।
 वो मगर है बन्दगी जो आपको अच्छी लगे ॥
 क्या हमारे काम आई होश की चारागरी ।
 उससे बेहतर बेखुदी जो आपको अच्छी लगे ॥
 आपकी आँखों से अब तो हमको पीनी है शराब ।
 होगी वो 'बादाक़शी जो आपको अच्छी लगे ॥
 आपकी दुनिया में यूँ तो नेमतें हैं वेशुमार ।
 हो अता हमको वही जो आपको अच्छी लगे ॥
 हो सके तो दोजिए अपने शिफ़ा को एक ज़ाम ।
 हो वही साक़ीगरी जो आपको अच्छी लगे ॥

१. ज्ञान, २. क़ाबू, ३. शान शौकत, ४. पदवी और इज़ज़त, ५. पूजा, ५. शराब पीना ।

राजल

दिला महोब्वत है' वालेहाना,
तो खौफ़े रोज़े हिसाब कैसा ।

जहाँ महोब्वत हो' कारफ़रमा,
'सवाब कैसा अज़ाब' कैसा ॥

अगर महोब्वत से दिल मिलें दो,
तो तरजुमाँ की हो क्या ज़रूरत ।

जहाँ निगाहों से गुफ़्तगू हो,
सवाल कैसा जवाब कैसा ॥

रुखे 'मुनव्वर से उनके उठकर,
नज़र को मिलता कहाँ ठिकाना ।

कहीं जो ले दे के इक हसीं हो,
वहाँ भला 'इन्तखाब कैसा ॥

उसे सुनो दिल की 'बुसअतों में,
जो साज़ अन्हद का बज रहा है ।

वहाँ न बाँगे' दुहल रवा है,
'सरोशे चंगे 'रबाब कैसा ॥

जो हमने साक़ी न जाम उठाया,
तो इसमें तौहीने मै नहीं है ।

जब उनकी आँखों से पी रहे हों,
तो पासे जामे शराब कैसा ॥

यही वो दिल जिसकी "शोरिशों से,
न हमने पाया करार हरगिज ।

वही दिल आखिर हजूरे "मुरशिद,
हुआ है अब लाजवाब कैसा ॥

इधर जो है "इजतिराब दिल में,
उधर सिवा इससे बेकरारी ।

ये रंग लाई है क्या महोबबत,
ये आ गया इनकिलाब कैसा ॥

शबे "गुजशता वो नूर पैकर,
गले से हमको लगा रहा था ।

ये किस खुशी की है आमद^१ आमद,
ये हमने देखा है ख्वाब कैसा ॥

शिफा ये देखा "अजल से अब तक,
न हुस्न बदला न आप बदले ।

सरे जमानो मकाँ से उठकर,
कहाँ है पीरी शवाब कैसा ॥

१. बेकरारी, २. डर, ३. फल मिलना, ४. काम करती हो, ५. पुण्य-पाप का फल, ६. खुबसूरत, ७. पसन्द करना, ८. गहराईयों, ९. डोल की आवाज, १०. शोर, ११. बाजे का नाम, १२. शरारतों, १३. गुरु के सामने, १४. बेचैनी, १५. पिछली रात, १६. आने का समाचार, १७. आदिकाल ।

गज़ल

मिरी नज़र से हटाओ परदा,
 रखे हसीं बेनकाब कर दो ।
 जो 'मासिवा की बसी हुई है,
 वो दिल की दुनिया खराब कर दो ॥
 जुनूं था रहबर खिरद ने लेकिन,
 दिखा दिए 'सब्ज़ बाग़ मुभको ।
 मिरे जुनूं को 'फ़िरोज़ बख़्शो,
 खिरद को अब लाजवाब कर दो ॥
 नसीब होगी मुझे हूजुरी,
 के है मुक़द्दर में और दूरी ।
 ये कशमकश मेरी दूर करके,
 जो फ़ैसला हो 'शिताब कर दो ॥
 तुम्हारी राहें तो अनगिनत हैं,
 मगर जो आसाँ हो हर तरह से ।
 मैं 'नातवाँ हूँ मिरे लिए तो,
 वो रहे गुज़र इन्तखाब कर दो ॥
 किसी किसी से तो 'दू-ब्दू,
 गुफ़्तगू भी की है दिए हैं दर्शन ।
 मिरे तुम्हारे जो दरमियाँ है,
 वो दूर दिल से 'हिजाब कर दो ॥

जहान में जितने^१ तशनालब है,
 सभी की तशनालबी मिटाओ ।
 नज़र से बरसे मये "हकीकत,
 दिलों को मस्ते शराब कर दो ॥
 ज़रा करम की नज़र तो डालो,
 तुम आप अपनी ही रह गुज़र पर ।
 यहाँ जो ज़ररे चमक रहे हैं,
 तमाम को "आफ़ताब कर दो ॥
 हम "एहले दिल के मुआमले में,
 अजब तुम्हें पुरमज़ाक पाया ।
 जिसे मिलाना हो खुद से उसकी,
 बसा के दुनिया ख़राब कर दो ॥
 शिफ़ा के तुम एक हो" मुअल्लिम,
 सबक दो उसको अब और आगे ।
 किताब "फ़ुरकत की ख़त्म कर ली,
 शुरू "इनायत" काबाब कर दो ॥

१. तुम्हारे सिवा, २. बुद्धि, ३. प्रोत्साहन देना, ४. बढ़ाओ, ५. जल्दी, ६. निर्बल, ७. डगर-रास्ता, ८. शर्म, ९. आमने-सामने, १०. प्यासे, ११. सत्यता की शराब, १२. सूर्य, १३. प्रेमी, १४. पढ़ाने वाले, १५. विरह, १६. कृपा १७. अध्याय ।

गजल

जो है संसार झूटा तुम मिरे संसार बन जाओ ।
 सहारा दो मुझे मन के मिरे आधार बन जाओ ॥
 मिरी गरदन में है जो तौक दुनिया की गुलामी का ।
 इसे काटो तुम्हीं मेरे गले का हार बन जाओ ॥
 गिरा दो जो हमारे दरमियाँ दीवार हाइल है ।
 अगर दीवार लाजिम है तुम्हीं दीवार बन जाओ ॥
 अगर मंभधार में ही डूबना मेरा मुवद्दर है ।
 न पकड़ो हाथ मेरा बस तुमही मंभधार बन जाओ ॥
 अगर मुझको ज़मीं पर कैद रखना है ज़माने में ।
 ज़मीं बन जाओ आकर वक़्त की रफ़्तार बन जाओ ॥
 तुम्हें 'मरगूब' है इतना ही चश्मे शौक से परदा ।
 रहो परदे में मेरी हसरते दीदार बन जाओ ॥
 अगर आज़ाद करना है मुझे दुनिया के बन्धन से ।
 तो आकर काट दो रिश्ते सभी तलवार बन जाओ ॥
 जो लज्जत देखना चाहो बक़दरे जौक पीने की ।
 तो मेरे हाथ में मोना दो खुद मेखार बन जाओ ॥
 तमाशा देख लो तुम भी ज़रा आज़ारे फ़ुरक़त का ।
 शिफ़ा मुझको बनाया है तो खुद बीमार बन जाओ ॥

 १. पसन्द, २. विरह का दुःख ।

गज़ल

हम अपनी कोशिश तो कर रहे हैं, करम का है इन्तज़ार बाक़ी ।
हर इक तकल्लुफ़ हुआ है पूरा, रहा है दीदारे यार बाक़ी ॥
अभी तो कुछ दिन ऐ जोशे वहशत, न छोड़ियो साथ तू हमारा ।
के हम ज़रा इनको ख़त्म कर लें, जो है गरीबां में तार बाक़ी ॥
बस एक तोहफ़ा बचा लिया है, जो दे सकूँ वक़ते ख़नूमाई ।
तड़प तुम्हारी है जिसमें रक्खा है, वो दिले बेकरार बाक़ी ॥
कभी तसव्वुर में चश्मे साक़ी से, मिल गई थी शराबे बेहदत ।
वो कब मिली याद भी नहीं है, मगर है उसका ख़ुमार बाक़ी ॥
जो वादा-ए-वस्ल रोज़े अव्वल, किया था तुमने दमे जुदाई ।
उसी पे है 'इनहिसार अब तो, उसी का है इन्तज़ार बाक़ी ॥
ये सब उसी के तो हैं तमाशे, नज़र के आगे जो हो रहे हैं ।
ये ख़त्म हो जाएंगे किसी दिन, रहेगा परवरदिगार बाक़ी ॥
हम एहले दिल को तो इम्तिहाँ में, भी है 'फ़क़त आपका सहारा ।
जो आजमाइश कड़ी करेंगे, रहेगा किसका 'वक़ार बाक़ी ॥
हुज़ूर अब तो ग़राँ है दिल पर, फ़िराक़ में एक-एक लम्हा ।
मुझे तो है अरज़े हाल करना, है आपको इख़्तियार बाक़ी ॥
किसी को दुनिया से प्यार होगा, शिफ़ा तो है बेनियाज़े दुनिया ।
है तुमसे मिलने की आस इससे, जो ज़िन्दगी से है प्यार बाक़ी ॥

१. अद्वैत, २. निर्भर, ३. सिर्फ़, ४. मान ।

دیدار

ڈاکٹر پریم لال شفا دہلوی

کے
سواشعار باتصویر اور سوغزلیات

کا

مجموعہ

مُصَنَّف

اور

نَاشِر

ڈاکٹر پریم لال شفا دہلوی

4835 - صدر بازار - بارہ ٹوٹی

دہلی - 110006

II

جملہ حقوق بحق مصنف محفوظ۔

اشاعت : بارِ اول
 تعداد : ایک ہزار
 تاریخ : ۲۱ ستمبر ۱۹۸۱ء
 کتابت : سید عبدالوہابی وسید مختار الزمان احاطہ کالج صدارتی قاسم آباد دہلی

قیمت

_____ اشعار بالتصویر۔ اور ہندی اور اردو میں غزلیں ۳۰ روپے
 _____ اشعار بالتصویر اور ہندی یا اردو میں غزلیں ۲۰ روپے

ملنے کا پتہ

ڈاکٹر پریم لال شرفا دہلوی

بارہ ٹوٹی - صدر بازار - دہلی ۱۱۰۰۰۶

ٹیلیفون ۵۱۳۴۸۹ ۵۱۲۲۸۷

پیش لفظ

SECRETARY
Kashmir Research Institute
Brein Srinagar Kashmir-191121

کہو تو راز ہی رہنے ڈوں داستانِ وفا
کہو تو کہہ دوں زمانے کی آگہی کے لئے شفا

سوا شعرا با تصور اور سوغریات کے ذریعہ اپنی داستانِ وفایان کی ہے لیکن یہ میری شاعری کا صرف ایک پہلو ہے۔ یہ بات کہنے کی ضرورت اس لئے محسوس ہوئی کہ ہندی کے کوئی عام طور پر اور چند سر پر شعرا کا ہے یہ بگا ہے یہ فرماتے ہیں کہ زمانہ راکٹوں کے دور میں آگیا ہے۔ چاند پر پہنچ چکے ہیں اور دوسرے ستاروں پر پہنچنے کی جدوجہد ہو رہی ہے۔ لیکن اردو کا شاعر ابھی گل و بلبل اور لب و رخسار کے دائرے سے باہر نہیں آیا ہے۔ ایسے لوگوں کی خدمت میں عرض ہے کہ اردو شاعری کا میدان بہت وسیع ہے۔ جس طرح ایک بڑھئی لکڑی کو چھیلنے کے لئے بسولہ، ہموار کرنے کے لئے رندا، کاٹنے کے لئے آری اور سوراخ کرنے کے لئے برما، وغیرہ وغیرہ۔ یعنی ہر کام کے لئے ایک علیحدہ اوزار رکھتا ہے۔ اسی طرح اردو کا شاعر اپنے کلام میں مختلف اظہارِ رائے خیال کے لئے شاعری کی مختلف اصناف رکھتا ہے۔ مثنوی میں بڑی بڑی لڑائیاں، معرکے، حادثات اور واقعات بیان کئے ہیں۔ شہر آشوب میں ملک کے یا کسی شہر کے خستہ حالات پر تبصرہ کیا ہے۔ رباعیات میں صرف چار مصرعوں میں ہر قسم کی پوری بات کہہ جاتا ہے۔ غالب نے ایک قطعہ میں میں اپنی تنخواہ شش ماہی سے ماہانہ مقرر کرانے کے لئے درخواست دی تھی۔ ان کے علاوہ مسدس، مخمس، واسوخت وغیرہ وغیرہ اتنی اصنافِ سخن ہیں جن میں اردو کا شاعر

ہر معاملہ پر اظہار خیال کر سکتا ہے۔

لیکن صرف ایک صنف سخن غزل ہے۔ جس میں وہ اپنے محبوب یا معبود کے سوا اور کسی کی بات نہیں کرتا ہے۔ غزل اُردو زبان کی ایک ایسی صنف ہے جس کو اُردو شاعر نے صرف ذکر محبوب کے لئے مخصوص کیا ہے۔ اس میں نہ سیاست آتی ہے۔ نہ لڑائی جھگڑا۔ نہ کسی کی بُرائی بھلائی۔ جو بات جو ذکر غزل میں آتا ہے۔ وہ محبوب سے وابستہ ہوتا ہے۔ اگر کبھی کوئی شاعر سیاست کی بات غزل میں لے آتا ہے۔ تو ایسا محسوس ہوتا ہے۔ کہ لقمہ کے ساتھ کنکر منہ میں اگیا ہو۔

غزل کے لفظی معنی عورتوں سے یا محبوب سے گفتگو کرنا ہے۔ اس کا ہر شعر بذاتِ خود ایک مکمل مضمون ہوتا ہے۔ پہلے یا بعد کے شعر سے اس کا کوئی تعلق ہونا ضروری نہیں ہے ویسے مسلسل غزلیں بھی ہوتی ہیں۔ لیکن ان میں موضوع ایک ہی رہتا ہے۔ یعنی ذکرِ محبوب۔ محبوب سے یا اس کے بارے میں گفتگو۔ اس کی تعریف۔ اس کی شکایت۔ اس سے درخواست وغیرہ۔ یہی موضوع سخن ہوتے ہیں۔ بقول خود

کیا ہے سوائے دوست کے موضوع گفتگو
یادوستی کی بات ہو۔ یا بندگی کی بات

محبوب مجازی بھی ہوتا ہے۔ اور حقیقی بھی

اس تمہید کے بعد اپنی بات کہنا چاہتا ہوں۔ کہ میں اَوَّلًا نظم گو شاعر تھا۔ اور میرا موضوع سخن مزاح کی چاشنی کے ساتھ طنز و ہنس تھا۔ غزل تو میرے استاد کی دین ہے۔ میری دوسری کتاب اور پہلے دیوان نسیم شفا کا دوسرا نصف حصہ ایسی نظموں سے پُر ہے۔ جن میں مثال کے طور پر نظم بعنوان ”دیوم آزادی کا مشاعرہ“ جس میں چند سرکاری ملازم شعرا۔ اور ان سے وابستہ چند شعراء دعوت کئے گئے تھے۔ اور حضرات جگر مراد آبادی۔ دل بکھنوی۔ بخود دہلوی۔ مخدوم دہلوی۔ سبل سعیدی۔ کامل نظامی۔ وغیرہ جیسے استاد شعرا کو نظر انداز کر دیا گیا تھا۔ اس مشاعرہ پر طنز کیا ہے، اسی طرح نظم ”دفتر کا بابو“ میں کلرکوں

کی ذہنیت پر تبصرہ کیا ہے ون مہوتسو میں وزیروں کے درخت لگانے کی رسم اور اس میں بے تحاشہ خرچ اور اس کا تماشا بنانے پر اظہار خیال کیا ہے۔ اسی طرح منافق شاعر۔ شاعر اور استاد اور شاعر وغیرہ نظمیں ہیں۔ حقیقت حال ایک نظم ہے۔ جس میں چین کے حملے سے دو سال پہلے یہ لکھا تھا۔ کہ شانتی کا پاٹھ کرنے سے ملک محفوظ نہیں رہ سکے گا۔ وقت ہے ابھی جدید ترین ہتھیار اور سامان اکٹھا کر لو۔ لوگ نصیحت بھی اُسی کی مانتے ہیں جس میں طاقت دکھائی دیتی ہے۔ یہ نظم ملاپ اخبار میں شائع ہوئی تھی۔ اور دیگر اسی قسم کی نظمیں ہیں۔ قابل تعریف لوگوں کے قصیدے ہیں۔ مرثیے ہیں۔ سہرے ہیں۔ اپنے بیٹے کی شادی پر پنڈنامہ ہے۔ استاد کے اشعار پر تفسیمیں ہیں۔ اسی طرح میری ایک اور کتاب ”میرے شوق کی جھلکیاں“ میں غزلوں کے علاوہ سولہ اشعار با تصویر ہیں۔ روسی نظم کا براہ راست روسی زبان سے منظوم ترجمہ ہے۔ تین طنزیہ نظمیں ہیں۔ اس کے علاوہ ہزلیات اور زلیات بھی کہی ہیں جو شائع نہیں کی جاسکتیں۔ میں نے نعتیں بھی کہی ہیں۔ منقبتیں بھی تصنیف بھی کیں ہیں۔ بھجن بھی لکھے ہیں۔ سنتوں کی استوتیاں بھی لکھی ہیں۔ جو میری مختلف کتابوں میں موجود ہیں۔ روسی زبان سے مختلف روسی شعراء کے کلام کا منظوم ترجمہ کیا ہے۔ روسی زبان سے بہت سے ڈاکٹری مضامین کے انگریزی زبان میں ترجمے کئے ہیں۔ مندرجہ بالا عرض سے مدعا یہ ہے۔ کہ موجودہ کتاب کو دیکھ کر کوئی صاحبِ یہ تبصرہ نہ فرمائیں کہ شیفانے صرف لب و رخسار کی شاعری کی ہے۔

لفظ آخر یہ ہے کہ میں نے اپنے مشہور شعر جو درج ذیل ہے

یا تو دیوانہ ہنسے یا تم جسے توفیق دو

ورنہ اس دُنیا میں رہ کر مُسکرا سکتا ہے کون

اس سے متعلق اپنی رُف بیاض کے دو صفحات اور اپنے دیوان نسخہ شفا جو جولائی ۱۹۵۹ء میں شائع ہوا تھا۔ اور جس میں دو جگہ یہ شعر دیا ہوا ہے ایک میری تصویر کے نیچے اور دوسرے غزل میں دو صفحات کے نوٹس میں اس کتاب میں ہے کہ جس طرح

ایک فلمی چور شاعر نے بغیر میری اجازت کے اور بغیر اعتراف کے یہ شعر فلم میں دے دیے۔
 آئندہ کوئی ایسی جرأت نہ کرے یہ تصویریں سندرہیں گی۔
 میں نے اپنے اشعار کے انگریزی ترجمہ میں لفظی ترجمہ کی بجائے شعر کی تشریح کو
 مد نظر رکھا ہے۔

پریم لال شفا دہلوی

نگاہِ شوق ہے جلووں کا سماں ہے جہاں تم ہو
 محبتِ ذرے ذرے سے نمائیاں ہے جہاں تم ہو
 وہی اب تک صدائے کن ترانی ہے جہاں میں ہوں
 چراغِ طور ہر ذرے میں رقصاں ہے جہاں تم ہو
 یہ عالم ہے میں بے گانہ کسی کو کہہ نہیں سکتا
 ہر اک شے مجھ پہ اب مائل بہ احساں ہے جہاں تم ہو
 چلے آتے ہیں آنسو شدتِ احساس سے پیہم
 مری چشمِ طلب گوہر بہ داماں ہے جہاں تم ہو
 نہ بیداری کا عالم ہے نہ مجھ پہ نیند طاری ہے
 تجلی سی اک آنکھوں میں درخشاں ہے جہاں تم ہو
 تمہارے سامنے نقشِ دُئی باقی نہیں رہتا
 ہر انساں اپنی ہستی سے گریزاں ہے جہاں تم ہو
 تمہاری اک نظر نے میری دنیا ہی بدل ڈالی
 نہ حسرت ہے کوئی دل میں نہ ارماں ہے جہاں تم ہو
 تمہارے سامنے ہوتی ہے کانٹوں میں کشش پیدا
 خزاں میں بھی وہی لطفِ بہاراں ہے جہاں تم ہو
 شفا تو اب نہ تشنہ لب نہ تشنہ کام ہے ساقی
 کہیں کی تشنگی لطفِ نازاں ہے جہاں تم ہو

22.7.56

الفت کی اگر روداد منو۔ تو میرا فسانہ کافی ہے
 ہاں! ذکرِ جفائے دوست نہیں۔ بیدارِ زمانہ کافی ہے
 ہم سے تھا عبارتِ خندہ گل ہر بات پر آجاتی تھی نہی
 اب عظمتِ گریہ ہم سے ہے۔ رونے کو بہانہ کافی ہے
 اس دورِ جنوں میں اپنا پتہ ہم اس کے سوا کیا سمجھائیں
 اک نقشِ قدم۔ سجدوں کے نشاں بس اتنا ٹھکانہ کافی ہے
 پہنچا کہ نہیں اس تک کوئی۔ اس کی تو کوئی تحقیق نہیں
 ہم سوئے حرمِ دوست اگر ہو جائیں روانہ کافی ہے
 بس ہم تو محبت کرتے ہیں۔ ہم حمد و ثنا کو کیا سمجھیں
 سننے ہیں رجھانے کو ان کے الفت کا ترانہ کافی ہے
 دنیا کو بھلا ہم کیا دیں گے خود دستِ بچہ ہیں بہانے کے
 کچھ ان پر تصدق کرنا ہو۔ تو غم کا خزانہ کافی ہے
 بیگانہ ہوا ہر شخص یہاں ہم جس کو شفا اپنا سمجھے
 اب اس کا دامنِ نظام لیا بس دہری بیگانہ کافی ہے

21.8.56

اب تمہارا غم میرے دل سے بھلا سکتا ہے کون
 جو تمہارا ہے اُسے اپنا بنا سکتا ہے کون
 یا تو دیوانہ ہنسے - یا تم جسے توفیق دو
 ورنہ اس دنیا میں رہ کر مسکرا سکتا ہے کون
 اب تو دل گھبرا گیا ہے بشارتِ آلام سے
 تم بتاؤ ابرارِ رحمت بن کے چھاسکتا ہے کون
 زلیت سے اُمید وابستہ ہے اُن کے قُرب کی
 ورنہ اس بارِ امانت کو اٹھا سکتا ہے کون
 ہم نے آنکھیں بند کر کے دل میں دیکھا ہے تمہیں
 سامنے آؤ تو تاب دیدلا سکتا ہے کون
 واقفِ انجامِ الفت تھے ہم اس کے باوجود
 وہ فریبِ دوستی کھایا ہے کھاسکتا ہے کون
 جب کرم ہوتا ہے - بل جاتے ہیں کوہِ دوست میں
 دیر و کعبہ میں بھی ورنہ اُن کو پاسکتا ہے کون
 اشتیاقِ دیدش اید کر رہا تھا رہبری
 کس طرح ہم آئے منزل تک تبا سکتا ہے کون
 مے ہو یا مستی - بقدرِ ظرفِ ملتی ہے شفا
 اور اپنے ظرف کو اُن سے چھپا سکتا ہے کون

9.9.56

دانستہ تخافل کرتے ہیں۔ پھر اُن کا بھروسہ کون کرے
 جب تک نہ اشارہ ہو اُن کا۔ اظہارِ تمنا کون کرے
 ہم اپنا شکستہ دل لے کر بازارِ خرد میں پھرتے ہیں
 دیوانہ کوئی جب تک نہ ملے اس دل کا سوا کون کرے
 ہم ضبط کا دامن کیوں چھوڑیں جب تک ہے وجودِ دلِ باقی
 ہو گا تو کم ہو جائے گا۔ اب اُن سے تقاضا کون کرے
 اک اُن کے کرم سے دُنیا کے ہر غم کا مٹاوا ممکن ہے
 جس غم کا تعلق اُن سے ہو اُس غم کا مٹاوا کون کرے
 ہم اپنی مصیبت کو اپنے اعمال کا حاصل کہتے ہیں
 تو ہمیں محبت کون کرے۔ محبوب کو رسوا کون کرے
 ہر بات قصص سے بڑھ ہے۔ یہ دور ہے ظاہر داری کا
 وعدے تو سبھی کر لیتے ہیں۔ وعدوں کو پورا کون کرے
 ہر دم ہو خزا کا اندیشہ تو سعیِ عمل ناممکن ہے
 ہم حسنِ عمل کے قابل ہیں اندیشہ خوار کون کرے
 ساقی نے نگاہیں جب پھیریں منہ موڑ لیا میخانے سے
 ہم رند ہیں لیکن اُلفت کی تذلیل گوارا کون کرے
 آدابِ جُدا ہیں اُلفت کے۔ ہے راہِ الگ پوانوں کی
 دُنیا سے شفا ہم کیا لیں گے۔ پابندی دُنیا کون کرے

7.11. 56

پھر آئے گا انقلاب شاید جنوں کے تیور بدل رہے ہیں
 کوششک تھیں مدتوں سے آنکھیں پھرن سے آنسو نکل رہے ہیں
 تمہیں بتایا تھا میں نے شاید کہ دل میں ناسور ہو گئے تھے
 اب آکے دیکھو کہ اب تو اُن سے اُلو کے چشمے اُبل رہے ہیں
 ہمیں سے آنکھیں بدل رہی ہے ہماری دنیا تباہ کر کے
 چلی کہاں گردشِ زمانہ کہ ہم بھی ہمراہ چل رہے ہیں
 ادھر نہ انا کہ تم سے دیکھنا نہ جائے گا بے رخی کا حاصل
 کرم تھا کہ دن تمہارا جن پر وہ غم کے سا پنچوں میں مل رہے ہیں
 ہوا اگر اُن پر قہر نازل تو یہ مشیت ہے ہم نے ورہ
 بُرا نہ چاہا۔ نہ بددعا دی خود آگ میں اپنی جل رہے ہیں
 غمِ محبت کے ماسوا اب رہا ہے کیا دل کے غم کدے میں
 زمانہ کر دے گا ختم اُن کو جو چین دارِ مآں مچل رہے ہیں
 شقایہ مانا کہ مرٹ گئے ہم۔ ہمارا ایثار رنگ لایا
 کہ آج ہم کو مٹانے والے۔ مٹا کے خود ہاتھ مل رہے ہیں

11.11.56

جب زباں پر حدیثِ صفات گئی
 یوں سمجھ لو سمجھ میں وہ ذاتِ اگئی
 اور کیا دیکھتا آپ کو دیکھ کر
 میری نظروں میں کل کائنات اگئی
 ہجر کے دن رہے شام کے منتظر
 شام آئی کہ پھر سر پہ رات اگئی
 داستاں اُس سے آگے نہ میں کہہ سکا
 جس جگہ ہجر کی واردات اگئی
 عشق طے کر چکا تھا کئی منزلیں
 راہ میں ہائے فکرِ نجات اگئی
 میں تو دُنیا سے دامن بچا کر چلا
 سامنے پھر وہی بے ثبات اگئی
 کوئی سُن لے تو شاید سمجھ لے شفا
 میرے اشعار میں دل کی بات اگئی

5.4.57

جدا نہیں ہوں میں آپ سے اب دُونی کا باقی نشان نہیں ہے
 بیان نہیں آپ کا مسلسل تو وہ مری داستاں نہیں ہے
 میں آپ کی خاکِ رہ گزر ہوں اسی سے عظمت ہے میری دُور
 میں جانتا ہوں مقامِ میرا زمین ہے آسماں نہیں ہے
 اگر نہیں آپ اُس کے عُنواں تو وہ نہیں ہے بیانِ میرا
 اگر کہیں ذکرِ ماسوا ہے حضورِ میری زباں نہیں ہے
 ہے ہوش دیوانگی میں اتنا۔ اگر کہیں آپ ہوش اس کو
 اگر جہیں خود کرے نہ سجدہ۔ تو آپ کا آستاں نہیں ہے
 نہیں ہے حائل بُتِ مجازی بس اب تو سجدے قبول لیں
 مری جہیں اور آپ کے درمیاں کوئی دریاں نہیں ہے
 نہیں خرد کی یہ دل کی باتیں ہیں میں کہوں اور آپ سمجھیں
 کہ اس جہاں میں زبانِ الفت کا ایک بھی ترجمان نہیں ہے
 عجیب دستور ہے یہاں کا کہ عاجزی میں ہے سر بلندی
 دیا الفت ہے ایسی تہی جہاں کوئی حکمراں نہیں ہے
 اُنہیں کا دُنیا میں نام باقی ہے آپ کو پالیا جنہوں نے
 نہیں تو آئے گئے ہیں اکھول کی کا باقی نشان نہیں ہے
 اثر ہے ان میں خلوصِ دل کا جو دل میں آئی وہ بات کہ نہی
 کہ جس کی باتوں میں ہوں فسانے شفا وہ جادوِ بیاں نہیں ہے

25.4.57

اب بھی اُس کی یاد آکر دل کو تڑپا جائے ہے
 یوں بھلانے سے کہیں اُس بُت کو بھولا جائے ہے
 اور گہرے ہو رہے ہیں عہدِ ماضی کے نقوش
 دل کا ہر اک زخم اب ناسور بنتا جائے ہے
 خود بخود اک ہنوک اٹھتی ہے تڑپ جاتا ہے دل
 جان کراے دوست و رنہ کس سے تڑپا جائے ہے
 دل کی حالت اب تو صورت سے عیاں ہونے لگی
 جس کو دیکھو منہ مراجیرت سے تنکنا جائے ہے
 اب تو ہے ترکِ تمنا ہی غنیمِ دل کا علاج
 ان تمناؤں سے دل کا درد بڑھتا جائے ہے
 پاسِ خاطر ہے۔ کہوں کیا اپنے چارہ ساز سے
 بڑھ رہی ہے بیسِ جتنا زخم بھرتا جائے ہے
 جامِ پلٹے ہیں شفا کو ان کی چشمِ مست سے
 لغزشیں کرتا ہے یہ لیکن سنبھلتا جائے ہے

16.8.57

انہیں فکر مرگ و حیات کیا تری رہ گز میں جو آگئے
 کبھی رہ گز سے اٹھے اگر تو حیات و موت پہ چھل گئے
 وہ شباب کی طرح لمحہ بھر رہے زندگی میں مری مگر
 جنہیں غم بھر نہ مٹا سکا وہ نقوشِ دل پہ بنا گئے
 وہ غمِ حیات کا سلسلہ کہ محال تھا جسے توڑنا
 مجھے کچھ بھی یاد نہیں رہا کبھی یاد وہ اگر آگئے
 جو وہ بے نیاز و مزار رہا۔ تو یہ اُس کا اپنا شعار تھا
 ہمیں بے وفا سے نہیں گلہ کہ ہم اپنا مرض نبھا گئے
 نہ بلا ہمیں کوئی راہ بریلے بند ویر و حرم کے در
 یہ جنوںِ شوق کا تھا اثر۔ کہ حریمِ حسن تک آگئے
 یہی دل تھا جس میں مُقیم تھا جسے چھوڑ کر وہ چلا گیا
 اسے کون آکے سنبھالتا۔ ہمیں آئے اشک بہا گئے
 نہ بلا جہیں کو جو در ترا۔ تو کلال کیا تو کہاں نہ تھا
 جہاں ہم نے سر کو جھکا دیا۔ وہیں سجدہ گاہ بنا گئے
 وہ حیات وقفِ بشارت تھی۔ دم مرگ بھی تری یا تھی
 یہی داستانِ حیات تھی جسے بچکیوں میں سنا گئے
 بے غم میں اشک تو کیا ہوا ترے دل کا میل تو دھل گیا
 جو سمجھ سکے تو سمجھ شفا وہ سنسا گئے کہ لا گئے

18.8.57

ساقی کے اشاروں سے خبردار ہمیں ہیں
 پی کر کبھی بہکے نہیں ہشیار ہمیں ہیں
 لاکتہنی جفائیں ہیں وفاؤں کے صلے میں
 اس جنس کے دنیا میں خریدار ہمیں ہیں
 ہاں قیس بھی فرہاد بھی بدنام تھے لیکن
 اس دور میں رسوا سربازار ہمیں ہیں
 بیدار مسلسل کی جو دیتے ہیں شہادت
 مٹتے ہوئے وہ نقش بدلیوار ہمیں ہیں
 تھے وقتِ خطا خوف زدہ بعد میں نادیم
 اور اب تیری رحمت کے طلبگار ہمیں ہیں
 اب چار سو جن کے ہے اندھیرا ہی اندھیرا
 وہ حلقہ گیسو کے گرفتار ہمیں ہیں
 احساس ہمیں کو ہے کرم کا ترے ساقی
 اس بے خودی کے دور میں ہشیار ہمیں ہیں
 تو ہمیں محبت نہ ہوئی جن کو گوارا
 ٹھکرا دیا دنیا کو وہ خود دار ہمیں ہیں
 کہتے ہیں شفا ہم کو - شفا بھی یہی لیکن
 اے رشک میسج - ترے بہار ہمیں ہیں

20.8.57

دل حقیقت سے جب آشنا ہو گیا
 پھر کسی کا نہیں آپ کا ہو گیا
 دیکھ لینا لرز جائے گا آستان
 ایک سجدہ جو دل سے ادا ہو گیا
 چھڑتے ہیں محبت کی بھڑبھڑ سے
 آج جب ساز دل بے صدا ہو گیا
 کام آہی گئیں میسری رسوائیاں
 وہ مرے نام سے آشنا ہو گیا
 اب تو ہر شے میں آنے لگے تم نظر
 دُور اندیشہ ماسوا ہو گیا
 کشتہ ناز کو ہنس کے رخصت کرو
 جو محبت کو منظور تھا ہو گیا
 کوئی ملتا نہیں رند جس کو کہیں
 جس کو دیکھو رہی پارسا ہو گیا
 وہ یہ سمجھے کہ چارہ گری کر چلے
 دردِ دل پشتیر سے سوا ہو گیا
 تجھ کو منزل بھی مل جائے گی اے شفا
 شوق تیرا گرو ہو گیا

6.9.57

حال ہم بزم میں بر ملا کہہ گئے
 کچھ نہ سمجھا کوئی اُن سے کیا کہہ گئے
 اہل محفل پہ یوں راز افشا ہوا
 بے خودی میں انہیں دلربا کہہ گئے
 گوزباں کھولنے کی اجازت نہ تھی
 ہم اشاروں میں سب مدعا کہہ گئے
 ہوش جاتے رہے غم کے طوفان میں
 سہو میں ناخدا کو خدا کہہ گئے
 ہم نے قصہ نہ اپنا کیا ہے بیاں
 بلکہ رُودادِ اہل وفا کہہ گئے
 مرتے مرتے بھی رکھا کسی کا بھرم
 بے وفا تھا اُسے با وفا کہہ گئے
 ہم تو بندے ہیں اب تک انہیں کے شفا
 جو ہمیں پیارے لگا کر گئے

8.9.57

اُن کے جلووں کی تصویر میں منراوانی ہے آج
 جس جگہ میں ہوں وہاں ہر چیز نورانی ہے آج
 اُن کا جلوہ کار منرا ہے کسی کے حُسن میں
 عشق پھر حلقہ بگوشِ حُسنِ انسانی ہے آج
 اِذنِ مے نوشی ہے پھر ساقی کی جیتیم مست سے
 ہم نے توبہ توڑ کر پینے کی پھر سٹھانی ہے آج
 اب تو پینے سے سوا ہیں لغزِ شوں میں لذتیں
 کیوں کہ پھر ساقی کی مستوں پر نگہبانی ہے آج
 قصہ ماضی ہے گویا لَجنِ ترانی کی صدا
 ہر طرف پیشِ نظر اک نورِ یزدانی ہے آج
 یوں بقدرِ کثرتِ عصیاں ہے رحمت کا نزول
 میں نے توبہ کی تھی توبہ پر پشیمانی ہے آج
 آ رہے ہیں سامنے واحظ کے پوشیدہ گناہ
 پردہ رحمت میں میسری چاکِ امانی ہے آج
 کس قدر مفلوج تھے اب تک حوادث سے حواس
 بعدِ مدت ہم نے اپنی شکل چپانی ہے آج
 ساتھ آزرده ہیں۔ عاشقِ مضطر و مہتابِ شاد
 کیف و صادق ہیں۔ شفا محو غزل خوانی ہے آج

16.10.57

تمنا ترک کی - بدلا مذاقِ عاشقی ہم نے
 محبت کو بنایا ہے طریقِ بندگی ہم نے
 حسینانِ جہاں کے ہر مہنر کو غور سے پرکھا
 رستم پر بھی انہیں حُسنِ ستم کی داد دی ہم نے
 نکھارا اپنے اشکوں سے جلادی اپنی آنکھوں سے
 بڑھادی سوزِ دل سے حُسن کی تابندگی ہم نے
 مسلسل حادثوں کے بعد جو ذرے بچے دل کے
 انہیں ذروں سے پھر ترتیب دی ہے زندگی ہم نے
 خرد کی تیز کرینیں جس جگہ دم توڑ دیتی ہیں
 وہیں دیکھی ہے کچھ مہر و وفا کی روشنی ہم نے
 وفائے دوست پر نازاں جفائے دوست پر شاداں
 زمانے کو سکھایا یہ طریقِ دوستی ہم نے
 بلا تھا دل - محبت کی جو دل ٹوٹا عبادت کی
 ترے ایما کو سمجھا ہے اُصولِ زندگی ہم نے
 فرا دیکھیں زمانہ اب نئی کیا چال چلتا ہے
 بندی پر بچپائی ہے بساطِ زندگی ہم نے
 شفا ہوش و خرد کھو کر کسی کار از پایا ہے
 بڑی مشکل سے اُٹا ہے نقابِ آگہی ہم نے

2.1.58

ہوئے جذبات یکسو تو مقامِ دل بھی دیکھیں گے
 جو طوفانوں سے فُصّت مل گئی ساحل بھی دیکھیں گے
 وہ پائیں گے ہماری خاک میں بھی ذوقِ پاہوسی
 یہ عنوانِ کششِ اس میں مذاقِ دل بھی دیکھیں گے
 کبھی تو اُن کے جلووں کو نظر کی جستجو ہوگی
 کبھی ذوقِ نمودِ اُن کا سرِ محفل بھی دیکھیں گے
 اُنہیں کو مانگ لوں گا میں بجائے دو جہاں اُن سے
 کرم فرمانے والے جبرِ آتِ سَل بھی دیکھیں گے
 مرا افسانہ عنَم بھی کسی دن رنگ لائے گا
 وہ اپنی بے نیازی کا کبھی حاصل بھی دیکھیں گے
 سنوارا ہے بڑی مشرک سے دُرِ حال کو اپنے
 بہ زعمِ سعیِ پیہم شانِ مستقبل بھی دیکھیں گے
 حوادث تو رہِ اُلفت میں آتے ہیں شفا لیکن
 روانہ ہو گئے تو ایک دن منزل بھی دیکھیں گے

14-1-58

عشقِ دل سے کہہ رہا ہے عنسم کا افسانہ ابھی
 مجھ کو رہنے دو عنسم دُنیا سے بے گانہ ابھی
 فکرِ سردا سے بری ہے تیرا دیوانہ ابھی
 اُس کی دُنیا ہے مے و مینا و مے خانہ ابھی
 جان دینی ہے حضورِ دوستِ دل دینے کے بعد
 پیش کرنا ہے ہمیں اک اور نذرانہ ابھی
 تم صنو تو قہرِ عنسم عمر بھر کہتا رہو
 تم گئے تو ختم ہو جائے گا افسانہ ابھی
 آگیا ہوں میں جُنوں سے آگہی کی راہ پر
 اور دُنیا کہہ رہی ہے مجھ کو دیوانہ ابھی
 اِس مرے افسانہ عنسم کے تمہیں عنوان ہو
 تم بدل جاؤ۔ بدل جائے گا افسانہ ابھی
 کون تھا اے حضرتِ دل آج مہماں آپ کا
 ہو رہی تھی گفتگو کس سے کلیمانہ ابھی
 عاشقی میں جل کے مرجانا نہیں معراجِ عشق
 سوزِ پیہم کو نہیں سمجھا ہے پردانہ ابھی
 جامِ ملتے ہیں شفا مے خانہِ محمود سے

23-3-58

کہیں اے دل یہ دنیا زلیست کا حاصل نہ بن جائے
 کہ ہے یہ جہادہ منزل یہی منزل نہ بن جائے
 طلب دل میں نہ ہو کوئی بسوا ان کی محبت کے
 مئے الفت کا ساغر کا سہ سائل نہ بن جائے
 دمِ اخیر تو مجھ کو خامشی کا راز کہنا ہے
 زباں بندی کی عادت باعثِ مشکل نہ بن جائے
 تو میری بندگی کیا ہے اگر گرداب میں گھر کر
 جہاں تم کو مپکاروں میں وہیں ساحل نہ بن جائے
 اگر تم مسکرا کر اک محبت کی نظر ڈالو
 نہیں ممکن کہ دل پھر دید کے قابل نہ بن جائے
 مرے دل کی - ترے جلووں کی عظمت کون سمجھے گا
 اگر دل کا ہر اک ذرہ تری محفل نہ بن جائے
 کرم کی وہ نظر ملتی ہے جس سے زندگی اب تک
 نگاہ واپس بن کر کہیں قابل نہ بن جائے
 مرے اشکوں کی کیا قیمت محبتِ خام ہے میری
 اگر ہر اشک خاکِ پاسے مل کر دل نہ بن جائے
 شفا اٹھ جائیں گے اک دن حسیم ناز کے پرے
 اگر نہ حزنِ دل حزنِ باطل نہ بن جائے

19-5-58

دن نہ یہ انتظار کے بدلے
 موت آئی ہے یار کے بدلے
 ہوش کی ساری کائنات نہ لوں
 اک گریباں کے تار کے بدلے
 رنج کا کام کیا محبت میں
 کچھ نہ مانگے جو پیار کے بدلے
 آپ بندہ نواز کیا دیں گے
 اس دل بے قرار کے بدلے
 اک نگاہ کرم ابھی ہو جائے
 وعدہ اُستوار کے بدلے
 چاہئے اب تو دیدہٴ عبرت
 دیدہٴ اشکبار کے بدلے
 حسن والوں پہ جان دے ناصح
 موت کے انتظار کے بدلے
 آگِ دل کی بجھی نہیں ہے شفا
 اب دھواں ہے شرار کے بدلے

8-6-58

نہ تو مے کدے کی ہے جستجو۔ نہ تلاشِ بادہ و جام ہے
 مجھے چشمِ مست سے ہو عطا۔ مے ناب مجھ کو حرام ہے
 رہے دل میں اُس کو پیام کیا۔ بسے آنکھ میں تو سلام کیا
 وہ مقامِ قرب کا آگیا۔ نہ پیام ہے نہ سلام ہے
 نظر آئے دانہ تو دیکھ لے۔ کہیں ساتھ دانہ و دام ہوں
 سونے دام جس کی نظر نہ ہو وہی کم نظر تیرے دام ہے
 جسے ہوش میں نہ بھلا سکا کبھی دل سے وہ تری یاد تھی
 کبھی بے خودی میں جو اسکے مرے لب پہ وہ ترانہ ہے
 نہ پتہ ہے آئے کہاں سے ہم نہ یہ عالم ہے کہاں جائیں گے
 جہاں اکے ٹھیرے ہیں ہم نشیں۔ یہاں چار دن کا قیام ہے
 تو یہ دو جہان کی نعمتیں اُسے بخش دے جو طلب کرے
 مجھے بندگی کا شُخوردے تری بندگی مرا کام ہے
 تجھ دیر و کعبہ کی قید کیا کہ تو ذرہ ذرہ میں ہے نہاں
 تجھے پردہ داری سے کیا غرض۔ میرا ذوق دید ہی خفا ہے
 مرے حال پر یہ کرم رہا مجھے مے طلب سے سوا ملی
 مجھے وہ مقام بھی ہو عطا جہاں کیفیتِ بادہ و دام ہے
 یہ شرابِ شعرو سخن ہے وہ کہ ہزاروں پی کے بہک گئے
 جنہیں پی کے ہوشِ آشفنا انہیں مہک شول کو سلام ہے

24-6-58

اُسے آزاد دیکھا جس کو پابندِ رضا دیکھا
 کہ ہم نے سر جھکا لینے میں رازِ ارتقا دیکھا
 کمال آگہی تھا جب تمہیں جلوہ نما دیکھا
 یہ عالم تھا کہ ہر ذرہ کو صورتِ آشنا دیکھا
 تمہارے سامنے ہم رازِ دل کہتے تو کیا کہتے
 تمہیں تو ظاہر و باطن سے اپنے آشنا دیکھا
 ترے پیارِ غم نے جان دینے سے غرض رکھی
 نہ تاثیرِ دوا دیکھی۔ نہ اعجازِ دعا دیکھا
 سبب کیا تھا۔ فرشتوں کو دیا جو حکم سجدے کا
 بناؤ تم نے آخر خاک کے پتلے میں کیا دیکھا
 بلا آخر سکونِ قلب تیرے در کے سجدوں میں
 گو اس سے پیشتر ہر در پہ میں نے سر جھکا دیکھا
 نہ خود داری۔ نہ استقلال کو چھوڑا دمِ مشکل
 نہ فیروں سے مدد مانگی نہ سوائے اقربا دیکھا
 تم آؤ سامنے ہم آزما لیں تابِ نظارہ
 تمہیں اپنے تصور میں تو ہم نے بار بار دیکھا
 شفا غیروں سے کیا مطلب کہ ہم نے دوست میں اپنے

28-6-58

ترک نئے ہم کر چکے پھر ابر تر آیا تو کیا
 شام کا مژدہ اگر وقت سحر آیا تو کیا
 دوست کی محفل میں آیا ہوں ادب سے سرتنگوں
 سامنے دنیا کے میں سینہ سپر آیا تو کیا
 دیکھنے والے نے جب دنیا سے آنکھیں پھیریں
 بہر ماتم پھر کوئی با چشم تر آیا تو کیا
 روشنی ہے دل کی دنیا میں تمہارے نور سے
 لے کے کوئی مشعل شمس و قمر آیا تو کیا
 ہوش یا جوش جس جنوں میں آگیا در پر ترے
 با خبر آیا تو کیا میں بے خبر آیا تو کیا
 زندگی کی نعمتوں سے ہو چکا دل بے نیاز
 اب لٹانے کو کوئی لعل و گہر آیا تو کیا
 جو تمناؤں کے دن تھے نذرِ مایوسی ہوئے
 اب مرے نخلِ تمنا میں ثمر آیا تو کیا
 جب بلندی اور پستی سے ہوا دل بے نیاز
 پھر مقدر کا ستارہ آج پر آیا تو کیا
 طے ہوئی ہیں اے شفا تنہا وفا کی منزلیں
 ساتھ دو اک گام کوئی ہم سفر آیا تو کیا

16-7-58

کعبہ تری آنکھوں میں صنم دیکھ رہے ہیں
 ابرو نہیں محرابِ حرم دیکھ رہے ہیں
 وہ درسِ وفادے رہے ہیں اہل وفا کو
 ہم اُن کی وفاؤں کا بھرم دیکھ رہے ہیں
 پھر عشق میں اک حادثہ درپیش ہے شاید
 اے چہرہ تمنا تجھے خم دیکھ رہے ہیں
 ہو خیر کہ اس ٹوٹے ہوئے دل کی طرف ہی
 بڑھتا ہوا سیلابِ الم دیکھ رہے ہیں
 وہ حال ہمارا ہے کرم بھی نہیں ممکن
 مجبور ہیں اربابِ کرم دیکھ رہے ہیں
 اب تم ہی سنبھالو کہ رہ صبر و رضامیں
 بہکے ہوئے ہم اپنے قدم دیکھ رہے ہیں
 مے خانہ ہستی سے نہیں ہم کو تعلق
 ساقی کا ذرا ہم تو کرم دیکھ رہے ہیں
 باقی ہے ابھی عشق میں تعلیم فنا بھی
 ہم اُن کے ابھی قول و قسم دیکھ رہے ہیں
 ٹرخ جن کا شفا ہو درِ محبوب کی جانب
 ہم راہ میں وہ نقشِ قدم دیکھ رہے ہیں

9.11.58

نفسِ گمراہ کن زیرِ دام آگیا
 اب تو نزدیکِ دل کا مقام آگیا
 مجھ کو آدابِ اُلفت کے سب یاد تھے
 دل لگانا حسینوں سے کام آگیا
 میرے ہونٹوں نے میری زباں چوم لی
 جب زباں پر کبھی اُن کا نام آگیا
 ہم تو ساقی کی صورت ہی دیکھا کئے
 پی لیا ہاں اگر کوئی جام آگیا
 کچھ نہ آیا نظر ماسوا آپ کے
 تو میں سمجھا نظر کا مقام آگیا
 سُن کے سماں کئے اُس نے نکمیل کے
 کام یوں قصّہ ناتمام آگیا
 گردِ دُشوں میں تھے اب تک زمینِ آسماں
 اب یہ فرمانِ ذروں کے نام آگیا
 مجھ کو خوگر بنانا تھا آلام کا
 اب سمجھ میں یہ سب اہتمام آگیا
 ختم ہوں گے نہ دُنیا کے دھندے شفا
 فکرِ عقبے کرو وقتِ شام آگیا

25.12.58

جو پابندِ آدابِ محفلِ نہیں ہے
 وہ محفل میں آنے کے قابل نہیں ہے
 اگر دل نہ جھک جائے ہمراہ سر کے
 تو سجدہ ترے در کے قابل نہیں ہے
 غنیمت ہیں دیر و حرم تیری رہ میں
 مگر کوئی قیدِ وسائل نہیں ہے
 جگہ دیجئے مجھ کو قدموں میں اپنے
 یہ دنیا مرے غم کا حاصل نہیں ہے
 نہیں خوفِ طوفان اگر ساتھ تم ہو
 کہیں لے چلو قیدِ ساحل نہیں ہے
 اگر ہر دعا پہ نہ تقدیر بدلے
 تو دل بھی دعاؤں کا قابل نہیں ہے
 کرم چاہتی ہیں طلب گارِ نظریں
 تغافلِ مداوائے بے عمل نہیں ہے
 سکونِ میری فطرت ہے اے دوست ورنہ
 جہاں میں ہوں یہ میری منزل نہیں ہے
 مری خاک سے یوں نہ دامن بچاؤ
 یہ خاکِ شفا زہرِ قاتل نہیں ہے

3.2.59

جو چند لمحے ہیں زندگی کے - جو چند باقی نفس رہے ہیں
 نثار اب ہم کریں گے ان پر جو دل کی دنیا میں بس رہے ہیں
 نہ دوری گلستاں کا شکوہ - نہ لب پہ صیاد کی شکایت
 زمانہ قید و بند میں ہسم فدا لئے دام و قفس رہے ہیں
 چمن میں جو مستحق تھے اُن سے بقدر حق التفات رکھا
 جو ہم نے پھولوں سے دل لگایا نگاہ میں خار و خس ہے ہیں
 یہ کیا ہنسی ہے - ہنسے جو دم بھر تو خون رونما ہے برسوں
 چمن میں پھولوں کو جو عطا کی ہم اُس ہنسی کو ترس رہے ہیں
 کسی کو کل کی خبر نہیں ہے نہ گردشوں سے مفر کسی کو
 خدا ہی اُن کو اماں میں رکھے جو آج ہم پر برس رہے ہیں
 نہ پوچھیے حال اب ہمارا کہ ہے بظاہر سکون لیکن
 درون سینہ الم کے شعلے دل و جگر کو جھلس رہے ہیں
 وہ ناظم مے کدہ بنے ہیں جنہیں نہیں ہوش دوسروں کا
 کمی کی تلقین کر رہے ہیں جو خود تو صید ہو کر رہے ہیں
 بدل رہا ہے زمانہ بدلے - کسی کی پروا نہیں ہے مجھ کو
 وہ میری جانب سے منہ نہ موڑیں جو آج تک دادرس رہے ہیں
 شرفانہ غیروں سے کچھ عداوت نہ ہم کو اپنوں سے کچھ گلہ ہے
 یہ سچ ہے پالا تھا جن کو ہم نے وہ سانپ بن بن کے ڈس رہے ہیں

17. 2. 59

مری دنیا میں آئے تھے مرا آرام حبال بن کر
 رہے اشعار میں میرے حیات جاوداں بن کر
 تمہیں جب دُور لے جائے گی مجھ سے گردشِ دُور
 رہو گے تم وہاں بھی میری اُلفت کا نشان بن کر
 زمانہ بھول جائے گا کبھی جو داستانِ میری
 تو یہ رُوداد تم دُہراؤ گے میری زباں بن کر
 تمہاری یاد سے ممکن نہیں ہو گا مَفرِدِ کو
 مری دنیا پہ تم چھائے رہو گے آسماں بن کر
 مجھے محفوظ رکھو گے کا تصور زلفِ پیچاں کا
 حوادثِ لاکھ آئیں گے بلائے بے اماں بن کر
 حکومت کیا کرے گا اب دلِ خود دار پر کوئی
 تمہیں دُنیا ئے اُلفت میں رہو گے حکمراں بن کر
 یہی عہدِ وفا بھی ہے یہی پیمان ہے اپنا
 شفا جو کہہ دیا ہم نے محبت کی زباں بن کر

25.2.59

تمہارا ہر کے مجھ کو اپنی ہستی کا گماں کیوں ہو
 دُئی کو دُور کر دوا ب یہ پردہ درمیاں کیوں ہو
 ضرورت اب نہیں محد و اپنی ذات تک میری
 چمن کی خیر مانگوں مجھ کو فکرِ آشتیاں کیوں ہو
 تمہیں شاید تعلق ترک کرنا بھی نہیں آتا
 غرض مجھ سے نہیں تو دل پہ میرے حکمراں کیوں ہو
 تمہیں محبوب ہو تم ہی مجھ میرے فسانے میں
 کہ تم عنوان ہو جس کے اُس میں ذکرِ دیگرال کیوں ہو
 ترے قدموں پہ صدقے زندگی کر دی تو پھر مجھ کو
 فنا کا خوف یا شوقِ حیاتِ جاوداں کیوں ہو
 مجھے تو ناز ہے تو واقفِ اسرارِ پنہاں ہے
 مری حاجت کا پھر دستِ دعا ہی نہجباں کیوں ہو
 درِ میخانہِ واس ہے جس کا جتنا طرف ہو پی لے
 کمی بیشی کی ضامنِ رحمتِ پیرِ مُغال کیوں ہو
 تمہاری نذر کے قابل نہ یہ دل ہے نہ یہ سر ہے
 کہ جو فانی ہو وہ میری محبت کا نشان کیوں ہو
 شفا ہم کو خیالِ دوست سے فرصت نہیں ملتی
 ہماری بزم میں ذکرِ فلاں ابنِ فلاں کیوں ہو

23.3.59

ہجر کی رات سر پہ آئی ہے
 دل کے مالک تری دہائی ہے
 جان تم پر نثار کر دیتے
 یہ بھی اپنی نہیں پر لائی ہے
 اب بھی اُس کی کسک نہیں جاتی
 ہم نے دل پر جو چوٹ کھائی ہے
 جس سے دارورسن کو پہنچے تھے
 پھر زباں پر وہ بات آئی ہے
 موت بھی۔ وہ بھی ہیں مرے خواہاں
 زندگی آج کام آئی ہے
 غم کے عنوان تو بدلتے ہیں
 ان سے مشکل مگر رہائی ہے
 کیا کہیں بے کسی کا افسانہ
 اس میں بے کار جگہ ہنسائی ہے
 ہاں محبت ہمیں تو اس نہیں
 تم کہو کس کو اس آئی ہے
 اے شفا بے وفا کہیں کس کو
 عام دستور بے وفائی ہے

22.4.59

جہاں بیچ ہیں ساز و سامانِ ہستی مری آنکھ اُس آستان سے لگی ہے
 نہ مے کی تمنا نہ جام و سُبُو کی لگن اب تو یہ مِٹْغاں سے لگی ہے
 نہیں ہے مجھانے کا مقدور اُن کو جو بھڑکائے آتش شوقِ دل میں
 بجھے گی یہ اب بحرِ عرفاں میں جا کر یہ مانا کہ عشقِ بتاں سے لگی ہے
 کبھی تو تری راہ میں خاک ہو کر ملی مجھ کو عظمتِ قدمِ بوسیدوں کی
 کبھی خاکِ میری بنی ہے گبولہ زمیں سے اڑی آساں سے لگی ہے
 یہاں ہر قدم ہے حوادث کا خطرہ۔ مگر بے دھڑک میں چلا جا رہا ہوں
 جو آنکھوں سے پہاں نگہاں ہے ہر دم مری اُس اُس پاساں سے لگی ہے
 فرائضِ سرا انجام سب دے رہا ہوں۔ سمجھ کر ہے یہ عبادتِ تمہاری
 مجھے پائے مشغولِ دنیا نہ سمجھو کہ کو میری اس خاکِ لاں سے لگی ہے
 تمہارا کرم تھا۔ مرا غم محکم۔ جو طوفانِ غم سے مرے دل کی کشتی
 ہوا کے تھپیڑوں سے تھا جو شکستہ کنارے اُسی بادباں سے لگی ہے
 کرم ہو جو وہ دل کے زخموں کو دیکھیں۔ دُدا و اکریں وہ تو الحمد للہ
 مگر شرط یہ ہے۔ شرفایہ نہ پوچھیں کہ ہے چوٹ کیسی کہہاں سے لگی ہے

2.5.59

رازِ حقیقت کھول رہی ہے لطفِ نگاہِ ناز تو دیکھ
 دیر و حرم کے متوالے تو ساقی کا اعجاز تو دیکھ
 مے کی تمنا ہو پھر کس کو ہاتھ سے ساغر گر جائے
 جس پہ پڑیں مخمور بنادیں نظروں کا انداز تو دیکھ
 چھاتے ہیں کمزور پہ سب ہے دنیا کا دستور یہی
 دام و قفس کو رونے والے اپنے پر پرواز تو دیکھ
 راہِ وفادشوار ہے بے شک ناکامی دستورِ سہی
 حسن ہوا ہے خود مائلِ الفت کا حسیں آغاز تو دیکھ
 دل کی دھڑکن تالِ بنی ہے تار بنے ہیں ہناسنوں کے
 رُوح کے نغمے گانے کو ہے کتنا حسیں یہ ساز تو دیکھ
 دُوری کا تو وہم ہے تجھ کو دل سے کوئی دُور نہیں
 ساتھ کھڑے ہیں سننے والے دے کے ذرا آواز تو دیکھ
 اب تو شفا کی ہستی کیا ہے عکس ہے تیری عظمت کا
 تجھ سے تیرا حال کہا ہے۔ کہنے کا انداز تو دیکھ

15.5.59

تو چاہے جسے اے دل اُس کا ہر ناز اُٹھایا جاتا ہے
 بھگڑے تو خوشامد ہوتی ہے۔ روٹھے تو منایا جاتا ہے
 پروانِ محبت چڑھتی ہے جب دُور نظر سے ہوتے ہیں
 اس سودے میں نقصان نہیں کھو کر کچھ پایا جاتا ہے
 اے عشقِ تبتاں کے متوالے۔ انجامِ محبت بھی سُنے
 پھولوں کی تمنا ہوتی ہے۔ کانٹوں پہ سُلایا جاتا ہے
 یہ رازِ حیات و موت ہے کیا دو لفظوں میں یہ سمجھے ہیں
 اک نقش بنایا جاتا ہے اک نقشِ مٹایا جاتا ہے
 ہیں قلب و جگر دونوں زخمی رِس رِس کر خون کہاں جائے
 جو سوزِ دروں سے جل نہ سکے آنکھوں سے بہایا جاتا ہے
 اک ایسا وقت بھی آتا ہے ایثار و وفا کی راہوں میں
 جب درد کے دینے والے سے بھی درد چھپایا جاتا ہے
 اشکوں کو حُسن کی دُنیا میں ترجیح ہنسی پر دیتے ہیں
 اک بار ہنساتے ہیں ہم کو سوارِ رُلا یا جاتا ہے
 جب ہُوک سی دل میں اُٹھتی ہے خاموش کہیں دلیتے ہیں
 شعلہ جو بجھ کر تپا ہے دل میں اشکوں سے بھجایا جاتا ہے
 اُس پیکرِ حُسن کی باتوں کا ہر بار یقیں کر لیتے ہیں
 دھوکہ بھی حبیب ہوتا ہے شفا تو شوق سے کھایا جاتا ہے

10.6.59

سہی پیہم ہے دلِ ناکام ہے
 زندگی اس کشمکش کا نام ہے
 جس پر لطفِ ساقی کُلفام ہے
 دُور اس سے گردشِ ایام ہے
 تجھ کو ہے بندہ نوازی سے غرض
 مجھ کو تیری بندگی سے کام ہے
 مے پرستی کا سلیقہ آگیا
 یہ بھی ساقی کا مرے انعام ہے
 حرص کا پردا اٹھا دو آنکھ سے
 جس جگہ دانہ ہے اکثر وام ہے
 تم تھے میرے اب مرا کوئی نہیں
 عشق وہ یہ عشق کا انجام ہے
 ہو چکے عشق و جوانی کے مرے
 اب نظر میں زندگی کی شام ہے
 کیوں عطا کی مجھ کو توفیقِ گناہ
 مجھ پہ اب کس بات کا الزام ہے
 اے شفا پر دے پڑے ہیں آنکھ پر
 یہ نہ ہوں تو ان کا جلوہ عام ہے

8.9.59

بے خودی عشق مجازی کا بیاں بنتی گئی
 حمد بھی لکھی تو تصویرِ بٹیاں بنتی گئی
 ایک نعمت تھی محبت جب یہ عالمگیر تھی
 جب ہوئی محدود تو جی کا زیاں بنتی گئی
 خاک جو میری گرمی تھی وہ رہی بن کر زمیں
 جو اُری وہ آسماں پر آسماں بنتی گئی
 عندلیب و گل کے افسانوں کی فرصت تھی کسے
 حادثے گزرے انہیں سے داستان بنتی گئی
 اُن کے جاتے ہی حوادث پے پے ہوتے گئے
 بے رخی اُن کی بلائے بے اماں بنتی گئی
 چل دئے وہ چھوڑ کر کشتی مری منجھدار میں
 اور پھر ہر موج بحر بے کراں بنتی گئی
 اشکِ رنگیں سے ہوئی آرائشِ دامنِ دوست
 غم سے پھر قسمت مری بگڑی کہاں بنتی گئی
 الغرض مٹتے گئے دل سے نقوشِ ماسوا
 رفتہ رفتہ زندگی اُن کا نشان بنتی گئی
 دل پہ جو گزری شفا کہتے گئے اشعار میں
 اس طرح دُنیا ہماری راز داں بنتی گئی

9.10.59

میرے دل پر شوق کا ارماں ہے تو۔ ارماں ہے تو
 میں ڈھونڈتا ہوں جس کو وہ جاناں ہے تو۔ جاناں ہے تو
 میں درد ہوں اب سر بہ سر۔ کیوں سنس دیا زخم جگر
 شاید مرا غم دیکھ کر خنداں ہے تو۔ خنداں ہے تو
 ہوتی ہے جتنی بے کشی بڑھتی ہے اتنی تشنگی
 اب تو سکونِ قلب کا سماں ہے تو۔ سماں ہے تو
 پردے نظر کے ہٹ گئے جلوے ہیں گونا گوں ترے
 ہر دم نظر کے سامنے رقصاں ہے تو۔ رقصاں ہے تو
 دیکھ ہزاروں بٹ کدے۔ چھپانے ہیں لاکھوں میکے
 ہیں سب وہاں بندے ترے یزداں ہے تو۔ یزداں ہے تو
 ڈر تھا گناہوں کا مجھے۔ رحمت کا پہلو دیکھے
 بولے کہ تو کبھی کیا کرے انساناں ہے تو۔ انساناں ہے تو
 میں نے کہا کچھ عیش کے سماں نہیں مجھ کو ملے
 بولے ہیں سب تیرے لئے ناداں ہے تو۔ ناداں ہے تو
 دیکھا جو ڈر سے کانپتے بولے کہ ہم صدقے ترے
 ہو کر مہار اکس لئے لرزاں ہے تو۔ لرزاں ہے تو
 تو درد دے کر حل دیا۔ پھر تاروں میں کچھ کو ڈھونڈنا
 بہرِ شفا اس درد کا درماں ہے تو۔ درماں ہے تو

30. 4. 60

علاج دردِ دل اے جانِ جاناں یوں بھی ہوتا ہے
 مٹا دیتے ہیں دل کو۔ دل کا درماں یوں بھی ہوتا ہے
 دل تار یک - چشم کور - شوقِ خامِ نظارہ
 کہیں اے بے خبر دیدارِ جاناں یوں بھی ہوتا ہے
 فقط دیر و حرم چھانے - نہ ڈھونڈا خاندل میں
 کہیں اُس دوست کے ملنے کا امکان یوں بھی ہوتا ہے
 وہ کہتے ہیں بلا سے ہم نہ آئے - یاد تو آئے
 میں اب سمجھا کہ پورا اُن کا پیمیاں یوں بھی ہوتا ہے
 کسک محسوس ہوتی ہے - نظر کچھ بھی نہیں آتا
 کبھی پیوست دل میں تیرِ مژگاں یوں بھی ہوتا ہے
 انہیں جتنا بھلاتے ہیں وہ اتنا یاد آتے ہیں
 ہمارے دل کی بربادی کا ساماں یوں بھی ہوتا ہے
 جلاتے ہیں تجھے پیہم کہ تُو اکسیر بن جائے
 شفا محبوب کا لطفِ فراواں یوں بھی ہوتا ہے

26-7-60

نہ چمن میں ذکر خزاں کہیں نہ کوئی بہار کی بات ہے
 وہی دوق دید کا تذکرہ۔ وہی حسن یار کی بات ہے
 یہی عرض ہے کہ جو ہو سکا تو نہ لب پہ آئے گا مدعا
 میں کہوں وثوق سے اور کیا۔ دل تھیرا کی بات ہے
 یہیں خاہیں یہیں پھول بھی۔ رہی اپنا پنہ نصیب کی
 مجھے اس میں تابِ سخن نہیں۔ تری رگزار کی بات ہے
 میں کہوں کاشوق سے داستاں۔ یہ بتاؤں بھی سکو گے کیا
 جسے عمر بھر نہ سکوں ملا اُسی بے قرار کی بات ہے
 یہ حدیثِ بادہ ہے میکشہ۔ ذرا گوشِ جاں سے اسے سنو
 ابھی دُورِ جام کو روک دو کسی بادہ خوار کی بات ہے
 نہ تو بات کی کوئی دید کی۔ نہ سنایا مُردہ وصل ہی
 ہے زباں پر ذکرِ سن ابھی ابھی لب پہ ار کی بات ہے
 ترا عشق ہے مری بندگی۔ تری دید ہے مری زندگی
 مجھے قُربِ تیرا نصیب ہو۔ ترے اختیار کی بات ہے
 یہ متاعِ عشقِ یز زندگی۔ جسے تم کہو اُسے سونپے وں
 مجھے اعتبار تمہیں پہ ہے۔ اگر اعتبار کی بات ہے
 دُنی ختم ہے وہاں اے شفا وہی ایک ہے نہیں دُورا
 کوئی اہلِ دل ہی سمجھ سکے۔ یہ دیارِ یار کی بات ہے

15-2-61

وہ جلوہ طور کا اک بار جا کر ہم بھی دیکھیں گے
 نظر کی بات ہے۔ نظریں ہلا کر ہم بھی دیکھیں گے
 جہاں وہ ہوں وہاں آباد ہو جاتے ہیں ویرانے
 انہیں جڑے ہوئے دل میں بسا کر ہم بھی دیکھیں گے
 مصیبت میں سنا ہے ضبطِ غم قائم نہیں رہتا
 کسی کے سحر میں غم کو چھپا کر ہم بھی دیکھیں گے
 انہیں کچھ پاس ہوتا ہے اگر جذباتِ الفت کا
 تو اُن کی راہ میں آنکھیں بچھا کر ہم بھی دیکھیں گے
 مَن و ما ختم ہونے پر رہے گا تو ہی تو باقی
 یہ بھی سچ ہے تو ہستی کو مُٹا کر ہم بھی دیکھیں گے
 اگر ترکِ تعلق سے سکونِ قلب ملتا ہے
 تو اُن کی راہ میں دُنیا لٹا کر ہم بھی دیکھیں گے
 سنا ہے وہ نقابِ رُخِ اُلٹ دیتے بیخِ خلوت میں
 انہیں خلوت کیسے ہیں دل کے لاکر ہم بھی دیکھیں گے
 جہاں جھک کر کسی کے سامنے جھکنا نہیں پڑتا
 جبیں شوق اُس در پر جھکا کر ہم بھی دیکھیں گے
 محبت کے ترانے اُن کو دُنیا نے سنائے ہیں
 شفا شعار کھانے سنا کر ہم بھی دیکھیں گے

27-12-61

مجھے بھلا کیوں نہ پاس رہتا قدم قدم پر تری خوشی کا
 کہ میں نے روزِ ازل ہی تجھ سے کیا تھا اترارِ بندگی کا
 نہ اب مُصیبت کی فکر ہم کو نہ کوئی ارمان ہے خوشی کا
 کسی کا دامن پکڑ کے ہم نے بدل لیا طورِ زندگی کا
 فقط تمہیں پہ ہے اب بھر وہ کسی کا کچھ آسرا نہیں ہے
 اگر سہارا دیا نہ تم نے جنازہ نکلے گا بے کسی کا
 رہنا کر ہم تو فرض اپنا خموش راہِ وفا سے گزرے
 کسی سے شکوہ کیا نہ چرچا یہی تقاضا تھا دوستی کا
 سفینہ غم کو کھینے والو۔ ہوائے رحمت تو چل رہی ہے
 مگر چلے گی ج بھی تو کشتی کھلے گا جب بادِ ہاں کسی کا
 وفا و ایثار کے ہزاروں چراغِ جلِ جل کے بجھ چکے ہیں
 اب اپنے دل کا لہو جلاؤ اگر ارادہ ہو روشنی کا
 کسی کے ایما پہ ہم نے دنیا میں آ کے دُنیا سے دل نکایا
 وہیں سے بدلا نظامِ ہستی جہاں اشارہ ہوا کسی کا
 کبھی تو شمس و قمر سے اُلجھے کبھی اڑے ہفت آسمان پر
 بلندیوں سے گرے تو ہم نے مقام سمجھا ہے عاجزی کا
 وہاں تو کس بات کی کمی ہے کہ ہے شفا بے مترارِ رحمت
 ملے گا جو کچھ طلب کرو گے سلیقہ سیکھو گداگری کا

18-10-62

بسوئے دوست دیوانے چلے ہیں
 دل و جاں لے کے نذرانے چلے ہیں
 غم دنیا و مافیہا سے بچ کر
 تمہارے رندے خانے چلے ہیں
 جگہ دو دامنِ رحمت میں ہم کو
 کہ ہم دنیا کو ٹھکرانے چلے ہیں
 غمِ جاناں ہے جس قصہ کا غمناں
 ہم اس قصے کو دہرانے چلے ہیں
 ڈوبتی ہیں جو لا کر زردِ ساحل
 سُرُنِ موجوں سے ٹکرانے چلے ہیں
 کرم کا واسطہ دے کر کسی کو
 ہم اپنی بات منوانے چلے ہیں
 حرم میں تو دلِ وحشی نہ بدلا
 اسے لے کر صنم خانے چلے ہیں
 یونہی رکھے رہے ہیں جامِ دینا
 جہاں آنکھوں کے پیمانے چلے ہیں
 قدم اٹھے ہیں سوئے کوئے جاناں
 شفا اب ہم شفا خانے چلے ہیں

7-4-63

آج پر کچھ تو ہمارا ذوقِ رندانہ بھی ہے
 اور کچھ ہم پر عطاءے پیرِ مے خانہ بھی ہے
 ہے توجہ پر تمہاری مُنحصِرِ انجامِ زلیست
 زندگی ورنہ حقیقت بھی ہے افسانہ بھی ہے
 آپ کی محفل میں وہ بھی رہ جائے تشنہ کام
 آپ کے رندوں میں خود سے کوئی بیگانہ بھی ہے
 یوں تو ہو سکتا ہے ممکن ہر جگہ دیدارِ دوست
 اک مقامِ دیدِ جاناں دل کا کاشانہ بھی ہے
 تم جو آنکھوں سے پلاؤ تو میں آنکھوں سے پیروں
 ہو عطا دل سے تو حاضرِ دل کا بیمانہ بھی ہے
 اپنی منزل پر پہنچ بچتا ہوا اس راہ سے
 ہر قدم راہِ ہوس میں دام بھی دانہ بھی ہے
 اے شفا ہر چیز میں دُنیا کی اپنا عکس دیکھ
 یہ جہاں اہل نظر کا آئینہ خانہ بھی ہے

13-7-63

عشق کا دستور صدے حسن کے دستور پر
 جو گزرتی ہے گزرنے دو دل مجبور پر
 انحصار زلیبت ہے دیدِ رُخ پر نور پر
 ڈھونڈنے جائیں اُسے کیا دار پر یا طور پر
 ایک اُن کی بے رُخی تھی وارداتِ الیں
 پھر نزاروں حادثے گزرے دلِ مجبور پر
 یامری ہستی نہ ہو یادِ رمیاں پردہ نہ ہو
 یوں کرم فرمائیے میرے دلِ مجبور پر
 جاں نثاری کے لئے لازم نہیں شرطِ مجاز
 جان دیں گے ہم تمہارے نام پر مذکور پر
 راز ہائے روح کا بن جائے گا اک دن میں
 دل جو مجھ جستجو ہے عالمِ مستور پر
 بخودی میں جس پہ پورا زحقیقت آشکار
 ہوشمندانِ جہاں قربان اس مخمور پر
 اشک ہائے غم میں اب سُرخِ نظر آتی نہیں
 جم گیا ہے خون شاید قلب کے ناسور پر
 روز افزوں کیفیتِ مستی بخش دی جس نے ہمیں
 ناز ہے ہم کو شفا اس دیدہ مخمور پر

10-11-63

درخشاں نورِ عرفاں کی کرن ہے آج آنکھوں میں
 کئے ہوں بند یوں آنکھیں بجن ہے آج آنکھوں میں
 صدائے کن ترانی بن گئی ہے قصہ ماضی
 چراغِ طور خود جلوہ فگن ہے آج آنکھوں میں
 چمن کو چھوڑ کر جس کو بہاریں ڈھونڈنے آئیں
 اک ایسا گلبدن غنچہ دہن ہے آج آنکھوں میں
 معطر اور تازہ یوں فضا معلوم ہوئی ہے
 کوئی گلنار و سرو یا سن ہے آج آنکھوں میں
 حقیر و بچ ہے میری نظر میں دولتِ دنیا
 کوئی درِ عدن لعلِ بین ہے آج آنکھوں میں
 مرے ماحول سے اب بھاگتی ہے دور ویرانی
 بسا ایسا کوئی رشکِ چمن ہے آج آنکھوں میں
 کہاں کا زہد کیا توبہ شرابی بن گئیں آنکھیں
 اک ایسا ساقی تقویٰ شکن ہے آج آنکھوں میں
 اُسی کے سیٹروں جلوے ہزاروں صورتیں پیدا
 غرض اک انجمن کی انجمن ہے آج آنکھوں میں
 تغزل آفریں سارا جہاں معلوم ہوتا ہے
 شفا جانِ غزلِ حُسنِ حُسن ہے آج آنکھوں میں

14-12-63

کوئی اپنے فن سے نہ فنکار چمکا۔ نہ زر سے ہوئی شان و شوکت زیادہ
 جسے تیری چشمِ کرم نے نوازا اُسی کی ہوئی قدر و قیمت زیادہ
 کیا عرض میں نے کہ سرکار مجھ کو نہیں ہے شکایت کی عادت زیادہ
 مگر قرب اتنا تو ہو جائے حاصل سنائے نہ آزارِ فرقت زیادہ
 وہ بولے کہ دل میں تو رہتے ہیں تیرے بنا اور کیا قرب اس سے سوا ہو
 کہا میں نے پھر ہیں خطا دار آنکھیں انہیں کو عطا ہو بصیرت زیادہ
 فقط دل کا سودا صنم کر رہا تھا مگر وہ بھی دین اور ایمان لے کر
 تو ہم یک گئے مُفتِ مُرشد کے ہاتھوں کہ تمکن نہ تھی اس سے قیمت زیادہ
 خوشی سے زمانے کے غم سہہ رہے ہیں۔ ابھی تو یہی ہے عبادت ہماری
 غم مایوسا سے چھڑا دو گے آقا تو پھر ہو۔ سکے گی عبادت زیادہ
 مری بے قراری تری بے نیازی مری بے نوائی تری کار سازی
 مری بندگی تیری بندہ نوازی دُئی میں ہے وحدت سے لذت زیادہ
 گھری موج گرداب میں میری کشتی تو میں نے مصیبت میں تم کو پکارا
 جب آواز دی تم نے ساحل سے مجھ کو ہوئی اور شانِ محبت زیادہ
 نہ جب تک ملے شوق ہے جستجو کا مگر جب ملو پھر نہ مل کر بچھڑنا
 نہ ملنے میں اتنی اذیت نہیں ہے بچھڑنا ہے مل کر مصیبت زیادہ
 شفا ہم نے مانا خطا دار بھی ہے سزا تم اگر دو سزا دار بھی ہے
 تمہارے کرم کا تقاضا یہی ہے ہوا اس کے گناہوں سے رحمت زیادہ

21.4.67

جہاں صبح روتے صنم سے ہو جہاں شام گیسوتے یار سے
 وہاں مہر و ماہ کا سلسلہ رہے خاک لیل و نہار سے
 کبھی اُس کی مجھ پر نظر پڑی۔ تو یہ زندگی ہی سنور گئی
 مجھے یار سے وہی ربط ہے جو ہے گلستاں کو بہار سے
 مرے پاؤں بھی ہیں تھکے تھکے مری آنکھ بھی ہے تھکی تھکی
 مجھے اُس جگہ کی تلاش ہے جو قریب ہو در یار سے
 مرے دل کا دل غمٹائے جو مجھے سوزِ غم سے بچائے جو
 تو وہ موت ہو کہ وصال ہو۔ ہے غرض تو دل کے قرار سے
 کبھی چاند دیکھ کے کھو گیا۔ کبھی پھول دیکھ کے میں ہنسنا
 کبھی شمع دیکھ کے رو دیا۔ انہیں ربط ہے رخ یار سے
 مجھے خاص تجھ سے ہے واسطہ۔ مگر ایک تجھ سے ہے سلسلہ
 تری کائنات نکھر گئی مری زندگی کے نکھار سے
 میں صنم پرست بلا کا تھا۔ تو مجھے صنم میں خسرا ملا
 وہی ذوق۔ ذوقِ فنا ہوا جو چلا تھا بوس و کنار سے
 ہے عزیزِ سپہِ مُغال کو بھی مری مے کشی مری بے خودی
 کبھی لغزشیں بھی اگر ہوئیں تو اٹھالیا مجھے پیار سے
 کرم اُن کا دیکھ کے اے شفا یہی سوچتا ہوں میں بار بار
 کہ لگاؤ اتنا ہے کس لئے انہیں ایک مُشتِ غبار سے

3.11.67

کہاں ہوں گے نقوشِ ماسوا جب ہم نہیں ہوں گے
 فقط رہ جائے گی ذاتِ خدا جب ہم نہیں ہوں گے
 تمہیں میں جذب ہو جائیں گے ہم۔ تم سے ہوئے پیدا
 تمہیں ہو گے یہاں جلوہ نما۔ جب ہم نہیں ہوں گے
 یہاں تو موت کا باعث ہے احساسِ من و مانی
 زمانے میں کسے ہوگی فنا۔ جب ہم نہیں ہوں گے
 حدیثِ طالب و مطلوب احساسِ دُئی تک ہے
 تمہیں ہو گے خود اپنا مدعا جب ہم نہیں ہوں گے
 ہماری ذات تک محدود ہے یہ فاصلہ باہم
 رہو گے کس طرح ہم سے جدا جب ہم نہیں ہوں گے
 تمہارے سامنے بن کر سوالی کون آئے گا
 نہ اٹھے گا کوئی دستِ دعا جب ہم نہیں ہوں گے
 خدائی و خداوندی ہساری بندگی تک ہے
 کہے گا کون پھر تم کو خدا جب ہم نہیں ہوں گے
 ہمارے بعد کس کو ناز ہوگا جسِ رمِ الفت پر
 کسے دو گے محبت کی سزا جب ہم نہیں ہوں گے
 شفا ہم سے عبارت ہے جہاں میں ذوقِ سجدہ کا
 کسے ہوگی تلاشِ نقشِ پا جب ہم نہیں ہوں گے

2.11.68

درسِ عبرت بن سکے خوئیار کی ایسی تو ہو
 رُخ بدل دے زندگی کا بے رُخی ایسی تو ہو
 پھر رہا ہوں دوش پر رکھ کر جنازہ ہوش کا
 دیکھ اے ذوقِ جنوں دیوانگی ایسی تو ہو
 مے کشی کیا۔ ڈوب جا اے دل شرابِ حُسن میں
 زہد بھی سجدہ کرتے تزدامنی ایسی تو ہو
 میں بیاں کرتا رہوں۔ وہ عمر بھر سنتے رہیں
 قصہٴ غم کے بیاں میں دل کشی ایسی تو ہو
 جستجو کس کی۔ کئے جاگوئے جاناں کا طواف
 وہ پکاریں خود مجھے آوارگی ایسی تو ہو
 اُن کو سمجھا ہے جب ذوقِ پرستش کے لئے
 ماسوا کوئی نہ ہو۔ قیدِ دُئی ایسی تو ہو
 ہر خوشی کے بعد ہی موجود ہے غم کا ہجوم
 جس کا حاصل غم نہ ہو کوئی جُتھی ایسی تو ہو
 اس طرح ہم کو پلا آوروں کو بھی ہواشتیاق
 ذوقِ مے نوشی بٹھے ساتی گری ایسی تو ہو
 دیکھ کر اُن کو شفا یوں مکرائے ہم تو کیا
 غنچہٴ دل بھی کھلے۔ لبِ پرہیزی ایسی تو ہو

18.3.69

وحشت تری صورت سے نمایاں تو نہیں ہے
 غماز کہیں چاک گریباں تو نہیں ہے
 اچھا ہے عیادت کو وہ آجائیں تو ورنہ
 اب درد میرا قابل درماں تو نہیں ہے
 کیوں بعدِ جفا ان کو ہوئی فکرِ تلافی
 فریاد رسی شیوہِ خواباں تو نہیں ہے
 معلوم تو ہو جائے انہیں حال ہمارا
 وہ آئیں گے اس بات کا امکان تو نہیں ہے
 ہر چیز رہی ہے یہاں وابستہ کسی سے
 خوش ہوں کہ میرا گھر ہے بیاباں تو نہیں ہے
 یوں مانگنے سے بھیک بھی کوئی نہیں دیتا
 اے قلبِ طلبکار تو ناداں تو نہیں ہے
 مرنا بھی گوارا نہ تھا وہ ساتھ تھے جب تک
 اچھا ہوا اب زینتِ کارماں تو نہیں ہے
 وہ آئے ہیں آنکھوں میں لئے اشکِ ندامت
 یارب یہ میری موت کا سماں تو نہیں ہے
 کیوں راس نہیں اے شفا بر بادِ دل بھی
 وہ اپنی جفاؤں پر پشیمان تو نہیں ہے

28.1.70

نکھر چکا ہے شعورِ سجدہ۔ نہ ہر جگہ سر جھکائیں گے ہم
 جو بل گیا نقشِ پاتمہارا۔ تو پھر نہ سر کو اٹھائیں گے ہم
 تمہیں سے منسوب ہے فسانہ تمہیں سے کہنے کی آرزو ہے
 اگر صنو کے نہ تم یہ قصہ تو اور کس کو سنائیں گے ہم
 تمہارے جلووں کی آرزو ہے کہ دید ہو لطف دید بھی ہو
 حواس جاتے رہے جو اپنے تو ہوش میں پھر نہ آئیں گے ہم
 وفا کی پُر ہول وادیوں میں کہیں نہ شعورِ فغاں ملے گا
 جو ضبط ٹوٹا تو آنسوؤں سے رہ دنا جگمگائیں گے ہم
 ہم اپنی بربادیوں کے صدقے تمہیں تو داد وفا بھی دیں گے
 مگر تمہارے ستم کا شکوہ کبھی زباں پر نہ لائیں گے ہم
 زمانہ کر دے گا دُورِ دل سے طلسمِ احساسِ حُسنِ دن
 ہمیں تو تم یاد آ رہے ہو تمہیں بہت یاد آئیں گے ہم
 اگرچہ آنکھوں میں آگیا دم زباں میں تابِ سخن نہیں ہے
 تم اب بھی پوچھو گے حالِ دل تو جواب میں مسکرائیں گے ہم
 شفا محبت کی مسعتوں کو نہ مل سکا جب کہیں ٹھکانہ
 یہی ارادہ کیا ہے ہم نے کہ اب تو خود میں سمائیں گے ہم

25.2.70

شکستِ ضبط کا عالم نہ ہم بھولے نہ تم بھولے
 حدیثِ دیدہ پُر خم نہ ہم بھولے نہ تم بھولے
 جدا اک دوسرے سے کر دیا موجِ حادث نے
 خلوصِ رشتہ باہم نہ ہم بھولے نہ تم بھولے
 ہمیں جن سے اذیت ہے تمہیں جن پر ندامت ہے
 وہ پیمانہائے مستحکم نہ ہم بھولے نہ تم بھولے
 وہ دن جب پاس تھا تم کو ہماری آرزوؤں کا
 اب اُن کی یاد ہے پیہم نہ ہم بھولے نہ تم بھولے
 تمہاری مسکراہٹ ختم کر دیتی تھی اشکوں کو
 مثالِ قطرۂ شبِ نیم نہ ہم بھولے نہ تم بھولے
 خراشیں دل پہ آجائیں اگر بے اعتنائی سے
 تمہارا پیار تھا مرہم نہ ہم بھولے نہ تم بھولے
 ریزاں میں بھی تبسم سے تمہارے پھول کھلتے تھے
 بہاروں پر تھا ہر عالم نہ ہم بھولے نہ تم بھولے
 جن اقراروں پہ رکھی تھی بنائے زندگی ہم نے
 اُن اقراروں کا ہے ماتم نہ ہم بھولے نہ تم بھولے
 شفا کے ساتھ گزرے زندگی کے جو حسیں لمحے
 تمہیں بھی یاد ہیں ہمدم نہ ہم بھولے نہ تم بھولے

25.4.70

ذوق نمود کا ترے سماں رہیں گے ہم
 ہر بار کائنات کا ارماں رہیں گے ہم
 جب عالم ظہور میں آئے گی زندگی
 بن کر چراغِ عشق فروزاں رہیں گے ہم
 ہوگی بغیر عشق نہ تکمیلِ زندگی
 افسانہ حیات کا عنوان رہیں گے ہم
 تخلیقِ دوست میں نہ رہے درد کی کمی
 تکمیلِ ذوقِ یار کا سماں رہیں گے ہم
 ناکامیاں ہیں آئیے قلبِ کامراں
 پورا نہ ہو کبھی جو وہ ارماں رہیں گے ہم
 تدبیر بن کے عالمِ امکان پہ چھائیں گے
 مایوسیوں سے دستِ دگریباں رہیں گے ہم
 ہوگی ہمیں سے دید کی تکمیل اے شفا
 فطرت کی چشمِ شوق بر احساں رہیں گے ہم

10.5.70

اب تو حقیقتوں سے گریزاں رہیں گے ہم
 یعنی فریب خوردہ خواباں رہیں گے ہم
 قسمت میں عاشقی ہے۔ اگر عشق ہے گناہ
 تازیست پھر تو اہل عصیاں رہیں گے ہم
 گھرے رہیں گی گو ہمیں تا عمر ظلماتیں
 پھر بھی اسیر کیسے جانیں رہیں گے ہم
 ہم کو جُٹوں کی قید نہیں ہے۔ بقید ہوش
 فرقت میں تیری چاک گریباں رہیں گے ہم
 پائے طالب کی گردش یہ ہم کے فیض سے
 محو طواف کو چہ جانناں رہیں گے ہم
 ممکن رہے گی تا دم آخر عطائے دوست
 امکانِ لطف یار پر نازاں رہیں گے ہم
 محدود کر لیا ہے تمنا کا سلسلہ
 اب تو رضائے دوست پر شاواں رہیں گے ہم
 پیش نظر ہے اُن کی منراوائی عطاء
 رشکوہ سرائے تنگی داماں رہیں گے ہم
 مانا ہمارے درد کی قسمت نہیں شفا
 پھر بھی کسی کے درد کا درماں رہیں گے ہم

11. 7. 70

مُرشد کے ہوئے جب سے تقدیر کا کیا کہنا
 اُس در پر جنہیں رکھ دی۔ تدبیر کا کیا کہنا
 میں محو تماشا تھا۔ وہ مائل شفقت تھے
 یہ خواب میں دیکھا تھا تغیر کا کیا کہنا
 بیمارِ محبت کو کیوں کر نہ شفا ہوگی
 مُرشد نے دوا دی ہے۔ تاثیر کا کیا کہنا
 ہم نے جو نظر ڈالی۔ وہ دل میں اُتر آئی
 اُس جانِ دو عالم کی تصویر کا کیا کہنا
 آشفۃِ مزاجوں کو پابندِ نظر دیکھا
 سرکار! محبت کی زنجیر کا کیا کہنا
 ہر چیز ہماری ہے۔ یوں کچھ بھی نہیں اپنا
 ہم اُن کے گدا بھیرے جاگیر کا کیا کہنا
 ہر موجِ حوادث سے کچھ اور نکھر آئی
 اپنے بھی مُقدّر کی تحریر کا کیا کہنا
 وہ نورِ مجسم جب جلووں پہ ہوا مائل
 ہر قلب ہوا روشن تنویر کا کیا کہنا
 ہم بھی تھے مشیت کی نظروں میں شفا شاید
 جو تیر لگا دل پر۔ اُس تیر کا کیا کہنا

22.8.70

وہ نورِ ازل جو ساقی کی آنکھوں میں پسند و زل ہوتا ہے
 رندوں کو عالمِ مستی میں وہ مشعلِ ایماں ہوتا ہے
 بچنے کی تمنا ہوتی ہے - غرقابی کا سماں ہوتا ہے
 جو دُوب کے اُبھرا ہو اُس کو اندازہ طُوفان ہوتا ہے
 چھڑیں بھی تو اُن سے کیا چھڑیں بربادی دل کا افسانہ
 جب اُن کی نظر جھجک جاتی ہے دل اور پشیمان ہوتا ہے
 ہم اُن کے درد کو سینے میں دانستہ چھپاتے ہیں ورنہ
 ہر غم کا مداوا ممکن ہے - ہر درد کا درماں ہوتا ہے
 ہر ٹیس میں ہوتی ہے لذت ہر درد میں ملتی ہے راحت
 آزارِ محبت میں دل کا ہر زخم نمکداں ہوتا ہے
 ہم اُن کی راہ میں جب ہنکلے - ہر ایک سے ناطہ توڑ لیا
 اِس جان کی بازی میں ہمدِ ہر بات کا امکان ہوتا ہے
 اِس ذوقِ طلب کو کیا کہتے - وہ سامنے ہوتے ہیں پھر بھی
 دیدار کی پیاسی آنکھوں کو دیدار کا ارماں ہوتا ہے
 اِس دورِ کشاکش میں غم سے خالی تو کوئی دل کیا ہوگا
 سمجھو کہ غنیمت ہے وہ دل جس میں غمِ جاناں ہوتا ہے
 الفاظِ مرے شعروں میں شفا ڈھل ڈھل کر دل سے آتے ہیں
 اِس واسطے کیفِ سوزِ دُروں ہر لفظ میں پنہاں ہوتا ہے

5.4.71

غم دے کر ہوش کی دنیا سے بیگانے بنائے جاتے ہیں
 دیوانے نہیں ہوتے پیدا۔ دیوانے بنائے جاتے ہیں
 جرأت سے وفا کی راہوں میں قریب رخ جاننا ملتا ہے
 الفت کی راہ میں پڑے پروانے بنائے جاتے ہیں
 جب چشمِ کرم سے ساتی کی دورے عرفاں چلتا ہے
 پرندوں کی پیاسی کنکھو کے پیلانے بنائے جاتے ہیں
 خو کردہ دامِ دنیا کی دنیا میں بسر ہو جاتی ہے
 بیگانہ دنیا کی خاطر۔ ویرانے بنائے جاتے ہیں
 اس ہوش و ہوس کی دنیا سے تیزی سے نکل چل دیوانے
 ان پتی راہوں میں بھی کہیں کاشانے بنائے جاتے ہیں
 جب اُس کا راز سمجھنے میں ناکام خر د ہو جاتی ہے
 اُس ایک حقیقت کے لاکھوں فسانے بنائے جاتے ہیں
 مستی میں تو طے ہو جاتی ہیں چاہت کی کٹھن لمبی راہیں
 اس واسطے غم کی راہوں میں میخانے بنائے جاتے ہیں
 منظور آتھیں جب ہوتی ہے تعمیر وفا کی بستی کی
 الفت سے بھبھے دل لے کر غمانے بنائے جاتے ہیں
 کثرت سے گزر کر ہی تو نظر وحدت سے شناسا ہوتی ہے
 تعمیرِ حرم سے قبل شفا بٹ خانے بنائے جاتے ہیں

15.7.71

وفا کی راہ میں ہم رہ گئے ہیں کیا سے کیا ہو کر
 کہ اب تو آہ بھی دل سے نکلتی ہے دُعا ہو کر
 بلا ہے مرتبہ یہ اُن کی راہوں میں فنا ہو کر
 ہم ان راہوں میں تابندہ رہیں گے خاک پا ہو کر
 ہمیں تو جستجو ہی آپ کی کچھ ایسی راس آئی
 کہ سرگرداں رہے راہوں میں منزل آشنا ہو کر
 نہ اب تو زندگی اپنی نہ ذوقِ زندگی اپنا
 کہ ہم تو جی رہے ہیں اب کسی کا مدعا ہو کر
 زمانے میں خوشی ہم کو ملی جتنی مُقدّر تھی
 مگر کچھ غم ملے ہم کو مُقدّر سے سوا ہو کر
 ادھر تشنہ لبی میری اُدھر جامِ تہی میرا
 یہ سب دیکھا کئے تم خوگرِ جود و سخا ہو کر
 مُصیبت تو کسی گمنام کو بھی ڈھونڈ لیتی ہے
 مری جانب تو یہ آئی تھی تیسرے بے خطا ہو کر
 سبھی اپنے نظر آئے مگر اپنا نہ تھا کوئی
 یہ نقشہ ہم نے دیکھا اپنے مرکز سے جدا ہو کر
 تماشا سوزِ غم کا دل جلا کر تم نے دیکھا ہے
 شفا کیا مل گیا تم کو تغزلِ آشنا ہو کر

3.8.71

تم دل میں رہو یا آنکھوں میں۔ ہر طرح مری شکل ہوگی
 دل رشک کرے گا آنکھوں سے اور آنکھ حریفِ دل ہوگی
 تم سامنے آ جاؤ بھی تو کیا۔ اپنی ہی نظر حائل ہوگی
 دیدارِ جمعی ممکن ہوگا۔ جب آنکھ کسی تابل ہوگی
 اس نقد و نظر کی شدت میں دشوار ہے اُن کا نظارہ
 دیدارِ صنم ہو جائے گا جب خود سے نظر غافل ہوگی
 انجام سے پہلے ختم ہوا ہر ایک محبت کا قصہ
 کیوں کر اُن اُدھورے قصوں سے تکمیل کتابِ دل ہوگی
 ہو جائے گا وقفِ عام جہاں فیضانِ تہا ہے جلاؤں کا
 ہر قلب کا دامن پھیلے گا۔ ہر آنکھ وہاں سائل ہوگی
 اے دوست میں تیری راہوں میں ہوں روزِ ازل سے سرگرداں
 دیدارِ جہاں ہو گا تیرا۔ اپنی تو وہیں منزل ہوگی
 ہو جاؤ گے بے باک شفا۔ جب پختہ جنوں ہو جائے گا
 خلوت میں جو اُن سے کہہ نہ سکے وہ بات سرِ محفل ہوگی

20.9.71

ہم عشق کے راہی ہیں کچھ زادِ سفر لے لیں
 آہوں میں اثر لے لیں۔ آدابِ نظر لے لیں
 اے عشق اگر اُن کے دیدار کا امکان ہو
 تو بہرِ تصدّق ہم آنکھوں میں گہر لے لیں
 ہم آج سنو ایس گے زلف اور رخِ جاناں
 تاریکیِ شب لے لیں۔ انوارِ سحر لے لیں
 مجبورِ محبت ہیں جو کچھ وہ عطا کر دیں
 ہم خندہ بہ لب لے لیں بادِ پیرہ تر لے لیں
 اتنی تو اجازت دیں وہ وقتِ عطا ہم کو
 کونین کے بدلے ہم معبود کا در لے لیں
 اُلفت میں رہیں دو نو قلب اور جگر روشن
 اک داغِ ادھر لے لیں اک داغِ اُدھر لے لیں
 ہر گامِ شفا اُن سے بڑھ جائے گی اب دُوری
 بڑھتا ہی رہے ایسا دامنِ نظر لے لیں

25.4.72

دوست کی انجمن کی بات کرو
 دوستی کے چلن کی بات کرو
 عاشقوں سے جو بات کرنی ہو
 حسن کے بائچپن کی بات کرو
 اُس سے ممکن ہے دل بہل جائے
 ہم سے شعروِ سخن کی بات کرو
 اب نہیں ہم کو ضبط کا یارا
 اب نہ بیگانہ پن کی بات کرو
 صاف کہنے سے ہم نہیں ڈرتے
 ہم سے دارِ درس کی بات کرو
 بات بے بات پر گلے شکوے
 کوئی تو اپنے پن کی بات کرو
 چھوڑ دو اب تو تلخی گفتار
 لطفِ کام و دہن کی بات کرو
 جب چھڑے ذکرِ زندگی کا کہیں
 ساتھ گور و کفن کی بات کرو
 اے شفا ذکرِ دوست ہو۔ ورنہ
 عظمتِ علم و فن کی بات کرو

SECRETARY
Kashmir Research Institute
Brein Srinagar Kashmir-191 121

27.7.72

عشق کہتا ہے کہ اپنا رہنما کہئے مجھے
حُسن کہتا ہے مگر فرماں روا کہئے مجھے
اور بھی دیکھا کوئی میری طرح بربادِ عشق
اے جفاکشو۔ وفا کی انتہا کہئے مجھے
ہم نے دیکھا تھا خدا کا حُسن جس کے حُسن میں
آج کہتا ہے وہ بُت ہم سے خدا کہئے مجھے
نقش فانی میں نہاں میری حقیقت اور ہے
زیرِ گردوں آپ گنبد کی صدا کہئے مجھے
درد تو ہوتا ہے دل میں مجھ کہ اس کا غم نہیں
غم سے مستثنیٰ مگر درد آشنا کہئے مجھے
اس قدر مجھ کو بھروسہ ہے خدا کی ذات پر
بجراستی میں حریفِ ناخدا کہئے مجھے
میری ہستی دے رہی ہے میرے مرکز کا پتہ
ہوں تو میں نقشِ دُئی و دھت نما کہئے مجھے
میں نے اپنے غم سمجھ کر کھائے ہیں اوروں کے غم
عالمِ غم کی متاع بے بہا کہئے مجھے
باعثِ تسکینِ قلبِ زار ہے میرا کلام
محفلِ شعر و سخن ہو۔ تو شفا کہئے مجھے

30.7.72

اُن کو احساسِ دُورِیِ دل سے مٹا کر دیکھیے
 اُن کے ہو کر یا اُنہیں اپنا بنا کر دیکھیے
 جذبِ اُن کو کر لیا ہے میں نے چشمِ شوق میں
 اب تو اُن کو میری آنکھوں میں سا کر دیکھیے
 سرِ بلندی سے درِ جاناں پہ کچھ ملتا نہیں
 سرِ جھکا کر دیکھیے سجدے میں جا کر دیکھیے
 دُور بھی ہم سے نہیں وہ غیر بھی ہم سے نہیں
 رُوح کے رازوں سے دل کو آشنا کر دیکھیے
 دل کی رسمیں ہیں ذرا دُنیا کی رسموں سے جُدا
 سر کے بل چل کر درِ مُرشد پر جا کر دیکھیے
 اک بیاں ہوتا ہے غم کا اور اک حُسنِ بیاں
 اُن کو دل کا دردِ نغموں میں سنا کر دیکھیے
 اُن سے کہنا دُور ہے مجبور ہے مجبور ہے
 اُس کے گھر برسی شفا کو آبِ جا کر دیکھیے

2.9.72

دُعا کو ہاتھ اٹھا کر سوال کیا ہوگا
 زباں پہ بات نہ آئی تو حال کیا ہوگا
 ابھی تو ہم ہیں زمانے کی ہر بلا کے لئے
 ہمارے بعد زمانے کا حال کیا ہوگا
 مرا وجود تو خود ایک نقشِ باطل ہے
 اسے مٹا بھی دیا تو کمال کیا ہوگا
 یہ لوگ ڈھلتے ہوئے حسن پہ جوازاں ہیں
 میں سوچتا ہوں کہ ان کا مال کیا ہوگا
 نظر کے سامنے گزریں ہزار ہا جلوے
 جمالِ یار سے بڑھ کر جمال کیا ہوگا
 وہ اپنی خوئے رستم کو سمجھ رہے ہیں کمال
 کمال یہ ہے تو اُن کا زوال کیا ہوگا
 تجھے تو نور ہی بننا ہے نور سے بل کر
 شفا نہ سوچ کہ بعد وصال کیا ہوگا

7.9.72

پلاؤ تم جو آنکھوں سے تو یہ تشنہ بسی کیوں ہو
 جو تم آنکھوں میں بس جاؤ تو پھرے کی کمی کیوں ہو
 نظر آؤ نہ تم مجھ کو جہاں کے ذرے ذرے میں
 تو اس دنیائے فانی سے مجھے وابستگی کیوں ہو
 جنوں بھی چاک کر دیتا ہے پر دار از فطرت کا
 بخرد ہی آشنائے راز ہائے سرمدی کیوں ہو
 اگر مجھ سے تمہارا کچھ نہیں اب رشتہ باہم
 تو میری بد نصیبی پر تمہیں اتنی خوشی کیوں ہو
 گزارو چند روزہ زندگی کو بے نیازانہ
 ہر کسی سے دشمنی کیوں ہو کسی سے دوستی کیوں ہو
 اگر ہر روح کا تجھ سے نہیں ہے دائمی رشتہ
 تو ارباب فنا پر فرض تیری بندگی کیوں ہو
 بھلا دیتا ہے سدھ اپنی تصویر چشم ساقی کا
 شراب ناب کی مرہون میری بے خودی کیوں ہو
 ابھی اک اور بھی معشوق ہے پروے میں فطرت کے
 تبتان دہر تک محدود میری عاشقی کیوں ہو
 شفا معراج الفت ہے جب ان سے ایک ہو جانا
 تو دور عشق میں بھی دل کو احساسِ دُور کیوں ہو

24.9.72

بھلا دے غم رُخِ منور کو دیکھ کر بے نقاب ہم نے
 مجھا دے سب چراغ اشکوں کے دیکھ کر آفتاب ہم نے
 بنا لیا ہے گواہ تم کو برائے روزِ حساب ہم نے
 ہزار ہا میں سمجھ کے اپنا کیا تمہیں انتخاب ہم نے
 رہی ہیں پھر مخلص وہ سونی جہاں لٹا شباب ہم نے
 وہاں کوئی بیٹھ کے پیے کیا جہاں لٹھائی شراب ہم نے
 نہ دل میں شوقِ ثواب رکھا کبھی نہ خوفِ عذاب ہم نے
 شفا محبت گناہ ہے تو گنہ رکئے بے حساب ہم نے
 وہیں پر کی حسن کی پرستش جہاں بھی جس شکل میں بھی دیکھا
 اسی کو سمجھا ہے رازِ وحدت اسی کو عینِ ثواب ہم نے
 گھبی ٹھکا ہے جو سر ہارا کیا ہے ہم نے تمہیں کو سجدہ
 کبھی کسی سے جو بات کی تو کیا تمہیں کو خطاب ہم نے
 بڑھی ہے جتنی نظر کی وسعت تمہیں کچھ اس سے وسیع پایا
 تمہاری ان وسعتوں میں دیکھا ہے خود کو مثلِ حباب ہم نے
 تمہارے جلووں کی جستجو میں قدم قدم پر بنے فسانے
 انہیں فسانوں سے جستجو کے لکھی ہے دل کی کتاب ہم نے
 شفا جہاں میں ہر اک کو پرکھا نہ تھا محبت کا اہل کوئی
 بڑے تردد کے بعد خود کو کیا ہے اب انتخاب ہم نے

7.10.72

جانِ مے خانہ تھا ساقی، زینتِ مے خانہ ہم
 اب زبانِ حال سے کہتے ہیں وہ افسانہ ہم
 توڑ کر آئے ہیں قیدِ کعبہ و بُت خانہ ہم
 اب کہیں بھی دیکھ لیں گے جلوہٴ جانانہ ہم
 رُوح کے رازوں سے دل کو کر رہے ہیں آشنا
 پھر نئے عنوان سے لکھیں گے اک افسانہ ہم
 بے خودی کی شان تھی جن سے خودی کی شان تھی
 اب کہاں دھونڈیں انہیں جا کر دلِ دیوانہ ہم
 اب کہاں سے لائیں دامنِ بخششوں کے واسطے
 وہ کبھی دستِ جنوں کو دے چکے نذرانہ ہم
 اپنے پن کو کر دیا ہے اس طرح اب دل سے دور
 اہلِ دنیا ہی سے کیا خود سے بھی ہیں بیگانہ ہم
 ہم نے جس دل میں سجائی تھیں ہزاروں محفلیں
 اب اُسی دل میں لئے پھرتے ہیں اک دیرانہ ہم
 اوج پر دونوں طرف ہے ان دنوں سوزِ دروں
 شمع ساں وہ جل رہے ہیں صورتِ پروانہ ہم
 جب شفا چرتم کرم ساقی کی ٹھکتی ہے ادھر
 دل کے ٹکڑوں سے بنا لیتے ہیں اک پیانہ ہم

۱۱.۱.۷۳

محبتِ دُن بدنِ مائل بہ وحدت ہوتی جاتی ہے
 ہر اک صورت میں پیدا اُن کی صورت ہوتی جاتی ہے
 جھکا کرتے ہیں سر جس پر گداؤں اور شاہوں کے
 اُسی در کی گدائی اپنی قسمت ہوتی جاتی ہے
 دُعا بھی مانگنے پر اب تو دلِ راضی نہیں ہوتا
 طبیعت ہے کہ پابندِ مشیت ہوتی جاتی ہے
 مرے معبود جتنے آ رہے ہو پاس تم میرے
 مجھے دُنیا کے ہنگاموں سے فرصت ہوتی جاتی ہے
 شہاری ذات میں گم ہو رہی ہے اب مری ہستی
 جو چاہت تھی کبھی اب وہ عبادت ہوتی جاتی ہے
 نقوشِ ماسوا اب زندگی سے مٹتے جاتے ہیں
 حیاتِ مختصر تم سے عبارت ہوتی جاتی ہے
 سلیقہ آگیا ہے جب سے جینے اور مرنے کا
 دو چننا بس زندگی کی قدر و قیمت ہوتی جاتی ہے
 ارادہ کر لیا ہے جب سے ہم نے ترکِ دُنیا کا
 جو دُنیا بد نما تھی خوبصورت ہوتی جاتی ہے
 شفا جب سے بھر دسہ کر لیا ہے اُن کی حکمت پر
 نہ کچھ ملنے پہ بھی تکمیلِ حسرت ہوتی جاتی ہے

12.4.73

بھوٹواؤں کوئے جاناں مثل پروانہ سہی
 زلیست کوئے دوست میں گزرے۔ فقیرانہ سہی
 اب تو تم ہی اس مری روداد کے عنوان ہو
 زندگی میسری ہے افسانہ۔ توافانہ سہی
 دین و دل دے کر انہیں خود کو سنبک پاتے ہیں ہم
 نذر کر دیں جان بھی۔ اک اور نذرانہ سہی
 قابلِ عظمت ہیں سب و استیگان مے کدہ
 رند مے خانہ سہی وہ پیر مے خانہ سہی
 اپنے دل کو آج بھی کہتے ہیں ہم ایوانِ دوست
 مرکزِ شادی بھی ہوگا۔ آج غم خانہ سہی
 مے کشو ساقی کا یا ساقی گرمی کا ذکر ہو
 کچھ تو دہراؤ حدیثِ جام و پیمانہ سہی
 نوش کرنا ہے حیاتِ عارضی کو جامِ مرگ
 چند لمحوں کے لئے اک حبشِ رندانہ سہی
 آشنا ہیں پیچ و خم سے ہم تمہاری راہ کے
 ہم انہیں راہوں سے گزرے ہیں گدایانہ سہی
 اے شرفِ آفتاب التفاتِ دوست بھی لازم نہیں

12.5.73

اُسی دن کی اُمید پرچی رہے ہیں۔ کبھی آپ سے جب ملاقات ہوگی
 خوشی میں بدل جائیں گی غم کی گھڑیاں نئی زندگی کی شرفعات ہوگی
 نہ پھر کوئی آئے گا شتاق جلوہ نہ فرمائیں گے آپ بھی کُن ترانی
 نقوشِ دہلی ختم ہو جائیں گے سب فقط جلوہ گر اپنی ذات ہوگی
 یہ معلوم ہے آپ کو ہم سے بہتر کون بھی ہوا۔ آپ ہی کے کرم سے
 اگر ہم سے ہوگی گناہوں کی پرورش۔ غمخوشی جوابِ سوالات ہوگی
 یقین ہے ہمیں آپ کی مصلحت کا۔ نہ آئے گا لب پر کبھی کوئی شکوہ
 اگر بے خودی میں بھی ہم کچھ کہیں گے۔ زباں ترجمانِ خیالات ہوگی
 اگر تڑپوئے مے پلانے پہ بائیں۔ تو آجائے گا موسمِ برق و باراں
 اگر مسکراؤ گے چپکے گی بجلی ہنسو گے تو پھولوں کی برسات ہوگی
 انہیں گھیر لیں گے گنہگار بندے۔ تو پھر آئے گی جوش میں اُن کی محبت
 نگاہِ کرم جس طرف بھی اٹھے گی فقط وقفہٴ لطف و عنایات ہوگی
 یہ تھا عالمِ شوق و دیارِ جاناں تھے تے شبک اُن کی منزل کے رہی
 روانہ ہوئے صبحِ یہ نہ سوچا۔ کہاں دن ڈھلے گا کہاں رات ہوگی
 محبت کا مفہوم کیا پوچھتے ہو۔ سمجھ لو یہ بازی ہے قربانیوں کی
 جہاں عشق میں دخل دے گی تنہا۔ محبت کی بازی میں ہر بات ہوگی
 انہیں ناز ہے اے شرفاءِ رُخی پر ہمارا سہارا ابھی ہے بے نیازی
 کئی اہلِ تہمت سے اُن کی تہمتیں سب کبھی بات ہوگی

9.3.74

اب میرے تجسّس کو مٹا کیوں نہیں دیتے
 تم دل میں چھپے ہو تو صد کیوں نہیں دیتے
 اس دور میں آسان نہیں آپ کا ہونا
 اس دور کو آسان بنا کیوں نہیں دیتے
 سنجیدگی اب باعثِ آزار ہوئی ہے
 تم ہنس کے ذرا مجھ کو ہنسا کیوں نہیں دیتے
 یہ بات تو ثابت ہے میں بندہ ہوں تمہارا
 تم کس کے خُدا ہو یہ بتا کیوں نہیں دیتے
 کیوں مجھ پہ ہے الزام مری مُردہ دلی کا
 مُردہ ہے مرا دل تو چلا کیوں نہیں دیتے
 یہ میسری تب ہی پہ تو انگشت نما ہیں
 اربابِ کرم داد و فنا کیوں نہیں دیتے
 دشوار ہے اس عرصہٴ فرقت سے گزرنا
 تم وقت کی رفتار بڑھا کیوں نہیں دیتے
 جو عابد و معبود کی تفسیقِ مٹا دے
 وہ منغمہٴ توحید رُٹا کیوں نہیں دیتے
 تم بھی ہو مقابل مرے بے تاب نظر بھی
 پردہ مری آنکھوں سے اٹھا کیوں نہیں دیتے
 تاثیرِ دوا ہو تمہیں اعجازِ دُعا ہو
 پھر اپنے شفا کو بھی شفا کیوں نہیں دیتے

8.4.74

جس حال میں ہوں مجھ کو تری جستجو تو ہے
 حاصل مری حیات کا اب تو ہی تو تو ہے
 رہ رہ کے پڑ رہی ہے نظر چاکِ قلب پر
 یعنی نگاہِ دوست کو فکرِ رُفُو تو ہے
 تُو سامنے ہو اور ادا ہو نازِ عشق
 اب چشمِ اشکبار مری با وضو تو ہے
 ترتیب دے سکو تو ددِ اوراقِ زندگی
 ورنہ حیاتِ معرکہ ہا دھو تو ہے
 تکمیلِ ذوقِ بادہ کشی ہو تو بات ہے
 بزمِ جہاں میں گردشِ جامِ دُستو تو ہے
 اُس کی حدائے ناز سے گوشِ آشنا نہیں
 یوں نغمہِ سنجِ دل میں کوئی خوش گلو تو ہے
 حیراں ہوں دل میں عکسِ بُخِ یار دیکھ کر
 میں دھونڈتا تھا جس کو دہی ہو بہو تو ہے
 جس نے تمام بزم کو رنگیں بنا دیا
 افسانہٴ حیات میں اپنا لہو تو ہے
 مانا و فنا کی راہ میں برباد ہو گیا
 پیشِ حضورِ آج شفا سُرخسرو تو ہے

17.4.74

پھر لیں میں نے دنیا سے آنکھیں صنم میری آنکھوں میں آنا ترا کام ہے
 میں نے محفل سجالی ہمارے کی۔ اب اسے جگمگانا ترا کام ہے
 کن ترانی سے تسکین ممکن نہیں مجھ کو موسیٰ کا انجام منظور ہے
 آگیا ہوں میں اب شوق کے طور پر مجھ کو جلوہ دکھانا ترا کام ہے
 پیشتر کوئی سودا کر یا ہی نہیں۔ مجھ کو کھوٹے کھرے کی ہر پہچان کیا
 میں نے دل رکھ دیا ہے ترے سامنے اس کی قیمت لگانا ترا کام ہے
 چل دیا ہوں تری دید کے شوق پر کس سے پوچھوں یہ کیا تاؤں نشان
 میں بھٹکتا رہوں گا تری راہ میں سدا پہ مجھ کو لانا ترا کام ہے
 میری دنیا میں تالے نہ شمس و قمر۔ میں نے دیکھی نہیں روشنی کی کرن
 میری محفل پر چھائی ہیں تاریکیاں اسمیٰ میں جلانا ترا کام ہے
 یہ راداری عشق قائم رہے۔ عشق قربان ہوتا رہے حسن پر
 مثل شبنم مرے اشک بہتے رہیں۔ مثل گل مسکرانا ترا کام ہے
 تیرے اشعار انہوں نے سنے ہیں شہنائی کو رغبت بھی ہے تیرے اشعار سے
 الغرض غائبانہ تعارف تو ہے۔ اُن سے رسمیں بڑھانا ترا کام ہے

20.4.74

تم سے کوئی کلمہ نہیں ہوتا
 ہم کو اپنا کہا نہیں ہوتا
 ہم کو کیا شوق تھا گناہوں کا
 باب رحمت جو وا نہیں ہوتا
 پوچھتے کیا ہو عشق کا انجام
 کاش دل مُبتلا نہیں ہوتا
 دل جو ہوتا ہے مائل دُنیا
 موجب ارتقا نہیں ہوتا
 ایک ایسی نظر بھی ہوتی ہے
 جس میں اچھا بُرا نہیں ہوتا
 یوں تو وہ دل کے پاس بہتے ہیں
 آمنا سنا نہیں ہوتا
 جس کی ہوتی ہے مالِ دُزرِ نظر
 وہ کسی کا سگا نہیں ہوتا
 ہم خدا کو تلاش کرتے ہیں
 جو ملے وہ خدا نہیں ہوتا
 جس سے نظریں وہ پھیر لیتے ہیں
 آشنائے شفا نہیں ہوتا

12.6.74

بُت پرستی کا مجھے ذوقِ منراواں بھی نہیں
 دل ہی آجائے تو پھر عشقِ مسلمان بھی نہیں
 جب نہیں دوست تو کیا درد کا دریاں ٹھونڈیں
 یوں سوادِ دوست کے اس درد کا دریاں بھی نہیں
 دل کو احساسِ سہ ہے بے سرو سامانی کا
 زندگی دیکھنے میں بے سرو ساماں بھی نہیں
 یہ بھی معراجِ تصور ہے کہ اب تو اے دوست
 قُربِ اتنا ہے ترا۔ دید کا ارماں بھی نہیں
 اب کوئی شوق نہیں جس کے لئے جینا پڑے
 زلیست جب تک ہے میں جینے سے گزریاں بھی نہیں
 کیا تجھے پیش کریں بے سرو سامانی میں
 اب تو اے دستِ جنوں تارِ گریباں بھی نہیں
 یہ دلِ بحیرِ زدہ اور ترستی آنکھیں
 یارائے ضبط نہیں دید کا امکان بھی نہیں
 عشق کی دور سے قائم ہے نظامِ عالم
 اور یوں عشق کوئی کارِ نمایاں بھی نہیں
 تم نے پوچھا بھی کبھی کیا ہے شفا کا مذہب
 بندہ کُفر نہیں۔ صاحبِ ایماں بھی نہیں

13.7.74

اور تو سب نامہ اعمال سے جانے گئے
 دل کے داغوں سے ترے عُشاق پہچانے گئے
 دوست کے در پر گئے کچھ لوگ دُنیا مانگے
 ہم درِ دل دار پر دُنیا کو ٹھکرانے گئے
 دوستوں کو ہم سے سادہ لوح کیا پہچانتے
 دشمنوں کی کھوج میں کچھ دوست پہچانے گئے
 یہ کرشمہ ہے مرے ساقی کے لطفِ خاص کا
 چھوڑ کر دیر و حرم کچھ لوگ نئے خانے گئے
 جب کسی صورت سے بھی آیا نہیں دل کو قرار
 ہم حضورِ دوستِ دل کی بات منوانے گئے
 اُس بھری محفل میں گویا کوئی شے حائل نہ تھی
 اس طرح عُشاق تک آنکھوں کے پیمانے گئے
 عمر گزری اہل دُنیا کا تہا شاہ دیکھتے
 جو ہمارے بن کے آئے ہمو کے بیگانے گئے
 وہ گئے ترکِ تعلق کر کے ہم سے اور ہم
 اُن کو تاحِ نظرِ نظروں سے پہچانے گئے
 آج وہ دُنیا کے ہو کر رہ گئے ہیں اے شفا
 کل ہم اُن کے واسطے دُنیا سے ٹھکانے گئے

18.8.74

کئے ترہم نے لبِ حُونِ جگر سے
 الہی اس طرح کوئی نہ تر سے
 گھٹا اٹھی تو ہے ساقی کے در سے
 مگر دیکھیں کہاں جا کر یہ بر سے
 مڑتے ہے جگر تیرِ نظر سے
 یہ نادر کب نکلتے ہیں جگر سے
 تمہارے عارض و گیسو کے قے
 کہو تو پوچھ لیں شام و سحر سے
 تمہیں پہچان کیا اہلِ وفا کی
 ہمیں دیکھو ہماری ہی نظر سے
 سرِ را ہے کھڑے یہ سوچتے ہیں
 رکھو جائیں گے ہم آئے کدھر سے
 ہماری ہی گدائی کا ہے چرچا
 ہمیں منسوب ہیں ساقی کے در سے
 مجھِ عشق ہے ہستی ہماری
 کوئی دیکھ جو چشمِ حق زگر سے
 دعا کے واسطے کیوں ہاتھ اٹھے
 شفا یہ پوچھنا ہے چارہ گر سے

10.12.74

چشمِ مشتاق تجھے تابِ تماشا ہی نہیں
 ہم یہ سمجھے ہیں رُخِ یار پہ پردا ہی نہیں
 چاند سے پھول سے یا شمع سے تشبیہ توڑوں
 کوئی چہرہ رُخِ دلدار سے ملتا ہی نہیں
 ماسوا کے بھی بہت جال تھے پھیلے ہر سُو
 تیری زلفوں کے سوا دل کہیں اٹھا ہی نہیں
 درمیاں آپ کے میرے ہے اُنّا کا پردہ
 میرا احساسِ خودی دل سے نکلتا ہی نہیں
 چارہ جوتی کے تکلف سے رکھا ہے آزاد
 ہم کو وہ دردِ دیا جس کا مداوا ہی نہیں
 میں نے چاہا تھا تجھے اپنے سُنّ میں ڈھالوں
 میں نے جو کچھ بھی دکھا تیرا سراپا ہی نہیں
 بھاؤ کیا کیجیے گا آپ شفا کے دل کا
 جس میں ہو خوفِ زیاں یہ تو وہ سودا ہی نہیں

7.3.75

دل بھی خاموش ہے زباں خاموش
 ہے محبت بھی اک بیاں خاموش
 اُن سے آنکھوں نے کہہ دیا سب کچھ
 بادِ بختی سہی زباں خاموش
 دل کسی بادِ فنا کا ٹوٹا تھا
 اُس سے آگے ہے داستان خاموش
 خود وہ شاہد ہے میرے سجدوں کا
 کیوں ہے پھر ننگِ آستان خاموش
 زخمِ دل نے ہی لبِ کشانی کی
 تیر خاموش تھا کماں خاموش
 دلوں لے کارواں کے ساتھ گئے
 رہ گئی گردِ کارواں خاموش
 تھے محبت کے جن میں ہنگامے
 اب پڑی ہیں وہ بستیاں خاموش
 کوئی آواز ہی نہیں آتی
 میں قفس میں ہوں آشتیاں خاموش
 وہ ہیں مجھ کو اور میں حیراں
 رازِ افشا ہے رازِ داں خاموش
 زخمِ دل کے شفا۔ چگر کے داغ
 یہ محبت کے ہیں نشان خاموش

2.8.75

وقتِ آخر آگیا اُن کا جواب
 اب مُکمل ہو گئی دل کی کتاب
 عہدِ طفلی پھر لڑکپن پھر شباب
 زندگی ہے اک مسلسل انقلاب
 آنکھ ملتے ہی ہوئے محسوس
 چشمِ ساقی ہے کہ ہے جامِ شراب
 وقتِ نزع اُس نے پردہ کر لیا
 میری دُنیا چھپ گئی زیرِ نقاب
 ہم سے لاکھوں ہیں تمہارے واسطے
 تم کو لاکھوں میں کیا ہے انتخاب
 منجھ کو کیوں اتنی یہ دُنیا بھاگتی
 حرفِ باطل ہے دلِ خانہ خراب
 یہ نہ سوچو محسوسِ دُنیا ہوئی
 یوں سمجھ لو کھٹل گیا رحمت کا باب
 ہاں کبھی راہیں مری تاریک تھیں
 اب تو ہر ذرہ ہے اُن کا آفتاب
 آ رہے ہیں وہ شفا جتنے قریب
 اور بڑھتا جا رہا ہے اضطراب

27.9.75

قلب و نظر میں رابطہ قائم وہ کر گئے
 آنکھوں کی راہ آئے تھے۔ دل میں اتر گئے
 لے کر وفا کی تہمتیں جو اپنے سر گئے
 وہ عرصہ حیات میں کچھ کام کر گئے
 گزر ا جو وقت گریہ پیہم بھی تقسم گیا
 برسات میں چڑھے تھے وہ دریا اتر گئے
 جس کی تلاش ہے۔ نہیں آیا ابھی نظر
 سارے جہاں میں لے کے ہم ذوق نظر گئے
 کچھ قفس سے اپنے تخیل کے فیض سے
 ہم گلستاں میں بار بار بے بال و پر گئے
 وہ لوگ کچھ نہ پاسکے بحر حیات میں
 ساحل پر جو کھڑے رہے طوفان سے ڈر گئے
 اشکوں نے حال زار عیاں اُن پہ کر دیا
 رونے سے داغ اور بھی دل کے نکھر گئے
 ہم بارگاہِ دوست میں پہنچے ہیں سرنگوں
 لیکن جہاں کے سامنے سینہ سپر گئے
 دل کو غم و فراق کا ایک روگ لگ گیا
 بہر شفا وہ آئے تھے بہیار کر گئے

12.10.75

بڑھا دو اُجھنیں یہ گیسوئے پُر خم ہمیں دے دو
 لگاؤ زخمِ دل پر حسرتِ مرہم ہمیں دے دو
 تمہارا قُرب پا کر اپنی ہستی ہم فنا کر دیں
 ہنسو تم پھول بن کر گریہِ شبنم ہمیں دے دو
 ہمارے غم کا پرتو کیوں پڑے رُوئے منور پر
 رہو تم شادماں دائم ہمارا غم ہمیں دے دو
 تمہارا نقش ہو دل پر تمہارا نام ہو لب پر
 بھلا دیں خود کو ہم وہ وجد کا عالم ہمیں دے دو
 ہم اپنے آنسوؤں سے گردِ عصیاں دل سے دھو ڈالیں
 تم اپنے ہجر میں وہ گریہِ پیہم ہمیں دے دو
 کہیں ایسا نہ ہو مایوسیوں میں دم نکل جائے
 تشفی کیا تسلی ہی کوئی مہم ہمیں دے دو
 پریشیاں ہو کے میرے حال سے کہنا پڑا اُن کو
 شفا یہ زلیست کا شیرازہ برہم ہمیں دے دو

14.10.75

بوجا تھا تجھے دل سے ہم نے ہی صنم تنہا
 اب وادیِ غربت میں رکھیں گے قدم تنہا
 دنیا کے سہارے تو مجھدار میں سب ٹوٹے
 اب تو ہے سہارے کو اُن کا ہی کرم تنہا
 تم عہدِ محبت کے پابند بنوئے کیوں کر
 میں نے تو وفاؤں کی کھائی تھی قسم تنہا
 ہم آپ کی راہوں میں پاسِ محبت ہیں
 ہم سے بھی تجھی سنئے رُودادِ الم تنہا
 غم اپنے فسانوں میں آوروں کے بھی شامل تھے
 بدنام ہوئے لیکن ہم اہلِ قلم تنہا
 ایک طرف تماشا تھی بیگانہ روی اُن کی
 ہمراہ تھے وہ لیکن تھے راہ میں ہم تنہا
 آوروں نے نہیں ٹوکا - تم نے بھی نہیں کھیا
 ہم بزم میں بیٹھے تھے بادیدۂ نم تنہا
 ناکامیِ دل میں تھی اپنی بھی انا شامل
 حائل تھے عبادت میں کب دیوِ رحم تنہا
 ہر چیز ہماری اب منزل میں فنا کی ہے
 باقی ہے شفا اب تو جیسے کا بھرم تنہا

۱۰.۱.۷۶

دُنیا تو یہ کہتی ہے۔ قابل ہیں تری آنکھیں
 میں کہتا ہوں ہستی کا حاصل ہیں تری آنکھیں
 ان سے بھی محبت کے پیغام ہمیں پہنچے
 پیغام رسائوں میں شامل ہیں تری آنکھیں
 احساس سے جس کے ہم گردن نہ اٹھاپائے
 اُس لطفِ فراواں کی حامل ہیں تری آنکھیں
 آنکھیں ہیں تری ساقی ساغرِ مئے عرفاں کے
 ہونٹوں سے لگانے کے قابل ہیں تری آنکھیں
 بھالوں سے مَرُصع ہیں۔ آراستہ تیردوں سے
 ہر دل سے اُلجھنے پر مائل ہیں تری آنکھیں
 نظروں میں تری اگر آنکھوں میں سما جاؤں
 راہیں ہیں تری نظریں۔ منزل ہیں تری آنکھیں
 دُنیا ئے تمنا کا ناپید کنارہ ہے
 اِس بحرِ مزارِ واں میں ساحل ہیں تری آنکھیں
 مانو تو خطا بھی ہے بے پردہ تجھے دیکھا
 ورنہ تو ان آنکھوں میں شامل ہیں تری آنکھیں
 اے دوست ان آنکھوں میں دُنیا بھی ہے عقیقی بھی
 اچھا ہے شفا پر بھی مائل ہیں تری آنکھیں

2.11.76

ہو کے مائل یوں وہ آئے اپنے دیوانوں کے پاس
 جیسے آتی ہے صراحی مچھک کے پیانوں کے پاس
 ایک دل ٹوٹا ہوا سا۔ اُس میں اک نقش ونا
 بس یہی کچھ رہ گیا ہم خانہ ویرانوں کے پاس
 جب ہوئے مہمان دل میں دوست کے قول وقرار
 رات بھر بیٹھے رہے ہم دل کے مہمانوں کے پاس
 مے کشی ہوتی کبھی۔ تشنہ لبی چلستی کبھی
 زندگی لیکن گزاری ہم نے مے خانوں کے پاس
 سرخرو ہو ہی گئے کر کے تصدق حسن پر
 ایک جان زار تھی لے دے کے پروانوں کے پاس
 حسن کی بے باک نظریں۔ دوست کے ناز و نیاز
 اب تو دل آہی گیا اپنے نگہبانوں کے پاس
 موسم گل میں سوا ہوا حباے کا جوش جنوں
 چند ویرانے بنا دینا گلستانوں کے پاس
 اپنے دل کی آگ میں تنہا پڑے جلتے رہے
 کون آتا دیکھنے ہم سوختہ جانوں کے پاس
 رمل گئی ہے اُن کے دیوانوں کو اک مستی شفا
 اور باقی رہ گئی ہر چیز مضر زانوں کے پاس

21.1.77

توڑ کر دل جو دل کی دوا بن گئے اب وہی دل پہ ہیں حکماں دوستو
 وہ میسج بھی ہیں چارہ گر بھی وہی جن سے قائم ہے درد نہاں دوستو
 جانتے ہو۔ ہیں رندی کے آداب کیا۔ نئے کسی غیر سے مانگنا تو سجا
 جرم ہے پھر کسی کی طرف دیکھنا۔ سامنے ہو جو پیرِ مٹاں دوستو
 ذوقِ سجدہ لئے دل میں جاتے کہاں بے خودی میں کہاں ڈھونڈتے آستاں
 وہ تو اچھا ہوا جھک گیا دل جہاں بس وہیں بن گیا آستاں دوستو
 گونہ گہبان تھے ہم نہ سارا رکھے۔ ہم سفر سب کے تھے۔ نقش بردار تھے
 ہم چلے جس طرف سب اُدھر چل دئے۔ ہم رُکے رُک گیا کارواں دوستو
 اصل میں ایک تھے آسمان وزمین۔ وہ بلندی یہ پستی نظر ہی کی تھی
 جس جگہ چلتے چلتے نظر رُک گئی۔ مل گئے ہیں زمین آسماں دوستو
 دشتِ الفت میں ہم نے قدم جب رکھا۔ ہر طرف مگر ہی کا تھا اک سلسلہ
 جب بظاہر کوئی راہ بر بھی نہ تھا۔ صرف رہبر تھا عزمِ جواں دوستو
 حسنِ فطرت کا کیا خندہ گل میں ہے۔ غمِ محبت کا کیا سوزِ بکبل میں ہے
 ہم سمجھتے ہیں کیا موسم گل میں ہے ہم نے دیکھا ہے دورِ خیزاں دوستو
 جو نظر میرے مرشد کی مجھ پر پڑی۔ وہ نگاہِ کرم تا بل دید تھی
 داغِ دل داغِ ہائے جگر دھو گئی۔ وہ نظر مثلِ آبِ رواں دوستو
 دیر سے ماہِل جستجو تھا شفا۔ اُن کو دیر و حرم میں پھر اڑھو ٹوٹا
 لوٹ کر اپنے مرکز پہ جب آگیا۔ مل گیا دل میں اُن کا نشاں دوستو

1.1.79

محبت اوج پر آئی ہے چپ رہتے نہیں بنتا
 رہایت ہے زباں بندی کی کچھ کہتے نہیں بنتا
 نہ جانے کیوں ہوئی پسیدائمتنا دل میں ساحل کی
 لگا دو پاراب منجھدار میں بہتے نہیں بنتا
 بس اب جانے بھی دو۔ رُودادِ فرقت ختم کڑاؤ
 نقابہت بڑھ گئی ہے اور غم سہتے نہیں بنتا
 کیسے معلوم کب میں ہوش کی حد سے گزر جاؤں
 جنوں آوازہ کش ہے ہوش میں رہتے نہیں بنتا
 شفا ارماں بھرے ہیں دل میں لاکھوں اُن سے کہنے کو
 اُدھر وہ بے بریاری ہے کہ کچھ کہتے نہیں بنتا

30.3.79

شب کو سنا ہوتا ہے سو جاتی ہے جب دنیا ساری
 کچھ لوگ فسانہ سمجھتے ہیں۔ عنوان ہے جس کا بیداری
 گودل کا تعلق دنیا کے رشتوں سے نہیں ناطوں سے نہیں
 پھر بھی تو نہ بھائی پڑتی ہے اس دنیا کی دنیا داری
 ہم اصل میں ان کے شاہد ہیں جو کام بظاہر کرتے ہیں
 ہم اپنی حقیقت آپ ہی ہیں باقی ہے سبھی ظاہر داری
 اک شرم تھی سر جھبک جانے میں۔ تھاپاں بہت خود داری کا
 وہ آئے سر اپنے آپ جھکا۔ کیا شرم کہاں کی خود داری
 وہ اور نہیں ہم اور نہیں پردا سا مگر جو حائل ہے
 احساسِ دُنیٰ تک ہے در نہ کیا پردا کیا پردا داری
 اے دوست ترے ملنے کی خوشی دنیا پہ نہ ظاہر ہو جائے
 اس طرح مرے دل میں آنا اک وجہ کا عالم ہو طاری
 یہ بند زماں۔ یہ قیدِ مکاں۔ جہاں سے ہوئے آزاد و شفا
 تو اصل میں خود مختار ہیں ہم کیا محسوس کیا لپٹا رہے

21.9.79

دل پر گہری چوٹ لگی تھی پھر بھی ہم گھبرائے کم
 پیار میں ہم نے مات بھی کھائی لیکن ہم بچھٹائے کم
 غم کا جو سیلاب چلا تھا۔ سینے میں ہی روک لیا
 دل میں تھا جذبات کا طوفان ہم نے اشک بہائے کم
 دنیا تھی شطرنج کی بازی اور ہوس کا جال بھی تھا
 ہم بھی تھے اس کھیل میں شامل دام میں لیکن آئے کم
 عشق کی راہیں رنگیں تھیں کچھ لوگ ہمارے ساتھ تھے
 راہ ونا پر خراب تھی اتنی ساتھ ہمارے آئے کم
 اہل ہوس تھے ان میں زیادہ جن سے یہاں ٹپھٹپھٹتی
 آنکھوں سے آنکھیں توڑی ہیں دل سے دل ٹکرائے کم
 لذت ایذا اتنی ہے ہم کو تو دوا دار اس نہیں
 داغ تو دل پر اور بھی تھے چارہ گر کو گنوائے کم
 آپ میں تھے اوصاف ہزاروں ہم میں کوئی بات نہ تھی
 آپ کو اکثر یاد کیا ہے آپ کو ہم یاد آئے کم
 پیاری تھی ہر چیز جہن کی بوٹے ڈالی غنچے کیا
 کانٹوں سے بھی پیار کیا ہے۔ دامن سے اٹھائے کم
 سارے پاؤں بیلے ہیں اب اپنا ہے یہ قول شفا
 خوش رہنا ہو دنیا میں تو دنیا کو اپنائے کم

15.10.79

زندگی ہے بارگاہِ دوست میں آنے کا نام
 موت ہے دنیا کے دھندلوں میں اُچھجانے کا نام
 نئے پرستی ہے کپنی کر پاؤں کو لغزش نہ ہو
 نئے کشی ہے حِسامِ دوپی کر بہک جانے کا نام
 بے خودی ہے نیک و بد میں ہونہ کوئی امتیاز
 ہوش ہے اعمالِ بد کے بعد چھپتانے کا نام
 بے نیازی ہے کہ دل میں آرزو کوئی نہ ہو
 ہے قناعت حالِ بد میں دل کو سمجھانے کا نام
 عاشقوں سے دُور رہنا حسن کا انداز ہے
 عاشقی ہے حُسن پر قمر بان ہو جانے کا نام
 عشق وہ ہے پیچ ہو سب کائنات اُن کے بغیر
 وصل ہے کھو کر خودی اُن میں سما جانے کا نام
 بند آنکھوں میں نظر وہ آئیں یہ ہے ذوقِ دید
 جذبہٴ دل ان کے دل تک بات پہنچانے کا نام
 اُن کے آگے سر جھکا دینا ہے اُن کی بندگی
 اور عرفاں اُن کو اپنے آپ میں پانے کا نام
 اے شفا دستِ دعا اٹھے تو ہے توہینِ عشق
 اور درِ تُوڑہ گری سے ہاتھ پھیلانے کا نام

1.11.79

اب دل سے قید و بند کے سماں نکل گئے
 اُن کی نظر پڑی کہ سب اَرماں بھل گئے
 مہماں کدۂ دل میں تھی جو بھیڑ چھٹ گئی
 اب وہ رہیں گے اور سب مہماں نکل گئے
 ہیں مشل سنگ میل گریباں کی دھجیاں
 جس راہ سے ہم چاک گریباں نکل گئے
 احباب منکر کرتے رہے زاوراہ کی
 اُس راہ سے ہم بے سرو ساماں نکل گئے
 پہلے وہ بے نیاز رہے دل کے درد سے
 اور اب علاج درد کے امکان نکل گئے
 دُنیا ہمیں منسوب سے ماں نہ کر سکی
 دل میں لئے تصوّر جاناں نکل گئے
 آسان تو نہ تھی شفا دُنیا کی رہ گزر
 جس راہ سے ہم شاداں و خنداں گزر گئے

5.11.79

رہیں گے آپ مجھ پر اس طرح نامہریاں کب تک
 یہ پردہ شوق کا حائل رہے گا درمیاں کب تک
 مجھے کب تک ستائے گا ابھی آزار و مُرت کا
 مجھے لکھنی پڑے گی اور غم کی داستان کب تک
 گریباں چاک میں کب تک پھروں گا دشتِ حُشنت میں
 مرے دامن کی ٹول ٹوٹی پھریں گی دھجیاں کب تک
 مری دیوانگی کا آخرِ شرِ اخبام کیا ہوگا
 اس آشفہِ سری کا ساتھ دیں گے جسم و جاں کب تک
 کوئی حد بھی مُقتدر کی ہے میری تشنہِ کامی کی
 مجھے دو گھونٹ کو ترسائے گا پیرِ مغان کب تک
 مجھے کچھ عرض کرنے کے لئے ارشاد کب ہوگا
 ابھی رہنا پڑے گا اور مجھ کو بے زباں کب تک
 تمہاری راہ میں منزلِ مری آسان کب ہوگی
 تمہاری چاہ میں پیش آئیں گی تھواریاں کب تک
 تمہیں کب آئے گا آخرِ یقین میری وفاؤں کا
 محبت میں مجھے دینے پڑیں گے امتحاں کب تک
 شفا وہ جلد آئیں گے جہانِ راز سے باہر
 تڑپ رہے رنگ لائے گی رہیں گے وہ نہاں کب تک

12.11.79

خردمند ہم کو کوئی مان لے کیوں۔ کسے ہو یقیں سر میں سودا نہیں ہے
 کہ ہم ایسے معشوق پر مر رہے ہیں جسے آج تک ہم نے دیکھا نہیں ہے
 جھلک اُس کی ہم نے حسینوں میں دیکھی کہیں چاند منوج میں کچا ہے پتو
 گلوں میں ملے رنگ و بو اُس کے بے شک مگر یہ سب اُس کا سراپا نہیں ہے
 بیاں اُس کا اہل خرد سے سُنا ہے۔ ہر اک بات پر عقل ہوتی ہے حیران
 سُنا ہے وہ خالق ہے و و نون جہاں کا مگر وہ کوئی کام کرتا نہیں ہے
 نہیں کان لیکن وہ سُنتا ہے سب کچھ۔ نہیں آنکھ لیکن تماشا ہی ہے وہ
 جہاں جاؤ موجود پاؤ گے اُس کو۔ کمال اس میں یہ ہے وہ جیتا نہیں ہے
 شکایت کبھی اُس کی کہ کسی سے تو اُلٹا ہمیں پہ ہے الزام آیا
 مجھم محبت بتاتے ہیں اُس کو ہمیں نے ابھی دل سے چاہا نہیں ہے
 کسی سے خبر کوئی ملتی ہے اُس کی۔ تو ہوتی ہے نااہلیت اپنی ظاہر
 ہمیں آج تک دیکھنے سے ہیں قاصر۔ رُخ یار پر کوئی پردا نہیں ہے
 طلب بھی نہیں۔ مدعا بھی نہیں کچھ تو پھر کس لئے کی ہے اُس سے محبت
 اگر وہ کہے اُکے کیا چاہتے ہو۔ تو ہم کیا کہیں گے یہ سوچا نہیں ہے
 ذرا بے بسی عشق کی دیکھیے گا۔ کہ بیٹھے ہیں ہر دم تھوڑ میں اُس کے
 اُسی کے کرم سے ہے دیدار ممکن کوئی اُس پہ اپنا اجارہ نہیں ہے
 ادھر صبر میں دن بدن حال ابتر۔ ادھر آج تک ہے وہی بے نیازی
 شفا ہم کسی اور سے پیار کرتے مگر کیا کریں کوئی ایسا نہیں ہے

12.12.79

مسلسل تمہیں یاد کرتا رہا ہوں۔ تمہیں ہو کے مجھ پرانا پڑے گا
 محبت میں تم سے جو میں چاہتا ہوں تمہیں ایک دن مان جانا پڑے گا
 مرے اشکِ فرقت میں بہتے رہیں گے مگر اُس سے پہلے کہ آنکھیں میں کھودوں
 تمہیں مجھ سے آنکھیں رلائی پڑیں گی مجھے دیکھ کر مسکرا جانا پڑے گا
 کئی جنم بیتے مجھے چاہ کرتے۔ بہت عمر گزری مجھے آہ بھرتے
 مری آس ٹوٹے تمہیں اُس سے پہلے مرے دل میں آسن جانا پڑے گا
 نہیں دخل کچھ مصلحت میں تمہاری مگر اب نہیں کام نے کا تعلق
 کہ ہے ٹھیک منجھڑ میں میری کشتی۔ اسے اب کنارے لگانا پڑے گا
 مرا حال تم جانتے ہو، غوی کہ میں اب نہیں غم اٹھانے کے قابل
 مرے سر پہ ہے بار غمِ مدتوں سے۔ مگر اب یہ تم کو اٹھانا پڑے گا
 یہ مانا۔ تھا اک وقت آوارگی کا۔ بھٹکنے میں بھی ایک لذت تھی لیکن
 مجھے روشنی اب دکھانی پڑے گی۔ تمہیں راہ پر مجھ کو لانا پڑے گا
 مجھے تو بس اس بات کا حوصلہ ہے کہ میں دین ہوں اور تم بھی تمہارا
 اٹھانے کا تم قول ہارے ہوئے ہو۔ تمہیں دھیان ہے یاد لانا پڑے گا
 مرے دل کی حالت کہاں تک ہے بگڑی۔ یہ خود دیکھ لو دل پر تم ہاتھ رکھ کر
 مگر اُس سے پہلے کہ دل ساتھ چھوڑے۔ تمہیں مجھ کو خود سے مسلانا پڑے گا
 شفا کیا بتائیں تصور میں کتنی کبھی اُن سے محسوس ہوتی ہے قربت
 مگر آنکھ کھلتے ہی لگتا ہے جیسے ابھی تو بہت دُور جانا پڑے گا

26.12.79

اگر رازِ دُئی ہم پاگئے۔ پھر ہم نہیں ہوں گے
 سمجھ میں آپ جس دن آگئے۔ پھر ہم نہیں ہوں گے
 ہم اپنے شوق سے ہیں آپ کے ہر کھیل میں شامل
 اگر اس کھیل سے اُکتا گئے پھر ہم نہیں ہوں گے
 ہمیں تو باندھ رکھا ہے ہمارے دل کی خواہش نے
 ہم اپنی خواہشوں پر چھا گئے پھر ہم نہیں ہوں گے
 یہاں تو آپ کا دیدار ہے اس زلیبت کا مقصد
 کسی دن سامنے آپ آگئے پھر ہم نہیں ہوں گے
 ہمارا مدعا ہے آپ میں خود کو سمو دینا
 کرم کچھ آپ اگر فرما گئے پھر ہم نہیں ہوں گے
 یہ دُنیا آپ کا گلشن ہم اس میں مثلِ شبنم ہیں
 مثالِ آفتاب آپ آگئے پھر ہم نہیں ہوں گے
 یہ جسم و جان لے کر آپ کو ہم ڈھونڈنے نکلے
 کسی دن آپ ہم کو پاگئے پھر ہم نہیں ہوں گے
 جُدا خود سے کیا کیوں آپ نے یہ آپ ہی جانیں
 کسی دن آپ ہی اپنا گئے پھر ہم نہیں ہوں گے
 شفا ہم بھی ہیں جب تک آپ کو ہے روگِ مایا کا
 شفا آپ اس سے جس دن پاگئے پھر ہم نہیں ہوں گے

جس کا بھروسہ اُن پر کابل
 کیا منجھدار اُسے کیا ساحل
 پیار ہماری زسیت کا حاصل
 پیار ہی جادہ - پیار ہی منزل
 کوئی انوکھی بات نہیں ہے
 وہ جو ہوئے ہیں ہم پر مائل
 وہ پہلے بھی دور نہیں تھے
 دُنیا اُن ہوئی تھی حائل
 ہم نے جو پُن پاپ کئے ہیں
 خود رہے ہیں سب میں شامل
 دنیا نکلی رین بسیرا
 ہم سمجھے تھے اس کو منزل
 ٹھیک دیا ہم کو عزم اپنا
 ایک ہمیں تھے اس کے قابل
 کس نے کس کو قتل کیا ہے
 جو قاتل تھا وہی ہے بے مل
 اِن آنکھوں میں جھانک کے دیکھو
 کس کی سبھی ہوئی ہے محفل
 ہے ہی نہیں جب دُوسرا کوئی
 کون سخی ہے کون ہے سائل
 تم تو شفا دل اُن کو دے دو
 جو کہنا ہے کہہ لے گا دل

17-1-80

اب ہو رہے ہیں دید کے سماں نئے نئے
 پیش نظر ہیں وصل کے امکان نئے نئے
 اب وہوا خلوص کی راس آئے گی ضرور
 دل میں ہوئے ہیں آپ ابھی وہاں نئے نئے
 یہ بھی کسی کی چشم عنایت کا فیض ہے
 دل میں اُٹھ رہے ہیں جوار ماں نئے نئے
 دامن کی خمیر ہے نہ گرمیاں کی خیر ہے
 ہم ہیں جنوں میں چاک گرمیاں نئے نئے
 فریاد لب پہ آگئی جاناں خطا معاف
 ہم ہیں اسیرِ کارِ کل پیچاں نئے نئے
 شب کو بھی خواب میں نہیں دل کو سکون نصیب
 ہم دیکھتے ہیں خواب پرشاں نئے نئے
 اب درد بھی نیا ہے - نیا چارہ ساز بھی
 ہر روز زیرِ غور ہیں درماں نئے نئے
 مے خانہ حیات میں بادہ کشی کے بعد
 پینے چلے ہیں بادہ عرفاں نئے نئے
 عشق مہتاں کے یاد ہیں آداب سب شرفا
 لیکن ہوئے ہیں عاشقِ نرواں نئے نئے

17-5-80

اہل حرم بھی وہ نہیں۔ اہل صنم بدل گئے
 آپ جو تھے وہی رہے۔ آپ میں ہم بدل گئے
 پہلے تھا فکرِ ماسوا۔ اب ہے غمِ فراقِ دوست
 بارِ الم وہی رہا۔ مانا کہ غم بدل گئے
 اب تو ہے زلیبت اور بھی لطف و کرمِ پمختصر
 کیسے کہوں کہ آپ کے لطف و کرم بدل گئے
 اب تو سرِ نیاز ہے اور نقوشِ پائے دوست
 موضوعِ تذکرہ جو ہیں جہاں وحشم بدل گئے
 پہلے تو ان کی ذات کا وہم ساتھ آگیاں ساتھ
 اب تو یقین آگیا دل کے بھرم بدل گئے
 ان کی نگاہِ لطف سے سب الجھنیں نکل گئیں
 زلف کے خم نکل گئے راہ کے خم بدل گئے
 ان کے کرم سے زلیبت میں اک انقلاب آگیا
 اہل کرم ہیں ملتفتِ اہل رستم بدل گئے
 عاری ہے اب تو درد بھی غم کے لوازمات سے
 جن سے تھی غم کی آبرو وہ دیدہ غم بدل گئے
 ہم تو نیاز مند تھے آج بھی ہیں وہی شفا
 دعوائے عشق تھا جہنمیں وہ بیش و کم بدل گئے

4-8-80

بس وہی ہے زندگی۔ جو آپ کو اچھی لگے
 اور وہ ہے آگہی جو آپ کو اچھی لگے
 آپ کی فطرت میں ہم کو چاہیے کیا اختیار
 سب سے اچھی بے بسی جو آپ کو اچھی لگے
 گردن فرجہ وحشم ہم کو نہیں کچھ چاہئے
 راس ہے وہ سادگی جو آپ کو اچھی لگے
 آپ کے غم میں تڑپنا بھی ہمیں منظور ہے
 ہے وہی اپنی خوشی جو آپ کو اچھی لگے
 ہم نے ہر عنوان سے کی ہے پرستش آپ کی
 وہ مگر ہے بندگی جو آپ کو اچھی لگے
 کیا ہمارے کام آئی ہوش کی چہارہ گری
 اُس سے بہتر بے خودی جو آپ کو اچھی لگے
 آپ کی آنکھوں سے اب تو ہم کو پینی ہے شراب
 ہوگی وہ بادہ کشی جو آپ کو اچھی لگے
 آپ کی دنیا میں یوں تو نعمتیں ہیں بے شمار
 ہو عطا ہم کو وہی جو آپ کو اچھی لگے
 ہو سکے تو دیجئے اپنے شفا کو ایک حجام
 ہو وہی ساتی گری جو آپ کو اچھی لگے

25-1-81

دلا محبت ہے والہانہ تو خوفِ روزِ حساب کیسا
 جہاں محبت ہو کارِ فرما۔ ثواب کیسا عذاب کیسا
 اگر محبت سے دل ملیں دو۔ تو تر جہاں کی ہو کیا ضرورت
 جہاں نکاہوں گے گفتگو ہو۔ سوال کیسا جواب کیسا
 رُخِ منور سے اُن کے اٹھ کر نظر کو ملتا کہاں ٹھکانہ
 کہیں جو لے دے کر اک حسیں ہو۔ وہاں بھلا انتخاب کیسا
 اُسے منور دل کی وسعتوں میں جو سازِ انہد کا بج رہا ہے
 وہاں نہ بانگِ دہلِ روا ہے سروشِ چنگ و رباب کیسا
 جو ہم نے ساقی نہ جام اٹھایا تو اس میں تو پینے نہیں ہے
 جب اُن کی آنکھوں سے پی رہے ہوں۔ تو پاس جا کر شرب کیسا
 یہی وہ دل جس کی شورِ شمعوں سے نہ ہم نے پایا قرار ہرگز
 وہی دلِ آخر حضورِ مُرشد ہوا ہے اب لا جواب کیسا
 ادھر جو ہے اضطرابِ دل میں اُدھر سوا اُس سے بقیاری
 یہ رنگ لائی ہے کیا محبت۔ یہ اگیا انقلاب کیسا
 شبِ گزشتہ وہ نورِ پیکر گلے سے ہم کو نگار رہا تھا
 یہ کس خوشی کی ہے آمد آمد۔ یہ ہم نے دیکھا ہے خواب کیسا
 شرفِ یاد دیکھا۔ ازل سے اب تک نہ حسنِ بدلائے آپ بدلے
 سبزِ زمان و مکاں سے اٹھ کر کہاں ہے پیری شباب کیسا

17-2-81

مری نظر سے ہٹاؤ پردہ سُرخِ حسیں بے نقابِ کردو
 جو ماسوا کی بسی ہوئی ہے وہ دل کی دُنیا خرابِ کردو
 جنوں تھا رہبرِ خرد نے لیکن دکھا دئے سبز باغِ مجھ کو
 مرے جنوں کو فروغِ بخشو خُرد کو اب لا جوابِ کردو
 نصیبِ ہوگی مجھے حضورِی کہ ہے مقدّر میں اور دُوری
 یہ کشمکشِ میری دُور کر کے جو فیصلہ ہو شتابِ کردو
 تمہاری راہیں تو اُن گننت ہیں مگر جو آساں ہو ہر طرح سے
 میں ناتواں ہوں مرے لئے تو وہ رہگزرِ انتخابِ کردو
 کسی کسی سے تو دُور دو گفتگو بھی کی ہے دئے ہیں درشن
 ہرے تمہارے جو درمیاں ہے وہ دُور دل سے حجابِ کردو
 جہان میں جتنے تشنہ لب ہیں سبھی کی تشنہ لبی مٹاؤ
 نظر سے ہر سے مٹے حقیقتِ دلوں کو مستِ شرابِ کردو
 ذرا کرم کی نظر تو ڈالو تم آپ اپنی ہی رہ گزر پر
 یہاں جو ذرے چمک رہے ہیں تمام کو آفتابِ کردو
 ہم اہلِ دل کے معاملے میں عجب تمہیں پُر مذاق پایا
 جسے بلانا ہو خود سے اُس کی بنا کے دُنیا خرابِ کردو
 شفا کے تم ایک ہو معلمِ سبق دو اُس کو اب اور آگے
 کتابِ فرقت کی ختم کر لی۔ شروعِ عنایت کا بابِ کردو

19-3-81

جو ہے سنسار جھوٹا۔ تم مرے سنسار بن جاؤ
 سہارا دو مجھے من کے مرے ادھار بن جاؤ
 مری گردن پہ ہے جو طوق دنیا کی غلامی کا
 اسے کاٹو۔ تمہیں میرے گلے کا ہار بن جاؤ
 گرا دو جو ہمارے درمیاں دیوار حائل ہے
 اگر دیوار لازم ہے تمہیں دیوار بن جاؤ
 اگر منجھدار میں ہی ڈوبنا میرا مقدر ہے
 نہ پکھڑو ہاتھ میرا بس تمہیں منجھدار بن جاؤ
 اگر مجھ کو زمیں پر قید رکھنا ہے زمانے میں
 زمیں بن جاؤ اگر وقت کی رفتار بن جاؤ
 تمہیں مرغوب ہے اتنا ہی چشم شوق سے پروا
 رہو پردے میں میری حسرت دیدار بن جاؤ
 اگر آزاد کرنا ہے مجھے دنیا کے بندھن سے
 تو آکر کاٹ دو ہشتے سبھی تلوار بن جاؤ
 جو لذت دیکھنا چاہو بقدر ذوق پینے کی
 تو میرے ہاتھ میں مینا دو خود میخوار بن جاؤ
 تماشا دیکھ لو تم بھی ذرا آزارِ فرقت کا
 شفا مجھ کو بنایا ہے تو خود بیمار بن جاؤ

24.4.81

ہم اپنی کوشش تو کر رہے ہیں۔ کرم کا ہے انتظار باقی
 ہر اک تکلف ہوا ہے پورا۔ رہا ہے دیدار یار باقی
 ابھی تو کچھ دن اے جوش و حشمت نہ چھوڑو ساتھ تو ہمارا
 کہ ہم ذرا ان کو ختم کر لیں۔ جو ہیں گریباں میں تار باقی
 بس ایک تحفہ بچا لیا ہے جو دے سکوں وقتِ رومانی
 تڑپ تمہاری ہے جس میں رکھا ہے وہ دل بے قرار باقی
 کبھی تصور میں چشم ساقی سے بل گئی تھی شرابِ وحدت
 وہ کب ملی یاد بھی نہیں ہے مگر ہے اُس کا خُار باقی
 جو وعدہ وصل روزِ اول کیا تھا تم نے دمِ جذباتی
 اُسی پہ ہے انحصار اب تو اُسی کا ہے انتظار باقی
 یہ سب اُسی کے تو ہیں تماشے نظر کے آگے جو ہو رہے ہیں
 یہ ختم ہو جائیں گے کسی دن رہے گا پروردگار باقی
 ہم اہل دل کو تو امتحان میں بھی ہے فقط آپ کا سہارا
 جو آزمائش کڑی کریں گے۔ رہے گا کس کا وقار باقی
 حضور اب تو گراں ہے دل پر سراق میں ایک ایک لمحہ
 مجھے تو ہے عرض حال کرنا۔ ہے آپ کو اختیار باقی
 کسی کو دُنیا سے پیار ہوگا۔ شفا تو ہے بے نیاز دُنیا
 ہے تم سے ملنے کی آس اس سے جو زندگی سے ہے پیار باقی